

อิทธิพลของสังคมต่อการพัฒนาการของเด็ก

ที่

หมู่บ้านพรานหมอน ตำบลบ้านขาว อำเภอเมือง จังหวัดอุดรธานี

และ

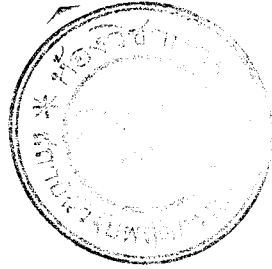
หมู่บ้านอูเม็ง ตำบลยุหว่า อำเภอสันป่าตอง จังหวัดเชียงใหม่

เล่มที่ ๔

รายงานการวิจัยฉบับที่ ๑๓

ของ

สถาบันระหว่างชาติสำหรับการค้นคว้าเรื่องเด็ก

อิทธิพลของสังคมต่อการพัฒนาการของเด็ก

ที่

หมู่บ้านพรานหมื่น ตำบลบ้านขาว อำเภอเมือง จังหวัดอุดรธานี

และ

หมู่บ้านอูเม็ง ตำบลยุหว่า อำเภอสันป่าตอง จังหวัดเชียงใหม่

เล่มที่ ๔

อิทธิพลของสังคมต่อพัฒนาการของเด็ก

ที่

หมู่บ้านพรานหมื่น ตำบลบ้านขาว อำเภอเมือง จังหวัดอุดรธานี

และ

หมู่บ้านอูเม็ง ตำบลยุหว่า อำเภอสันป่าตอง จังหวัดเชียงใหม่

เล่มที่ ๔

จรรยา สุวรรณทัต

ลาดทองใบ ภูอภิรมย์

ภัทธา สุกนธทรัพย์

รายงานการวิจัยฉบับที่ ๑๓

ของ

สถาบันระหว่างชาติสำหรับการค้นคว้าเรื่องเด็ก

คำนำ

รายงานนี้เป็นรายงานเล่มที่ ๔ ของการวิจัยเรื่อง "อิทธิพลของสังคมต่อการพัฒนาการของเด็ก" และเป็นรายงานต่อเนื่องกับรายงานเล่มที่ ๓ กล่าวคือเป็นผลการวิจัยจากกลุ่มตัวอย่างเดียวกันที่หมู่บ้านพรานหมื่น ตำบลบ้านขาว อำเภอเมือง จังหวัดอุตรดิตถ์ และที่หมู่บ้านอูเม็งตำบลยุหว่า อำเภอสันป่าตอง จังหวัดเชียงใหม่ เนื้อหาในรายงานทั้งสองเล่มมีดังนี้คือ ในเล่มที่ ๓ เป็นรายงานเกี่ยวกับโครงสร้างต่างๆ ทางสังคมของหมู่บ้านพรานหมื่น และหมู่บ้านอูเม็งโดยเฉพาะ ส่วนในเล่มที่ ๔ นี้ เป็นรายงานด้านการเลี้ยงดูและอบรมเด็กตลอดวัยก่อนเข้าโรงเรียน ด้านความสัมพันธ์ระหว่างความสามารถทางการปรับตัวให้เข้ากับสถานการณ์ต่างๆ ในโรงเรียนกับความสามารถทางการเรียนของเด็กและด้านที่เกี่ยวกับทัศนคติของบิดามารดาต่อการศึกษารวม ๑๓ บทด้วยกัน

คงได้กล่าวแล้วในคำนำของรายงานเล่มที่ ๓ ว่า การวิจัยเรื่องอิทธิพลของสังคมต่อการพัฒนาการของเด็กที่หมู่บ้านพรานหมื่น และหมู่บ้านอูเม็งนี้ ได้สำเร็จลงได้ด้วยดีจากความร่วมมืออย่างดียิ่งของบุคคลทั้งทางฝ่ายท้องถิ่นและผู้เชี่ยวชาญฝ่ายวิชาการ ซึ่งองค์การยูเนสโกได้ส่งมาประจำทำงานอยู่ที่สถาบัน ซึ่งได้แก่ ดร. ฮิวจ์ ฟิลิปป์ ดร. เอส. เจ. แทมโบ และ มร.แอนเตอร์ส โพลเซ่น และโดยเฉพาะอย่างยิ่งด้วยการนำและการนิเทศอย่างใกล้ชิดของ ท่านรองอธิการ วิทยาลัยวิชาการศึกษา ประสานมิตร ศาสตราจารย์ ดร. ละม้ายมาศ ศรีทัตต์ ผู้ดำรงตำแหน่งผู้อำนวยการสถาบันอยู่ตั้งแต่ พ.ศ. ๒๕๐๖ จวบจนต้น พ.ศ. ๒๕๑๒ ทำให้ผลงานวิจัยยังสาระสำคัญตั้งปรากฏอยู่ในรายงานฉบับนี้ สถาบันรู้สึกซาบซึ้งในความอนุเคราะห์ของท่านเหล่านี้ยิ่งยวดตลอดมา จึงขอถือโอกาสขอบคุณไว้ ณ ที่นี้อีกครั้งหนึ่ง

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. จรรยา สุวรรณทัต

รักษาการในตำแหน่งผู้อำนวยการ

สถาบันระหว่างชาติสำหรับการค้นคว้าเรื่องเด็ก

๒๕ สิงหาคม ๒๕๑๓

สารบัญ

	หน้า
บทที่ ๑ บทนำ	๑
บทที่ ๒ การเตรียมรับสมาชิกใหม่ของครอบครัว	๑๐
บทที่ ๓ การปฏิบัติต่อทารกแรกคลอดและทารกอายุ ๑ สัปดาห์ขึ้นไป	๓๗
บทที่ ๔ การให้อาหาร การฝึกนิสัยการรับประทานอาหารและการนอน	๕๔
บทที่ ๕ การหย่านม	๘๐
บทที่ ๖ การฝึกอบรมการขับถ่าย	๘๕
บทที่ ๗ ขอบเขตพฤติกรรมของเด็ก	๑๑๕
บทที่ ๘ พฤติกรรมทางเพศและเพศศึกษา	๑๒๔
บทที่ ๙ การฝึกอบรมให้เด็กเป็นสมาชิกที่สังคมปรารถนา	๑๓๘
บทที่ ๑๐ การฝึกให้เด็กรู้จักช่วยเหลือตัวเองและรู้จักรับผิดชอบในหน้าที่	๑๖๐
บทที่ ๑๑ ปัญหาเกี่ยวกับการอบรมเลี้ยงดูเด็ก	๑๘๒
บทที่ ๑๒ การปรับตัว-ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและทัศนคติของพ่อแม่ ต่อการ ศึกษาศึกษาของเด็กและอาชีพของเด็ก	๑๘๖
บทที่ ๑๓ บทสรุปและคำสั่งท้ายบท	๑๙๕
บรรณานุกรม	๒๐๕
ภาคผนวก ก.	๒๑๓
ภาคผนวก ข.	๒๒๑

สารบัญตารางตัวเลข

	หน้า
ตารางที่ ๑	๔
ตารางที่ ๒	๖๒
ตารางที่ ๓	๖๕
ตารางที่ ๔	๘๑
ตารางที่ ๕	๘๔
ตารางที่ ๖	๘๖
ตารางที่ ๗	๘๘
ตารางที่ ๘	๕๗
ตารางที่ ๙	๕๘
ตารางที่ ๑๐	๑๐๔
ตารางที่ ๑๑	๑๑๐

ตารางที่ ๑๒	วิธีปฏิบัติของแม่เมื่อลูกบໍ່สวาระกที่นอน	๑๑๐
ตารางที่ ๑๓	อัตราส่วนร้อยละของจำนวนคำตอบที่แม่ห้ามเด็กเล่นในแต่ละรายการ แยกตามหมู่บ้าน	๑๑๙
ตารางที่ ๑๔	เหตุผลที่ต้องแก้ไขมิให้เด็กเล่นอวัยวะเพศ	๑๒๙
ตารางที่ ๑๕	อัตราส่วนร้อยละของคำตอบที่แม่ให้ เมื่อลูกถามว่า "น้องมาจากไหน"	๑๓๓
ตารางที่ ๑๖	กิริยาก้าวร้าวรุกรานของเด็กวัย ๑-๓ ปี ซึ่งแม่กลุ่มตัวอย่างบ้านพรานหมื่นและบ้านอนุเม็งไม่ชอบมากที่สุด	๑๔๑
ตารางที่ ๑๗	อัตราส่วนร้อยละของจำนวนแม่ในแต่ละวิธีที่ใช้ระงับการทะเลาะวิวาทระหว่างลูกคนที่เป็เด็กกลุ่มตัวอย่างกับพี่หรือน้องของเด็ก จำแนกตามหมู่บ้าน	๑๔๔
ตารางที่ ๑๘	วิธีปฏิบัติของแม่เมื่อลูกถูกรังแก: กลุ่มแม่แบ่งตามระดับอายุ	๑๔๗
ตารางที่ ๑๙	ปฏิกิริยาของแม่ต่อการขว้างปา และทำลายข้าวของเครื่องใช้ของเด็กกลุ่มตัวอย่างบ้านพรานหมื่นและบ้านอนุเม็ง	๑๕๒
ตารางที่ ๒๐	ความคิดเห็นของแม่กลุ่มตัวอย่างบ้านพรานหมื่นและบ้านอนุเม็ง เมื่อลูกแสดงกิริยาล้วงกินต่อผู้ใดเร็วที่สุด	๑๕๕
ตารางที่ ๒๑	อัตราส่วนร้อยละของเด็กกลุ่มตัวอย่าง ซึ่งสามารถช่วยตัวเองได้ในเรื่องรับประทานอาหาร อาบน้ำ และแต่งตัวเมื่ออายุ ๓ ปี และ ๕ ปี	๑๖๗
ตารางที่ ๒๒	ปฏิกิริยาของแม่เมื่อมาขอให้ช่วยทำสิ่งที่เด็กทำได้แล้ว	๑๗๖

- ตารางที่ ๒๓ ปฏิกริยาของเด็กกลุ่มตัวอย่างต่อการหย่านม (แบ่งเด็กออกตามกลุ่มอายุของแม่ ๑=๒๓-๓๒ปี, ๒=๓๓-๔๒ปี, ๓=๔๓-๕๒ปี.) ๒๑๕
- ตารางที่ ๒๔ ปฏิกริยาของแม่เมื่อลูกเล่นอวัยวะเพศ (แบ่งกลุ่มเด็กออกตามเพศ ๑=เด็กหญิง ๒=เด็กชาย) ๒๑๕
- ตารางที่ ๒๕ ปฏิกริยาของแม่เมื่อลูกเล่นอวัยวะเพศ (แบ่งเด็กตามกลุ่มอายุของแม่) ๒๑๖
- ตารางที่ ๒๖ ปฏิกริยาของแม่เมื่อลูกทะเลาะวิวาทกัน (แบ่งเด็กตามกลุ่มตัวอย่างของแม่) ๒๑๖
- ตารางที่ ๒๗ ความเห็นของแม่ในเรื่องการอุ้มเด็กทันทีเมื่อเด็กร้อง จะดีหรือไม่ (แบ่งเด็กตามกลุ่มอายุของแม่) ๒๑๗
- ตารางที่ ๒๘ ปฏิกริยาของแม่กลุ่มตัวอย่างทั้งหมด เมื่อเด็กขอให้ช่วยทำสิ่งที่เด็กทำเองได้แล้ว (แบ่งเด็กตามกลุ่มอายุของแม่ และวิเคราะห์โดยถือการลงโทษทางร่างกายเป็นสำคัญ) ๒๑๗
- ตารางที่ ๒๙ ปฏิกริยาของแม่กลุ่มตัวอย่างทั้งหมด เมื่อเด็กขอให้ช่วยทำสิ่งที่เด็กทำเองได้แล้ว (แบ่งเด็กตามกลุ่มอายุของแม่ และวิเคราะห์โดยถือการลงโทษทางจิตใจเป็นสำคัญ) ๒๑๘
- ตารางที่ ๓๐ ปฏิกริยาของแม่กลุ่มตัวอย่างบ้านพรานหมื่น เมื่อเด็กขอให้ช่วยทำสิ่งที่เด็กทำเองได้แล้ว (แบ่งกลุ่มเด็กตามเพศ และวิเคราะห์โดยถือการลงโทษทางร่างกายเป็นสำคัญ) ๒๑๘
- ตารางที่ ๓๑ ปฏิกริยาของแม่กลุ่มตัวอย่างบ้านพรานหมื่น เมื่อเด็กขอให้ช่วยทำสิ่งที่เด็กทำเองได้แล้ว (แบ่งกลุ่มเด็กออกตามเพศ และวิเคราะห์โดยถือการลงโทษทางจิตใจเป็นสำคัญ) ๒๑๙

บทที่ ๑

บทนำ

รายงานฉบับนี้เป็นเรื่องของการเจริญเติบโตของเด็กวัยก่อนเข้าเรียน ในหมู่บ้านพรานหมื่น จังหวัดอุดร และหมู่บ้านอุเม็ง จังหวัดเชียงใหม่ ซึ่งมีสภาพทางสังคมและวัฒนธรรมทั้งที่ "กลุ่มสำรวจหมู่บ้าน" ได้บรรยายไว้แล้วโดยละเอียดในรายงานการวิจัยฉบับที่ ๑๒ ชาวบ้านทั้งสองหมู่บ้านนี้ ส่วนมากยังยึดมั่นในประเพณีและความเชื่อเก่าๆ เช่นชาวชนบทไทยโดยทั่วไป ทั้งได้ถือปฏิบัติสืบทอดกันมาอย่างเคร่งครัด โดยเฉพาะการปฏิบัติบางอย่างเกี่ยวกับการเลี้ยงดูอบรมเด็กของครอบครัวบ้านพรานหมื่นและบ้านอุเม็ง ก็ยังอยู่ในขอบข่ายของขนบธรรมเนียมประเพณี และความเชื่อของชาวบ้านด้วยกันกัน ฉะนั้น การได้ทราบสภาพทางสังคมและวัฒนธรรมของหมู่บ้านทั้งสองจากรายงานการวิจัยฉบับที่ ๑๒ จะช่วยให้เข้าใจความเจริญเติบโตของเด็กกลุ่มตัวอย่างซึ่งเป็นเด็กในสองหมู่บ้านนี้ได้ชัดเจนยิ่งขึ้น

ความมุ่งหมาย

ในการวิจัยครั้งนี้ คณะผู้วิจัยมุ่งศึกษาวิธีการเลี้ยงดูและอบรมเด็กวัยก่อนเข้าโรงเรียนของชาวชนบททางภาคตะวันออกเฉียงเหนือและทางภาคเหนือ เพื่อทราบว่าเด็กกลุ่มตัวอย่าง ในหมู่บ้านชนบทดังกล่าวแล้วเจริญเติบโตขึ้นด้วย การเลี้ยงดูอบรมอย่างไร และการเลี้ยงดูอบรมเช่นนั้นจะเป็นผลต่อความสามารถในการปรับตัวของเด็ก

หรือไม่ โดยเฉพาะความสามารถในการปรับตัวให้เข้ากับสถานการณ์ต่างๆ ทางโรงเรียน น่าจะเป็นผลกระทบกระเทือน ถึงความสามารถทางการเรียนของเด็กได้อีกต่อหนึ่ง

สมมุติฐาน

จากความมุ่งหมายของการวิจัยดังกล่าวแล้ว คณะผู้วิจัยได้ตั้งสมมุติฐานไว้ว่า

๑. ความสามารถในการปรับตัวให้เข้ากับสถานการณ์ต่าง ๆ ทางโรงเรียนและ ความสามารถทางการเรียนของเด็กมีความสัมพันธ์กัน

๒. เด็กที่ได้รับการเลี้ยงดูและการอบรมจากทางบ้านไม่เหมือนกัน ย่อมมี ความสามารถต่างกันในการปรับตัวให้เข้ากับสถานการณ์ทางโรงเรียน

กลุ่มตัวอย่าง

เด็กกลุ่มตัวอย่างเป็นเด็กที่เริ่มเข้า โรงเรียนเป็น ปีแรกในชั้นประถมศึกษาปีที่ ๑ ผู้วิจัยแบ่ง เด็กออกเป็น ๒ กลุ่ม ตามหมู่บ้านดังนี้

๑. เด็กชั้นประถมศึกษาปีที่ ๑ ของโรงเรียนบ้านพรานเหมือน ในหมู่บ้านพรานเหมือน ตำบลบ้านขาว อำเภอเมือง จังหวัดอุตร อันเป็นจังหวัดภาคตะวันออก ฉะเชิงเทรา เด็กกลุ่มตัวอย่างนี้มีจำนวน ๔๗ คน เป็นชาย ๒๓ คน หญิง ๒๔ คน มีอายุระหว่าง ๖ ปี ๑๐ เดือน ถึง ๗ ปี ๕ เดือน อายุเฉลี่ยเท่ากับ ๗ ปี ๘ เดือน

๒. เด็กชั้นประถมศึกษาปีที่ ๑ ของโรงเรียนคำววรรณราชวรวิหาร ในหมู่บ้าน อูเม็ง ตำบลยุหว่า อำเภอสนับทึบ จังหวัดเชียงใหม่ ในภาคเหนือ เด็กกลุ่ม ตัวอย่างนี้มีทั้งหมด ๖๖ คน ชาย ๓๐ คน หญิง ๓๖ คน มีอายุระหว่าง ๕ ปี ๘ เดือน ถึง ๑๐ ปี ๑ เดือน อายุเฉลี่ยเท่ากับ ๗ ปี ๘ เดือน เช่นเดียวกัน

คณะผู้วิจัยเลือกศึกษาเด็กที่เริ่มเข้าโรงเรียน โดยอาศัยหลักเกณฑ์ที่ว่าเด็กเหล่านั้น ยังไม่ได้รับอิทธิพลจากสังคมนอกบ้านเท่าไรนัก ความสามารถในการปรับตัว ความสามารถในทางการเรียน ตลอดจนพฤติกรรมต่างๆ ของเด็กซึ่งแสดงออกที่โรงเรียน ในปีแรกที่เริ่มเข้าเรียนนั้น จะสะท้อนให้เห็นสภาพของการเลี้ยงดูและอบรมของทาง บ้านได้ดีกว่าที่จะศึกษาเด็กรุ่นโต ซึ่งยังเรียนอยู่ในโรงเรียนนานปีก็ยังได้รับอิทธิพล

ทางโรงเรียนเพิ่มขึ้นจนยากที่จะทราบได้ว่า พฤติกรรมใดของเด็กเนื่องมาจากอิทธิพลทางบ้าน และพฤติกรรมใดเนื่องมาจากอิทธิพลทางโรงเรียน

พื้นฐานของพ่อแม่ของเด็กกลุ่มตัวอย่าง

๑. พื้นฐานบางประการของแม่ เนื่องจากแม่ของเด็กกลุ่มตัวอย่างทั้งสองหมู่บ้านเป็นผู้ใกล้ชิดบุตร และเป็นผู้ให้ข้อมูลต่างๆ ในการปฏิบัติเกี่ยวกับชีวิตของบุตร คนที่เป็นเด็กกลุ่มตัวอย่างตั้งแต่เริ่มตั้งครรภ์เป็นต้นมา ตลอดจนการเลี้ยงดูและอบรม จนกระทั่งเด็กเข้าโรงเรียน ฉะนั้นการทราบพื้นฐานบางประการของแม่เด็กกลุ่มตัวอย่างย่อมจะเป็นประโยชน์ในการวินิจฉัยข้อเท็จจริงต่อไป พื้นฐานที่จำเป็นจะต้องทราบก็คือ

ก. อายุ แม่เด็กกลุ่มตัวอย่างบ้านพรานเหมือนมีอายุระหว่าง ๒๓-๕๑ ปี อายุเฉลี่ย ๓๖ ปี ๑๐ เดือน แม่ที่บ้านอนุเม็งมีอายุระหว่าง ๒๔-๔๘ ปี อายุเฉลี่ย ๓๗ ปี แม่ทั้งสองหมู่บ้านส่วนมากมีอายุระหว่าง ๓๐-๔๔ ปี

ข. จำนวนปีสมรส แม่ที่บ้านพรานเหมือนมีจำนวนปีสมรส ๘-๓๕ ปี จำนวนปีสมรสเฉลี่ย ๑๘ ปี แม่ที่บ้านอนุเม็งมีจำนวนปีสมรส ๘-๒๗ ปี จำนวนปีสมรสเฉลี่ย ๑๕ ปี แม่เด็กกลุ่มตัวอย่างทั้งสองกลุ่มส่วนมากผ่านชีวิตสมรสมาได้ ๑๐-๒๔ ปี

ค. จำนวนบุตร (ที่มีชีวิตอยู่) แม่ที่บ้านพรานเหมือนมีบุตรจำนวน ๑-๙ คน โดยเฉลี่ยแล้วมารดาคนหนึ่งต่อบุตร ๔ คน แม่ที่บ้านอนุเม็งมีบุตรจำนวน ๑-๗ คน จำนวนบุตรโดยเฉลี่ยเท่ากับ ๔ คน ต่อแม่ ๑ รายเช่นเดียวกัน แม่ทั้งสองหมู่บ้านส่วนมากมีบุตร ๒-๗ คน

จากอายุ จำนวนปีสมรส และจำนวนบุตรของแม่เด็กกลุ่มตัวอย่างตามที่กล่าวมานี้ จะเห็นได้ว่าแม่ ส่วนมากมีประสบการณ์ในชีวิตครอบครัว และการเลี้ยงดูบุตร มามากพอสมควร

๒. พื้นฐานทางการศึกษาของพ่อแม่ของเด็กกลุ่มตัวอย่าง ได้แสดงไว้ในตารางต่อไปนี้

ตารางที่ ๑ อัตราส่วน ร้อย ของ จำนวน พ่อ และ แม่ ของ เด็กกลุ่มตัวอย่าง จำแนก ตาม หมู่บ้านและระดับการศึกษา

ระดับการศึกษา	บ้านพรานหมื่น		บ้านอุเม็ง	
	พ่อ	แม่	พ่อ	แม่
จบชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๖	๒	—	—	—
จบชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๓	—	—	๒	—
จบชั้นประถมศึกษาปีที่ ๔	๖๔	๕๘	๕๘	๓๓
ไม่เกินชั้นประถมศึกษาปีที่ ๓	๒๓	๓๐	๑๘	๒๓
อ่านออกเขียนได้บ้างเล็กน้อย	—	—	๓	๒
ไม่ได้เรียนเลย	๑๑	๑๑	๑๘	๔๒
รวม	๑๐๐	๑๐๐	๑๐๐	๑๐๐

จากตารางข้างบนนี้ จะเห็น ได้ว่า พ่อแม่ ของ เด็กกลุ่มตัวอย่าง บ้านพรานหมื่น จำนวนกว่าครึ่งที่จบชั้นประถมศึกษาปีที่ ๔ และพ่อแม่ที่ไม่ได้เรียนเลยกล่าวคืออ่านไม่ออกเขียนไม่ได้มีจำนวนราว ๑ ใน ๑๐ เท่ากัน สำหรับบ้านอุเม็งนั้น พ่อที่จบประถมศึกษา มีจำนวนกว่าครึ่ง และที่อ่านเขียนไม่ได้เลยมีราว ๒ ใน ๑๐ แม่ที่จบชั้นประถมศึกษาปีที่ ๔ มีประมาณ ๓ ใน ๑๐ ส่วนที่อ่านเขียนไม่ได้มีจำนวนถึงเกือบครึ่ง

วิธีและเครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูล

คณะผู้วิจัยซึ่งเป็น "กลุ่มสำรวจโรงเรียน" ได้ปฏิบัติงานประสานกันสองฝ่ายด้วยกัน คือฝ่ายหนึ่งรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับตัวเด็กในสถานการณต่าง ๆ ทางโรงเรียน อีกฝ่ายหนึ่งรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับตัวเด็กจากทางบ้านของเด็กเอง วิธีและเครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูลมีดังนี้

๑. การสัมภาษณ์ คณะผู้วิจัยใช้วิธีการสัมภาษณ์เพื่อรวบรวมข้อมูลในเรื่องต่อไปนี้ คือ

ก. การปรับตัวของเด็กกลุ่มตัวอย่างเมื่ออยู่โรงเรียน โดยสัมภาษณ์เด็กเป็นรายบุคคลตามแบบสัมภาษณ์ซึ่งคณะผู้วิจัยได้กำหนดไว้ แบบสัมภาษณ์ที่ใช้ในเรื่องนี้มี ๑ ฉบับ (ดูภาคผนวก)

ข. การเลี้ยงดูและอบรมเด็กกลุ่มตัวอย่างในวัยก่อนเข้าเรียน ด้วยการไปสัมภาษณ์แม่ (หรือพ่อ) ของเด็กแต่ละคนที่บ้าน ตามโอกาสที่ได้ตกลงนัดหมายไว้ ระหว่างผู้สัมภาษณ์และผู้ให้สัมภาษณ์ แบบสัมภาษณ์ที่ใช้ในเรื่องนี้มีทั้งหมด ๓ ฉบับ (ดูภาคผนวก)

ค. ความคิดเห็น และความมุ่งหวัง ของ พ่อแม่ ที่มี ต่อโรงเรียนและต่อการศึกษาลงถึงอนาคตของบุตร โดยสัมภาษณ์ พ่อแม่ของเด็กแต่ละคนโดยตรง เช่นเดียวกับข้อ ข. เรื่องนี้ใช้แบบสัมภาษณ์ ๑ ฉบับ (ดูภาคผนวก)

๒. การใช้แบบสอบถาม โดยให้ครูประจำชั้นของเด็กกลุ่มตัวอย่างกรอกคำตอบลงในแบบสอบถามซึ่งเกี่ยวกับการปรับตัวในโรงเรียนของเด็กแต่ละคน (ดูภาคผนวก)

๓. การสังเกต โดยการสังเกตพฤติกรรมของเด็กกลุ่มตัวอย่างแต่ละคนที่โรงเรียน ขณะที่เด็กกำลังอยู่ในสถานการณ์เรียน สถานการณ์เล่น ซึ่งรวมทั้งเวลาที่เด็กอยู่ในสนามเล่นในเวลาพลศึกษาและเวลาหยุดพัก

๔. การเปรียบเทียบและประเมินความสามารถของเด็ก ใช้วิธีการเปรียบเทียบเป็นคู่ (Paired Comparison) ด้วยการให้ครูประจำชั้นเป็นผู้ประเมินความสามารถของเด็กกลุ่มตัวอย่างแต่ละคนในเรื่องต่อไปนี้

ก. ความสามารถในการปรับตัวให้เข้ากับสถานการณ์ต่างๆ ทางโรงเรียน

ข. ความสามารถในการเรียนของเด็ก เท่าที่ผ่านมามาตลอดภาคต้น นอกจากนี้ คณะผู้วิจัยได้ติดตามผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของเด็กกลุ่มตัวอย่างจากผลการสอบไล่ปลายปีในชั้นประถมศึกษาปีที่ ๑ และในชั้นประถมศึกษาปีที่ ๔ ซึ่งเป็นปีสุดท้ายของการเรียนประโยคประถมศึกษาตอนต้นเพื่อใช้พิจารณาประกอบการวิจัยครั้งนี้ด้วย

ผลการประเมินความสามารถในการปรับตัวและความสามารถในการเรียนของเด็กกลุ่มตัวอย่าง

เมื่อเด็กกลุ่มตัวอย่างบ้านพรานหมื่น และบ้าน อูเม็ง เข้า โรงเรียน ได้ประมาณครึ่งปี ซึ่งเป็นเวลานานพอที่ครูประจำชั้นจะเข้าใจเด็กของตนได้ทั่วถึงแล้ว คณะผู้วิจัยจึงได้ขอให้ครูประจำชั้นประเมินว่าเด็กแต่ละคนมีความสามารถในการปรับตัวให้

เข้ากับสถานการณ์ต่างๆ ทางโรงเรียนได้ดีกว่ากันแค่ไหน โดยให้ครูพิจารณาเปรียบเทียบเด็กเป็นคู่ตามวิธี Paired Comparison และได้ให้ครูประเมินความสามารถในการเรียนของเด็กด้วยการเปรียบเทียบตามวิธีเดียวกัน และได้นำผลการเปรียบเทียบมาศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างความสามารถในการปรับตัวและความสามารถในการเรียนของเด็ก

ผลปรากฏว่าความสัมพันธ์ระหว่างความสามารถทางการปรับตัวและทางการเรียนของเด็กกลุ่มตัวอย่างในบ้านพรานเหมือน และบ้าน อุเม็ง มีค่าเท่ากับ .๗๙ และ .๘๒ ตามลำดับ อันเป็นค่าที่แสดงว่าเด็กที่ปรับตัวให้เข้ากับสถานการณ์ต่างๆ ทางโรงเรียนได้ดีจะเรียนได้ดีด้วย และเด็กที่ปรับตัวไม่ได้ก็จะด้อยทางการเรียนด้วยเช่นกัน อย่างไรก็ตามก็ผลที่ได้นี้มาจากการประเมินของครูประจำชั้นแต่ผู้เดียวเท่านั้น จึงอาจเป็นการประเมินที่แคบเกินไปก็ได้ ฉะนั้นเพื่อให้แน่นอนยิ่งขึ้น ผู้วิจัยได้หาความสัมพันธ์ระหว่างความสามารถในการปรับตัว (จากการประเมินของครู) กับผลสัมฤทธิ์ในการเรียน (จากผลการสอบไล่ปลายปี) ของเด็กกลุ่มตัวอย่างด้วย ปรากฏว่าได้ค่าความสัมพันธ์ระหว่างความสามารถในการปรับตัวและผลสัมฤทธิ์ในการเรียนของเด็กบ้านพรานเหมือนเท่ากับ .๖๔ และของเด็กบ้านอุเม็งเท่ากับ .๖๑ ซึ่งแสดงว่าความสามารถทางการปรับตัวและผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของเด็กกลุ่มตัวอย่างมีความสัมพันธ์กันพอสมควร กล่าวคือมีแนวโน้มว่าเด็กที่ปรับตัวให้เข้ากับสถานการณ์ทางโรงเรียนได้ดีจะมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงด้วย จึงกล่าวได้ว่าผลจากการประเมินของครูมีส่วนใกล้เคียงกับข้อเท็จจริงซึ่งเด็กแสดงออกทางด้านการเรียนมากพอสมควร

ปัญหาในการศึกษาวิจัยความแตกต่างในความสามารถทางการปรับตัวของเด็ก

ความมุ่งหมายในการวิจัยตามข้อ ข. ซึ่งได้กล่าวไว้ในตอนต้นคือ ต้องการศึกษาว่าเด็กที่ปรับตัวเข้ากับสถานการณ์ต่างๆ ในโรงเรียนได้ดี กับเด็กที่ปรับตัวไม่ได้ดีจะได้รับ การเลี้ยงดูและอบรมด้วยวิธีที่แตกต่างกันอย่างไรหรือไม่นั้น ปรากฏว่าไม่สามารถศึกษาตามความมุ่งหมายข้อนี้ได้ เนื่องจากมีปัญหาดังต่อไปนี้

ก. เกี่ยวกับตัวเด็ก จากผลการประเมินความสามารถทางการปรับตัวของเด็ก โดยครูประจำชั้น เมื่อได้แบ่งเด็กออกตามระดับความสามารถทางการปรับตัวแล้ว ก็ได้เด็กบ้านพรานเหมือนพวกที่ปรับตัวดีและพวกที่ปรับตัวไม่ดี กลุ่มละ ๑๕ คน และเด็กบ้านอูเม็งกลุ่มละ ๒๒ คน ที่เหลือนอกนั้นเป็นพวกที่ปรับตัวได้ในระดับปานกลาง

จากการวิจัยข้อมูลต่าง ๆ โดยการแยกเด็กเป็นกลุ่มปรับตัวดี และกลุ่มปรับตัวไม่ดี ดังกล่าวข้างต้น ปรากฏว่ามีความขัดแย้งซึ่งทำให้ไม่อาจศึกษาตามความมุ่งหมายข้อนี้ได้ กล่าวคือ

- ๑. เมื่อเทียบลำดับที่ความสามารถทางการปรับตัวของเด็กกับลำดับทางสังคมมิตีของเด็ก เด็กหลายคนในกลุ่มปรับตัวดีซึ่งควรมีลำดับทางสังคมมิตีสูงกลับมีลำดับทางสังคมมิตีต่ำ และเด็กบางคนในกลุ่มปรับตัวไม่ดีกลับมีลำดับทางสังคมมิตีสูง
- ๒. เด็กกลุ่มปรับตัวดีและกลุ่มปรับตัวไม่ดี แต่ละกลุ่มต่างก็มีคนที่ขาดเรียนบ่อยและไม่ขาดเรียนเลย คนที่มีปัญหาและที่ไม่มีปัญหาความประพฤติในห้องเรียนเหล่านี้เป็นจำนวนพอ ๆ กัน

๓. เด็กให้คำตอบแย้งตัวเอง เช่นเด็กที่บอกว่าตนชอบมาโรงเรียน แต่แล้วก็ตอบว่าอยู่บ้านดีกว่า เด็กที่ตอบขี้ตกใจเช่นนี้มีทั้งในกลุ่มปรับตัวดีและกลุ่มปรับตัวไม่ดี นอกจากนั้นคำตอบของเด็กก็ยังแย้งกับคำตอบของครู เช่นครูให้สัมภาษณ์ว่าเด็กหญิง ก. เข้ากับเพื่อน ๆ ได้ดี แต่เด็กหญิง ก. เองกลับให้สัมภาษณ์ว่าตนชอบเล่นคนเดียวหรือครูตอบว่า เด็กชาย ข. ไม่มีปัญหาความประพฤติในห้องเรียน แต่เพื่อน ๆ ร่วมชั้นของเด็กชาย ข. ให้สัมภาษณ์ว่าเด็กชาย ข. มักปฏิบัติผิดระเบียบของห้องเรียน ดังนั้น การที่เด็กตอบแย้งตนเองนั้นชี้ให้เห็นได้ว่า หนึ่งในสองคำตอบของเด็กมิได้ตอบจากความจริงใจหากตอบตามที่ตนคิดว่าผู้สัมภาษณ์จะพอใจ ในคำตอบของตน ส่วนคำตอบของเด็กกับครู ส่วนมากแย้งกันในเรื่องที่เกี่ยวข้องกับเพื่อน ๆ ร่วมชั้นเรียนของเด็ก ซึ่งอาจเป็นเพราะเด็กรู้จักเพื่อนของตนในแง่ที่ต่างไปจากที่ครูประจำชั้นรู้จัก คำตอบจึงอาจแย้งกันได้ดังกล่าว

ข. เกี่ยวกับวิธีการเลี้ยงดูและอบรมจากที่บ้าน ปรากฏแนวโน้มว่าเด็กทั้งกลุ่มปรับตัวดีและกลุ่มปรับตัวไม่ดีต่างก็ได้รับการเลี้ยงดูและอบรมมาเกือบจะเป็นแบบฉบับเดียวกัน หากได้มีความแตกต่างกันในระหว่างครอบครัวหนึ่ง ๆ จนเห็นได้ชัดไม่

เมื่อมีปัญหาและความขัดแย้งต่างๆ เช่นนี้ การวิจัยโดยการแบ่งเด็กเป็นพวกปรับตัวดีและกลุ่มปรับตัวไม่ดี เพื่อศึกษาตามสมมติฐานข้างต้นจึงทำไม่ได้ จำต้องเปลี่ยนจากแนวเดิมโดยมุ่งศึกษาเป็นส่วนรวมถึงวิถี การเลี้ยงดูและอบรมซึ่งเด็กกลุ่มตัวอย่างบ้านพรานเหมือนและบ้านอุเม็งได้รับมาตลอดวัยก่อนเข้าเรียน ข้อเท็จจริงในเรื่องนี้จะช่วยให้เข้าใจสภาพของการเจริญเติบโตของเด็กกลุ่มตัวอย่างทั้งสองหมู่บ้านได้เป็นอย่างดี ดังจะได้รายงานโดยละเอียดในบทต่อไป

สรุป

ความสามารถในการปรับตัวและการเรียนของเด็กจะดีหรือไม่เพียงใดนั้น น่าจะเนื่องมาจากอิทธิพลของการเลี้ยงดูและอบรมซึ่งเด็กได้รับมาแต่วัยเยาว์ เพราะเด็กในครอบครัวหนึ่งๆ ก็ย่อมมีบุคคลใกล้ชิด มีสภาพแวดล้อม และได้รับการเลี้ยงดูอบรมที่แตกต่างกันไม่มากนัก ยิ่งต่างท้องถิ่น ต่างวัฒนธรรม และต่างชาติต่างประเทศกันด้วยแล้ว เป็นที่แน่นอนว่าเด็กได้รับการเลี้ยงดูและอบรมที่แตกต่างกันยิ่งขึ้น ฉะนั้นจึงกล่าวได้ว่าพัฒนาการของเด็กทางด้านความสามารถ ทางลักษณะนิสัย โดยเฉพาะด้านบุคลิกภาพซึ่งปรากฏเป็นลักษณะถาวรเมื่อเป็นผู้ใหญ่นั้น เป็นพัฒนาการภายใต้อิทธิพลของสังคมโดยแท้

เด็กกลุ่มตัวอย่างในการวิจัยครั้งนี้เป็นเด็กที่เพิ่งเข้าเรียนในชั้นประถมปีที่ ๑ มี ๒ กลุ่มด้วยกันคือ เป็นเด็กในชนบทภาคตะวันออกเฉียงเหนือกลุ่มหนึ่ง และอีกกลุ่มหนึ่งเป็นเด็กในชนบทภาคเหนือ ซึ่งถ้าพิจารณาตามสายตาและความรู้สึกของคนไทยโดยทั่วไปไปแล้วจะเห็นว่าวัฒนธรรมของสังคมชนบทในทั้งสองภาคนี้ คล้ายคลึงกันมาก อย่างไรก็ตาม การพิจารณาข้อเท็จจริงจากการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับการเลี้ยงดูและอบรมเด็กวัยก่อนเข้าเรียนของแม่ในชนบทภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และในภาคเหนือครั้งนี้ จะช่วยชี้ให้เห็นแบบฉบับของการอบรมเลี้ยงดูเด็กของแม่ในหมู่บ้านชนบททั้งสองภาคได้แน่นอนขึ้นว่า มีความคล้ายคลึงหรือแตกต่างกันมากน้อยเพียงใด

ในการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างความสามารถในการปรับตัวให้เข้ากับสถานการณ์ต่างๆ ในโรงเรียนกับความสามารถในการเรียนของเด็ก ปรากฏว่า ถ้าความสัมพันธ์ระหว่างความสามารถทั้งสองอย่างนี้ ทั้งของเด็กกลุ่มตัวอย่างบ้านพรานเหมือน

และบ้านอูเม็ง มีค่าสูงพอที่จะกล่าวได้ว่า เด็กที่ปรับตัวเข้ากับสถานการณ์ต่างๆ ในโรงเรียนได้ดีมักเรียนได้ดี และเด็กที่ปรับตัวไม่ได้ก็มักจะเรียนไม่ได้ดีด้วยเช่นกัน ซึ่งเป็นตามสมมุติฐานของการศึกษาวิจัยครั้งนี้ว่า “ความสามารถของเด็กในการปรับตัวให้เข้ากับสถานการณ์ทางโรงเรียนจะมีผลต่อความสัมฤทธิ์ทางการเรียนของเด็กด้วย”

การศึกษาอิทธิพลของวิธีการเลี้ยงดูและอบรมของ ทางบ้าน ต่อความสามารถในการปรับตัวของเด็กกลุ่มตัวอย่าง โดยเฉพาะวิธีการเลี้ยงดูและอบรมในวัยก่อนเข้าโรงเรียนปรากฏว่า ตลอดวัยก่อนเข้าเรียนนั้น เด็กกลุ่มตัวอย่างทั้งที่ปรับตัวได้ดีและปรับตัวไม่ดี ต่างก็ได้รับการเลี้ยงดูและอบรมมาไม่แตกต่างกันพอที่จะกล่าวได้ว่า “เด็กปรับตัวได้ดีหรือไม่ดีนั้นเป็นเพราะได้รับการเลี้ยงดูและอบรมมาต่างกัน” ฉะนั้นการศึกษาวิจัยในขั้นนี้จึงได้เปลี่ยนแนวเป็นมุ่งศึกษาแบบของการเจริญเติบโตในวัยก่อนเข้าเรียนของเด็กกลุ่มตัวอย่างแต่ละหมู่บ้านเป็นส่วนรวม เพื่อให้เห็นชัดว่าเด็กบ้านพรานเหมือนและบ้านอูเม็งในวัยก่อนเข้าเรียนนั้นได้รับการเลี้ยงดูและอบรมมาอย่างไร และวิธีการเลี้ยงดูและอบรมเช่นนั้นนี้มีผลต่อบุคลิกภาพของเด็กอย่างไรบ้าง

การเตรียมรบล์มาชิกใหม่ของครอบครัว

ก. ทศนคติของพ่อแม่ต่อการมีบุตร

เนื่องจาก ทศนคติ หรือ ท่าที และ ความรู้สึก ของ พ่อ แม่ ต่อ การ มี บุตร เป็น องค์ประกอบหนึ่งที่มีความสำคัญต่อการเจริญเติบโตของเด็ก เป็นเสมือนสัญญาณซึ่งบอกล่วงหน้าว่าผู้เป็นบุตรจะมีชีวิตเบื้องต้นอบอุ่นพอหรือไม่ และอาจเป็นผลถึงการปรับตัวและผลสัมฤทธิ์ในอนาคตของเด็กด้วย คณะผู้วิจัยจึงได้ศึกษาภาวะของเด็กกลุ่มตัวอย่างในการเป็นสมาชิกครอบครัว โดยสัมภาษณ์แม่ของเด็กถึงความรู้สึกที่แท้จริงของตน ตลอดจนท่าทีของสามีต่อการมีบุตรทั้งในระยะก่อนแต่งงาน เมื่อแต่งงานแล้ว เมื่อมีบุตรคนแรก และเมื่อมีบุตรคนที่เป็เด็กกลุ่มตัวอย่าง เพื่อได้ข้อเท็จจริงเกี่ยวกับการศึกษาเด็กกลุ่มตัวอย่างเพิ่มขึ้น

ทศนคติก่อนการมีบุตร

ทศนคติก่อนการแต่งงาน เมื่อก่อนแต่งงานแม่กลุ่มตัวอย่างบ้านพรานเหมือนเกือบทั้งหมดมิได้คิดถึงเรื่องการมีบุตรหรือมีความมุ่งหวังในเรื่องนี้แต่อย่างใด มีเพียงรายเดียวเท่านั้นที่กล่าวว่า เมื่อก่อนแต่งงานตนเคยคิดอยากมีบุตรเพื่อหวังให้เป็นกำลังช่วยในการทำมาหากิน

สำหรับแม่กลุ่มตัวอย่างบ้านอุเม็งนั้น ๗๙ เปอร์เซ็นต์ เคยคิดอยากมีบุตรมาก่อนแต่งงาน ด้วยเหตุผลต่าง ๆ กันคือ เพราะมีนิสัยรักเด็ก (๔๙ เปอร์เซ็นต์) เพราะต้องการผู้ช่วยเหลือการงานและเป็นที่พักพิงในอนาคต (๒๙ เปอร์เซ็นต์) และต้องการมีบุตรไว้เป็นเพื่อนตนเพราะไม่มีพี่น้องเลย (๒ เปอร์เซ็นต์) แม่บ้านอุเม็งที่ไม่เคยคิดถึงเรื่องการมีบุตรเมื่อก่อนแต่งงานมี ๑๘ เปอร์เซ็นต์ ส่วนอีก ๓ เปอร์เซ็นต์

๑๑
เคยคิดว่าไม่อยากมีบุตร เพราะตนต้องเลี้ยงน้องๆ และเลี้ยงหลานซึ่งเป็นลูกของพี่ๆ
มาจนเบื่อ และรู้สึกว่ามีบุตรคงจะเหน็ดเหนื่อยและเป็นภาระจนหาความสุขไม่ได้

ทัศนคติภายหลังการแต่งงาน แม่เต็กกลุ่มตัวอย่างทั้งสองหมู่บ้านให้สัมภาษณ์
เหมือนกันว่า เมื่อตนสมรสแล้วก็อยากมีบุตรของตนเอง แม้แต่คนที่ไม่อยากมีบุตร
มาก่อนก็รับว่าตนรู้สึกเช่นนี้ด้วย ยกเว้นแม่บ้านพรานเหมือนเพียงรายเดียวไม่อยาก
มีบุตร โดยให้เหตุผลว่าขี้เกียจเลี้ยง แม่ที่ต้องการมีบุตรได้ให้เหตุผลเหมือนกันว่า
เพื่อหวังจะให้บุตรช่วยผ่อนภาระงานบ้านและงานอาชีพ ทั้งหวังให้บุตรเลี้ยงดูตนเมื่อแก่
และเข้าช่วยชรา นอกจากนั้นแม่บ้านพรานเหมือน ๒ ราย และบ้านอุเม็ง ๒ ราย ยังต้องการ
การบุตรเพื่อสืบสกุลอีกด้วย

ในทัศนะที่ว่า ถ้าหากแม่มีบุตรไม่ได้ จะช่วยสาเหตุใดๆ ก็ตาม จะรู้สึกอย่างไร
และจะทำอย่างไร แม่ทั้งสองหมู่บ้านซึ่งต้องการมีบุตรต่างก็กล่าวว่าตนคงจะรู้สึกผิดหวัง
ไม่น้อยทีเดียว ส่วนการที่จะทำอย่างไรต่อไปนั้น อาจแบ่งตามวิธีการที่แม่ทั้งสอง
หมู่บ้านได้รายงานไว้ออกเป็น ๔ พวกดังนี้

ก. ขอเด็กมาเลี้ยงเป็นบุตรบุญธรรม แม่บ้านพรานเหมือน ๖๒ เปอร์เซ็นต์
และบ้านอุเม็ง ๕๓ เปอร์เซ็นต์ จะขอหลานหรือบุตรของญาติพี่น้องมาเลี้ยงเป็น
บุตรบุญธรรม (ในจำนวนนี้ แม่บ้านพรานเหมือน ๒ ราย และบ้านอุเม็ง ๑ ราย
จะขอบุตรคนอื่นมาเลี้ยง ถ้าไม่มีหลาน)

ข. เช่นสำรวจขอบุตรต่อสังคักคีสิทธิ์ แม่บ้านพรานเหมือน ๔ เปอร์เซ็นต์
และบ้านอุเม็ง ๑๕ เปอร์เซ็นต์ จะใช้วิธีนี้ และเชื่อถือว่าสังคักคีสิทธิ์ทั้งหลายจะ
บันดาลให้ตนมีบุตรได้ตามประสงค์

ค. ปรีกษาแพทย์ แม่บ้านอุเม็งเพียงรายเดียวเท่านั้นจะใช้วิธีนี้

ง. ไม่ทำอะไรทั้งสิ้นที่จะช่วยให้ตนมีบุตร แม่พวกนี้ให้ความเห็นว่าการ
พยายามทำให้มีบุตรจะไม่บังเกิดประโยชน์อะไร โดยเฉพาะการเลี้ยงบุตรบุญธรรมนั้น
เมื่อเด็กโตขึ้นก็อาจหนีไปหาพ่อแม่เดิม มิฉะนั้นก็อาจจะทิ้งไปหาความสุขส่วนตัว

แม่บางรายของทั้งสองหมู่บ้านอ้างคำกล่าวเดียวกันว่า “เอาลูกเขามาเลี้ยง เอาเมียง
เขามาอม” และให้ทัศนะว่าการเลี้ยงบุตรคนอื่นเป็นบุตรบุญธรรมย่อมไม่มีความสนิทใจ
เพราะมิใช่เกิดจากเลือดเนื้อเชื้อไขของตนเอง เด็กอาจไม่รักเหมือนพ่อแม่จริงก็ได้
ทั้งอาจตั้งใจไม่เชื่อฟัง ซึ่งจะกลายเป็นเรื่องเดือดร้อนใจในวันข้างหน้ามากกว่า ฉะนั้น
ถ้าตนจะไม่มีบุตรก็ไม่คิดจะมีบุตรบุญธรรม

ทัศนคติต่อการมีบุตรคนแรก

บ้านพรานเหมือน เมื่อเริ่มตั้งครรรภ์บุตรคนแรก แม่กลุ่มตัวอย่างบ้านพราน-
เหมือน ๕๔ เพอร์เซ็นต์ รู้สึกดีใจ เพราะตนอยากมีบุตรอยู่แล้ว ในจำนวนนี้ประมาณ
๕ ใน ๖ รู้สึกกลัวหรือตกใจระคนอยู่ด้วย แม่อีก ๓ เพอร์เซ็นต์รายงานว่า เมื่อรู้ตัว
ว่าตั้งครรรภ์ตนรู้สึกกลัวหรือตกใจ และอีก ๕ เพอร์เซ็นต์กล่าวว่ารู้สึกเฉยๆ คนที่กลัว
หรือตกใจนั้นเป็นเพราะนึกถึงอันตรายในระหว่างคลอด เนื่องจากได้ทราบหรือได้เห็น
ว่ามีหญิงในหมู่บ้านคลอดตาย

สำหรับท่าทีของสามีนั้น แม่บ้านพรานเหมือน ๖๘ เพอร์เซ็นต์ กล่าวว่า
เมื่อสามีได้ทราบว่ากำลังจะมีบุตรคนแรกก็แสดงกิริยาดีใจ หัวเราะหรือยิ้มและพูดว่า
อยากได้บุตรชายหรือบุตรหญิงบ้าง คอยเอาใจใส่อาการของภรรยาและหาอาหารที่
ภรรยาต้องการมาให้บ้าง ทำงานแทนบ้าง แม่ ๒๐ เพอร์เซ็นต์กล่าวว่าสามีไม่ได้
แสดงกิริยาอาการใด ๆ จึงไม่ทราบว่าดีใจหรือไม่ ๗ เพอร์เซ็นต์ ว่าสามีไม่อยากมีบุตร
เพราะกลัวภรรยาจะคลอดตาย และอีก ๕ เพอร์เซ็นต์กล่าวว่ายังไม่อยากมีบุตรเพราะ
ยากจน

ในเรื่องเกี่ยวกับเพศของบุตร พ่อแม่กลุ่มตัวอย่างบ้านพรานเหมือนเกือบทุกราย
หวังจะได้บุตรคนแรกเป็นชายด้วยความมุ่งหมายใหญ่ๆ ๒ ประการ ประการแรกเพื่อ
จะได้ให้บวชเรียน การบวชบุตรชายมีความสำคัญอย่างยิ่งสำหรับครอบครัวและสังคม
บ้านพรานเหมือน แม้แต่ผู้มีฐานะเศรษฐิกิจก่อนข้างต่ำก็พยายามที่จะได้บวชบุตรชาย
ของตน เพราะถือกันว่าพ่อแม่จะได้บุญได้กุศลแรงอย่างหนึ่ง และตัวบุตรเองได้

• สถาบันระหว่างชาติสำหรับการค้นคว้าเรื่องเด็ก รายงานการวิจัยฉบับที่ ๑๒ พ.ศ. ๒๕๑๒
บทที่ ๘ หน้า ๒๓๐

บำเพ็ญประโยชน์แก่สังคมโดยทำหน้าที่สืบศาสนาแทนพ่อ ได้ปฏิบัติตนอยู่ในศีลและ
 ธรรมตลอดเวลาบวชเรียน และเมื่อลาสิกขาบทแล้ว สังคมบ้านพรานเหมือนนิยมนับถือ
 ว่าเป็น “คนดี” ซึ่งเป็นความภาคภูมิใจอย่างยิ่งของพ่อแม่ด้วยอีกอย่างหนึ่ง การที่
 ต้องการบุตรคนแรกเป็นชายนี้ บ้างก็มุ่งหวังจะได้บวชให้เพียงอย่างเดียว ดังที่แม่
 บางรายกล่าวว่า “ใครได้ชายก่อน มันเป็นลูกกก มันได้บวชให้เราได้” (ลูกกก=
 ลูกคนโต) บ้างก็หวังอย่างอื่นด้วย เช่น “จะได้สืบตระกูล ได้บวช ใหญ่ขึ้นมาก็สู้-
 พ่อสู่มแม่ มันดี” ซึ่งหมายความว่า อยากให้ลูกคนแรกเป็นชาย เพื่อลูกจะได้เป็นผู้
 สืบสกุลและได้บวช เมื่อเติบโตขึ้นก็จะได้เป็นที่พึ่งของพ่อแม่

ความมุ่งหมายสำคัญอีกประการหนึ่งที่พ่อแม่ บ้าน พรานเหมือน หวังได้บุตรชาย
 ก็นั่นก็คือจะได้ผู้ช่วยทำนาและทำงานหนักอื่น ๆ ฐานะทางเศรษฐกิจของครอบครัว
 จะได้มั่นคงขึ้น และจะเป็นกำลังสำคัญต่อไปของครอบครัว ดังแม่หลายรายกล่าวใน
 ทำนองเดียวกันว่า “ใครได้ลูกกกเป็นชายจะได้เป็นผู้ใหญ่ห่มุ่ จะได้เฮ็ดเวียกหนัก”
 ซึ่งหมายความว่าอยากได้บุตรคนแรกเป็นชายเพื่อจะได้ช่วยปกครองดูแลน้อง ๆ และ
 ช่วยทำงานหนัก

พ่อแม่เด็กกลุ่มตัวอย่างบ้านพรานเหมือนซึ่งต้องการบุตรคนแรกเป็นหญิง นั้นมี
 เพียง ๔ ราย เป็นพ่อ ๑ ราย และแม่ ๓ ราย โดยมีความมุ่งหวังเหมือนกันว่าจะได้
 ให้บุตรสาวช่วยแม่ดูแลบ้านและ การ กิน อยู่ ของ สมาชิก ใน ครอบครัว ซึ่ง ต่อ ไปอาจมี
 จำนวนเพิ่มขึ้น แม่รายหนึ่งในจำนวนนั้นเห็นถึงเหตุผลที่ตนยังไม่ต้องการมีบุตรชายว่า
 “ชายน้อยนักจะเฮ็ดกับข้าวเป็น มันก็ล้างมือมากินโลด” ซึ่งถ้ากล่าวตามภาษาภาคกลาง
 ก็คือ “ผู้ชายที่ทำกับข้าวเป็นจะมีสักกี่คน มีแต่เมื่อถึงเวลารับประทานก็มาชูปมือเปิบ
 เลย” ดังนั้นจึงต้องการบุตรสาวก่อน เพื่อช่วยตนแบ่งเบาภาระทางบ้านโดยเฉพาะ
 ทางการครัว

บ้านอุเม็ง เมื่อเริ่มตั้งครรภ์บุตรคนแรก แม่กลุ่มตัวอย่างบ้านอุเม็ง ๘๔
 เปอร์เซ็นต์ก็ใจว่าจะได้บุตร ๖ เปอร์เซ็นต์คิดว่าจะคลอดยาก และอีก ๑๐ เปอร์เซ็นต์
 รู้สึกเฉย ๆ และกล่าวว่าเมื่อแต่งงานแล้วก็ต้องมีบุตรเป็นธรรมดา

สำหรับท่าทีของสามีต่อการมีบุตรคนแรกนั้น แม่บ้านอุเม็ง ๔๒ เพอร์เซ็นต์ รายงานว่าสามีคงจะดีใจ เพราะทันทีที่ทราบว่ามีการตั้งครรภ์ก็แสดงความพอใจออกทางสีหน้า ท่าทาง และคอยเอาใจใส่ในเรื่องสุขภาพของตนอยู่เสมอ แม่อีก ๗ เพอร์เซ็นต์ว่า สามีไม่แสดงกิริยาใดให้เห็นว่าดีใจหรือไม่ แม่รายหนึ่งในจำนวนนี้กล่าวว่า ถึงสามี จะไม่แสดงกิริยาอะไร แต่ตนก็ทราบว่าสามีดีใจ มีแม่รายเดียวเท่านั้นซึ่งรายงานว่า สามียังไม่อยากมีบุตรเพราะฐานะเศรษฐกิจของครอบครัวยังไม่ดีพอ แต่เมื่อทราบว่า กำลังจะได้บุตรคนแรก สามีมิได้แสดงกิริยาอย่างไรนอกจากปรารภว่า “เมื่อมีแล้วก็ จำเป็น”

แม่บ้านอุเม็งไม่ได้บ่งว่าตนต้องการบุตรเพศใดก่อน แต่ ๓ เพอร์เซ็นต์กล่าวว่า สามีต้องการบุตรชายก่อน เพื่อหวังให้ช่วยทำนาทำไร่และงานหนักอื่น ๆ ในจำนวนนี้ ๒ รายต้องการให้บุตรสืบสกุลด้วย

ตามรายงานของแม่ทั้งสองหมู่บ้าน กล่าวได้ว่าส่วนมากดีใจที่จะได้บุตร พร้อม กันนี้ก็นึกเกรงอันตรายในการคลอดด้วย ซึ่งก็น่าจะเป็นเช่นนั้นเพราะเมื่อพิจารณาอายุของแม่กลุ่มตัวอย่างแล้วปรากฏว่ามีอายุระหว่าง ๓๐-๔๔ ปี เป็นส่วนใหญ่ อายุ เฉลี่ย ๓๗ ปี ซึ่งเมื่อ ๓๗ ปีมาแล้วนี้ อาจเป็นระยะที่อัตราการตายเมื่อคลอดให้ เมืองไทยยังสูง แม่เหล่านี้อาจได้รู้ได้เห็นอันตรายจากการคลอดอยู่เรื่อยมา เมื่อถึง คราวที่ตนเองตั้งครรภ์จึงรู้สึกกลัวว่าจะได้รับอันตรายเช่นนั้นบ้าง ตามสถิติแม่ซึ่งตาย เนื่องในการคลอดเมื่อ ๔๐ ปีมาแล้ว ปรากฏว่าแม่ตาย ๓๔ ราย ต่อทารกรอด ๑๐๐๐ ราย^๒ ทั้งนี้เป็นสถิติทั้งประเทศ แต่สถิติในหมู่บ้านโดยเฉพาะอาจสูงกว่าสถิติทั้ง ประเทศก็ได้ และในระยะเวลาที่แม่กลุ่มตัวอย่างตั้งครรภ์กับบุตรคนแรก หมู่บ้านทั้งสอง อาจยังไม่มีแพทย์ พยาบาล สถานีอนามัย สถานีกาชาด หรือหมอดำแย (ที่ได้รับ การอบรมจากฝ่ายสาธารณสุข) เพียงพอ เพราะแม่แต่ในปี พ.ศ. ๒๕๐๕-๐๖ สวัสดิภาพในการคลอดของแม่ชาวชนบทบางแห่ง เช่นในหมู่บ้านพรานหมื่น กียัง อยู่ในเกณฑ์ที่กล่าวได้ว่าไม่ปลอดภัย จึงเป็นธรรมดาที่แม่ส่วนมากจะเกิดความวิตก

๒ น.พ. บุญ สุวรรณศรี, บรรยายทางวิทยุกระจายเสียงเนื่องในสัปดาห์แห่งการรักษาความสะอาด เมื่อ ๒๐ พฤศจิกายน ๒๕๐๕

กังวลเมื่อตนตั้งครุภักดิ์ สำหรับแม่ที่รู้สึกเฉย ๆ นั้นอาจเห็นว่าเมื่อแต่งงานแล้วก็ต้องมีบุตร อันเป็นสภาพการณ์ตามธรรมชาติซึ่งตนและหญิงอื่น ๆ ทั่วๆ ไปย่อมรักกันอยู่แล้ว

อนึ่ง จะเห็นได้ว่าพ่อของเด็กกลุ่มตัวอย่างทั้งสองหมู่บ้าน ส่วนมากก็ใจที่จะได้บุตรคนแรกซึ่งเป็นธรรมชาติของผู้ที่เริ่มเป็นพ่อและไม่มีปัญหาทางครอบครัว ส่วนพ่อที่ไม่แสดงกิริยาใดๆ ให้ทราบได้ว่าดีใจหรือไม่นั้น อาจเป็นเพราะคนไทยไม่ใคร่แสดงอารมณ์หรือความรู้สึกออกนอกหน้าอย่างชาวตะวันตก ลักษณะของคนไทยดังกล่าวนี้ เซอร์เบอร์ต พ. ฟิลลิปส์^๓ ผู้ศึกษาบุคลิกภาพของคนไทย ที่ตำบลบางชัน ก็พบว่าชาวบางชันถึง ๘๐ เปอร์เซ็นต์ เห็นว่าการแสดงความรู้สึกให้ผู้อื่นทราบนั้นเป็นสิ่งไม่ควร ฉะนั้นถ้าเป็นคนที่มีนิสัยไม่ชอบแสดงตนด้วยแล้ว จึงดูเหมือนว่าเป็นคนเฉยๆ ไป เช่น พ่อของเด็กกลุ่มตัวอย่างบ้านพรานเหมือนและบ้านอุเม็งบางคน ซึ่งความจริงแล้วอาจจะดีใจมากกว่าคนที่แสดงออกให้เห็นก็ได้ ดังที่แม่บ้านอุเม็งรายหนึ่งกล่าวว่าถึงสามีจะเฉยๆ ตนก็ทราบว่ามีดีใจที่จะได้บุตร

ทัศนคติต่อการมีบุตรคนที่หนึ่งเด็กกลุ่มตัวอย่าง

เด็กกลุ่มตัวอย่างบ้านพรานเหมือน ๘๗ เปอร์เซ็นต์และเด็กกลุ่มตัวอย่างบ้านอุเม็ง ๘๐ เปอร์เซ็นต์มิใช่เป็นบุตรคนแรก และอาจถือกำเนิดในระยะที่บิดามารดากำลังคอยบุตรเพศที่ต้องการหรือกำลังเบื่อการมีบุตรก็ได้ สำหรับเด็กกลุ่มตัวอย่างซึ่งเป็นบุตรคนแรกนั้น ล้วนเป็นที่ปรารถนาอย่างยิ่งของพ่อแม่อยู่แล้วดังกล่าวข้างต้น ฉะนั้นในที่นี้จะกล่าวเฉพาะทัศนคติของพ่อแม่ต่อเด็กกลุ่มตัวอย่างซึ่งมิใช่เป็นบุตรคนแรกเริ่มแต่ก่อนแม่ตั้งครุภักดิ์ไปโดยลำดับ

ทัศนคติก่อนตั้งครุภักดิ์ ก่อนมีบุตรคนที่หนึ่งเด็กกลุ่มตัวอย่าง ปรากฏว่าแม่บ้านพรานเหมือน ๕ รายไม่ยอมมีบุตรอีก ๒ รายแรกแล้วจะคลอดตายเหมือนญาติและเพื่อนบ้านของตน อีก ๓ รายเป็นเพราะมีบุตรอยู่แล้วหลายคน คือ ๕, ๖ และ ๘ คนตามลำดับ และฐานะทางเศรษฐกิจต่ำมาก

^๓ Herbert p. Phillips, Thai Peasant Personality, 1965, pp. 169-170

รายที่มีบุตรแล้ว ๖ คนกล่าวว่า จำนวนบุตรเท่าที่มีอยู่ก็ทำให้ตน "บ่มีว่าง
บ่ไค้หายใจ เฮ็ดนาบ่สะตวก" (เฮ็ด=ทำ) อยู่แล้ว จึงไม่ต้องการมีอีก

รายที่มีบุตร ๘ คนไม่ต้องการมีอีกเป็นคนที่ ๙ เพราะ "ใจใคร่ได้สักสองสามคน
นี่มันหลายโปก" (หลายโปก=มากเกินไป, มากเหลือเกิน)

สำหรับแม่บ้านอุเม็งซึ่งไม่ต้องการมีบุตรอีกนั้นมีเพียง ๑ ราย เพราะคลอดยาก

ส่วนท่าทีของสามีต่อการมีบุตรคนที่เป็เด็กกลุ่มตัวอย่างนี้ แม่บ้านพรานเหมือน
ทุกคนไม่ทราบว่สามีอยากได้บุตรอีกหรือไม่ ยกเว้น ๒ รายซึ่งมีบุตรแล้ว ๖ คนเท่านั้น
รายแรกคือรายที่กล่าวข้างต้น รายงานว่าสามีของตนก็ไม่ต้องการมีบุตรอีกเช่นเดียวกัน
และมีรายหนึ่งกล่าวว่าสามีคงจะไม่ต้องการมีบุตรอีก เพราะปรารถนาอยู่เสมอว่าอยากให้
หมดลูกเสียที มิฉะนั้นจะต้องยากจนอยู่ตราบเท่าที่ยังมีลูกเพิ่มขึ้น

แม่บ้านอุเม็งรายเดียวเท่านั้นซึ่งกล่าวว่าสามีไม่ต้องการมีบุตรอีก เพราะยังมีฐานะ
ทางเศรษฐกิจไม่ดีพอ แต่สำหรับตนเองแล้วอยากได้อีกเพราะพึงจะมีบุตรเพียงคนเดียว

เมื่อพิจารณาความต้องการในเรื่องบุตรของพ่อแม่เด็กกลุ่มตัวอย่างบ้านพราน-
เหมือนและบ้านอุเม็งตามรายงานข้างต้นนี้แล้วอาจกล่าวได้ว่า แม้ชาวบ้านทั้งสอง
หมู่บ้านนี้ต้องการมีบุตร เพื่อจุดประสงค์ทางเศรษฐกิจและวัฒนธรรมของครอบครัว
และของสังคมของตนเป็นสำคัญเช่นเดียวกับชาวชนบทไทยในดินอื่น ๆ ก็จริง แต่ก็มี
ทัศนคติเกี่ยวกับจำนวนบุตรอยู่ด้วย กล่าวคือต้องการมีบุตรจำนวนซึ่งพอดีแก่ฐานะ
ทางเศรษฐกิจของครอบครัวและไม่เกินกำลังความสามารถที่ตน จะเลี้ยงดูได้ ทั้งนี้
ก้ำกับผลการศึกษาค้นคว้าของ จอห์น อี. เดอ ยัง (John E. de Young)^๔ ผู้ซึ่ง
ได้ศึกษาชีวิตของ ครอบครัวไทยใน ชนบทและกล่าวถึงเรื่อง ความต้องการ บุตรของ
ชาวนาไทยไว้ว่า ชาวนาไทยนิยมมีบุตรหลายๆ คน เพื่อจะได้เป็นกำลังช่วยสร้าง ความ
มั่นคงทางเศรษฐกิจให้แก่ครอบครัว และดำรงรักษาไว้ซึ่งวัฒนธรรมของสังคมสืบไป
จึงไม่ใคร่มีใครคิดจะบ่อนกั้นการมีบุตร แต่เมื่อพิจารณาคำกล่าวของแม่กลุ่มตัวอย่าง
บางรายแล้ว จะเห็นได้ชัดว่าพ่อแม่เด็กกลุ่มตัวอย่างบ้านพรานเหมือนและบ้านอุเม็ง

^๔ John E. de Young, Village life in modern Thailand, 1958, p. 49

ที่มีบุตรมากนั้นมิใช่เป็นเพราะนิยมการมีบุตรหลาย ๆ คน หากเป็นเพราะขาดความรู้ความเข้าใจในเรื่องการวางแผนครอบครัวและการป้องกันการมีบุตร จึงจำยอมรับภาวะครอบครัวซึ่งมีสมาชิกมากโดยปริยาย

ทัศนคติเมื่อตั้งครรภ์ อย่างไรก็ตาม เมื่อภรรยาตั้งครรภ์ สามีซึ่งไม่ต้องการมีบุตรอีกก็กลับมีความปรารถนาให้บุตรคนใหม่เป็นเพศชาย หรือเพศหญิงเช่นที่ตนเคยหวังในบุตรคนก่อน ๆ จึงอาจกล่าวได้ว่าพ่อแม่ซึ่งไม่ต้องการมีบุตรอีกนั้น มิใช่เพราะมีความเบื่อหน่ายบุตรหรือเบื่อการมีบุตรโดยจริงจังแต่ประการใด หากอาจเนื่องจากความบีบคั้นทางฐานะเศรษฐกิจของครอบครัวเป็นสำคัญ

ในค่านเกี่ยวกับความปรารถนาที่จะได้บุตรหญิงหรือชายนั้น ปรากฏว่าความต้องการบุตรชายยังสูงกว่าความต้องการบุตรหญิงมาก โดยเฉพาะพ่อของเด็กกลุ่มตัวอย่างทั้งสองหมู่บ้าน พ่อที่บ้านพรานเหมือน ๗๒ เปอร์เซ็นต์ต้องการบุตรชาย ๖ เปอร์เซ็นต์ต้องการบุตรหญิง นอกนั้นไม่จำกัดเพศของบุตร ส่วนพ่อที่บ้านอนุเม็ง ๖๑ เปอร์เซ็นต์ต้องการบุตรชาย ๓ เปอร์เซ็นต์ต้องการบุตรหญิง นอกนั้นไม่จำกัดเพศของบุตร

สำหรับแม่กลุ่มตัวอย่างบ้านพรานเหมือน ถึงแม้ว่าจะยังแสดงความต้องการบุตรเพศชายสูงกว่าบุตรเพศหญิงก็จริง แต่ความต้องการบุตรหญิงกลับมีจำนวนมากขึ้นในตอนหลังถึงผลปรากฏว่าแม่บ้านพรานเหมือน ๖๒ เปอร์เซ็นต์ต้องการบุตรชาย ๒๑ เปอร์เซ็นต์ต้องการบุตรหญิง ซึ่งเมื่อแม่เหล่านี้จะมีบุตรคนแรก มีเพียง ๖ เปอร์เซ็นต์เท่านั้นที่ต้องการบุตรหญิง นอกนั้นไม่จำกัดเพศของบุตร ส่วนแม่บ้านอนุเม็ง ๔๖ เปอร์เซ็นต์ต้องการบุตรชาย ๓๘ เปอร์เซ็นต์ต้องการบุตรหญิง นอกนั้นไม่จำกัดเพศของบุตร

ผลที่ได้นี้แสดงให้เห็นว่าในหมู่บ้านพรานเหมือนหรือหมู่บ้านอนุเม็งก็ดี บุตรชายมีความสำคัญสำหรับครอบครัว แต่บุตรหญิงมีความสำคัญสำหรับแม่เป็นส่วนใหญ่ ความมุ่งหมายของพ่อแม่ที่ต้องการจะได้บุตรชายหรือหญิงในครั้งนี้ ก็เหมือนกับ ความมุ่งหมายในเพศของบุตรคนแรก แต่เป็นที่น่าสังเกตว่า ไม่มีพ่อแม่เด็กกลุ่มตัวอย่าง

บ้านอุเม็งรายใจกล่าวถึงความต้องการบุตรชายว่าจะให้บัวชเลย มีแต่หวังจะได้บุตรชาย มาช่วยทำงานหนักอื่น ๆ ทั้ง ๆ ที่ชาวบ้านอุเม็งเองก็มีศรัทธาในการบวชบุตรชายอยู่มาก ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากหมู่บ้านอุเม็งเป็นหมู่บ้านที่อุดมสมบูรณ์ ชาวบ้านประกอบอาชีพ ทางเกษตรกรรมได้ตลอดปี และผลิตผลทางเกษตรกรรมมีปริมาณสูงกว่าของบ้าน พรานเหมือน^๕ ทุกครัวเรือนหมกมุ่นอยู่กับอาชีพหลักซึ่งต้องอาศัยแรงงานหนักตลอดปี พ่อแม่ของเด็กกลุ่มตัวอย่างบ้านอุเม็งคงจะมุ่งคิดฝึกบุตรชายให้เป็นกำลังของตนต่อไป มากกว่าจะนึกถึงการบวช จึงมิได้กล่าวถึงการบวชบุตรชายเลย แต่ตามปกติแล้ว เมื่อ ถึงฤดูกาลเข้าพรรษา พ่อแม่ที่บ้านอุเม็งจะให้บุตรชายซึ่งจบ ป. ๔ และมีความรู้ภาษา ลานนาเพียงพอตามกฎเกณฑ์ของทางวัด บวชเป็นเณรหรือเรียกตามภาษาพื้นเมืองว่า "บวชลูกแก้ว"^๖ เพื่อให้ได้บุญกุศล ได้เพิ่มเติมความรู้ ตลอดจนได้ฝึกระเบียบวินัยเสีย ก่อน ภายหลังจากลาสิกขาบทแล้วจึงช่วยบิดามารดาทำนาทำไร่ตามความสามารถของตน ภายหลังตลอด ถึงแม้เด็กกลุ่มตัวอย่างบางคนจะเป็นเพศตรงข้ามกับที่พ่อแม่ หวังไว้ก็ตาม แต่พ่อแม่ของเด็กเหล่านี้ก็ได้รายงานทำนองเดียวกันว่า ถึงอย่างไรเด็ก ก็เป็นบุตรของตน ตนย่อมรักและเลี้ยงดูให้ดีที่สุดเท่าที่เคยเลี้ยงบุตรคนก่อน ๆ เพียงแต่ เห็นว่าบุตรมีลักษณะสมบูรณ์และปลอดภัยก็รู้สึกพอใจแล้ว และบุตรจะเป็นเพศไหน ตนก็รักเหมือนกันทั้งนั้น

ข. การปฏิบัติตนของมารดาในระยะตั้งครรภ์และระยะแรกคลอด

เยอร์ลด์ แคปแลน^๗ กล่าวถึงอารมณ์ของหญิงที่มีครรภ์ว่ามักเปลี่ยนแปลง หงุดหงิด โกรธง่าย ร้องไห้ง่าย คนที่เคยใจคอมั่นคงก็กลับกลายเป็นคนอ่อนไหวง่าย แม้แต่เรื่องเล็ก ๆ น้อย ๆ นอกจากนั้นสัมผัสทางรสกลิ่น และเสียงก็ไวด้วยเช่นกัน แต่การ เปลี่ยนแปลงนั้นมิได้สม่ำเสมอ บางวันบางสัปดาห์ก็เป็นปกติ และบางวันบางสัปดาห์ ก็ผิดแผกไปจากปกติ เมื่อครรภ์เกือบครบ ๓ เดือน จะเริ่มต้นมีความรู้สึกเข้าข้างตนเอง ความรู้สึกน้อย ๆ ทวีขึ้นสูงสุดราวเดือนที่ ๗ หรือ ๘ กล่าวคือต้องการความเห็นอก

^๕ สถาบันระหว่างชาติสำหรับการค้นคว้าเรื่องเด็ก, loc. cit. หน้า ๑๑๕

^๖ Ibid; หน้า ๒๔๐

^๗ Gerald Caplan, An Approach to Community Mental Health, 1961 pp. 72-77

เห็นใจจากผู้อื่น โดยเฉพาะสามี ถ้าหากคนได้รับการเอาใจใส่และการเอาอกเอาใจบ้างแล้ว ก็จะคลายความรู้สึกไม่สบายกายไม่สบายใจลงได้ จิตแพทย์บางท่านกล่าวว่าหญิงที่แพ้ออกแล้วอยากรับประทานอาหารประเภท ๆ นั้น มิใช่เกิดจากความต้องการทางร่างกาย หากแต่เป็นความต้องการทางจิตใจจึงกล่าวข้างต้น ถ้าไม่ได้รับประทานอาหารนั้นก็มิใช่ว่าจะเจ็บป่วยอะไร

อย่างไรก็ดี สุขภาพของหญิงมีครรภ์สำคัญอย่างยิ่งสำหรับ พัฒนาการ ของบุตร-ในครรภ์ ถ้าแม่มีความสุขสมบูรณ์ทั้งทางร่างกายและจิตใจตลอดระยะตั้งครรภ์ บุตรจะมีพัฒนาการเป็นไปตามปกติ การป้องกันเหตุการณ์ที่อาจทำให้แม่ต้องเจ็บป่วยหรือเสถียรใจอย่างรุนแรง จนเกิดการเจ็บป่วย รับประทานอาหารไม่ได้ พักผ่อนไม่เพียงพอ และระบบการทำงานภายในร่างกายผิดปกติจนเสียคุณภาพมิให้เกิดขึ้นได้นั้นนับเป็นการช่วยให้เด็กในครรภ์ปลอดภัยไปด้วย

เนื่องจากหญิงมีครรภ์โดยทั่วไปมักจะไม่สามารถควบคุมตัวเอง มีความกังวลนานาประการเกี่ยวกับอันตรายในการคลอดบ้าง ความสมบูรณ์ของบุตรที่จะเกิดมาบ้าง ตลอดจนเรื่องต่างๆ ภายในครอบครัว ดังนั้นในแต่ละแห่งจึงมีการช่วยผ่อนคลายนอารมณ์เคร่งเครียดของหญิงมีครรภ์ และการให้กำลังใจด้วยวิธีต่างๆ กัน หมู่บ้านชนบทของไทยเองก็มีข้อปฏิบัติและพิธีกรรมต่างๆ ที่ล้วนแต่เป็นเรื่องของการช่วยลดความวิตกกังวลและส่งเสริมให้หญิงมีครรภ์มีกำลังใจดีขึ้นทั้งสิ้น

การปฏิบัติตนของแม่กลุ่มตัวอย่างในระยะตั้งครรภ์

ในระยะตั้งครรภ์บุตรคนที่หนึ่งเด็กกลุ่มตัวอย่าง แม่ทั้งสองหมู่บ้านมีข้อปฏิบัติและพิธีกรรมที่จะต้องกระทำดังต่อไปนี้

ก. อาหาร ตลอดระยะเวลาตั้งครรภ์ แม่กลุ่มตัวอย่างบ้านพรานเหมือนส่วนมากรับประทานอาหารทุกอย่างตามที่เคยปฏิบัติจนกระทั่งคลอด กระนั้นก็มีจำนวนแม่ถึง ๓๔ เปอร์เซ็นต์ที่งดเว้นอาหารบางอย่างซึ่งเชื่อกันต่อๆ มาว่าเป็นอาหารจำพวกทำลายสุขภาพของแม่และเด็กในครรภ์ หรือมีฉะนั้นก็จะทำให้เกิดอันตรายในขณะคลอดได้

แม้กลุ่มตัวอย่างบ้านอุเม็งส่วนใหญ่จะงดเว้นอาหารบางประเภทจนกระทั่งคลอดมีเพียง ๒๐ เปอร์เซ็นต์เท่านั้นที่ไม่งดเว้นอาหารชนิดใดซึ่งตนเคยรับประทานมาทั้งสิ้น

ต่อไปนี้จะได้แยกกล่าวถึงอาหารต่าง ๆ ที่แม่บ้านพรานเหมือนและบ้านอุเม็งงดเว้น และความเชื่อในเหตุผลที่งดเว้นอาหารเหล่านั้น คือ

๑. อาหารจำพวกที่รับประทานแล้วจะทำให้เด็กในครรภ์ไม่สบาย แม่บ้านพรานเหมือนว่าได้แก่ อาหารที่มีรสเผ็ดร้อน รสเค็ม ซึ่งจะทำให้เด็กร้อนและคื่นมาก

แม่บ้านอุเม็งว่า ได้แก่อาหารรสเผ็ดร้อน รสจืด และอาหารหมักดอง

๒. อาหารจำพวกที่จะทำให้แม่ไม่สบาย แม่บ้านพรานเหมือนบ่งว่าได้แก่ เนื้อและเนื้อกระต่าย ถ้ารับประทานในระหว่างตั้งครรภ์ แม่อาจเป็นฝีซึ่งเป็นพิษถึงแก่ชีวิต

แม่บ้านอุเม็งกล่าวว่า อาหารที่ทำให้แม่ไม่สบายก็คืออาหารจำพวกเดียวกับที่ทำให้เด็กในครรภ์ไม่สบายนั่นเอง

๓. อาหารที่ทำให้รักและสายรกเบื่อย แม่บ้านอุเม็งเท่านั้นที่เชื่อว่ารกและสายรกเบื่อยได้—เพราะรับประทานบอนในระหว่างตั้งครรภ์ จึงงดอาหารทุกอย่างที่ใส่บอนมีแกงบอนเป็นต้น

๔. อาหารจำพวกที่ทำให้รักติด แม่บ้านพรานเหมือนกล่าวว่า ได้แก่ ข้าวเหนียวปิ้ง

แม่บ้านอุเม็งว่า ได้แก่ ข้าวเหนียวปิ้ง ขนุน หัวปลี หนังกวักหนังกวายเป็นหรือใส่แกงเพราะเป็นอาหารประเภทมียาง หรือเป็นยางเหนียว

๕. อาหารจำพวกที่ทำให้คลอดยาก แม่บ้านพรานเหมือนว่าได้แก่ไข่ ของหวาน เนื้อมะพร้าว เผือก มัน เม็ดกบก กล้วยทานี และดินสอพอง

แม่บ้านอุเม็งกล่าวว่า อาหารหวานจัดและพวกมีไขมันจะทำให้เด็กอ้วนตัวโตทำให้ออกยาก และขนุนกับหัวปลี มียางเหนียวและฝาด ทำให้ฝืด คลอดยาก

๖. อาหารที่ทำให้เด็กมีไข้ห่มตัวมากทำให้ล้างออกยาก ใต้แก้มเนื้อ แม่บ้าน

พรานเหมือนเท่านั้นที่ให้เหตุผลข้อนี้

๗. การทำงานในระหว่างตั้งครรภ์ การทำงานในระยะตั้งครรภ์ของแม่บ้าน

พรานเหมือนแบ่งออกได้เป็น ๔ พวกคือ

๑. พวกทำงานตามปกติทุกอย่างจนกระทั่งคลอดมี ๖๒ เปอร์เซ็นต์ ในจำนวนนี้แม่ ๒ รายกล่าวว่าปฏิบัติตามคำแนะนำของผู้ใหญ่คือให้ทำงานตลอดระยะตั้งครรภ์เพื่อจะได้คลอดง่าย และอีก ๒ รายกล่าวว่าถ้าตนหยุดก็ไม่มีใครทำงานแทนตนเองมีสุขภาพดีอยู่แล้วจึงทำงานตลอดระยะนี้

๒. พวกทำงานตามปกติจนกระทั่งครรภ์แก่ใกล้คลอดจึงงดเว้น เฉพาะงานหนักเช่น ตักน้ำ คั่วข้าว หาฟืน พวกนี้มี ๓๐ เปอร์เซ็นต์

แม่บ้านพรานเหมือนสองพวกข้างต้นส่วนมาก ให้สัมภาษณ์ว่าฐานะเศรษฐกิจของครอบครัวต่ำ กล่าวคือรายได้หลักซึ่งจะจนถึงปริมาณข้าวที่ทำได้ในแต่ละปีอยู่ในระดับ "ไม่พอกินไม่พอใช้" แม่บางรายยังถึงความจำเป็นในการที่ต้องทำงานหนักจนกระทั่งคลอดหรือครรภ์แก่ว่า "บ่เฮ็ด บ่ได้กิน" และ "บ่พอกิน มันหลายคน" คำตอบเช่นนี้สะท้อนให้เห็นข้อเท็จจริงที่ว่าแม่บ้านพรานเหมือน ซึ่งต้องทำงานตลอดระยะตั้งครรภ์นี้ เนื่องมาจากฐานะทางเศรษฐกิจต่ำมากกว่าเป็นเพราะสาเหตุอื่นๆ

๓. พวกงดเว้นงานหนักตั้งแต่ตั้งครรภ์ได้ ๕-๖ เดือนมี ๖ เปอร์เซ็นต์

ซึ่งเรียกได้ว่ามีจำนวนน้อยมาก

๔. พวกที่หยุดทำงานหนักตั้งแต่เริ่มตั้งครรภ์เลยทีเดียว มี ๒ เปอร์เซ็นต์

ซึ่งมีจำนวนน้อยที่สุด

แม่มกลุ่มตัวอย่างบ้านพรานเหมือนในพวก ๓ และ ๔ ไม่ได้รายงานถึงฐานะเศรษฐกิจทางครอบครัวแต่กล่าวถึงความปลอดภัยของเด็กในครรภ์และของตนเองเป็นเหตุผลในการงดเว้นงานหนักตั้งแต่ระยะแรกๆ ของครรภ์

ส่วนการทำงานของแม่มกลุ่มตัวอย่างบ้านอุเม็งในระหว่างตั้งครรภ์ แบ่งออกได้เป็น ๒ พวก

๑. พวกทำงานทุกอย่างตามปกติจนถึงวันคลอด มี ๑๗ เพอร์เซ็นต์ เกือบทุกรายในพวกนี้ให้เหตุผลว่า การทำงานหนักหรือทำงานมาก ๆ ตลอดระยะตั้งครรภ์จะทำให้คลอดง่าย มีเพียงรายเดียวที่รายงานว่าเพราะตนมีสุขภาพดี สามารถทำงานได้ตามปกติ ถ้าหยุดก็ขาดรายได้ไปโดยใช่เหตุ แม่ในพวกนี้มีฐานะเศรษฐกิจของครอบครัวอยู่ในระดับ "ค่อมอยู่ ค่อมกินบ้าง" และ "เหลือกิน" บ้าง ซึ่งหมายถึงเป็นครอบครัวที่ไม่ขาดแคลน

๒. พวกยกเว้นงานหนักเมื่อมีครรภ์ได้ ๕ เดือนขึ้นไป มี ๘๓ เพอร์เซ็นต์ งานที่งดทำคือการหิ้ว ยก หาบ หรือหามของหนัก การทำนาทำไร่ การตัดฟันผ่าฟัน หรืองานที่ต้องเดินไกล ๆ เพราะเกรงจะกระทบกระเทือนเป็นอันตรายถึงเด็กในครรภ์ ฐานะเศรษฐกิจทางครอบครัวของแม่พวกหลังนี้ ส่วนมากมีฐานะจำกัดว่ามีอันจะกิน มีเพียง ๖ รายที่กล่าวว่า "ไม่พอกิน ไม่พอใช้"

ค. การกระทำเคล็ดและพิธีกรรมบางอย่างเมื่อมีครรภ์ จะได้แยกกล่าวที่ละหมู่บ้าน ดังต่อไปนี้

บ้านพรานเหมือน แม่บ้านพรานเหมือนที่มีครรภ์เป็นครรภ์แรก จะต้องทำพิธี "สู่วัญแม่मार" ในระหว่างตั้งครรภ์ได้ประมาณ ๒-๓ เดือน หรือ ๖-๗ เดือน ตามแต่จะสะดวกและเห็นสมควร พิธีนี้ทำเพื่อเรียกขวัญซึ่งหนีไปให้กลับมาอยู่กับตัวแล้วแม่จะสบายกายสบายใจและคลอดง่าย อีกพิธีหนึ่งซึ่งแม่ทั้งที่มีครรภ์แรกหรือครรภ์ที่เท่าไรก็ตามจะต้องทำเมื่อตั้งครรภ์ได้ ๗-๘ เดือนเรียกว่าพิธี "แดงแก" เป็นพิธีเช่นสรวงเทพเจ้า (ปู่เถน ย่าเถน) และเช่นสังเวทแม่ในชาติก่อนของเด็กเพื่อมิให้มาเอาบุตรคืน รวมทั้งเป็นการป้องกันภูตผีปีศาจอื่น ๆ ที่จะมาทำให้แม่หรือเด็กต้องเสียชีวิตในการคลอดอีกด้วย

บ้านอุเม็ง เมื่อแม่ที่บ้านอุเม็งตั้งครรภ์ได้ ๕ เดือนขึ้นไปจะเริ่มอาบน้ำแช่พืชบางอย่างหรือน้ำแช่ตะกวดย่นต์ตามความเชื่อถือของตนเพื่อเป็นเคล็ดให้คลอดง่าย

๘ สถาบันระหว่างชาติสำหรับการค้นคว้าเรื่องเด็ก. *op. cit.* หน้า ๒๗๒

๙ *Ibid.* , หน้า ๒๗๒-๒๗๔

โดยเอาพืชหรือตะกั่วชนิดอย่างใดอย่างหนึ่งแช่ลงในน้ำอาบประมาณ ๒-๓ ชั่วโมง ก่อนอาบน้ำในตอนเย็น จำนวนวันที่อาบน้ำแล้วแต่ความพอใจ อาจเป็น ๓ วัน ๗ วัน หรืออาบเรื่อยไปจนกระทั่งคลอด พืชที่เอามาแช่น้ำอาบนั้นมีต่าง ๆ ชนิดกันตามความเชื่อถือ แต่ที่ใช้กันเกือบทั้งหมดบ้านคือต้นไมยราบ เรียกตามภาษาพื้นเมืองว่า "หญ้าจียอบ" (จิ-ตะต๋อง, ยอบ-แปบลง) โดยถอนมาหลาย ๆ ต้นแล้วมัดรวมกันแช่น้ำอาบ บางทีก็แช่พร้อมกับพืชอื่น ๆ ด้วย เป็นที่เชื่อกันว่าเมื่อหญิงมีครรภ์อาบน้ำแช่ต้นไมยราบแล้ว เด็กในครรภ์จะห่อตัวแพบเข้าทำให้คลอดง่าย ส่วนตะกั่วชนิดซึ่งใช้กันบ้างเป็นบางรายนั้น ผู้ใช้ไปขอจากพระหรือขอซื้อจากผู้เฒ่าที่ชาวบ้านนับถือว่าเก่งทางคาถาอาคมและการลงยันต์ โดยเฉพาะทางเวทย์มนต์ที่ทำให้คลอดง่าย เมื่อถึงครรภ์ได้ ๘-๙ เดือน หรือในเดือนที่ถึงกำหนดคลอด แม่บ้านอุเม็งจะทำพิธี "บัตแกแม่मार" ความมุ่งหมายในการทำพิธีนี้คล้าย ๆ กับพิธี "สู่วัญญูแม่मार" ซึ่งปฏิบัติกันในบ้านพรานเหมือน กล่าวคือประสงค์ให้แม่และเด็กอยู่สบาย มีสุขภาพดี คลอดง่าย แต่ต่างกันที่พิธีสู่วัญญูแม่मारของบ้านพรานเหมือนเป็นพิธีเรียกขวัญของหญิงมีครรภ์ให้กลับมาอยู่กับตัว แต่พิธีบัตแกแม่मारของบ้านอุเม็งเป็นพิธีบัตเป่าภัยอันตรายและความอัปมงคลทั้งหมดในตัวหญิงมีครรภ์ให้ศูนย์สิ้นไป รวมทั้งเป็นการขับไล่ภูตผีไม่ให้มารบกวนเบียดเบียนได้

นอกจากการทำเคล็ดและพิธีกรรมดังกล่าวแล้ว แม่บ้านอุเม็ง ๒๔ เปอร์เซนต์ ยังได้จัดยาบำรุงร่างกายตามคำแนะนำของแพทย์หรือหมอประจำตำบลอีกด้วย ในจำนวนนี้แม่บ้านอุเม็ง ๕ เปอร์เซนต์มิได้กระทำเคล็ดหรือทำพิธีบัตแกแม่मारเลย เพราะไม่เชื่อว่าจะทำให้คลอดง่ายได้จริง จึงเพียงแต่จัดยาบำรุงร่างกายเท่านั้น การปฏิบัติเช่นนี้คงเป็นเพราะชาวบ้านได้รับความรู้เกี่ยวกับความปลอดภัยด้านสูติกรรม โดยเนื่องมาจากความเจริญทางการแพทย์ได้เข้าสู่ชนบทมากขึ้น

แม่บ้านอุเม็งซึ่งไม่ทำทั้งพิธีบัตแกแม่मारและไม่ได้จัดยาบำรุงร่างกายมี ๑ ราย แม่รายนี้เชื่อว่าตนอาบน้ำแช่ต้นไมยราบอย่างเดียวเท่านั้นก็ปลอดภัย

การเตรียมคลอด

ก. สถานที่คลอด แม่กลุ่มตัวอย่างทั้งที่บ้านพรานเหมือนและบ้านอุเม็งเตรียมห้องนอนที่บ้านของตนเป็นสถานที่คลอด แต่การจัดเตรียมห้องแตกต่างกันไป ห้องคลอดของแม่บ้านพรานเหมือนมีเตาไฟใหญ่^{๑๐} ซึ่งทำขึ้นใช้สำหรับการอยู่ไฟโดยเฉพาะ และมีแคร่สำหรับนอนอยู่ไฟด้วย ส่วนห้องคลอดของแม่บ้านอุเม็งมีแต่เพียงม้วนที่นอนฟุ้งพัดผ้านั่งห้องค้ำนาค้านหนึ่งเท่านั้น

ข. เครื่องใช้สำหรับแม่ แม่บ้านพรานเหมือนเพียงรายเดียวที่ไม่เตรียมพื้นและเตาไฟไว้ก่อนคลอด เพราะมีความเชื่อว่าถ้าเตรียมไว้ก่อนแล้วตนจะคลอดยาก ส่วนแม่บ้านพรานเหมือนนอกนั้นรายงานว่าได้เตรียมพื้นไว้อยู่ไฟ โดยสามีเป็นผู้หาพื้นเตรียมไว้ให้ บางรายหาไว้ล่วงหน้า ๑ เดือน ตลอดจนผ้าเตรียมไว้เสร็จ ไม้พินที่ใช้จะต้องเป็น ไม้ที่เมื่อติดไฟแล้วไม่แตกหรือประทุ ก้อน ไม้เป็นพืดต่อผิวหนัง “ไม้ตัว” เป็นไม้ที่มีคุณสมบัติดังกล่าว ดังนั้นแม่บ้านพรานเหมือนจึงนิยมหาไม้ชนิดนี้เตรียมไว้ใช้ในการอยู่ไฟมากกว่าไม้ชนิดอื่น นอกจากพินสำหรับอยู่ไฟแล้วทุกคนเตรียมเชือกสำหรับยึดโหนดในขณะคลอด และเตรียมหยาจำพวกรากไม้หรือสมุนไพรเรียกกันว่า “ยารากไม้” ไว้ต้มกินภายหลังคลอด รวมทั้งสิ่งที่ใช้รับประทานเป็นยาประกอบ มีพริกไทย กระเทียม ข่า มะขาม มะนาว สำหรับของใช้อื่นๆ ก็เป็นของที่มีอยู่แล้ว ได้แก่หม้อต้มน้ำ หม้อต้มยา เครื่องนุ่งห่ม เป็นต้น

ส่วนแม่บ้านอุเม็งนั้นมิได้อยู่ไฟเหมือนแม่ในภาคอื่นๆ จึงไม่มีการเตรียมเตาไฟเตรียมพื้น สิ่งที่ใช้ภายหลังคลอดก็เป็นสิ่งที่ใช้เป็นประจำอยู่แล้วเกือบทั้งสิ้น คือผ้าถุงยาวกรอมเท้า เสื้อแขนยาวหรือแขนกระบอก ผ้ารัดท้องและผ้าโพกศีรษะ ซึ่งมักเป็นผ้าขาวม้าของสามีหรือซื้อเอาใหม่ แม่บ้านอุเม็ง ๑๑ ราย เตรียมเชือกไว้ยึดในเวลาคลอดด้วย สิ่งสำคัญที่แม่บ้านอุเม็งทุกคนเตรียมไว้ใช้หลังคลอด คือ “ยารากไม้” และยาหอมขนานต่าง ๆ โดยเฉพาะ “ยาแดงพม่า” ซึ่งหญิงมีครรภ์ชาวบ้านอุเม็งทั้งหมู่บ้านจะซื้อหาเตรียมไว้ใช้หลังคลอด

^{๑๐} Ibid, หน้า ๒๑๕

ค. เครื่องใช้สำหรับทารก แม่ทั้งสองหมู่บ้านเตรียมเบาะ ผ้าอ้อม เปล และกระทง นอกจากนี้แม่บ้านอุเม็งยังได้เตรียมผ้าพลาสติกสำหรับรองเบาะและเตรียมอ่างอาบน้ำเด็กไว้อีกด้วย สำหรับเปลนั้นแม่บ้านอุเม็งมิได้เตรียมไว้ก่อนคลอด แต่จะหามาให้เด็กนอนเมื่อเด็กอายุได้ ๑ เดือนแล้ว ร่ายที่มียเปลเป็นร่ายที่มีบุตรมาแล้ว แต่ก็ให้นอนต่อเมื่อเด็กอายุกว่า ๑ เดือนเช่นกัน เพราะตลอดระยะเวลา ๑ เดือนแรกคลอดเป็นระยะที่แม่กำลัง “อยู่เดือน” และเด็กจะต้องนอนในมุ้งกับแม่ตลอดระยะนี้ด้วย จึงไม่มีความจำเป็นที่จะต้องเตรียมเปลไว้ล่วงหน้า

แม่ทั้งสองหมู่บ้านไม่ได้กล่าวถึงข้อห้ามใด ๆ ในเรื่องการเตรียมเครื่องใช้สำหรับทารก ทั้งแม่บ้านพรานเหมือนบางรายก็กล่าวว่าตนได้เตรียมของใช้ที่จำเป็นไว้ก่อนคลอดและไม่เคยมีข้อห้ามในเรื่องนี้แต่อย่างไร ทั้งนี้ต่างกับแม่ที่หมู่บ้านนาป่าจังหวัดชลบุรี^{๑๑} และชาวภาคกลางทั่ว ๆ ไป^{๑๒} ซึ่งไม่เตรียมเตาไฟสำหรับอยู่ไฟและไม่เตรียมเบาะหรือเมาะสำหรับทารกไว้ให้สมบูรณ์ก่อนคลอด เพราะถือว่าเป็นการทำทารกตายเสียก่อนที่จะได้ใช้ของเหล่านี้

การคลอด

บ้านพรานเหมือน เนื่องจากชาวบ้านพรานเหมือนรุ่นปู่ย่าตายายของรุ่นซึ่งเป็นกลุ่มตัวอย่างนี้เคยทำคลอดกันเอง กล่าวคือถ้าภรรยาไม่สามารถจะทำคลอดเองได้สามีก็จะช่วยทำคลอดให้จนเรียบร้อย ฉะนั้นหญิงสูงอายุซึ่งมีประสบการณ์ในการคลอดบุตรมาหลายครั้งและชายซึ่งเคยมีบุตรมาหลายคน จึงเป็นที่นับถือของ ชาว บ้านพรานเหมือนรุ่นต่อ ๆ มาว่าเป็นผู้ที่มีความชำนาญในการทำคลอด และมักจะต้องให้ความช่วยเหลือในเรื่องนี้แก่ญาติ ๆ และเพื่อนบ้านใกล้เคียงอยู่เสมอ ปรากฏว่าแม่เด็กกลุ่มตัวอย่างบ้านพรานเหมือน ๖๖ เปอร์เซ็นต์คลอดโดยความช่วยเหลือของญาติผู้ใหญ่ บิดาของเด็ก หรือผู้ใหญ่เพื่อนบ้าน แม่ ๙ เปอร์เซ็นต์ทำคลอดเอง รายหนึ่งในแม่จำนวนนี้รายงานว่าตนคลอดกลางดึก ทุกคนกำลังนอนหลับ จึงต้องทำทุกอย่าง

^{๑๑} สถาบันระหว่างชาติสำหรับการค้นคว้าเรื่องเด็ก อิทธิพลของสังคมต่อพัฒนาการของเด็ก เล่มที่ ๑ รายงานการวิจัยฉบับที่ ๑ พ.ศ. ๒๕๐๕ หน้า ๓๐๘-๓๐๕

^{๑๒} เสฐียรโกเศศ ประเพณีเก่าของไทย พ.ศ. ๒๕๐๐ หน้า ๖๕

ด้วยลำพังตนเอง แม่ที่คลอดกับหมอต้าแยมี่เพียง ๒๖ เปอร์เซ็นต์และในจำนวนนี้ บางรายกล่าวว่า หมอต้าแยมี่ไม่ได้ช่วยอะไรตนมากไปกว่ามานั่งดูและช่วยบีบนิ้วให้ บ้าง นอกนั้นตนเองเกือบทุกอย่าง

อย่างไรก็ตาม แม่บ้านพรานเหมือนส่วนมากได้รับความช่วยเหลือจากสามีและญาติพี่น้องของตนอย่างอบอุ่นเมื่อถึงเวลาเจ็บครรภ์จะคลอด มีทั้งคนช่วยหนุนหลัง และช่วยโยนเชือกจากเพดานลงมาให้ยึดโหน ผู้ที่ทำการคลอดก็จะบีบนิ้วช่วยเหลือตามวิธีการของตน คนอื่น ๆ นอกนั้นช่วยกันปลดสิ่งของเครื่องใช้ที่แขวนไว้ตามข้างฝา บ้าง ทิ้งหรือชื้อบ้าง เช่น เสื้อผ้า กระบุง ตะกร้าเป็นต้นลงวางกับพื้นจนหมด เพราะมีความเชื่อว่า ถ้าไม่ปลดลงเด็กในครรภ์จะแขวนตัวลอยอยู่ทำให้คลอดช้า นอก จากนี้ยังเปิดฝากระบุงข้าวเปิดประตูหน้าต่าง เพื่อเป็นเคล็ดให้คลอดง่าย

วิธีคลอดของแม่บ้านพรานเหมือนก็คือ ถอดเสื้อ กุ๊กเข้า นั่งบนชั้นเท้า และ โหนเชือกไว้ บางรายปูผ้าขาวม้าไว้ตรงพื้นที่นั่งนั้นด้วย เด็กจะคลอดทิ้ง ๆ ที่เมื่อยู่ ในทำนอง จากนี้ผู้ทำการคลอดจะตัดสายสะดือเด็ก และบิดาเด็กเอารกไปฝัง ทิ้งสองอย่างนี้ เป็นไปตามกรรมวิธีและตามเคล็ดที่ชาวบ้านพรานเหมือนถือปฏิบัติกันมา ซึ่งจะได้ กล่าวในบทต่อไป

บ้านอุเม็ง หมู่บ้านอุเม็งห่างจากที่ว่าการอำเภอเพียง ๓-๔ กิโลเมตร ใน บริเวณที่ว่าการอำเภอมีสุศาลาซึ่งมีทั้งแพทย์แผนปัจจุบันและ นางผดุงครรภ์ประจำอยู่ และมีบ้านพักสำหรับแพทย์และพยาบาลอยู่ในบริเวณเดียวกันนั้นด้วย ชาวบ้านอุเม็ง สามารถติดต่อกับแพทย์หรือพยาบาลได้โดยสะดวก ในหมู่บ้านอุเม็งและหมู่บ้านใกล้เคียงมีหมอต้าแยมี่ที่ได้รับการอบรมเกี่ยวกับการทำการคลอดจากเจ้าหน้าที่ฝ่ายสาธารณสุขมาแล้ว การติดต่อรหว่างชาวบ้านกับหมอต้าแยมี่นั้นสะดวกมาก สำหรับโรงพยาบาล ซึ่งแม้จะมีมากแห่ง แต่ก็อยู่ในเขตอำเภอเมืองทั้งสิ้น หมู่บ้านอุเม็งอยู่ไกลจากอำเภอ เมืองประมาณ ๒๗ ก.ม. การไปคลอดที่โรงพยาบาลจึงยุ่งยากมากในเรื่องยานพาหนะ แม่ที่คลอดยากจริง ๆ สุดความสามารถของ หมอต้าแยมี่ และ แพทย์ประจำอำเภอแล้ว เท่านั้น จึงจะยอมไปคลอดที่โรงพยาบาลในเมือง แต่ถึงอย่างไรก็ยังกล่าวได้ว่า แม่ บ้านอุเม็งมีสวัสดิภาพในการคลอดดีกว่าแม่บ้านพรานเหมือน

แม่บ้านอุเม็งคลอดบุตรด้วยวิธีนั่งเอนหลังพิงม้วนที่นอน เหยียดขา อยู่ในท่า
ครึ่งนั่งครึ่งนอน และต้องนั่งหันหน้าไปทางทิศซึ่งถือกันว่าเป็นทิศที่ดีสำหรับการ
คลอดในวันนั้นจึงจะคลอดง่าย บางรายเหนียวเชือกซึ่งโยงลงมาจากเพดานไว้ด้วย
เพื่อไม่ให้ตัวไถลเลื่อนลงและหงายหลัง ในห้องคลอดนอกจากหมอตำแยแล้ว ญาติ
ผู้ใหญ่หรือพี่น้องผู้หญิงเท่านั้นที่เข้าไปคอยช่วยเหลือ ส่วนญาติผู้ชายหรือคนอื่น ๆ
จะคอยอยู่ภายนอกเพื่อช่วยเหลือในกรณีที่จำเป็น แม่บางรายไม่ยอมให้ใครอยู่ที่ด้วยเลย
นอกจากหมอตำแยเท่านั้น เมื่อเด็กคลอดแล้ว หมอตำแยตัดสายสะดือเด็กตามวิธีการ
ในปัจจุบันและบิดาเด็กเป็นผู้เอารกไปฝัง

การปฏิบัติตนภายหลังคลอด

บ้านพรานหมอน เมื่อคลอดเรียบร้อยแล้วก็ถึงเวลาที่แม่บ้านพรานหมอนจะ
ต้อง “อยู่กำ”^{๑๓} หรือที่ชาวภาคกลางเรียกว่า “อยู่ไฟ” นั่นเอง อันเป็นวิธปฏิบัติ
ตัวภายหลังคลอดที่เชื่อว่าความร้อนของไฟจะทำให้มดลูกแห้งเป็นปกติ และแม่มี
สุขภาพดีตามเดิม แม่จะ “อยู่กำ” กี่วันขึ้นอยู่กับความสมัครใจ แต่จำนวนวันที่อยู่กำนั้น
ต้องเป็นจำนวนเลขคี่ เช่น ๑๑, ๑๓, ๑๕ หรือ ๑๗ วันเป็นต้นเพราะถือว่า
“กลูกอยู่ กุลูกหนี” สำหรับบุตรคนแรกแม่จะต้องอยู่กำมากกว่าคนหลัง ๆ เป็น
เคล็ดให้บุตรคนโตเป็นที่เคารพยำเกรงของน้องๆ ต่อไป จำนวนวันอยู่กำของแม่บ้าน
พรานหมอนมีตั้งแต่ ๒๕ วัน ลงไปจนถึง ๗ หรือ ๕ วัน (ส่วนมาก ๑๑ วัน)
การ “ออกกำ” หรือ “ออกไฟ” ก็ต้องเลือกออกใน “วันดี” เพื่อแม่จะได้มี
ความสุขสบายต่อไป

การใช้จ่ายในระหว่างอยู่กำนั้น แม่บ้านพรานหมอนรับประทานและอาบ “ยา
รากไม้”^{๑๔} ตามคำแนะนำของญาติผู้ใหญ่ สามหรือหมอตำแย นอกจากนี้ยัง
รับประทานพริกไทยกับเกลือ ข่าเผาไฟกับเกลือ น้ามะขามหรือน้ามะนาวผสมกับ
เกลืออีกด้วย เพื่อขับน้ำคาวปลาและขับโลหิตที่ยังค้าง แม่บ้านพรานหมอน

^{๑๓} สถาบันระหว่างชาติสำหรับการค้นคว้าเรื่องเด็ก อธิปไตยของสังคมต่ออธิปไตยของเด็ก เล่มที่ ๓
รายงานการวิจัย เล่มที่ ๑๒ พ.ศ. ๒๕๑๒ หน้า ๒๑๕

^{๑๔} ibid, หน้า ๒๑๑

บางรายรับประทาน “ยาทองเหล้า” เพื่อบำรุงโลหิต เป็นยาซึ่งซื้อจากร้านขายยาในเมืองหรือจากคนเร่ขายยาตามหมู่บ้าน

ตามหลักทางการแพทย์แผนปัจจุบันถือว่า ภาย หลังคลอดแม่ จะ ต้อง ใ้รับการบำรุงร่างกายด้วยอาหารอย่างดี ได้แก่ เนื้อสัตว์ ไข่ไก่ และนมสด เป็นต้น อาหารเหล่านี้มิได้เป็นของแสลงต่อสุขภาพของแม่แต่อย่างใด หากเป็นอาหารที่จำเป็นอย่างยิ่ง ทั้งนี้ชดเชยกับความเชื่อถือในเรื่องของแสลงของแม่หลังคลอดของทั้งสองหมู่บ้าน ดังรายงานต่อไปนี้

การรับประทานอาหารในระยะอยู่กำ เป็นเรื่องที่แม่บ้านพราวนเหมือนระมัดระวังมาก แม่ที่กำลังอยู่กำต้องรับประทาน “ข้าวจี” (ข้าวเหนียวโรยเกลือแล้วบึง) จะรับประทานกับปลาบางชนิด เช่นปลาช่อนย่างก็ได้ แต่ห้ามรับประทานปลาอื่น ๆ หรือปลาจากที่อื่นซึ่งไม่ใช่ปลาหน้าเดียวกัน เนื้อสัตว์ต่าง ๆ และไข่ เหล้านี้เป็นของแสลงจะทำให้เกิดอาการวิงเวียนเป็นลมหรือเรียกว่า “ผิดกำ” ได้ นอกจากนี้ต้องงดอาหารบางอย่าง ได้แก่ ของเย็น ๆ ลอนตาล และน้ำมะพร้าว เพราะจะทำให้มดลูกแห้งช้าต่อเมื่อ “ออกกำ” แล้วจึงจะรับประทานอาหารตามปกติ

บ้านอุเม็ง หญิงพื้นเมืองในภาคเหนือของไทย เช่น เชียงใหม่ ลำพูน เป็นต้น มิได้มีการอยู่ไฟภายหลังคลอดเหมือนหญิงในภาคอื่น ๆ แต่จะปฏิบัติตนอย่างเคร่งครัดเพื่อให้ร่างกายคืนสู่คุณภาพดั้งเดิมตามแบบอย่างที่ย่า ยาย และแม่ของตนได้เคยกระทำมา โดยใช้เวลาประมาณ ๑ เดือนสำหรับการพักผ่อนนี้ เรียกว่า “อยู่เดือน”^๕ การอยู่เดือนของแม่บ้านอุเม็งอาจผิดแผกจากหมู่บ้านอื่น ๆ ไปบ้างในวิธีการปฏิบัติและในค่านิยมเชื่อถือต่าง ๆ เพราะเป็นหมู่บ้านที่ยังถือผีถือกลางอยู่มาก

เมื่อคลอดเรียบร้อยแล้ว แม่บ้านอุเม็งต้องแต่งกายชุด “อยู่เดือน” คือ นุ่งผ้าถุงยาวกรอมเท้า สวมเสื้อแขนยาวหรือแขนกระบอก มักใช้ผ้าถุงและเสื้อสีเข้ม เช่น สีดำหรือกรมท่า ใช้ผ้าขาวม้ารัดท้อง^๖ กันไม่ให้มดลูกลงต่ำ ไม่ให้ท้องยาน และ

๕. ibid. หน้า ๒๘๐

๖. ibid.

เพื่อช่วยให้เลือดออกหมดเร็วท้องแห้งเร็ว ใช้ฝ้ายาว ๆ หรือผ้าขาวม้าพันโพกศีรษะ ถ้าเป็นฤดูหนาวก็สวมถุงเท้ายาวด้วย ทั้งนี้เพื่อให้ร่างกายอบอุ่นตั้งแต่ศีรษะจนถึงเท้า และนอนพัก “อยู่เคื่อน” ในห้องคลอดคนนั่นเอง

การนอน “อยู่เคื่อน” ต้องนอนในมุ้งทั้งกลางคืนและกลางวัน (ยกเว้นเวลา ขับถ่าย ทำความสะอาดร่างกาย และเวลารับประทานอาหาร) เมื่อคลอดใหม่ๆ แม่ต้อง นอนกับพื้นเรือนหรือเสื่อก่อนจนกระทั่งเลือดและน้ำคาวปลาหยุดแล้วจึงนอนบนที่นอน เพื่อที่นอนจะได้ไม่เข็งและสะดวกแก่การทำมาความสะอาด ถ้าแม่รู้สึกว่ามันแข็งแรงก็ จะออกนอกมุ้งในเวลากลางวันก็ได้ แต่ต้องเข้มุ้งเมื่อถึงเวลาประกอบอาหาร หรือรับประทานอาหารของคนในบ้าน เพื่อไม่ให้ไต่กลิ่นอาหารหรือกลิ่นต่าง ๆ แม้ แต่กลิ่นดอกไม้ หรือเครื่องหอม ฯลฯ นอกจากกลิ่นยา กลิ่นผิวมะนาว ผิวส้ม ซึ่งแม่ใช้รับประทานหรือต้มขณะอยู่เคื่อนเท่านั้น มิฉะนั้นจะมีอาการ “ผิตเคื่อน” หรือ “ผิตลม” คือวิงเวียนไม่สบายและเป็นลมซึ่งแม่บ้านอุเม็งกลัวกันมาก กล่าวกันว่าอาจทำให้สติวิปลาสหรือถึงแก่ชีวิตได้ การอยู่ในมุ้งเวลากลางวันขึ้นอยู่กับสุขภาพของแม่แต่ละราย แม่ ๒ รายไม่ได้อยู่ในเวลากลางวันเลย รายหนึ่งได้ฉีดยาบำรุงร่างกายภายหลังคลอดเชื่อว่าตนร่างกายแข็งแรงพอที่จะไม่ “ผิตเคื่อน” อีกรายหนึ่ง ทรน่อนอยู่ในมุ้งไม่ไหว จึงอยู่นอกมุ้งโดยต้มผิวมะนาวกับกลิ่นอื่น ๆ

การใช้ยาใน ระหว่างอยู่เคื่อน แม่บ้านอุเม็งใช้ยา หอม ขนนานต่าง ๆ และยา จำพวกรากไม้ซึ่งนำมาผสมกับน้ำรับประทานกันผิตสำแลง กันวิงเวียนและเป็นลม นอกจากจะใช้ยาดังกล่าวแล้ว แม่บ้านอุเม็ง ๑๑ เปอร์เซนต์ ยังฉีดยาบำรุงร่างกาย ในระหว่างอยู่เคื่อนอีกด้วย แสดงให้เห็นถึงอิทธิพลของความเจริญค้ำเนินการแพทย์ใน หมู่บ้านนี้

สำหรับเรื่องน้ำหนักภายหลังคลอด แม่บ้านอุเม็งเกือบทั้งหมดค้ำน้ำหนักมโพล (หนักโพล ๓-๔ ชั้ลงไปในหม้อหรือกาค้ำหน้า และค้ำจนเคือด) ภายในระยะ ๑ เดือน เพื่อให้มีน้ำหนักเร็ว น้ำหนักดีและมีมากตลอดจนเป็นการรักษาท้องและกัน

“ผัดเต๋น” คั่วย ต่อกไปจึงคัมน้ำอุ่นจนกระทั่งสบายดีแล้วจึงคัมน้ำเย็นธรรมดา แม่บ้านอุเม็ง ๑๑ เปรอร์เซ็นต์ซึ่งฉีดยาบำรุงร่างกายในระหว่างอยู่เต๋นไม่กลัวการผัดเต๋น คัมน้ำอุ่น ๆ อย่างเดียวเพื่อให้อุ่นท้องและมดลูกแห้งเร็วเท่านั้น

ในเรื่องอาหาร แม่บ้านอุเม็งที่กำลังอยู่เต๋นต้องรับประทานอาหารร้อน ๆ อาหารทุกอย่างต้องได้รับความร้อนจน “สุก” แล้วทั้งนี้ แม้แต่เกลือก็ต้องเป็นเกลือที่สะอาดแล้ว แต่จากทัศนคติอาหารเพื่อกัน “ผัดเต๋น” ไว้ก่อน แล้วค่อยๆ เพิ่มชนิดอาหารขึ้นตามลำดับเวลาอันสมควร กล่าวคือในระยะ ๑—๒ สัปดาห์แรกของการอยู่เต๋น อาหารมือเข้าของแม่บ้านอุเม็งคือข้าวเหนียวที่สุกใหม่ ๆ ร้อน ๆ และรับประทานเปล่า ๆ ถ้าเป็นมือกลางวันและเย็นก็ต้องทำให้ข้าวเหนียวที่ตนจะรับประทานนั้นให้ร้อนเสียก่อน โดยทำเป็นปั้นแล้วบังจนระอุ เรียกว่า “ข้าวจี้” เมื่อสายสละคือของเท็กหลุดแล้ว แม่จึงจะรับประทานข้าวจี้กับเกลือสะอาดได้ ทั้งนี้เพราะชาวบ้านอุเม็งมีเหตุผลว่าถ้าแม่รับประทานเกลือก่อนเท็กสละก็หลุดจะทำให้เท็กเสบสละคือ และสละก็จะขึ้นทำให้แห้งช้า ความเชื่อเรื่องนี้ถ้าพิจารณาตามเหตุผลแล้วจะเห็นได้ว่าการปฏิบัติและผลที่จะได้ไม่มีความสัมพันธ์หรือเกี่ยวข้องกันแต่อย่างใดเลย สัปดาห์ที่ ๓ เป็นต้นไป แม่เริ่มรับประทานข้าวกับเนื้อสัตว์ที่บึ่งหรืออย่างจนแห้ง มีเนื้อหมู วัควาย และปลาที่มีเกล็ด ต่อกไปก็เพิ่มผักบางอย่างต้มจิ้ม “น้ำพริกคำ” (พริกแห้งเผาจนเกรียมตำป่นกับเกลือสะอาด) และต้มเนื้อสัตว์ใส่ผักกับเกลือสะอาด เมื่อ ๑ เดือนแล้วหรือ “ออกเต๋น” แล้วจึงรับประทานอาหารทุกอย่างได้

การอาบน้ำในระหว่างอยู่เต๋น แม่บ้านอุเม็งส่วนมากรายงานว่า อาบน้ำต้มไพล เพราะอาบแล้วทำให้สบายตัวไม่เจ็บไข้ ถ้าต้องการให้ตัวสะอาดผิวพรรณดี ก็อาบน้ำต้มเปลือกไม้ที่มีรสฝาดเช่นเปลือกไม้มะกอก หรือมะขวิด จำนวนวันที่อาบน้ำต้มไพลหรือน้ำต้มเปลือกไม้ขึ้นอยู่กับความพอใจของแม่แต่ละคน ต่อจากนั้นก็อาบน้ำอุ่นเปล่า ๆ ไปจนตลอดระยะเวลาอยู่เต๋นหรือจนกว่าจะแน่ใจว่าคนอาบน้ำเย็นได้ แม่บ้านอุเม็ง ๒๓ เปรอร์เซ็นต์อาบแต่น้ำอุ่นอย่างเดียวตลอดระยะเวลา ๑—๒ เดือน

การปฏิบัติทางด้านความเชื่อ ชาวบ้านอุเม็งเชื่อกันว่า เมื่อมีทารกเกิดใหม่
ผีมารบกวนทำให้แม่ฝันร้าย และทารกสะดุ้งตกใจหลับไม่สนิท ทั้งแม่และเด็กอาจ
เจ็บป่วยได้ ฉะนั้นตอนพลบค่ำของวันกลอดเป็นต้นไป หลังจากคนชั้นเรือนและ
สัตว์เลี้ยงเข้าคอกแล้ว พ่อของทารกนั้นจะโรยทรายเสกที่พื้นดินโดยรอบเรือนเพื่อกัน
ผีเข้าบ้าน แม่บ้านอุเม็ง ๔ ราย ไม่ได้โรยทรายเสกเหมือนคนอื่น ๆ แต่ใช้หนามสะ
พันไต้ถุนตรงกับที่แม่นอน “อยู่เดือน” คือตรงที่เลือดตกลงมานั่นเอง และจะ
สะหนามไว้วาว ๑ สัปดาหฺ์เพื่อกันผีเช่นกัน สำหรับจำนวนวันของการโรยทรายเสกนั้น
แล้วแต่ความเชื่อหรืออีกนัยหนึ่งก็คือความกลัวของแต่ละรายเป็นเกณฑ์ไม่มีการกำหนด
แน่นอนแต่อย่างใด กลางคืนก็จะต้องจุดตะเกียงน้ำมันก๊าดไว้ในห้องนอนตลอดคืน
และตลอดระยะเวลาอยู่เดือน น้ำมันที่ใช้เป็นน้ำมันเสกแล้ว เพราะเชื่อว่าแสงของตะเกียงที่
ใช้น้ำมันเสกจะทำให้ภูตผีต่าง ๆ ไม่อาจฝ่าแสงเข้าไปใกล้แม่และทารกซึ่งนอนอยู่ในมุ้ง
เดียวกันนั้นได้ อนึ่ง การจุดตะเกียงไว้ตลอดคืนยัง ช่วยให้แม่ดูแลทารกได้สะดวก
อีกด้วย

จำนวนวันที่แม่บ้านอุเม็งอยู่เดือนนั้นถือเอาจำนวน ๓๐ วันเป็นจำนวนปกติ อาจ
จะเพิ่มวันออกไปถึง ๓๑-๓๓ วัน สำหรับบุตรหญิง และลดวันลงเหลือ ๒๘-๒๙
วันสำหรับบุตรชาย ทั้งนี้เคล็ดว่า การอยู่เดือนสำหรับบุตรหญิงต้องเพิ่มวัน “เพื่อหูก
เพื่อฝ้าย” ซึ่งหมายถึงความขี้ยาวหรือความต่อเนื่อง เป็นเคล็ดให้เด็กหญิงเป็นคน
ขยันแก่งานบ้านและทนางานบ้านซึ่งจะต้องจำใจอยู่ตลอดชีวิตได้ดี การอยู่เดือนสำหรับ
บุตรชายต้องทอนวันลง เพราะผู้ชาย “หยุบมีด หยุบพร้าว” (ถือมีดถือพร้าว) หมายถึง
ถึงความคมกล้า ความบั่นทอน เป็นเคล็ดให้เด็กชายเติบโตเป็นคนใจคอหนักแน่น
เข้มแข็งทำอะไรมั่นคงและเด็ดขาด แม่บ้านอุเม็งเพียง ๑ รายอยู่เดือน ๒๑ วันทั้ง ๆ
ที่บุตรเป็นหญิงเนื่องจากความจำเป็นเกี่ยวกับฐานะเศรษฐกิจของครอบครัว แต่ก็
อยู่เดือนสำหรับบุตรหญิงนานกว่าบุตรชาย ๒ วันเพื่อเคล็ดอย่างเดียวกัน ในการ
“ออกเดือน” แม่ทุกคนจะต้องเลือก “วันดี” ออก พ่อจะได้อายุสุขสบายต่อไปทั้งแม่
และบุตร

ทัศนคติต่อการคลอดที่โรงพยาบาล

เมื่อให้เปรียบเทียบการคลอดที่บ้านและที่โรงพยาบาล แม้ในทั้งสองหมู่บ้าน ส่วนมากเห็นว่าคลอดที่บ้านดีกว่า แต่ละคนให้ความเห็นซึ่งแสดงถึงความต้องการดังต่อไปนี้

ก. ความต้องการทางจิตใจ ได้แก่ความอบอุ่นใจ ความรู้สึกปลอดภัย ข้อคิดเห็นที่แสดงความต้องการดังกล่าว คือ

๑. คลอดที่บ้านมีสามีและญาติพี่น้องเฝ้าอยู่ใกล้ ๆ คอยช่วยเหลือในขณะที่คลอดแต่ถ้าไปคลอดที่โรงพยาบาลไม่ได้เห็นหน้าญาติพี่น้อง กลัวตายคนเดียวโดยพี่น้องไม่ได้เห็นใจ

๒. คลอดที่บ้านใกล้สามีใกล้ลูกและสั่งงานให้คนอื่นทำแทนได้ ถ้าคลอดที่โรงพยาบาลต้องห่วงบ้านห่วงลูกมาก และไม่มีความสะดวกสบายใจ

๓. กลัวโรงพยาบาล ประการแรกเป็นเพราะไม่เคยเห็นไม่เคยไป อีกประการหนึ่งเชื่อว่าที่โรงพยาบาลจะต้องมีผีมาก เพราะเป็นสถานที่ซึ่งคนตายมากที่สุด การคลอดที่โรงพยาบาลก็ไม่มีพิธีขับไล่หรือกันผีเหมือนที่บ้าน จึงไม่กล้าคลอดที่โรงพยาบาล

๔. การคลอดที่บ้านถึงแม้ใครจะเห็นก็เป็นคนกันเอง แต่คลอดที่โรงพยาบาลอายุหม้ออายุพยาบาลและคนอื่น ๆ ที่คอยคูกอยฟัง

๕. รังเกียจว่าจะต้องใช้เครื่องนุ่งห่มและเครื่องนอนที่คนใช้อื่น ซึ่งตายไปแล้วได้เคยใช้มาก่อน และรังเกียจว่าโรงพยาบาลเป็นสถานที่ซึ่งเต็มไปด้วยคนเป็นโรคต่าง ๆ มากมาย

ข. ความต้องการทางเศรษฐกิจ เนื่องจากครอบครัวมีฐานะทางเศรษฐกิจค่อนข้างต่ำบ้าง และรายได้ไม่สม่ำเสมอหาได้ด้วยความเหน็ดเหนื่อยบ้าง จึงเสียค่าใช้จ่ายซึ่งจะต้องใช้จ่ายในการคลอดที่โรงพยาบาลรวมทั้งค่าพาหนะ และถ้าสามีไปเยี่ยมก็จะต้องเสียค่าพาหนะและเสียเวลาทำงานอีกด้วย

ค. ความสะดวกในการเดินทาง การเดินทางไปโรงพยาบาลเป็นเรื่องชุลคุลหลัก และลำบากมากสำหรับแม่ที่ถึงกำหนดคลอด เพราะระยะทางไกล ถนนไม่ดี หาดาหะยาก แม่บางรายจึงเห็นว่าไม่จำเป็นต้องไปคลอดที่โรงพยาบาล นอกจากจะคลอดยากจริง ๆ

เนื่องจากแม่แต่ละคนมิได้มีความเห็นซึ่งแสดงถึง ความต้องการ ทางใดทางหนึ่ง โดยเฉพาะ จึงไม่อาจจำแนกให้แน่นอนได้ว่า แม่มีความต้องการทางไหนเป็นจำนวนที่คน แต่โดยส่วนรวมแล้วปรากฏว่าในการคลอด แม่บ้านพรานเหมือนมีความต้องการทางจิตใจมากที่สุด กล่าวคือต้องการให้สามีและญาติพี่น้องอยู่เฝ้าในขณะที่เจ็บครรภ์คลอด บางรายขอให้ได้เห็นหน้าญาติพี่น้องอยู่ใกล้ ๆ เท่านั้นก็รู้สึกอบอุ่นใจแล้ว บางรายขอตายอยู่ใกล้ ๆ ญาติ พี่น้อง ดีกว่า จะต้องตายอยู่ใน โรงพยาบาล ตามลำพัง นอกจากนี้บางรายยังย้ำว่าถึงตนจะมีเงินหรือทางโรงพยาบาลรับทำคลอดให้โดยไม่เก็บค่าใช้จ่ายใด ๆ ตนก็จะคลอดที่บ้านเท่านั้น สำหรับแม่บ้านอุเม็งเกือบทุกคนทราบว่า การคลอดที่โรงพยาบาลสะดวกสบายกว่าประการทั้งปวง แต่ส่วนมากก็ยังเห็นว่าคลอดที่บ้านสะดวกกว่าและปลอดภัยพอแล้ว ที่ว่าคลอดที่บ้านสะดวกกว่า เพราะแม่ไม่ต้องเดินทางไกลอย่างต่ำที่สุดประมาณ ๒๗ กิโลเมตร และไม่ต้องลำบากในการหายานพาหนะไปโรงพยาบาล นอกจากนี้การคลอดที่บ้านยังเป็นการรักษาผลประโยชน์ในด้านเศรษฐกิจของครอบครัวอีกด้วย ดังแม่บางรายกล่าวว่าคลอดที่บ้านสะดวกดี ไม่ต้องเดินทาง ไม่เสียค่ารถค่าโรงพยาบาล ไม่ต้องมีคนไปส่งไปเยี่ยมให้เสียเวลาเสียการงาน พอคนอื่นช่วยทำอะไรให้ตนเสร็จแล้วเขาก็ไปทำงานได้เลย อย่างไรก็ตาม แม่บ้านพรานเหมือนหลายรายก็นึกถึงฐานะเศรษฐกิจของตนด้วย และแม่บ้านอุเม็งหลายรายก็ต้องการคลอดอยู่ใกล้ ๆ ญาติพี่น้องด้วยเช่นกัน

แม่บ้านพรานเหมือนทุกคนคลอดที่บ้านก็จริง แต่มิใช่ว่าจะมีทัศนคติไม่ดีต่อการคลอดที่โรงพยาบาลเสียหมดทุกคน ๘ รายเชื่อว่าการคลอดที่โรงพยาบาลปลอดภัยดีว่าคลอดที่บ้านมาก และได้รับความสะดวกสบายทุกอย่าง ในจำนวนนี้แม่ ๖ ราย

มิได้กล่าวว่าถ้ามีบุตรอีกคนจะไปคลอดที่โรงพยาบาลหรือไม่ อีก ๓ รายจะไปคลอดที่โรงพยาบาลถ้าหากว่าไม่ต้องเสียเงิน

แม่บ้านอุเม็ง ๔ รายเคยไปคลอดที่โรงพยาบาล ๓ รายแรกเป็นเพราะคลอดยาก อีกรายหนึ่งเพราะบุตรตายในท้อง ต่างกล่าวว่าคลอดที่โรงพยาบาลปลอดภัย แต่พอมีบุตรคนต่อมาแม่ทั้ง ๔ รายก็คลอดที่บ้านเช่นแม่คนอื่น ๆ เพราะการเดินทางไปโรงพยาบาลเป็นเรื่องซุกซนยุ่งยากและแม่คนที่บุตรตายในท้องนั้นยังรังเกียจเครื่องนุ่งห่มและเครื่องนอนของโรงพยาบาลอีกด้วย แม่บ้านอุเม็ง ๗ รายอยากทดลองคลอดที่โรงพยาบาลว่าจะดีจริงตามที่ตนได้ยินได้ฟังมาหรือไม่ ๕ ใน ๗ รายนี้เพียงแต่กล่าวว่า “อยากทดลอง” เท่านั้น มิได้ยืนยันว่าจะทดลองในคราวต่อไปหรือไม่ ส่วนอีก ๒ ราย คนหนึ่งกล่าวว่า ถ้ามีเงินพอหรืออยู่ใกล้ ๆ โรงพยาบาล ตนก็จะไปคลอดที่โรงพยาบาล อีกคนหนึ่งยืนยันว่า ในคราวต่อไปตนจะไปคลอดที่โรงพยาบาลแน่นอน

สรุป

ก. ทศนคติของพ่อแม่ต่อการมีบุตร

เด็กกลุ่มตัวอย่างทั้งบ้านพรานหมื่นและบ้านอุเม็งทุกคนต่างก็เป็น ที่ปรารถนาของพ่อแม่ โดยเฉพาะเด็กชายเป็นที่ต้องการของพ่อแม่มากกว่าบุตรหญิง ทว่าจุดประสงค์สำคัญที่พ่อแม่ทั้งสองหมู่บ้านต้องการบุตรชายนั้นไม่เหมือนกัน จุดประสงค์ใหญ่ของพ่อแม่บ้านพรานหมื่นคือต้องการบุตรชายเพื่อจะได้ให้บวช เพราะตนจะได้บุญกุศลจากการบวชนั้นประการหนึ่ง และจะได้ชื่อว่ามีบุตรเป็น “คนดี” อีกประการหนึ่ง ทั้งนี้เป็นจุดประสงค์ที่โน้มเอียงไปทางต้องการความยกย่องจากสังคมเป็นสำคัญ

จุดประสงค์ที่พ่อแม่บ้านอุเม็งต้องการบุตรชายก็คือ หวังให้บุตรเป็นกำลังช่วยทำนาทำไร่ อันเป็นอาชีพหลักของครอบครัวให้ได้ผลิตผลสูงขึ้น อันเป็นจุดประสงค์ซึ่งมุ่งไปทางด้านเศรษฐกิจของครอบครัวเป็นสำคัญ

ถึงแม้พ่อแม่ของเด็กกลุ่มตัวอย่างทั้งสองหมู่บ้าน ส่วนมาก จะต้องการ บุตรชายก็ตาม แต่ก็ยังเห็นว่าบุตรหญิงมีประโยชน์ต่อครอบครัวในแง่ที่สามารถดูแลความเรียบร้อยทางบ้านและช่วยให้สมาชิกของครอบครัวได้รับความสะดวกสบายในการกินอยู่ได้ตามสมควร พ่อแม่เด็กกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่จึงมีทัศนะว่า "ถึงแม้จะได้บุตรหญิง ก็ยังดีกว่าไม่มีบุตรเลย"

แม่บ้านพรานเหมือนหรือบ้านอุเม็งก็ตี ต่างถือว่าเป็นหน้าที่ของคนที่จะต้องรักและเลี้ยงดูบุตรทุกคนโดยปราศจากอคติ ฉะนั้นแม่เด็กกลุ่มตัวอย่างบางรายจะถือกำเนิดเมื่อพ่อแม่มีบุตรแล้วหลายคน หรือเมื่อฐานะเศรษฐกิจของครอบครัวค่อนข้างต่ำก็ตามก็ไม่ปรากฏว่าเด็กกลุ่มตัวอย่างคนใดถูกพ่อแม่ละเลยหรือเป็นบุตรที่ไม่พึงประสงค์ของพ่อแม่เลย ทุกคนเป็นสมาชิกของครอบครัวโดยปกติสุขเช่นเดียวกับพี่ ๆ ของตนด้วยกันทั้งนั้น

ข. การปฏิบัติตนของแม่ในระยะตั้งครรภ์และระยะแรกคลอด

ในท้องถิ่นที่การแพทย์และผดุงครรภ์ยังไม่เจริญเพียงพอ ชาวบ้านถือว่าหญิงมีครรภ์และหญิงที่กำลังจะคลอดบุตรตกอยู่ในสถานการณ์อันตราย ฉะนั้นจึงมีการปฏิบัติทุกวิถีทางเพื่อให้แม่และเด็กปลอดภัย การปฏิบัติเกี่ยวกับเรื่องนี้อาจแตกต่างกันไปตามความเชื่อ วัฒนธรรม และความเจริญทางสุติกรรมของท้องถิ่นนั้น ๆ

แม่เด็กกลุ่มตัวอย่างทั้งบ้านพรานเหมือนและบ้านอุเม็งส่วนใหญ่ยังมีความเชื่อว่าอันตรายในการคลอดเกิดจากอำนาจภูตผี พิธีกรรมต่าง ๆ ซึ่งเกี่ยวกับการคลอดจึงหันไปเฝ้าระวังในทางบั้งกันและขับไล่ผีไม่ให้มารบกวนแม่และเด็กได้ หนึ่งการปฏิบัติตัวของแม่ในระยะก่อนคลอดตลอดถึงภายหลังคลอดก็ยังปฏิบัติตามความเชื่อซึ่งรับทอดมาแต่บรรพบุรุษ เช่นปฏิบัติตามข้อห้ามเกี่ยวกับการรับประทานอาหารในขณะตั้งครรภ์และขณะ "อยู่กำ" หรือ "อยู่เคื่อน" การรับประทานยา การเตรียมหน้าสำหรับต้มและอาบ เป็นต้น

แม่บ้านพรานเหมือนและบ้านอุเม็งส่วนใหญ่ไม่ประสงค์จะไปคลอดบุตรที่โรงพยาบาล ทั้งนี้เพราะแม่บ้านพรานเหมือนต้องการความอบอุ่นทางใจในขณะคลอดเป็น

สำคัญ กล่าวคือให้ได้อยู่ใกล้ชีวิตญาติพี่น้องในขณะนั้นด้วย ส่วนแม่บ้านอุเม็งต้องการความสะดวกในการคลอด โดยเฉพาะความสะดวกในการติดต่อกับหมอตำแย แพทย์ หรือนางผดุงครรภ์ได้ทันทีถึงเวลาคลอด แต่เมื่อระเบียบของโรงพยาบาลไม่ตรงกับความต้องการของแม่บ้านพรานเหมือน และเพราะโรงพยาบาลอยู่ห่างไกล หมู่บ้านอุเม็งเกินไปอีกด้วย แม่ทั้งสองหมู่บ้านจึงมีทัศนะว่าคลอดที่บ้านดีกว่าไปคลอดที่โรงพยาบาล

อย่างไรก็ตาม มีแม่บ้านพรานเหมือนและบ้านอุเม็งที่มีทัศนคติที่ดีต่อการคลอดที่โรงพยาบาล และถึงแม้ว่าจะมีเพียงน้อยรายก็ยังแสดงว่าชาวบ้านทั้งสองหมู่บ้านนี้เริ่มยอมรับบ้างแล้วว่าการทำคลอดตามแผนปัจจุบันปลอดภัยดีกว่าการทำคลอดตามแบบของบรรพบุรุษของตน และเป็นที่ยังไว้ว่าจำนวนคนที่มีทัศนคติเช่นนี้ของชาวบ้านพรานเหมือน และบ้านอุเม็ง จะเพิ่มจำนวนมากขึ้น ตามกาลเวลาและประสบการณ์ที่ถูกต้อง ซึ่งอาจจะได้รับจากเจ้าหน้าที่ฝ่ายสาธารณสุขหรือจากโรงพยาบาลโดยตรง

การปฏิบัติต่อทารกแรกคลอด

และ

ทารกอายุ ๑ สัปดาห์ขึ้นไป

ก. การปฏิบัติต่อทารกแรกคลอด

เมื่อทารกฟื้นครรถ์

มีผู้กล่าวถึงการปฏิบัติต่อทารกเมื่อคลอดของชาวอิสานทั่ว ๆ ไปว่า เมื่อทารกคลอดฟื้นครรถ์ออกมา ถ้าทารกไม่ร้องต้องตบกันให้ร้อง หรือเอาเหล็กคนไฟให้ร้อนแล้วนabrk ถ้ายังไม่ร้องอีก ต้องจับเต็กคว่ำหน้าลงแล้วใช้นิ้วมือล้วงควักเมือกหรือก้อนเลือดที่จุกอยู่ในคอทารกออกโดยเร็ว

สำหรับหมู่บ้านพรานเหมือน ชนบทแห่งหนึ่งของภาคอิสาน ปรากฏว่าได้ปฏิบัติต่อทารกที่ไม่ร้องเมื่อคลอดแตกต่างจากที่กล่าวไว้ข้างต้นไปบ้าง ตามรายงานของแม่ที่บ้านพรานเหมือน ๖ ราย ซึ่งบุตรไม่ร้องเมื่อคลอดดังนี้ รายที่ ๑ รายงานว่าพ่อของเด็กเอานิ้วมือกวาดปากเด็กล้วงเมือกและเลือดออก รายที่ ๒ ยายของเด็กเอากล่องยาเส้นมาเป็ดรมเด็กและทูปหอมอยู่ใกล้ ๆ จนกระทั่งเด็กร้อง (ไม่มีเหตุผลว่าทำไมจึงทูปหอม) อีก ๔ ราย ซึ่งผู้ทำคลอดเป็นหญิงทงสัน คือ ยาย แม่ของเด็กหรือหมอคำแย เมื่อทารกไม่ร้อง ผู้ทำคลอดรีบยื่นคร่อมเด็กพร้อมกับจับชายผ้าถุงของตนพัดกระพือบนตัวเด็กจนกว่าจะร้อง ทงนรายหนึ่งให้เหตุผลว่าเพื่อให้เด็กถูกลมแรงขึ้นจะได้ร้อง และอีกรายหนึ่งกล่าวแต่เพียงว่า การกระพือชายผ้าถุงให้ทารกร้องนั้นชาวบ้านพรานเหมือนเคยปฏิบัติกันมานานแล้ว และก็ไม่ได้กล่าวถึงเหตุผลหรือความเชื่อเฉพาะอีกสองรายไม่ได้ให้เหตุผลแต่อย่างใด

• ช.ณ โคตรบุรณ วารสารวัฒนธรรมไทย "ประเพณีเนื่องในการเกิดของชาวอิสาน" ปีที่ ๒ ฉบับที่ ๔ มิถุนายน ๒๕๐๕ หน้า ๔๕.

แม่เด็กกลุ่มตัวอย่างบ้าน อูเม็งไม่ไ้รายงาน เกี่ยวกับการปฏิบัติต่อทารกที่คลอดแล้วไม่ร้อง เพราะทุกคนไม่เคยประสบปัญหาดังกล่าวนี้ อนึ่ง สวัสดิภาพของเด็กกลุ่มตัวอย่างบ้านอูเม็งในตอน คลอดขึ้นอยู่กับหมอตำแยหรือนาง ผดุงครรภ์แต่ผู้เดียว แม้จึงไม่ทราบว่ในระยที่เด็กพ้นครรภ์ออกมาใหม่ ๆ ก่อนหน้าการตัดสายสะดือและการเก็บรกนั้นผู้ทำคลอดได้ปฏิบัติอย่างไรต่อทารกบ้าง ในเรื่องนี้เสฐียรโกเศศ ได้กล่าวถึงประเพณีทางภาคเหนือไว้เป็นส่วนรวมว่า “ทางภาคพายัพถือว่า ถ้าควักเอาเลือดในปากออกไม่หมด และไม่กวาดคว้ยนาฝังกำ คือ น้าฝังกำกับทองคำ เด็กอาจเป็นขางหรือเป็นขาง แล้วกลายเป็นขี้ขู คือเป็นหิดไ้” ะนี้แสดงว่าทันทีที่เด็กพ้นครรภ์ออกมา ผู้ทำคลอดจะต้องรีบควักเมือกและเลือดในปากของเด็กออกเสียก่อนเพื่อให้เด็กร้องไ้เร็วและสะดวก สำหรับรายที่นางผดุงครรภ์หรือพยาบาลเป็นผู้ทำคลอดคว้ยแล้ว ย่อมจะต้องหยอดยาตาให้เด็กเพื่อกันตาเจ็บเนื่องจากได้รับเชื้อโรคจากมารดาอีกคว้ย

การตัดสายสะดือ

แม่ที่บ้านพรานเหมือนไ้รายงานถึงการตัดสายสะดือบุตรของตนว่า ผู้ทำคลอดซึ่งอาจเป็นแม่หรือพ่อของเด็กเอง ย่า ยาย หมอตำแย หรือผู้ใหญ่ที่เป็นเพื่อนบ้านก็ตาม จะใช้ตั้ยผูกสายสะดือเด็กเป็น ๒ แห่งให้แน่น แห่งแรกอยู่ก่อนไปทางสะดือเด็ก แห่งที่สองห่างจากแห่งแรกมีระยะเท่า ๆ กับช่วงแรก เอาหัวขมันหรือกอนด้านรองไ้สายสะดือระหว่างกลางของช่วงที่สองคือตอนที่จะตัด แล้วตัดคว้ยมีด ผิวไ้หรือเปลือกหอยส่วนมากใช้หัวขมันรอง เพราะถ้าวการไ้ด้านรองจะทำให้เด็กเจ็บไ้เป็นกนใจดำ และรายที่ตัดสายสะดือคว้ยผิวไ้แทนมีด ก็เพราะเกรงว่าเด็กจะเป็นกนใจคอห้าวหาญกล้าแข็งเกินไป มีบางรายที่พิถีพิถันในเรื่องกนตัดสายสะดือ ถ้าเป็นเด็กผู้ชายต้องให้พ่อของเด็กเป็นผู้ตัด ถ้าเป็นหญิงก็ให้แม่หรือญาติผู้ใหญ่ที่เป็นหญิง

เป็นผู้ตัด ทั้งนี้ไม่มีเหตุผลแน่ชัด วิทยานิพนธ์ให้ผู้ใหญ่ที่เป็นคนใจดีใจกว้างเป็นผู้ตัดสายสะคือ เพราะเชื่อว่าเมื่อเด็กเติบโตขึ้นจะมีลักษณะนิสัยดีงามเช่นนี้ด้วย

สำหรับการตัดสายสะคือเด็กที่บ้านอนุเม็งนั้น ปรากฏว่า เมื่อเด็กคลอดแล้ว หมอตำแยหรือนางผดุงครรภ์จะตัดสายสะคือเด็กด้วยกรรไกรตัดสายสะคือโดยเฉพาะตามวิธีการในปัจจุบัน แม่เด็กกลุ่มตัวอย่างบ้านอนุเม็ง ๒๓ เปอร์เซนต์กล่าวว่า บุตรคนแรกของตนนั้น หมอตำแยตัดสายสะคือให้ด้วยมือไม้ และใช้ถ่านรองสายสะคือเวลาตัด แต่ของบุตรคนที่ ๒ มาตัดด้วยกรรไกรทั้งนี้ เนื่องจากหมอตำแยได้รับการอบรมวิธีการทำคลอดมาแล้วจากเจ้าหน้าที่ฝ่ายสาธารณสุข

สำหรับวิธีการตัดสายสะคือเด็กนี้ ชาวบ้านในตำบลนาป่า ส่วนมากยังคงตัดด้วยมือไม้ไฟหรือไม้รวกเช่นเดียวกับชาวบ้านพรานเหมือน และรองใต้สายสะคือตอนที่ตัดด้วยก้อนถ่านบ้าง แ่งไฟบ้าง หรือวัตถุอื่น ๆ ตามความเชื่อว่าจะเป็นผลดีแก่เด็กเช่นกัน

การรักษาสะคือ

การรักษาสะคือเด็กไม่ให้เน่าและให้สายสะคือแห้งเร็วที่สุดเร็วนี้ แม่ที่ตำบลนาป่า ซึ่งเป็นชนบทในภาคกลางรายงานว่า หลังจากหมอตำแยตัดสายสะคือเด็กเรียบร้อยแล้ว ได้ใช้ขมิ้นผสมน้ำปูนจิ้มสะคือกันเน่าและโรยด้วยดินสอพองผสมพริกไทยบด แล้วเอาผ้ารัดท้องเด็กกันสายสะคือที่ขีดไว้เลื่อนจากที่ บางรายก็ใช้ผงโรยสะคือเด็กที่ใช้กันตามโรงพยาบาล โดยซื้อจากร้านขายยาในเมือง

แม่ที่บ้านพรานเหมือน ส่วนมากเอาดิน รังหมาล่า ซึ่งชาวบ้านเรียกว่าดิน "ชุกะจอต" บินโรย มีรายหนึ่งผสมขมิ้นด้วย และอีกรายหนึ่งผสมกับขมิ้นและดินสอพอง แม่ส่วนน้อยใช้ใช้อื่นโรยสะคือเด็ก กล่าวคือ ๑ ไร่ขมิ้นผง ๔ ไร่ขมิ้นแห้งหรือดินสอพอง ๒ ไร่ขมิ้นแห้งหรือดินสอพองผสมขมิ้น ๑ ไร่ตากดินจากก้อนเส้าเตาไฟใช้

๑ สถาบันระหว่างชาติสำหรับการค้นคว้าเรื่องเด็ก อิทธิพลของสังคมต่อพัฒนาการของเด็กที่

ตำบลนาป่า อำเภอเมือง จังหวัดชลบุรี เล่มที่ ๒ พ.ศ. ๒๕๐๐ หน้า ๑๔-๑๕

๔ ibid., หน้า ๑๕

เป็นผงโรยสะดือเด็ก และมีรายเดียวที่ใช้ผงโรยสะดือตั้งที่ใช้กันในโรงพยาบาล เมื่อสายสะดือแห้งหลุดออกจากสะดือเด็กแล้ว แม่ได้ใช้ "ยา" ของตนโรยสะดือเด็กต่อไปอีก ๒-๓ วัน จนแผลหาย

แม่บ้านอุเม็งส่วนมากใช้ยาโรยสะดือเด็ก เป็นยาของสุขศาลาบ้าง ซื้อจากร้านขายยาแผนปัจจุบันบ้าง แม่ ๑๗ เปอร์เซนต์ใช้สิ่งที่มีรสฝาด เช่น หมากแห้ง น้อยหน้า ผลเล็ก ๆ ที่แห้งคาต้น หรือรากไม้ฝนทารอบ ๆ สะดือเด็ก บางทีก็ใช้สียืดซึ่งบดเป็นผงแล้วโรยสะดือเด็ก แม่รายหนึ่งใช้ดินสอพองทา อีกรายหนึ่งเอาดินที่หมูเูได้สีข้างเซ็ดไว้ที่เสาเรือน (ชาวบ้านเรียกว่า "ดินหมูสี") มาบ่นโรยสะดือให้เด็ก อย่างไรก็ตาม ข้อสำคัญที่สุด ที่แม่บ้านอุเม็งระมัดระวังมากก็คือต้องไม่ให้สะดือเด็กถูกน้ำ และต้องใช้ผ้าคลุมท้องเด็กกันแมลงตอมและกันลมเป่า เมื่อสายสะดือเด็กหลุดแล้วก็ใช้ยาโรยหรือทาสะดือต่อไปจนกว่าแผลจะหายสนิท

การเก็บสายสะดือ

สายสะดือเด็กที่แห้งหลุดแล้ว แม่เด็กกลุ่มตัวอย่างบ้านพรานเหมือนส่วนใหญ่ทิ้งไปโดยไม่มีเคล็ดอะไร พวกที่เก็บไว้ได้ให้เหตุผลต่าง ๆ กันดังนี้ ๔ รายการว่าเก็บไว้เฉย ๆ ไม่ได้ทำอะไรและ นานเข้าก็หายไป ๑ รายเก็บไว้ใส่แกงให้พี่น้องเด็กรับประทานจะได้ไม่ทะเลาะกัน ๑ รายนอกจากจะเก็บไว้ให้พี่น้องเด็กรับประทานแล้วยังเก็บไว้ฝนกับเหล้าให้เด็กรับประทานแก้ท้องอืดด้วย ๑ รายเก็บไว้ฝนทาแก้ปากเปื่อยให้แก่เด็กเจ้าของสายสะดือ

แม่เด็กกลุ่มตัวอย่างบ้านอุเม็ง ๗๐ เปอร์เซนต์เก็บสายสะดือเด็กไว้ พวกหนึ่งเอาไว้ฝนให้พี่หรือน้องของเด็กรับประทานหรือเก็บรวมกันไว้เป็นเคล็ดให้บุตรของตนรักใคร่กลมเกลียวกัน แม่พวกนี้ตั้งใจเก็บสายสะดือบุตรไว้อย่างดีโดยเอาผ้าห่อหรือใส่กล่องไว้ในหีบเสื้อผ้า แม่อีกพวกหนึ่งเก็บไว้ตามอย่างผู้อื่นหรือตามที่ผู้ใหญ่บอกให้เก็บแต่ตนเองไม่ทราบเหตุผล พวกหลังนี้มักเก็บใส่กระบอกแขวนไว้ข้างฝาบ้าง เอาเสียบฝาหรือเอาต้ายผูกแขวนไว้ข้างฝาบ้าง และในที่สุดก็หายไปหมด แม่บ้านอุเม็ง

๒๐ เปอร์เซนต์กล่าวว่า เมื่อสายสะดือเด็กหลุด ถ้าคนเห็นก็จับทิ้งไปนอกเรือน
ตามถนัด ไม่มีเคล็ดในการทิ้งแต่อย่างใด อีก ๑๑ เปอร์เซนต์กล่าวว่า สะดือเด็กหลุด
หายไปเองและตนก็ไม่ไ้สนใจจะเก็บไว้

การให้ทารกนอนกระดิ่ง

มีผู้กล่าวถึงประเพณีการเกิดของชาวอีสานทั่วๆ ไปว่า ชาวอีสานมี "การผอกผี"^๕
หรือ คือ "การร่อนกระดิ่ง"^๖ ของคนภาคกลางนั่นเอง กล่าวคือเมื่อชำระล้างตัวให้
ทารกสะอาดเรียบร้อยแล้วก็วางทารกลงบนกระดิ่งที่มีผ้าอ้อมปูรองเตรียมไว้ แล้ว
หมอบต่ำแยกจับขอบกระดิ่งร่อนเบา ๆ และวางกระดิ่งลงแรง ๆ ๓ ครั้งพร้อมกันว่า
"ฝูงนกเข้ามาซ้องซูกูๆ แม่่นลูกสุมาเอาไปเสียม่อน วันน พนมม่อนเมื่อนำแม่่นลูกกู"^๗
แล้วญาติพี่น้องคนใดคนหนึ่งของทารกก็มารับว่า "ลูกข้อยเอามา" และรับกระดิ่งไป
วางไว้เสียที่อื่น ญาติผู้ใหญ่ของครอบครัวนั้นจะนำเอาค้ายมาผูกแขนทารก พลังกล่าว
เรียกขวัญทารกให้มาอยู่กับตัว ให้ทารกมีอายุยืนยาวเป็นท้าวเป็นนางและเป็นคนมั่งมี
ศรีสุขตลอดไป อนึ่ง ในกระดิ่งทารกนั้นจะใส่ดินสอด่ ปากกา มีดหรือพรว้าไว้ด้วย เพื่อ
เป็นเคล็ดให้เป็นคนเรียนหนังสือเก่ง มีวิชาความรู้ดี หรือเป็นคนขยันขันแข็งในการ
ทำมาหากินเมื่อเติบโตขึ้น

จากข้อมูลที่ได้โดยการสัมภาษณ์แม่เด็กกลุ่มตัวอย่างบ้านพรานเหมือน ปรากฏว่า
ไม่มี "การผอกผี" เช่นที่กล่าวข้างต้น เพียงแต่ให้ทารกนอนในกระดิ่งซึ่งมีผ้าปูรอง
ไว้ แล้วเอามีดหรือพรว้าซุกใส่ไว้ใต้ผ้าปูกระดิ่งที่ข้างใดข้างหนึ่งเพื่อกันพรายกันปอบมา
รังความทารก ญาติผู้ใหญ่ เช่น ปู่ ย่า ตา หรือยายของทารกจะเอาค้ายมาผูกแขนทารก
และกล่าวรับขวัญด้วยถ้อยคำของตนเอง เช่นในรายหนึ่ง ตาของทารกได้ผูกค้ายที่
แขนทารกพลังพูดว่า "เป็นลูกเป็นเต้า พระไตรรัตน์รักษา อยู่เย็นเป็นสุข" จากนี้

๕ ช. ณ โคตรบรรณ "ประเพณีเนื่องในการเกิดของชาวอีสาน" วารสารวัฒนธรรมไทย

ปีที่ ๒ ฉบับที่ ๔ มิถุนายน ๒๕๐๕ หน้า ๔๖.

๖ สถาบันระหว่างชาติสำหรับการค้นคว้าเรื่องเด็ก, op. cit., หน้า ๑๖-๑๗

๗ สถาบันระหว่างชาติสำหรับการค้นคว้าเรื่องเด็ก อิทธิพลของสังคมต่อพัฒนาการของเด็ก
เล่มที่ ๑ รายงานการวิจัย ฉบับที่ ๑๒ พ.ศ. ๒๕๑๒ หน้า ๒๗๗.

ทารกนอนในกระตัง ๓ วัน ๓ คืน แล้วจึงไต่นอนเปล บางรายให้เต็กนอนเปล เมื่อสายสะคือหลุดแล้ว เหตุผลของการให้เต็กนอนกระตังมีอยู่ประการเดียวคือ “กันผี กันพราย” ยกเว้น ๑ ราย ซึ่งให้เหตุผลน่าฟังว่า กลัวมดจะขึ้น เพราะตัวเต็กมีกลิ่นคาวเลือด เต็กนอนในกระตังจะได้ยกย้ายไปมาได้สะดวก แม่บ้านพรานเหมือน ๓ รายมิได้ให้บุตรนอนกระตัง แต่ให้นอนบนเบาะเลยที่เดียวหรือมิฉะนั้นก็ให้นอนบนผ้าซึ่งพับแทนเบาะบนพื้นเพราะไม่กลัวผีกลัวพรายเช่นคนอื่น ๆ โดยเฉพาะ ๒ ใน ๓ รายนี้ ไม่เคย “สู่วิญ” หรือ “แต่งแก้” ในระยะตั้งครรภ์ถึงที่มารดาบ้านพรานเหมือนทั้งหลายได้กระทำกัน

แม่บ้านอุเม็งรายงานเรื่องให้เต็กนอนกระตังว่า ผู้ใหญ่ให้เอาเต็กใส่กระตัง คนก็ทำตามโดยไม่ทราบเหตุผลใดๆ ไม่มี “การร่อนกระตัง” เช่นคนภาคกลาง และก็ไม่มี “การผอกผี” เช่น ชาวอีสาน หรือพิธีอื่นใด เมื่อหมอต้าแยอาบนำให้ทารกเสร็จเรียบร้อยแล้ว ก็เอาทารกนอนกระตังหรือนอนเบาะตามความต้องการของผู้ใหญ่ ระยะเวลาของการนอนกระตัง ๑-๓ วัน ขึ้นอยู่กับความพอใจของแม่แต่ละคน หนึ่งในระยะ ๑-๓ วันแรกคลอดนี้ แม่ใช้ใบตองรองขีเทาเต็ก มีเหตุผลว่าเพราะขีเทาเหนียวติดผ้าอ้อมซักออกยาก แต่ถ้าใบตองเบอนก็ทิ้งไปแล้วเปลี่ยนรองไว้ใหม่ซึ่งสะดวกมาก และปฏิบัติเช่นนั้นจนกว่าขีเทาเต็กจะหมด

การฝังรก

เสฐียรโกเศศ^๕ ได้บรรยายถึงประเพณีการฝังรกของทางภาคอีสานไว้ว่า “เขาบรรจุรกในหม้อใหม่มีฝา ถ้าไม่มีฝาใช้ผ้าปิดผนึกปาก นำไปฝังไว้ใต้กระโถนหน้าเรือน แล้วเอาไม้ซอนมาติดไฟเผาให้ลุกอยู่ปากหลุมถึงกลางวันกลางคืน ครบกำหนดอยู่ไฟแล้วจึงเลิก เพราะเหตุอย่างไรไม่ทราบ”

แม่บ้านพรานเหมือนได้รายงานว่า การเก็บรกไปฝังนั้น ผู้เก็บจะต้องเอารกใส่กระบอกไม้ไผ่แล้วเอาเกลือโรย บางรายเอารกล้างน้ำและคั้นด้วยเกลือเสียก่อนจึงเอา

^๕ เสฐียรโกเศศ ประเพณีเก่าของไทย พ.ศ. ๒๕๐๐ หน้า ๑๑๑.

ใส่กระบอก การหยิบหรือจับรถต้องใช้มือขวา เพื่อเด็กจะได้ถนัดมือขวา จากนั้นพ่อของเด็กจะเอากระบอกรถไปฝั่งไว้ใต้บันไดเรือนเพื่อให้เด็กกรักบ้าน เมื่อเติบโตขึ้นจะได้ไม่ละทิ้งบ้านไปไกล ถ้าฝั่งรถไกลบันไดเรือน แม่ว่า “มันเที่ยวตุ้” และรายหนึ่งกล่าวว่าหากฝั่งรถที่กอไผ่เด็กจะมีนิสัย “ใจใหญ่ ใจจุ มันกล้า มันออกเที่ยวหาเงิน บ่อยอยู่บ้านอยู่ช่อง” ถึงพ่อแม่บ้านพรานเหมือนอยากให้บุตรเป็นคนกล้าเข้มแข็ง และหาเงินเก่ง แต่ก็ไม่ประสงค์จะให้จากบ้านไปไกลๆ จึงฝั่งรถไว้ใต้บันได บางรายฝั่งรถไว้ที่เนินดิน เป็นเคล็ดให้เด็กเติบโตมีสติปัญญาเฉลียวฉลาดบ้าง มีใจคอเข้มแข็งบ้าง มีอยู่รายหนึ่งให้เหตุผลว่าตามปกติแล้วนิยมฝั่งรถใต้บันได แต่ถ้าเด็กเกิดในฤดูฝนก็จำต้องฝั่งรถที่เนินดิน ซึ่งน้ำท่วมไม่ถึงมิฉะนั้นรถจะไม่แห้ง และถือกันว่าถ้ารถไม่แห้งสะคือเด็กก็ไม่แห้ง ฉะนั้นที่ฝั่งรถจะต้องไม่ชื้นแฉะ และไม่ว่าจะฝั่งรถไว้ที่ใดก็ตาม เมื่อฝั่งแล้วต้องสุมไฟบนหลุมนานๆ จนเชื่อว่ารถแห้งสนิท บางรายสุมไฟ ๓ วันเป็นเคล็ดให้สายสะคือเด็กแห้งและหลุดเร็วบางรายสุมจนกว่าสะคือเด็กจะหลุด

ส่วนแม่ที่บ้านอุเม็งกล่าวถึงการเก็บและฝั่งรถว่า หมอตำแยจะเอารกล้างเสียก่อนเพื่อเป็นเคล็ดให้เด็กมีผิวพรรณหมองจืดเกลี้ยงเงลา ล้างเสร็จแล้วห่อด้วยใบตอง บางรายโรยเกลือเสียก่อนเพื่อกันเน่ากันเหม็น พ่อของเด็กรับหน้าที่เป็นผู้ฝั่งรถ มีเหตุผลว่า อันที่จริงใครจะนำรถไปฝั่งก็ได้ แต่การให้คนอื่นเอาไปฝั่งนั้น ผู้ฝั่งอาจจะต้องฝืนใจทำทั้งๆ ที่รังเกียจ จึงควรเป็นหน้าที่ของพ่อเด็กเอง ผู้นำรถไปฝั่งต้องถือห่อรถด้วยมือขวาเป็นเคล็ดให้เด็กถนัดมือขวาเช่นเดียวกับเคล็ดของชาวบ้านพรานเหมือน แต่ก็มีผู้ปฏิบัติตามถนัดถึง ๔๔ เปอร์เซนต์เพราะไม่เชื่อเคล็ดนี้ การฝั่งรถของเด็กบ้านอุเม็งส่วนมากฝังไว้ริมรั้วบ้านเพื่อคนจะได้ไม่เหยียบย่ำหรือข้ามหลุม เชื่อกันว่าเด็กที่ถูกข้ามหลุมฝังรถจะเป็นคนโง่และถือ แม่บางรายให้เหตุผลว่าเพราะรั้วอยู่ไกลเรือน คนในบ้านจะได้ไม่รำคาญกลิ่นรถเน่า สัตว์ไม่ไปขุดคุ้ย และการฝั่งรถในบริเวณลานบ้านจะทำให้พื้นดินไม่เรียบไม่น่าดู หนึ่ง ยังต้องเลือกฝั่งริมรั้วทางทิศตะวันตกหรือทิศใต้ ซึ่งไม่ใช่ “ทิศหัวนอน” อีกด้วย แม่ ๒๔ เปอร์เซนต์กล่าวว่าพ่อของเด็กเอารรถไปฝั่งไว้ใต้บันได เพื่อให้เด็กกรักบ้าน อยู่ในโอวาท และมีไม่มารบกวน

ให้เจ็บไข้เพราะบันไดข่มไว้ มีบางรายที่ฝังรกไว้ในที่อื่น ๆ อีกคือ ๒ รายฝังรกไว้
โคนต้นไม้ใหญ่ที่มีแก่นหรือมีหนามแหลม เด็กจะได้เป็นคนฉลาดเฉียบแหลม เรียน
หนังสือเก่ง มีสติปัญญาดี ๑ รายเอารกฝังไว้ที่โคนเสาเอกของบ้าน เป็นเคล็ดให้เด็ก
สามารถเป็นหลักเป็นกิ่งที่พึ่งแก่บิดามารดาได้ในวันข้างหน้า อีก ๑ รายฝังรกไว้ด้าน
หน้าบ้านเด็กจะได้เป็นคนกล้า มี ๔ รายเมื่อกลบหลุมฝังรกแล้วได้เอาไม้ปักไว้ชิดกัน
จนรอบหลุมเพื่อให้เด็กมีพื้นสวายเป็นระเบียบ

การให้นมในระยะ ๒ วันแรก

แม่เด็กกลุ่มตัวอย่างบ้านพรานเหมือน ๘๓ เพอร์เซ็นต์ให้บุตรคุณนมภายหลัง
คลอด ๒-๓ วัน เพราะน้ำนมยังไม่เป็นสีขาว และให้น้ำอุ่นแทน ในจำนวนนี้
แม่ ๒ รายได้เลี้ยงข้าวเหนียวปนกับกล้วยจนละเอียดแล้วห่อใบตองหมกไฟ และ
บ้อนให้บุตรรับประทานต่างนม แม่บ้านพรานเหมือนอีก ๑๗ เพอร์เซ็นต์ให้บุตร
คุณนมในวันคลอดเพื่อกระตุ้นให้น้ำนมขามีเร็วขึ้น

สำหรับแม่ที่บ้านอุเม็งนั้น ๒๗ เพอร์เซ็นต์ให้บุตรคุณนมในวันคลอดด้วย
เหตุผลอย่างเดียวกันกับแม่บ้านพรานเหมือน คือกระตุ้นให้น้ำนมขามีเร็วขึ้น และให้
เมื่อบุตรร้อง นอกนั้นให้นมบุตรภายหลังคลอด ๒-๕ วัน เนื่องจากน้ำนมยังไม่
ขาว และให้น้ำอุ่นแทนนม บางรายนอกจากจะให้น้ำอุ่นแล้ว บางครั้งก็ให้น้ำผึ้งบ้าง
นมแม่ลูกอ่อนอื่นบ้างตามแต่จะหาได้ มีรายเดียวให้แต่น้ำอุ่นจนถึงวันที่ ๕ หลัง
คลอดจึงให้นม แม่รายนี้กล่าวว่าคนที่ตนไม่ให้บุตรรับประทานนมเร็วทั้ง ๆ ที่มี
น้ำนมขาวแล้วก็เพราะเกรงว่าเด็กจะมีไข้เทามาก

ผลที่ได้จากการสัมภาษณ์แม่แต่ละคน ปรากฏว่าไม่มีแม่คนใดในทั้งสองหมู่บ้าน
นี้ทราบว่ามีน้ำนมของตนซึ่งมีลักษณะสีเหลืองใสในระยะ ๒-๓ วันแรก หลังคลอดนั้น
เป็นอาหารที่เหมาะสมสำหรับทารกแรกคลอดโดยเฉพาะ ซึ่งทางการแพทย์ได้พบมานาน
แล้วว่าน้ำนมเหลืองของมารดาในระยะแรกคลอดนี้ มีปริมาณโปรตีนเท่า ๆ กับที่มี
อยู่ในโลหิตของคนธรรมดา และมีส่วนผสมอื่น ๆ ใกล้เคียงกับที่มีอยู่ในอาหารที่เด็กได้
จากมารดาโดยตรงทางสายสะดือเมื่อยังอยู่ในครรภ์ น้ำนมเหลืองนี้เข้าไปถึงกระเพาะ
อาหารจะซึมเข้าไปในโลหิตได้ทันที กระเพาะอาหารของทารกไม่ต้องทำงานมาก และ

ในวันที่ ๔-๕ หลังคลอดเป็นต้นมา น้่านมเหลืองจะค่อย ๆ ขาวขึ้นขึ้น ซึ่งเป็น
การช่วยให้กระเพาะอาหารและเครื่องย่อยอาหารของทารกเริ่มต้นทำงานอย่าง ค่อยเป็น
ค่อยไปจนกระทั่งแข็งแรงพอที่จะย่อยนมข้น ๆ ได้ แม่บ้านพรานเหมือนและแม่บ้าน
อุเม็งส่วนมากกล่าวว่า น้่านมเหลืองเป็นของเสียไม่ควรให้ทารกรับประทาน บางรายก็
คอยบีบทิ้ง รายที่ให้ทารกคูดน้่านมเหลืองในวันคลอด ก็เพราะหวังว่าการคูดจะทำให้มี
น้่านมขาวเร็วขึ้น มิใช่เป็นเพราะทราบคุณภาพน้่านมเหลืองแต่ประการใด ฉะนั้น เด็ก
บ้านพรานเหมือนและบ้านอุเม็งที่ได้รับประทานน้่านมเหลืองหรือได้รับประทานอาหาร
ของตนในวันคลอด จึงมีจำนวนน้อย คือ เป็นเด็กบ้านพรานเหมือน ๑๗ เปอร์เซนต์
และเด็กบ้านอุเม็ง ๒๗ เปอร์เซนต์ ดังกล่าวมาแล้ว

การอาบน้ำในระยะ ๑ วันแรก

แม่เด็กกลุ่มตัวอย่างทั้งสองหมู่บ้าน อาบน้ำบุตร ใน ระยะแรก คลอดด้วยน้ำอุ่น
และมีวิธีอาบน้ำที่เหมือนกัน คือ แม่ นั่งเหยียดขา เอาเด็กนอนหงายบนหน้าแข้ง ให้
ศีรษะเด็กอยู่ทางเท้าของแม่ วิกน้ารดตัวเด็กหรือเอาผ้าชุบน้ำบิดตัวเด็ก และลูบ
จนทั่วตัว บางทีก็ฟอกสบู่ให้ด้วย เมื่อล้างตัวเด็กสะอาดแล้ว ก็จับเด็กคว่ำโดยใช้มือ
และแขนข้างหนึ่งประคองไว้ อีกมือหนึ่งเอาน้ารดหรือเอาผ้าชุบน้ำเช็ดด้านหลังเด็ก
เสร็จแล้วเช็ดตัวทาแป้งให้ บางคนทาขมิ้นให้ด้วย แม่บ้านอุเม็งบางรายมีวิธีอาบ
ผิปกเปลลอกออกไป เช่นประคองอาบบนท่อนแขนข้าง บนตักข้าง นั่งชันเข้าประคอง
เด็กให้นั่งบนหลังเท้าบ้างตามความถนัดของตนหรือผู้ที่ช่วยอาบให้

สำหรับกำหนดเวลาในการอาบนั้น แม่บ้านพรานเหมือนจำนวนประมาณครึ่ง
หนึ่งอาบน้ำให้บุตรวันละ ๓ เวลา คือ เช้า กลางวัน และเย็น อีกครึ่งหนึ่งกล่าวว่า
ไม่แน่นอน ขึ้นอยู่กับอากาศและฤดูกาล ในฤดูร้อนวันใดอากาศอบอ้าวก็อาบน้ำให้
เด็กบ่อยครั้ง ถ้าไม่ร้อนนักก็วันละ ๒-๓ ครั้ง ส่วนในฤดูหนาวจะอาบให้วันละ
๑-๒ ครั้ง แล้วแต่วันไหนอากาศจะเย็นมากหรือน้อยอีกเช่นกัน

แม่เด็กกลุ่มตัวอย่างบ้านอุเม็งเกือบทั้งหมดอาบน้ำให้บุตรในระยะ ๑ วันแรกนี้
วันละ ๒ ครั้ง คือตอนสายและตอนบ่าย มี ๒ ราย อาบให้วันละ ๑ ครั้ง อีก

๒ ราย อาบน้ำให้วันละ ๓ ครั้ง แม่บ้านอนุเม็งส่วนมากรายงานว่าในระหว่างที่สายสะดือเด็กยังไม่แห้งสนิทต้องระวังไม่ให้สายสะดือเปียกน้ำ เพื่อกันสะดือเน่าหรือแห้งช้า

เมื่ออาบน้ำให้เด็กเรียบร้อยแล้ว แม่ทั้ง สองหมู่บ้านใช้ผ้าอ้อมพันรอบตัวเด็ก แม่ที่บ้านอนุเม็ง ๘๐ เปอร์เซ็นต์กล่าวว่า ในระยะที่เด็กคลอดใหม่ ๆ นี้ ตามปกติก็ได้ใช้ผ้าอ้อมพันรอบตัวเด็กตั้งแต่อก ท้อง และคลุมลงไปจนถึงเท้าเพื่อกันลมเป่าตัว เด็กจะได้อบอุ่นไม่ปวดท้อง เจ็บอกหรือปอดบวม แม่บ้านอนุเม็ง ๒๐ เปอร์เซ็นต์ให้เด็กใส่เสื้อผูกหลังด้วยเหตุผลอย่างเดียวกัน

ข. การปฏิบัติต่อทารกอายุกว่า ๑ สัปดาห์ขึ้นไป

การอาบน้ำให้เด็ก

ในระยะที่เด็กมีอายุกว่า ๑ สัปดาห์ขึ้นไป เป็นระยะที่สายสะดือของเด็กหลุดแล้ว แม่บ้านพรานหมื่นและบ้านอนุเม็งจึงหมกกังวลในการระวังมิให้สายสะดือเด็กเปียกน้ำแต่ยังคงให้เด็กนอนอาบบนหน้าแข้งเหมือนในระยะ ๗ วันแรก จนกระทั่งเด็กแข็งแรงดีแล้วจึงประคองให้เด็กนั่งอาบหรือยืนอาบ ซึ่งแม่ได้ปฏิบัติแตกต่างกันไปบ้างตามวัยของเด็ก

แม่เด็กกลุ่มตัวอย่างบ้านพรานหมื่นมิได้ให้คำตอบเกี่ยวกับวิธีการ อาบน้ำเด็กในวัยต่าง ๆ ชัดเจนพอที่จะนำมากล่าวไว้ได้ เพียงแต่รายงานว่า นอกจากตนเองแล้วยังมีคนอื่น ๆ ช่วยอาบน้ำให้เด็กแทนอีกด้วย เช่น ย่า ยาย ญาติหญิง พ่อหรือพี่สาวคนโต ๆ ของเด็ก ในระยะต้น ๆ ซึ่งเด็กยังต้องนอนอาบบนหน้าแข้งผู้ใหญ่ แม่ ย่า หรือยายของเด็กมักเป็นผู้อาบให้เพื่อจะได้ไม่เกิดการพลาดพลั้งทำเด็กหลุคมือ แต่เมื่อเด็กโตพอที่จะจับประคองให้นั่งอาบหรือยืนอาบได้สะดวก ส่วนมากพ่อของเด็กเป็นผู้ช่วยอาบให้ แม่บ้านพรานหมื่นเพียงรายเดียวเท่านั้นที่อาบน้ำให้บุตรตลอดเวลาที่เด็กยังอาบน้ำเองไม่ได้โดยไม่มีใครช่วย

แม่เด็กกลุ่มตัวอย่างบ้านอนุเม็งประมาณ ๖๖ เปอร์เซ็นต์ เลิกอาบน้ำให้เด็กบนหน้าแข้งเมื่อเด็กอายุระหว่าง ๓-๖ เดือน นอกนั้นเลิกเมื่อเด็กอายุกว่า ๖ เดือนขึ้นไป ยกเว้น ๖ ราย เลิกเมื่อเด็กอายุระหว่าง ๑ เดือนครึ่ง-๒ เดือน แม่บ้าน

อุเม็งส่วนมากมีคนอื่นช่วยอาบน้ำให้เด็กเช่นเดียวกับแม่ที่บ้านพรานเหมือน แม่บ้าน
อุเม็ง ๑๘ ราย กล่าวว่าตนเองอาบน้ำให้บุตรเองโดยตลอดไม่มีใครช่วย

**ความสำคัญของการอาบน้ำและชำระร่างกายให้เด็กในทัศนะของแม่กลุ่ม
ตัวอย่าง**

ตามธรรมดาเมื่อผู้ใหญ่อาบน้ำให้เด็ก มักจะชำระส่วนของร่างกายที่เห็นว่า
สกปรกมากกว่าส่วนอื่น ๆ เป็นพิเศษ แต่ส่วนใดควรจะได้ชำระล้างให้สะอาดที่สุด
นั้นย่อมแล้วแต่ทัศนะของผู้ใหญ่แต่ละคนซึ่งเป็นผู้อาบน้ำให้เด็ก สำหรับความเห็น
ของแม่กลุ่มตัวอย่างที่บ้านพรานเหมือนและบ้านอุเม็งในเรื่องนี้ อาจแบ่งออกได้เป็น

๒ พวก

พวกแรกคำนึงถึงความนิยมยกย่องของสังคมเป็นเรื่องสำคัญ กล่าวคือเห็นว่า
ใบหน้าเป็นส่วนสำคัญที่สุดที่จะต้องให้สะอาดหมดจดกว่าส่วนอื่นๆ ของร่างกาย โดย
ให้เหตุผลว่า เมื่อคนเราพบกันเห็นกันก็ต้องมองหน้ากันก่อน ถ้าหากเด็กหน้ามอม
สกปรกคนอื่น ๆ ก็จะรังเกียจ โดยเฉพาะเพื่อนบ้านจะตำหนิได้ว่าพ่อแม่ของเด็กไม่
เอาใจใส่ดูแลบุตร ฉะนั้นจึงควรล้างหน้าเด็กให้สะอาดเป็นพิเศษ และต้องให้หมจกด
หน้าคูดูเสมอ เพื่อจะได้เป็นที่รักใคร่เอ็นดูแก่ผู้ที่ได้พบเห็นซึ่งย่อมจะนึกชมเชยความ
เอาใจใส่ดูแลของพ่อแม่ของเด็กไปด้วย แม่ที่มีความคิดเห็นโดยถือความสำคัญทาง
สังคมนี้เป็นแม่กลุ่มตัวอย่างบ้านพรานเหมือน ๖๐ เปอร์เซ็นต์ และแม่ที่บ้านอุเม็ง

๑๒ เปอร์เซ็นต์

พวกที่สองคำนึงถึงสุขภาพอนามัยของเด็กเป็นสำคัญ แม่พวกนี้เห็นว่าส่วนของ
ร่างกายที่เป็นซอก ซอพับ รอยพับ ไต้แก้ม ก้น อวัยวะเพศ ขาหนีบ รักแร้
ซอกคอ และตามซอพับอื่น ๆ เป็นส่วนที่ควรชำระล้างให้มากที่สุด เพราะเป็นส่วน
ที่เด็กขยับถ่ายเปราะเปื้อนบ่อย ๆ หรือเป็นส่วนอับชื้นหมักหมมเหม็นอับและมีกลิ่น
ถ้าไม่ชำระล้างให้สะอาดจริง ๆ แล้วบริเวณเหล่านั้นจะเป็นบวมแดง และเด็กจะรู้สึกคัน
แสบไม่สบายตัว อีกส่วนหนึ่งก็ควรชำระล้างมากเช่นเดียวกันคือมือของเด็ก เพราะเด็ก
หยิบจับของสารพัด ย่อมจะสกปรกมากและอาจมีเชื้อโรคติดอยู่ เมื่อเด็กหยิบจับอาหาร

เข้าปากก็เท่ากับนำเชื้อโรคเข้าตัวเอง แม่บ้านพรานเหมือนบางรายมีความเห็นว่าถ้ามือของเด็กสะอาดเพียงอย่างเดียวส่วนอื่น ๆ ก็ปล่อยให้สกปรกไปดื้อๆ จึงควรชำระมือเด็กให้มาก ๆ ทั้งในเวลาอาบน้ำและก่อนให้เด็กรับประทานอาหาร แม่มดกลุ่มตัวอย่างซึ่งอาบน้ำเด็กโดยตระหนักถึงสุขภาพอนามัยของเด็กเป็นสำคัญดังกล่าวนี้ เป็นแม่บ้านอุเม็ง ๗๓ เปอร์เซนต์ และเป็นแม่บ้านพรานเหมือน ๓๘ เปอร์เซนต์ ส่วนที่เหลือจาก ๒ พวกนี้ มิได้แสดงทัศนคติใดๆ เกี่ยวกับความสำคัญของการอาบน้ำให้บุตรของตน แต่แม่มดกลุ่มตัวอย่างทุกคนกล่าวว่าตนงดเว้นการอาบน้ำให้เด็กเมื่อปรากฏว่าเด็กตัวร้อนเป็นไข้หรือเริ่มเป็นหวัด

เมื่อพิจารณาปริมาณของแม่มดกลุ่มตัวอย่างบ้านพรานเหมือนและบ้านอุเม็งในแต่ละพวกดังกล่าวมานี้จะเห็นว่า แม่มดกลุ่มตัวอย่างบ้านพรานเหมือนส่วนใหญ่ต้องการให้บุตรสะอาดหมดจดเพื่อเป็นที่เชิดชูตนเองต่อสังคม แต่แม่มดกลุ่มตัวอย่างบ้านอุเม็งส่วนมากต้องการให้เด็กสะอาดเพื่อสุขภาพอนามัยของเด็กเอง แสดงว่าในด้านการเลี้ยงบุตรแม่ที่บ้านพรานเหมือนยังขาดความรู้เรื่องสุขภาพอนามัยกว่าแม่บ้านอุเม็ง จึงได้ให้ความสำคัญของการมีอนามัยของเด็กน้อยกว่าคำชมเชยของเพื่อนบ้านซึ่งตนเองจะได้รับก็แต่ความภาคภูมิใจเท่านั้น อย่างไรก็ตาม ยังปรากฏว่าแม่บ้านพรานเหมือน ๓๘ เปอร์เซนต์ ได้ตระหนักถึงความสำคัญของความสะอาดเกี่ยวกับสุขภาพของเด็กอยู่เหมือนกัน โดยเฉพาะได้เห็นว่าควรล้างมือเด็กให้สะอาดก่อนเวลารับประทานอาหาร เพราะมือเด็กสกปรกมากและเป็นสื่อนำเชื้อโรคเข้าสู่ร่างกายทางปากได้ง่าย ซึ่งเป็นเหตุผลทางสุขภาพอนามัยโดยเฉพาะ

การแต่งกายให้เด็ก

บ้านพรานเหมือน ไม่มีข้อมูลว่าแม่เด็กกลุ่มตัวอย่างบ้านพรานเหมือนแต่งตัวให้เด็กในวัยทารกอย่างไรบ้าง นอกจากการใช้ผ้าอ้อมพันรอบตัวเด็กในระยะแรกคลอดเท่านั้น

บ้านอุเม็ง ปรากฏตามข้อมูลว่า แม่เด็กกลุ่มตัวอย่างบ้านอุเม็งแต่งตัวให้เด็กภายในอายุ ๒ ขวบ โดยคำนึงถึงลักษณะความเจริญเติบโตทางร่างกายและทางการ

เคลื่อนไหวของเด็ก ซึ่งอาจแบ่งกล่าวเป็นระยะตามชั้นความเจริญเติบโตของเด็กดัง
ต่อไปนี้

ในระยะคลอดใหม่ ๆ แม่กลุ่มตัวอย่างบ้านอุเม็ง ๘๐ เปอร์เซนต์เพียงแต่ใช้
ผ้าพันรอบท้องและอกเด็ก ปล่อยให้ชายผ้าคลุมลงไปจนถึงเท้า มีเหตุผลว่าเพื่อกันลม
เป่าตัว เด็กจะได้อบอุ่นไม่ปวดท้อง เจ็บอกหรือปวดบวม ส่วนแม่อีก ๒๐ เปอร์-
เซนต์ ให้เด็กผูกเข็มหรือใส่เสื้อผูกหลังด้วยเหตุผลอย่างเดียวกัน

ในระยะสอนคว่ำจนคว่ำได้ ซึ่งอาจช้าหรือเร็วแตกต่างกันไปในเด็กแต่ละคน
ในระยะนี้แม่บ้านอุเม็งเกือบทั้งหมดทำให้เด็กใส่เสื้อผูกหลังหรือขัตุ้มหลัง มิฉะนั้นก็ให้
ใส่เสื้อคลุม แต่ยังไม่ให้นั่งท่อนล่าง เหตุผลที่ให้เด็กใส่เสื้อดังกล่าวก็คือเป็นเสื้อที่ใส่
ง่ายถอดง่าย เมื่อเด็กคว่ำไม่เจ็บอกเจ็บตัวเหมือนเสื้อที่มียุ้มผูกหรือขัตุ้มค้ำหน้า อนึ่ง
การใส่เสื้อจะทำให้เด็กอบอุ่นตลอดจนกันฝุ่นกันแมลงกัด้ด้วย และที่ยังไม่ให้นั่งท่อน
ล่างก็เพราะเกรงว่าเด็กจะร้อนหรือถ่ายรดผ้า มีแม่เพียง ๒ รายที่ให้เด็กนั่งกางเกงหรือ
ใส่เสื้อติดกระโปรง และแม่ ๑ ราย ยังใช้ผ้าพันตัวให้เด็กเหมือนระยะแรกคลอด

ระยะสอนคลานจนคลานได้ แม่กลุ่มตัวอย่างบ้านอุเม็งรายงานว่าในระยะที่
เด็กกำลังคลานได้ เป็นระยะที่เด็กกำลังชน ชอบคลานไปที่ต่าง ๆ เท่าที่จะมีทาง
ให้เด็กผ่านไปได้ และเด็กมักจะหยุดนั่งไม่เลือกที่ แม่ ๑๔ เปอร์เซนต์จึงให้เด็กนั่ง
ท่อนล่างด้วย เช่นให้ใส่กางเกงหูกุด ถ้าเป็นเด็กหญิงก็ใส่เสื้อติดกระโปรงเพื่อป้องกัน
สิ่งสกปรกเข้ากันเด็ก อนึ่ง เป็นระยะที่เด็กถ่ายเป็นเวลาและไม่เปื้อนผ้าแล้ว จะได้
ช่วยให้เด็กเคยชินต่อการนั่งท่อนล่างต่อไป แต่แม่บ้านอุเม็งอีก ๘๖ เปอร์เซนต์ ยังคง
ให้เด็กใส่แต่เสื้ออย่างเดียว มีเหตุผลว่าเพื่อให้เด็กถ่ายได้สะดวก ไม่เปื้อนผ้า และ
ชำระให้เด็กได้ง่าย นอกจากนั้นเด็กจะได้รู้สึกสบายตัวไม่ร้อนอบอ้าว

ระยะสอนเดินจนเดินได้ เป็นระยะที่เด็กอายุไม่เกิน ๒ ขวบ แต่ก้เดินได้แก่ง
จนแม่ปล่อยให้เล่นกับเด็กอื่น ๆ ได้บ้าง โดยเฉพาะเด็ก ๆ บ้านอุเม็งซึ่งแม่ของเด็กกล่าว
ว่ามักจะเล่นกันตามพื้นดินและนั่งไม่เลือกที่ แม่หมู่บ้านนี้ ๗๓ เปอร์เซนต์ จึงมี
เพียงแต่ให้เด็กใส่เสื้อคลุมหรือเส้อมีแขนเท่านั้น แต่ให้นั่งกางเกงหูกุดหรือกางเกงสาย

โยงตัวย สำหรับเด็กหญิงก็แต่งตัวเช่นเดียวกับเด็กชายและบางครั้งก็ใส่เสื้อติดกระโปรง
แม่จำนวนนี้ให้เหตุผลว่าเด็กโตจนเล่นกับเด็กอื่นๆ ได้แล้ว ถ้าปล่อยให้เปลือยท่อนล่าง
ต่อไปก็ดูน่าอาย ทั้งเด็กก็จะเคยตัวไม่ยอมนั่งผ้าถุงกางเกง อีกประการหนึ่งเด็กมักเล่น
กันตามพื้นดิน ถ้าไม่让孩子นั่งท่อนล่างสิ่งสกปรกจะเข้ากันเด็ก มิฉะนั้นก็เหมือนผู้
บ้าง แมลงกตบ้าง จะทำให้ตัวเด็กเป็นเมือกเป็นผื่น ส่วนแม่อีก ๒๖ เปอร์เซ็นต์ยังให้
ลูกใส่เสื้อแต่อย่างเดียว บางรายเป็นเพราะเด็กยังถ่ายรดผ้าอยู่ และบางรายเป็นเพราะ
เด็กไม่ยอมนั่งเอง อนึ่ง ปรากฏตามข้อมูลว่า แม่ ๕ รายในจำนวนนี้ได้ปล่อยให้เด็ก
เปลือยท่อนล่างต่อไปจนอายุราว ๆ ๓ ขวบ ซึ่งเด็กเดินเก่งวิ่งเก่งแล้ว โดยมีเหตุผลว่า
เด็กจะได้ถ่ายเองได้สะดวกทุกเมื่อ และแม่ไม่ต้องคอยกังวลถอดกางเกงให้เด็ก

ถ้าพิจารณาการแต่งกายให้เด็กตั้งแต่แรกเกิดจนกระทั่งก่อนเด็กเดินได้ของแม่กลุ่ม
ตัวอย่างบ้านอุเม็งดังกล่าวแล้วจะเห็นได้ว่า เมื่อเด็กยังเดินไม่ได้ แม่ส่วนใหญ่มิให้
เด็กนั่งท่อนล่าง โดยมีเหตุผลใหญ่ ๆ ๒ ประการ

ประการแรก เพื่อความสบายของเด็กเอง แม่มีความเห็นว่าร่างกายท่อนบนโดย
เฉพาะส่วนอก มีอวัยวะภายในที่จะต้องได้รับจวมอบอุ้มเพียงพอ มิฉะนั้นเด็กจะ
เจ็บไข้ จึงให้เด็กสวมเสื้อผ้าท่อนบนไว้เสมอ แต่สำหรับร่างกายส่วนล่างนั้นไม่ต้อง
ระมัดระวังว่าจะทำให้เด็กป่วย ได้ง่ายเหมือนท่อนบน ตรงข้ามถ้าไม่让孩子นั่ง
ท่อนล่างเด็กจะรู้สึกสบาย เพราะอุณหภูมิของอากาศในเมืองไทยค่อนข้างสูง การให้
เด็กสวมใส่เสื้อผ้าทั้งท่อนบนและท่อนล่างย่อมทำให้เด็กรู้สึกร้อนไม่สบายตัว แม่จึงเห็น
ว่าลูกในวัยที่ยังเดินไม่ได้นี้ไม่จำเป็นจะต้องนั่งท่อนล่าง

ประการที่สอง เพื่อความสะดวกของแม่เกี่ยวกับการชำระล้างทำความสะอาดให้
เมื่อเด็กขับถ่าย กล่าวคือเมื่อเด็กไม่ได้นั่งท่อนล่าง แม่ก็ไม่จำเป็นต้องเป็นกังวลคอยระวัง
ถอดหรือนั่งท่อนล่างให้เด็กและไม่เป็นภาระต้องซักผ้าที่เด็กถ่ายเปรอะเปื้อน นอกจากนี้
ยังเป็นการประหยัดเวลาทำงานไปในตัวอีกด้วย

อย่างไรก็ตาม เมื่อเด็กเดินได้และร่วมเล่นกับเด็ก ๆ เพื่อนบ้านใกล้เคียงได้ แม่
ที่หมู่บ้านอุเม็งส่วนใหญ่กลับให้เด็กนั่งท่อนล่างอย่างเรียบร้อย ไม่หลุ่่งง่าย เช่นกางเกง
หรือกระโปรงที่มีสายโยง เป็นต้น ทั้งนี้มีเหตุผล ๒ ประการเช่นเดียวกัน ประการ

หนึ่งเป็นเหตุผลที่เกี่ยวกับสุขภาพของเด็ก กล่าวคือเพื่อป้องกันสิ่งสกปรกและเชื้อโรคตามพื้นซึ่งเด็กนั่งเล่นโดยเฉพาะที่พื้นดินเข้าถึงอวัยวะที่อ่อนล้าของเด็ก อีกประการหนึ่งเป็นเหตุผลทางค่านิยม ดั้งที่แม่กลุ่มตัวอย่างที่บ้านอนุเม็งรายงานว่า เมื่อเด็กโตพอที่จะสังคมกับเด็กเพื่อนบ้านได้แล้ว เด็กควรสวมใส่เสื้อผ้าให้เรียบร้อยทั้งท่อนบนและท่อนล่าง อย่างน้อยที่สุดก็ควรจะนุ่งท่อนล่างในการร่วมเล่นกับเด็กอื่น ๆ แม้บางคนในจำนวนนี้กล่าวว่า การปล่อยให้เล่นกับเด็ก ๆ หลายคนซึ่งอยู่ต่างครอบครัวกันนั้น ถ้าลูกของตนเปลือยท่อนล่างอยู่คนเดียวท่ามกลางเด็กอื่น ๆ แม้อย่อมจะรู้สึกอับอายอย่างยิ่ง ฉะนั้นเมื่อลูกเดินได้และไปเล่นกับเพื่อน ๆ ได้แล้ว แม่จึงต้องให้ลูกนุ่งท่อนล่างให้เรียบร้อยไว้เสมอ

ถึงแม้ว่าสังคมบ้านอนุเม็งจะไม่นิยมให้เด็กซึ่งเดินได้แล้วเปลือยเปลือยท่อนล่างก็ตาม แต่แม่กลุ่มตัวอย่างที่หมู่บ้านนี้ถึง ๒๗ เปอร์เซ็นต์ ก็ยังไม่ให้เด็กนุ่งท่อนล่างด้วยเหตุผลเดียวกันกับเมื่อก่อนเด็กเดินได้ คือ เพราะเด็กยังถ่ายรดผ้าอยู่ และเพื่อความสะดวกในการขับถ่ายของเด็ก ตลอดจนความสะดวกของแม่ในการชำระล้างทำความสะอาดให้เด็ก และในจำนวนนี้ แม่บางรายยังปล่อยให้เด็กเปลือยท่อนล่างต่อไปจนกระทั่งเด็กอายุราว ๆ ๓ ขวบ ทั้งนี้พอจะสันนิษฐานได้ว่า นอกจากเหตุผลที่กล่าวมาแล้ว บางรายอาจเป็นเพราะฐานะเศรษฐกิจของครอบครัวต่ำมากอีกด้วย เพราะการที่แม่ปล่อยให้ลูกเปลือยท่อนล่างทั้งที่ลูกเดินแก่งว้างแก่งและพอจะบังคับการขับถ่ายให้เป็นเวลาและเป็นที่เป็นทางได้แล้ว โดยอ้างเหตุผลว่าตนจะได้ไม่ต้องเสียเวลาในการซักผ้าที่เด็กทำเปื้อน และไม่ต้องเป็นกังวลคอยคอยใส่เสื้อผ้าให้เด็กในเวลา que เด็กต้องการขับถ่ายนั้น แสดงว่าแม่ต้องการประหยัดทั้งเวลาทำงานและการใช้เสื้อผ้าของเด็กเพื่อเศรษฐกิจของครอบครัวมากกว่าจะคำนึงถึงความนิยมทางสังคมซึ่งแม่ที่บ้านอนุเม็งส่วนใหญ่ถือเป็นเรื่องสำคัญ

สรุป

การปฏิบัติต่อทารกแรกคลอด โดยเฉพาะเกี่ยวกับการตัดสายสะดือและการรักษาสะดือเด็กมีความสำคัญต่อชีวิตอย่างมาก ถ้าการตัดและการรักษาสะดือไม่สะอาดพอเด็กอาจเป็นบาดทะยักตายได้ง่าย เรื่องนี้ทางฝ่ายสาธารณสุขก็พยายามให้ความรู้และ

อบรมหมอคำแย และมารดาชาวชนบทตลอดมา แม้ว่าในปี พ.ศ. ๒๕๐๕ การปฏิบัติในการทำคลอดของหมอคำแยและแม่ที่บ้านพรานเหมือน จะแสดงให้เห็นว่ายังมีได้รับการอบรมจากเจ้าหน้าที่ฝ่ายสาธารณสุขก็ตาม ก็หวังว่าชาวบ้านพรานเหมือน คงจะได้รับความรู้ในขั้นนี้เท่า ๆ กับชาวบ้านอุ้มในไม่ช้า

อย่างไรก็ดี การปฏิบัติตามเคล็ดต่าง ๆ ต่อแม่่า่มตัวอย่างทั้ง สอง หมู่บ้านนี้ นับแต่แม่ตั้งครรภ์จนกระทั่งการตัดสายสะดือ การเก็บสายสะดือ การฝังรก ตลอดจนเคล็ดในการ “อยู่กำ” หรือ “อยู่เคื่อน” ล้วนมีความมุ่งหมายสำคัญอยู่ประการเดียว คือเพื่อให้เด็กของตนเติบโตเป็นผู้ใหญ่ที่มีลักษณะนิสัยและบุคลิกภาพตามที่สังคมนิยม

การปฏิบัติต่อทารกอายุ ๑ สัปดาห์ขึ้นไปในเรื่องการอาบน้ำ แม่กลุ่มตัวอย่างที่บ้านพรานเหมือนและบ้านอุ้มให้เด็กนอนอาบหน้าบนหน้าแข้งของแม่จนเด็กแข็งแรงพอที่จะประคอง ให้ตั้งตัว ได้ดีแล้วจึงประคอง ให้นั่งอาบหรือยืนอาบ ในการอาบน้ำชำระล้างทำความสะอาดให้แก่เด็กนี้ ปรากฏว่าแม่ที่บ้านพรานเหมือนส่วนใหญ่คำนึงถึงความนิยมยกย่องของสังคม แต่แม่ที่บ้านอุ้มส่วนมากมุ่งถึงสุขอนามัยของตัวเด็กเอง ซึ่งแสดงถึงการหล่อมล่ำกัน ในความรู้ด้านสุขภาพและอนามัย ระหว่างแม่กลุ่มตัวอย่างทั้งสองกลุ่มนี้

การปฏิบัติต่อทารกในเรื่องการแต่งกาย ปรากฏว่าเมื่อก่อนเด็กเดินได้ แม่ให้เด็กสวมเสื้อผ้าเฉพาะท่อนบนคือจากตอนอกลงมาจนคลุมท้อง แต่เมื่อเด็กเดินได้และสังคมกับเด็ก ๆ เพื่อนบ้านได้แล้ว แม่ให้เด็กนุ่งท่อนล่างด้วย หรือเด็กจะนุ่งเฉพาะท่อนล่างก็ได้ การที่แม่กลุ่มตัวอย่างให้เด็กแต่งกายเช่นนี้มีเหตุผลพอสรุปได้ ๓ ประการ ประการแรกเป็นเพราะอากาศในเมืองไทยโดยทั่วไปแล้วจัดว่ามีอุณหภูมิสูง แม้ในฤดูหนาวอากาศในภาคเหนือของประเทศจะเย็นลงกว่าปกติ แต่ในฤดูร้อนก็จะร้อนกว่าปกติเช่นกัน แม่จึงให้ลูกสวมใส่เสื้อผ้าปกปิดเพียงบางส่วนของร่างกายตามที่ตนเห็นว่าสมควร และเปิดบางส่วนเพื่อให้เด็กไม่รู้สึกร้อนจนเกินไป ประการที่สอง วัฒนธรรมของสังคมบ้านพรานเหมือนและบ้านอุ้มก็เช่นเดียวกับของสังคมไทยทั่วไป คือเห็นว่าร่างกายครึ่งท่อนล่างเป็นส่วนที่ไม่ควรเปิดเผย โดยเฉพาะเมื่อคนเราเติบโตจนสมากม

กับเพื่อนต่างบ้านได้แล้วนั้น แม้วางจะยากจนเพียงไหนหรืออากาศจะร้อนสักปานใดก็ตาม อย่างน้อยที่สุดก็ต้องนุ่งห่มร่างกายก่อนล่างให้มิดชิดไว้ก่อน จึงไม่เป็นปัญหาว่า ทำไมแม่กลุ่มตัวอย่างจึงให้บุตรในวัยที่เดินได้แล้วนุ่งก่อนล่างก่อนที่จะไปเล่นกับเพื่อน ๆ ประการสุดท้ายอาจเกี่ยวกับเศรษฐกิจของครอบครัวค่อนข้างต่ำ แม่จึงตัดปัญหาเรื่องการซักผ้าที่ลูกอาจทำเปราะอะเบอนและการซื้อหาเสื้อผ้าบางชิ้นที่ตนเห็นว่ายังไม่จำเป็น โดยปล่อยให้เด็กเปลือยก่อนล่างในระยะที่ยังเดินไม่ได้หรือเปลือยก่อนบนเมื่อเดินได้แล้ว ซึ่งอาจเป็นเช่นนั้นจนกว่าลูกจะเข้าโรงเรียนหรือพ่อแม่มีรายได้พอที่จะซื้อหาให้ลูกได้ครบถ้วน.

การให้อาหาร การฝึกนิสัยการรับประทานอาหาร และการนอน

การให้อาหาร

การให้อาหารเป็นเรื่องสำคัญยิ่งสำหรับการวางรากฐานพัฒนาการทางร่างกาย และจิตใจของเด็กแต่ละคน กล่าวคือ

ทางร่างกาย ตั้งแต่เด็กคลอดแล้วเป็นต้นมา จำต้องได้รับประทานอาหารที่มีคุณภาพและปริมาณเพียงพอแก่ความต้องการของร่างกาย จึงจะเจริญเติบโตแข็งแรงตามควรแก่วัย เด็กที่ขาดอาหารมักเจ็บป่วยบ่อยๆ เพราะร่างกายมีภูมิคุ้มกันโรคต่ำลง เป็นผลให้ร่างกายเติบโตช้ากว่าปกติโดยเฉพาะ ในวัยชวบแรกเป็นวัยที่เด็กเสียชีวิตได้ง่ายด้วยเชื้อโรคต่างๆ ตลอดจนการรับประทานที่ไม่ถูกอนามัยหรือได้อาหารที่มีคุณค่าและปริมาณน้อยกว่าควร อัตราการตายของทารกไทยในวัยชวบแรก ตามสถิติของทางสาธารณสุขปรากฏว่า เมื่อ ๔๐ ปีก่อน ทารกตาย ๑๓๕-๑๔๐ รายต่อทารกรอด ๑,๐๐๐ ราย ปัจจุบันทารกตาย ๓๐-๓๕ รายต่อทารกรอด ๑,๐๐๐ ราย ซึ่งส่วนใหญ่เป็นการตายเพราะสายสะดือสกปรก บาดทะยัก อาหารสกปรกและท้องร่วง^๑ ตามสถิติขององค์การยูนิเซฟซึ่งได้จากการสำรวจอัตราการตายของเด็กวัยต่างๆ ของแต่ละประเทศในระหว่างปี พ.ศ. ๒๔๙๙-๒๕๐๑ ปรากฏว่า ประเทศไทยเป็นประเทศหนึ่งในจำนวน ๘ ประเทศที่มีอัตราการตายของทารกในวัยชวบแรกอยู่ในระหว่าง ๑๒๐-๑๘๐ คนต่อทารกรอด ๑,๐๐๐ คน^๒ ซึ่งส่วนใหญ่เนื่องมาจากสุขภาพของเด็กไม่สมบูรณ์ รายงานตอนหนึ่งขององค์การนี้กล่าวไว้ว่า ทารกในวัย

๑. น.พ. บุญ สุวรรณศรี บรรยายทางวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทย เนื่องในสัปดาห์แห่งการรักษาความสะอาด เมื่อวันที่ ๒๐ พฤศจิกายน ๒๕๐๔

๒. Six agencies of the United Nations, the Needs of Children, 1963, p. 30

๖ เดือนของประเทศด้อยพัฒนาทั้งหลาย จะมีน้ำหนักตัวเท่าๆ กับทารกในวัยเดียวกันของประเทศที่เจริญแล้ว แต่เมื่อทารกอายุกว่า ๖ เดือนขึ้นไป ซึ่งเป็นระยะที่น้ำหนักมารดาเสื่อมคุณภาพลงและทารกจะต้องได้อาหารอื่นเพิ่มเติมอย่างเพียงพอ นั้น ปรากฏว่าทารกในประเทศด้อยพัฒนาส่วนมากมีน้ำหนักตัวลดลง เติบโตช้า ทั้งนี้เป็นเพราะอาหารเพิ่มของทารกในประเทศดังกล่าว โดยทั่วไปแล้วจะขาดโปรตีน^๓ ใช้แต่เท่านั้น ยังพบว่าเด็กในบางประเทศเป็นโรคที่รุนแรงและมีอาการไม่สบายต่างๆ อันเป็นลักษณะของการขาดโปรตีนอย่างมาก เช่น เด็กอายุ ๑ ขวบมีน้ำหนักตัวเพียง ๙ ปอนด์และผอมโซ เด็กบางคนเป็นผื่นเป็นสะเก็ดตามผิวหนังและร้องโยเยอยู่ตลอดเวลา เป็นต้น สาเหตุก็คือเมื่อเด็กหย่านมแล้ว ได้รับประทานอาหารที่มีแป้งมากแต่มีโปรตีนต่ำมาก จนกระทั่งเกิดอาการต่างๆ ดังกล่าวแล้ว จะเห็นได้ว่าอาหารที่มีคุณภาพและปริมาณพอเหมาะแก่ความต้องการของร่างกาย เป็นเรื่องที่ต้องพึงสังวรในการเลี้ยงดูเด็กเป็นอย่างมาก ทางจิตใจ เด็กต้องการความรักความเข้าใจและความเห็นอกเห็นใจเท่าๆ กับต้องการความสุขสบายทางร่างกาย ความรักความเอาใจใส่ของแม่จะทำให้เด็กรู้สึกไว้วางใจต่อภาวะรอบตัวเป็นครั้งแรก การโอบอุ้มเล่นหัวของแม่หรือผู้ให้นมคนอื่น จะทำให้เด็กรู้สึกอบอุ่น ปลอดภัยและได้เรียนรู้จักสัมผัส พันธภาพและความรักจากบุคคลอันเป็นพื้นฐานแห่งชีวิตสังคมของเด็กต่อไปภายหน้า หากแม่ปราศจากความรักความเอาใจใส่และถือว่าตนต้องเลี้ยงดูบุตรโดยหน้าที่บังคับแล้ว ถึงจะเป็นการเลี้ยงดูยอมแม่เอง ก็หาคุณค่าแก่จิตใจของเด็กแม่เพียงครึ่งหนึ่งของการเลี้ยงดูยอม ขวดแต่อบอุ่นไปด้วยความรักความปรานีอย่างลึกซึ้งของผู้เลี้ยงนั้นไม่ จึงกล่าวได้ว่าวิธีการให้นมหรืออาหารของแม่ หรือผู้เลี้ยงดูและท่าทีความรู้สึกในขณะที่ให้นั้นเป็นผลต่อจิตใจของเด็กอย่างมาก

การให้อาหารในระยะก่อนหย่านม

น่านมแม่กับนมขวด เป็นที่ยอมรับกันทั่วไปทั้งในวงการทางวิทยาศาสตร์และทางการแพทย์ว่า น่านมแม่เป็นอาหารที่เหมาะสมที่สุดสำหรับทารก เพราะมีโปรตีนและส่วนผสมอื่น ๆ เป็นสัดส่วนพอเหมาะแก่ความต้องการทางร่างกายของทารกโดยเฉพาะเป็นน่านมที่ให้อย่างง่ายที่สุด เพราะมีไขมันละเอียดกว่าและย่อยง่ายกว่านมชนิดอื่น น่านม

^๓ Ibid. p. 41

ในลักษณะเช่นนี้ ช่วยให้กระเพาะอาหารและเครื่องย่อยซึ่งยังไม่แข็งแรงของทารกค่อย ๆ ฝึกหน้าที่เบา ๆ ไปก่อนจนกระทั่งแข็งแรงพอย่อยอาหารอื่นได้ นอกจากนี้ นานนมแม่ยังเป็นอาหารที่สด สะอาดและมีอุณหภูมิสม่ำเสมอพอดีกับอุณหภูมิในร่างกายของทารกอีกด้วย ใช้แต่เท่านั้นเด็กที่เลี้ยงด้วยนมแม่ ย่อมได้รับภูมิต้านทานโรคต่างๆ จากแม่โดยทางน้ำนม ทำให้ร่างกายมีความต้านทานดีกว่าเด็กที่เลี้ยงด้วยนมขวด แต่ถึงแม้ว่าการเลี้ยงด้วยนมแม่จะดีกว่าด้วยประการทั้งปวงก็ตาม แม่ก็จะต้องระวังตัวเองในเรื่องอาหาร และรักษาสุขภาพให้แข็งแรง เพื่อให้มีน้ำนม บริบูรณ์และคุณภาพดีตลอดเวลาที่เลี้ยงบุตรด้วยนมของตน

เด็กกลุ่มตัวอย่างบ้านพรานหมื่นและบ้านอุเม็งทุกคน รับประทานนมแม่มาแต่เริ่มแรก แม่ของเด็กเหล่านี้มีเหตุผลในการเลี้ยงบุตรด้วยนมตนเองรวม ๓ ประการด้วยกันคือ

๑. เชื่อว่านานนมแม่เป็นอาหารซึ่งธรรมชาติสร้างขึ้นสำหรับทารก และน้ำนมของคนย่อมเหมาะสำหรับลูกคนโดยเฉพาะ จึงไม่ควรให้เด็กรับประทานนมอื่น เว้นแต่แม่จะสิ้นชีวิตหรือมีน้ำนมน้อยเกินไปเท่านั้น

๒. ในด้านเศรษฐกิจ แม่กลุ่มตัวอย่างทุกคนเห็นว่าเลี้ยงบุตรด้วยนมตนเองไม่สิ้นเปลืองเงินค่าอาหารของเด็ก แต่การเลี้ยงด้วยนมขวดทำให้สิ้นค่าใช้จ่ายเพิ่มขึ้นอีกมาก

๓. สะดวกในการให้บุตรรับประทานได้ทันทีที่ต้องการ ทั้งไม่ต้องกังวลในเรื่องสัดส่วนและอุณหภูมิของนานนม ตลอดจนความสกปรกหรือนานนมบูด อันจะทำให้เด็กต้องเสียหรือเป็นโรคอื่น ๆ ได้

วิธีให้นม โดยทั่วไปแล้ว เมื่อแม่ให้บุตรรับประทานนม จะนั่งในท่าที่สบายและอุ้มบุตรให้ดูนมได้ถนัด แพทย์บางท่านเห็นว่า ขณะที่เด็กกำลังดูดนมแม่อยู่นั้น แม่ไม่ควรพูดคุยหรือรับแขก เพราะอาจทำให้นานนมไหลออกไม่สะดวก ยิ่งเป็นบุตรคนแรกยิ่งต้องระวังมาก ถ้านานนมไหลออกไม่สม่ำเสมอหรือหยุดไปบ้างในขณะที่เด็กกำลังดูดนม นั้น เด็กอาจไม่ยอมดูด และมีอารมณ์หงุดหงิดขึ้นได้ นอกจากนั้นนักจิตวิทยาเชื่อว่า การโอบอุ้มประคองบุตรให้รับประทานนมด้วยความรักใคร่เอ็นดูนั้นจะทำให้

เด็กรู้สึกอบอุ่นและเป็นสุขในขณะรับประทานอย่างยิ่ง เพราะได้รับทั้งอาหารที่ทำให้
 อิ่มและความรักความอบอุ่นจากการกอดของแม่ อาจกล่าวได้ว่าน้ำใจของแม่หรือ
 ผู้เลี้ยงดูในขณะที่ให้นมเด็กนั้นสำคัญกว่าชนิดของนม

แม่บ้านพรานเหมือนทุกคนให้บุตรคนโตด้วยวิธีอุ้มนอนขวางตักโดยไม่มีเบาะ
 รองและประคองด้านศีรษะจนให้เด็กตกนมได้ถนัด แม่หมู่บ้านนี้ ๓ รายกล่าวว่า เมื่อ
 คนมีบุตรคนแรกต้องให้นมบุตรอยู่ในห้องเพราะอายคนอื่น ประมาณ ๖ เดือนแล้ว
 แล้วจึงให้นมบุตรได้อย่างเปิดเผยไม่อายใครดังที่แม่บ้านพรานเหมือนรายอื่น ๆ ได้
 ปฏิบัติกันเป็นธรรมดา ทั้งนี้ไม่ปรากฏในข้อมูลว่า แม่ที่ให้นมบุตรอย่างเปิดเผยนั้น
 จะสนิทกับคนอื่นในขณะที่ยังกำลังให้นมบุตรหรือไม่

แม่บ้านอุเม็งทั้งหมดให้นมบุตรโดยอุ้มนอนขวางตักเช่นเดียวกัน อุ้มทั้งเบาะ
 บ้าง อุ้มตัวเปล่าบ้าง แม่กลุ่มนี้จำนวนกว่าครึ่งรายงานว่า เมื่อเด็กอายุเกินกว่า ๑ เดือน
 แล้ว ในเวลากลางคืนนอนตะแคงให้นม แต่ในเวลากลางวันจะนอนให้นมเฉพาะ
 เวลาที่รู้สึกเหนื่อยหรือเมื่อยลำเท่านั้น แม่อีก ๒ รายกล่าวว่า เมื่อเด็กคลานได้แล้ว
 ในเวลากลางวันตนให้นมบุตรด้วยการอุ้มนั่งตักให้เด็กเอนตัวคนนมตามถนัด ปรากฏ
 ว่าแม่บ้านอุเม็งเพียงรายเดียวให้นมบุตรทุกคน อย่างมิดชิด ไม่เคยให้ต่อหน้าใครเลย
 อีก ๓๙ เปอร์เซ็นต์ให้นมบุตรอย่างเปิดเผยเฉพาะเมื่ออยู่ในบ้านและต่อหน้าคนกันเอง
 เท่านั้น โดยมีเหตุผลว่าการให้นมเด็กต่อหน้าคนที่ไม่คุ้นเคยกันและให้ไม่ว่าที่ไหนนั้น
 นอกจากจะเป็นที่น่าอับอายแล้วยังทำให้เด็กเคยตัวคือร้องกินไม่เลือกที่ แม่บ้านอุเม็ง
 นอกนั้นให้นมบุตรอย่างเปิดเผยทั้งในบ้านและนอกบ้าน ในจำนวนนี้มีบางรายให้นม
 บุตรอย่างมิดชิดเฉพาะบุตรคนแรกเท่านั้น เมื่อหายอายแล้วจึงให้ได้อย่างเปิดเผย

การกำหนดเวลาให้นม ความเห็นในเรื่องนี้มีแตกต่างกันไปหลายทัศนะด้วยกัน
 กล่าวคือ ควรให้นมเด็กทุก ๆ ๒ ชั่วโมงทั้งกลางวันและกลางคืนบ้าง ทุก ๓ ชั่วโมง
 บ้าง ทุก ๔ ชั่วโมงบ้าง แพทย์หลายท่านเห็นว่าการให้นมทุก ๆ ๔ ชั่วโมงดีที่สุด เพราะ
 เด็กมีเวลานอนนานมากขึ้น และกระเพาะอาหารย่อยอาหารได้หมดก่อนที่จะรับประทานอาหาร
 ใหม่ เด็กจะหิวและคนนมได้แรง แต่แพทย์บางท่านเห็นว่าความหิวของทารกทุกคน
 เกิดขึ้นเป็นจังหวะสม่ำเสมอ ทว่าจังหวะนั้นไม่เท่ากันทุกคนไป การให้นมตามนาฬิกา

อย่างเคร่งครัด จะเป็นทุก ๓ ชั่วโมงหรือทุก ๔ ชั่วโมงก็ตาม ถ้าเด็กมีจังหวะความหิวผิดไปจากเวลาที่ตั้งไว้ ก็จะกลายเป็นการทรมานเด็ก กล่าวคือให้เด็กต้องฝืนรับประทานเมื่อไม่หิว แต่เมื่อเด็กหิวกลับไม่ยอมให้รับประทาน การกำหนดเวลาให้นมด้วยการสังเกตว่าเด็กมีจังหวะความหิวที่ห่างอย่างไร แล้วให้นมตามความต้องการของเด็ก ย่อมเป็นการกำหนดเวลาได้อย่างเหมาะสมที่สุด แพทย์บางท่านก็มีความเห็นเพิ่มเติมว่า ควรงดให้นมเด็กในเวลากลางคืนเสียแต่แรกเกิด ก็ระหว่าง ๒๒.๐๐ น. จนถึง ๐๖.๐๐ น. เพราะมารดาและบุตรจะได้นอนหลับตลอดคืน ถ้าเด็กนอนไม่หลับอาจเลื่อนเวลาให้นมครั้งสุดท้ายของวันเป็น ๒๓ น. และตั้งต้นให้รับประทานแต่ ๕ น. ก็ได้ เมื่อเด็กนอนได้นาน ๆ แล้วจึงเลื่อนกลับไปเป็นเวลาเดิม ทั้งนี้ไม่จำเป็นต้องยึดถือเป็นเกณฑ์เฉียบขาด อาจผ่อนผันตามความเหมาะสมอย่างไรก็ได้ ไม่ควรให้เด็กตื่นขึ้นในเวลากลางคืนจนเป็นนิสัย เพราะจะเป็นผลร้ายแก่สุขภาพของเด็กในวันข้างหน้า โดยเฉพาะเมื่อกลายเป็นคนนอนยาก นอนไม่ใคร่หลับ ซึ่งนำไปสู่โรคประสาทได้ง่าย

จากข้อมูลที่ได้ในการสัมภาษณ์ปรากฏว่าการกำหนดเวลาให้นมบุตรของแม่บ้านพรานเหมือนและบ้านอุ้มงั้น ขึ้นอยู่กับความสะดวกของแม่และความหิวของเด็ก ด้วยเหตุนี้จึงไม่มีเวลาการให้นมที่แน่นอน แม่ที่อยู่บ้านตลอดวันกล่าวว่าตนให้นมบุตรทุกครั้งที่ร้องหิว แม่ที่ต้องไปทำงานนอกบ้านก็ให้นมบุตรในตอนเช้าก่อนออกไปทำไร่นา และให้เมื่อกลับมารับประทานอาหารกลางวัน กับเมื่อเลิกจากงานในตอนเย็น รวม ๓ ครั้งในช่วงเวลากลางวัน ส่วนช่วงเวลาดังแต่ตอนค่ำจรุงเช้า ถ้าเด็กร้องหิวหรือร้องกวน แม่ก็จะให้นมอีกทุกครั้งที่ได้ร้อง

ความเห็นเกี่ยวกับการกำหนดเวลาให้นมบุตรว่าควรหรือไม่ควรอย่างไรนั้น แม่บ้านพรานเหมือนมิได้มีความเห็นในเรื่องนี้ ส่วนแม่บ้านอุ้มงั้นมีความเห็นแบ่งออกเป็น ๒ พวก พวกแรกซึ่งมีจำนวนครึ่งหนึ่งเห็นว่า การกำหนดเวลาให้นมบุตรตามเวลานาฬิกาให้แน่นอนได้ย่อมเป็นการดี เด็กจะได้เคยชินต่อการรับประทานเป็นเวลาไม่ร้องกวนบ่อย ๆ ท้องไม่เสียและแข็งแรง ทั้งแม่เองก็จะปลีกตัวทำงานอื่นได้สะดวก

ในระหว่างที่ยังไม่ถึงเวลาให้นมบุตร แต่แม่จำนวนหนึ่งก็ได้ปฏิบัติตามความเห็นของตนแม่แต่คนเดียว ทุกคนกล่าวเหมือน ๆ กันว่า ที่มีได้ปฏิบัติเช่นนั้นเพราะทนฟังเสียงบุตรร้องนาน ๆ ไม่ได้ ทั้งเกรงจะเป็นที่รำคาญแก่เพื่อนบ้านใกล้เคียงด้วย จึงให้นมบุตรทันทีที่ส่งเสียงร้องเป็นการระงับความหวงหูกและเพื่อความสบายใจของตนเอง อีกพวกหนึ่งคือแม่บ้านอู๋เมืองจำนวนครึ่งหลังมีความเห็นว่าไม่ควรกำหนดเวลาไว้ เพราะเด็กอาจหิวก่อนเวลานั้น และเมื่อเด็กหิวก็จะร้องจนกว่าจะได้รับประทาน การปล่อยให้เด็กร้องนาน ๆ บ่อย ๆ ทำให้เด็กช้อ้น โมโหร้าย และบางครั้งก็ร้องจนงอหายใจ ซึ่งอาจเป็นอันตรายแก่เด็กได้ จึงควรให้นมเด็กทุกครั้งที่เกิดร้องหิว เมื่อเด็กอิ่มแล้วจะหยุดร้องหยุดกวน บางทีก็หลับไป เช่นนี้ ย่อมดีกว่าปล่อยให้เด็กร้องคอยเวลารับประทาน

ปริมาณอาหารของเด็ก เนื่องจากเด็กบางคนสามารถดูดนมได้เร็ว และมากเพียงพอแก่ความต้องการของร่างกายเพียงชั่วระยะเวลา ๕—๗ นาที ขณะที่บางคนต้องดูดนานถึง ๒๐ นาที แม่จึงควรสังเกตความสามารถในการดูดของเด็กและปริมาณน้ำนมของตนเอง เพื่อกะระยะเวลาให้เด็กได้รับประทานนมเต็มอิ่มพอดี ไม่มากหรือน้อยเกินไป ทั้งนี้แม่อาจสังเกตเอาจากอาการกิริยาของเด็กซึ่งจะแสดงให้เห็นว่ารับประทานเพียงพอแล้วหรือไม่ก็ได้ แพทย์หลายท่านได้กล่าวถึงผลการให้นมที่ไม่พอดีกับความต้องการของเด็กไว้ว่า เด็กที่รับประทานมากเกินไปจะมีอาการต่าง ๆ คือถ่ายอุจจาระบ่อย ๆ จนอุจจาระเปลี่ยนจากสีเหลืองเป็นเขียวและเหลวเป็นน้ำ บางเวลามีอาการปวดท้องและร้องไห้อยู่นาน บางเวลาจะอาเจียร(แหวะ)เมื่ออิ่มแล้วหรือเมื่อก่อนรับประทานนมก่อนมีอาการดังกล่าวเด็กมีน้ำหนักตัวเพิ่มขึ้นเร็ว อาจมากกว่าครึ่งปอนด์ใน ๑ สัปดาห์ แต่เมื่อมีอาการเหล่านี้แล้วน้ำหนักของเด็กจะลดลงทุกที ส่วนเด็กที่รับประทานน้อยเกินไป น้ำหนักตัวมักจะเท่าเดิมหรือลดลง อุจจาระค่อนข้างน้อยและผูกบ่อย ๆ ร้องกวนโยเยอยู่เสมอ ทั้งหมดนี้จะเห็นได้ว่าถ้าเด็กไม่ได้รับการเอาใจใส่ให้ได้รับประทานอาหารในปริมาณพอดีแก่ความต้องการของร่างกายแล้ว ถึงแม้ว่าอาหารนั้นจะเป็นน้ำนมแม่ซึ่งจัดว่าเป็นอาหารที่ดีที่สุดสำหรับเด็กก็ตาม ย่อมจะกลายเป็นสิ่งบั่นทอนสุขภาพ

และพัฒนาการทางร่างกายของเด็กได้ ทั้งยังเป็นผลกระทบกระเทือนต่อพัฒนาการทาง
 ด้านอื่น ๆ ของเด็กอีกด้วย

ในการให้นมบุตรแต่ละครั้ง แม่เด็กกลุ่มตัวอย่างบ้านพรานหมื่นและบ้าน
 อูเม็งทุกคนไม่ได้ประมาณเวลาว่าตนให้นมบุตรนานเพียงใด แต่ให้จนกระทั่งเด็ก
 แสดงอาการว่าอิ่มแล้ว คือหยุดดูดและคายนมไม่ดูดต่ออีก จึงคิดว่าให้มากกว่าเด็กจะร้อง
 หิวในครั้งต่อไป แม่บางคนได้รายงานเพิ่มเติมว่า บุตรของตนแข็งแรงสบายดีตลอด
 ระยะเวลาครึ่งขวบแรก มิได้มีอาการเจ็บป่วยแต่ประการใด

การให้อาหารอื่นเพิ่มเติม ในระหว่างที่เด็กยังรับประทานนมแม่อยู่นั้น มีระยะ
 หนึ่งที่แม่จะให้อาหารบดเหลวๆ หรืออาหารจำพวกกึ่งแข็งแก่เด็ก โดยทั่วไปมีความ
 มุ่งหมายใหญ่ ๆ อยู่ ๒ ประการ ประการแรก เพื่อให้เด็กได้ธาตุอาหารทุกประเภท
 ครบถ้วนตามที่ร่างกายต้องการ เพราะน่านมแม่และนมสัตว์มีแร่ธาตุหรือวิตามินบาง
 อย่างต่ำ เช่น วิตามินดี ซึ่งเสริมสร้างความเจริญของกระดูก ธาตุเหล็กในการสร้าง
 เม็ดโลหิตแดง เป็นต้น เด็กยิ่งโตก็ยิ่งต้องการอาหารที่มีแร่ธาตุและวิตามินเพิ่มขึ้น
 นอกเหนือไปจากที่มีอยู่แล้วในน่านม จึงจำเป็นต้องให้เด็กได้รับอาหารอื่นเพิ่มเติม
 ตามความต้องการของร่างกาย อีกประการหนึ่งเพื่อให้เด็กได้หัดใช้ลิ้นและเหงือกเคี้ยว
 อาหารอ่อน ๆ แทนวิธีดูดกลืนแบบรับประทานนมนี้เสียบ้าง เพื่อเรียนรู้วิธีรับประ-
 ทานอาหารแข็งได้ง่ายขึ้น

สำหรับเวลาที่เริ่มให้อาหารเพิ่มแก่เด็กนั้น ส่วนใหญ่เริ่มต้นให้กันในระหว่าง
 ที่เด็กอายุได้ ๒-๕ เดือน ส่วนลักษณะอาหารที่เด็กได้รับเพิ่มจากนมอาเจกล่าวได้ว่า
 เด็กทุกชาติทุกภาษาไม่ว่าจะอยู่ในครอบครัวฐานะใด ต่างก็ได้รับอาหารเพิ่มซึ่งมี
 ลักษณะและคุณค่าทางอาหารคล้าย ๆ กัน เช่น เริ่มต้นด้วยแป้งหรือข้าวบดผสมกับ
 ผลไม้แง่ม ๆ หรือน้ำผลไม้ที่สุกด้วยความร้อนแล้ว อาจผสมกับน้ำตาลเล็กน้อย เพื่อ
 ให้เด็กกลืนได้สะดวก ต่อไปก็เป็นข้าวบดกับอาหารจำพวกเนื้อสัตว์ที่ทำให้สุกจนเปื่อย
 ยุ่ย หรือต้มเพื่อใช้น้ำผสมกับข้าว นอกจากเนื้อสัตว์โดยตรงแล้วก็มีตับบดบ้าง ไข่

แดงบ้าง และจำพวกผักเขียวซึ่งต้มจนเปื่อยบ้าง เพื่อช่วยให้เด็กได้อาหารที่มี โปรตีน ไขมัน ไขมัน แร่ธาตุและไวตามินต่าง ๆ โดยสมบูรณ์ จะฝึกกันก็ตรงชนิดอาหาร และวิธีทำให้เด็กรับประทานเท่านั้น

แม่บ้านพรานเหมือนและบ้านอุเม็งเกือบทุกคนให้อาหารเพิ่มแก่บุตร มีแม่บ้านพรานเหมือนเพียงรายเดียว และแม่บ้านอุเม็ง ๔ รายเท่านั้นที่ให้บุตรรับประทานนม แต่อย่างเดียวจนกระทั่งหย่านม เพราะเด็กไม่ยอมรับประทานอาหารอื่น แม่ที่ให้อาหารเพิ่มนั้นมีเหตุผลพอสรุปได้ ๓ ประการด้วยกัน ประการแรก เป็นเพราะแม่ในทั้งสองหมู่บ้านต้องออกไปทำงานนอกบ้าน เช่นไปทำนาทำไร่ ไปหาผักหาปลา เอาข้าวไปสี ไปตลาด หรือไปธุระอื่นๆ ซึ่งบางเวลาอาจกลับมาไม่ทันให้นมบุตร ผู้ที่ช่วยดูแลจะได้ช่วยให้อาหารอื่นแทนนมได้ ประการที่สองเพื่อไม่ให้เด็กหิวบ่อย เพราะนมเป็นของเหลวรับประทานไม่อยู่ท้อง จึงให้อาหารกึ่งแข็งบ้างจะได้ช่วยให้เด็กอิ่มทน อ้วนท้วนแข็งแรงและเติบโตเร็ว ประการสุดท้ายเป็นเพราะแม่บางรายมีน้ำนมน้อย เด็กรับประทานไม่เต็มอิ่ม จึงต้องให้อาหารอื่นเพิ่มเติมด้วย

“อาหารเพิ่ม” ซึ่งแม่เด็กกลุ่มตัวอย่างเริ่มให้บุตรรับประทานคือ “ข้าวย่า” ของแม่บ้านพรานเหมือน หรือ “ข้าวหม่า” ของบ้านอุเม็ง ข้าวย่าหรือข้าวหม่านี้ คือข้าวเหนียวที่แม่เคี้ยวรวมกับอาหารอื่นจนละเอียดแล้วคายออกมาบ้วนให้ทารก สำหรับแม่บ้านพรานเหมือนนั้นเคี้ยวข้าวเหนียวรวมกับกล้วยสุกงอมๆ เมื่อละเอียดดีแล้ว บางรายก็คายออกมาบ้วนเด็กเลยทีเดียว แต่ส่วนมากกล่าวว่าตนได้ใช้ใบตองห่อหมกไฟก่อนให้เด็กรับประทาน แม่บ้านอุเม็งก็เคี้ยวข้าวเหนียวปนกับกล้วยเช่นกัน แต่นอกจากกล้วยน้ำว้าสุกแล้ว บางทีก็ใช้กล้วยเผา และบางทีใช้กล้วยหนึ่ง (กล้วยหนึ่ง เป็นกล้วยน้ำว้าสุก ผ่าตามยาวเป็นเส้นเล็กๆ ผึ่งแดดพอแห้งหมาดๆ แล้วเอาไปนึ่งจนสุก มีสีแดง กล้ายกล้วยน้ำว้าเชื่อม ผึ่งให้แห้งและเก็บใส่ภาชนะไว้รับประทานได้นานๆ ชาวบ้านอุเม็งนิยมทำให้เป็นอาหารสำหรับทารกหรือเด็กเล็ก ๆ ถือว่าเป็นกล้วยที่ “สุก” ด้วยความร้อนแล้ว เด็กรับประทานไม่เสียท้อง และเรียกกล้วยนี้ว่า “กล้วยหนึ่ง”) เมื่อ

เกี่ยวละเอียดแล้วก็คายออกมาบ้วนให้เด็ก แม่บ้านอุเม็ง ๓๒ เปอร์เซ็นต์ใช้การ
ตำหรือบดให้ละเอียด เพราะรังเกียจที่จะใช้วิธีเคี้ยว เมื่อตำหรือบดละเอียดแล้วเหาะ
น้ำเล็กน้อยพอให้เด็กกลืนได้ง่าย

เด็กกลุ่มตัวอย่างบ้านพรานหมื่นและบ้านอุเม็งบางรายไม่ได้รับประทานข้าวต้ม
หรือข้าวห่ม่าเป็นอาหารเพิ่มในระยะครึ่งขวบแรก และบางรายก็ไม่ได้รับประทานอาหาร
เพิ่มใดๆ จนกระทั่งหย่านม ตารางต่อไปนี้จะช่วยให้เห็นชัดว่า เด็กกลุ่มตัวอย่างทั้งสอง
หมู่บ้านได้รับอาหารอะไรเพิ่มเติมจากนม และเริ่มได้รับทั้งแต่วัยไหน เป็นจำนวน
มากน้อยเท่ากับเท่าไร โดยแจกแจงจำนวนเด็กที่เริ่มได้อาหารเพิ่มในแต่ละวัย ไว้เป็น
อัตราส่วนร้อยละ

ตารางที่ ๒ อัตราส่วนร้อยละของจำนวนเด็กกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตาม
อายุที่เริ่มได้อาหารอื่นเพิ่มในระหว่างที่ยังไม่หย่านม และ
จำแนกตามหมู่บ้าน

ชนิดอาหาร	อายุของเด็กเมื่อเริ่ม ได้รับอาหารเพิ่ม	อัตราส่วนร้อยละของจำนวนเด็ก	
		บ้านพรานหมื่น	บ้านอุเม็ง
“ข้าวต้ม” หรือ “ข้าวห่ม่า”	๒ วัน — ๑ เดือน	๗๗	๒๓
	๒ — ๕ เดือน	๑๑	๔๕
	๖ เดือน ขึ้นไป	๒	๑๑
ข้าวเหนียวเม็ด	๖ — ๑๑ เดือน	—	๑๔
	๑ — ๒ ปี	๖	๑
กินนมอย่างเดียว	ตั้งแต่กลอดจนหย่านม	๒	๖
	รวม	๑๐๐	๑๐๐

จากตารางข้างต้น จะเห็นว่าเด็กกลุ่มตัวอย่างบ้านพรานเหมือนส่วนใหญ่เริ่มรับประทาน "ข้าวย่า" ซึ่งเป็นอาหารกึ่งแข็งกึ่งแต่อายุ ๒ วัน - ๑ เดือน อันเป็นวัยที่ยังอ่อนอยู่มาก และในจำนวน ๗๗ เปอร์เซนต์นี้ เป็นเด็กที่แม่ให้ "ข้าวย่า" เมื่อมีอายุได้เพียง ๒-๗ วัน ถึง ๖๐ เปอร์เซนต์ ทั้งนี้ชี้ว่าแม่ไม่มีนมให้บุตร แต่เป็นเพราะแม่ต้องการให้เด็กได้อาหารหนักกว่านมบ้างโดยให้เหตุผลว่าทำให้เด็กอยู่ท้องและแข็งแรงเติบโตเร็ว ชั้นแรกเริ่มด้วยข้าวเหนียวเปล่า ๆ ให้มีผลประมาณ ๑ คำเล็ก ๆ ของแม่ก่อน ต่อมาจึงค่อยๆ เพิ่มให้เป็นคำใหญ่ขึ้น เมื่อเด็กรับประทานได้ก็แล้ว ก็ค่อยๆ ทยอยนำข้าวสุกเพิ่มให้อีกทีละน้อยจนเป็นมีผล ๒ คำ เด็กกลุ่มตัวอย่างบ้านอนุเม็งนั้นส่วนมากเริ่มรับประทาน "ข้าวหม่า" เมื่ออายุ ๒-๕ เดือน ซึ่งเป็นระยะที่แม่โดยทั่วไปเริ่มให้อาหารประเภทกึ่งแข็งแก่บุตรเพิ่มเติมจากการให้นมปริมาณข้าวหม่าที่เด็กบ้านอนุเม็งได้รับก็เช่นเดียวกันกับเด็กบ้านพรานเหมือน คือได้มีผลคำเล็ก ๆ ของแม่ แล้วค่อยๆ เพิ่มขึ้นจนเป็นมีผล ๒ คำ เด็กบ้านอนุเม็งที่เริ่มรับประทานข้าวหม่าเมื่ออายุไม่ถึงเดือนมีเพียง ๙ เปอร์เซนต์

เด็กกลุ่มตัวอย่างบ้านพรานเหมือน ๘ เปอร์เซนต์ เริ่มได้รับอาหารเพิ่มจากนมเมื่ออายุ ๑-๒ ขวบ และอาหารที่ได้รับเพิ่มมิใช่ "ข้าวย่า" แต่เป็นข้าวเหนียวเม็ดเล็กทีเดียว เด็กกลุ่มตัวอย่างบ้านอนุเม็งที่มีรับประทาน "ข้าวหม่า" แต่ได้รับประทานข้าวเหนียวเม็ดเล็กเดิยวันนั้นมี ๑๕ เปอร์เซนต์ และได้รับเมื่ออายุ ๖ เดือนขึ้นไป ทั้งนี้แม่ของเด็กให้เหตุผลว่าเด็กเห็งอกแข็งหรือเริ่มมีฟันพอจะกัดเคี้ยวข้าวเหนียวเม็ดเล็กกับข้าวอ่อน ๆ ย่อยๆ หรือกับกล้วยน้ำว้าสุกหรือกล้วยหนึ่ง เหล่านี้ได้แล้ว

เด็กกลุ่มตัวอย่างที่รับประทานนมอย่างเดียวจนกระทั่งหย่านม เป็นเด็กบ้านพรานเหมือน ๑ รายและเด็กบ้านอนุเม็ง ๔ ราย ทั้งนี้แม่รายงานว่าเมื่อแรกให้อาหารเพิ่มนั้นเด็กอาเจียรหรือคายออกจนหมดและไม่ยอมรับประทานอีกเลยจนกระทั่งหย่านม ซึ่งแม่เองได้สันนิษฐานว่า อาจเป็นเพราะเมื่อเริ่มให้อาหารเพิ่มครั้งแรกนั้น ตนให้ภายหลังที่

เด็กรับประทานนมจนอิ่มแล้วอย่างหนึ่ง หรือมีจะนั้นก็คงเป็นเพราะอาหารเพิ่มมีรส และลักษณะผิดแปลกไปจากนมและเด็กไม่ชอบ ดังนั้นเมื่อคนให้รับประทานอีกในครั้ง ต่อๆ มาเด็กจึงไม่ยอมรับประทาน

การให้อาหารภายหลังการหย่านม

เมื่อหย่านมแล้ว เด็กกลุ่มตัวอย่างบ้านพรานเหมือนและบ้านอุเม็งรับประทาน ข้าวเหนียวเป็นอาหารประจำมือ กับข้าวซึ่งเด็กได้รับประทานกับข้าวเหนียวนั้น แตกต่างกันตามความอุดมสมบูรณ์ของแต่ละหมู่บ้านและตามฐานะเศรษฐกิจของครอบครัว กับข้าวของเด็กบ้านพรานเหมือนส่วนมากเป็นปลาแห้งหรือต้มและกล้วยสุก เด็กบ้านอุเม็งมีไข่ ปลา เนื้อ หมู ซึ่งต้ม ย่าง หรือแกงกับผัก นอกจากนั้นก็รับประทานกับกล้วยสุก

นอกจากอาหารประจำมือแล้ว ยังมีอาหารระหว่างมือ ซึ่งของเด็กบ้านพราน-เหมือนคือกล้วยสุก ของเด็กบ้านอุเม็งมีผลไม้สุกคือกล้วย มะละกอ และผลไม้อื่นๆ บางชนิดตามฤดู เช่นมะม่วง ลำไยเป็นต้น และมีขนมก่างๆ คือ ขนมบั้งกรอบ และขนมห่อใบตอง เช่นขนมเกลือ ขนมกล้วย เป็นต้น แม่บ้านอุเม็งนิยมฝึกให้เด็กซึ่งหย่านมใหม่ ๆ รับประทานขนมเกลือซึ่งเป็นขนมพื้นเมือง ทำด้วยแป้งข้าวเจ้า ผสมเกลือเล็กน้อย ห่อด้วยใบตองเป็นห่อแบนๆ แล้วหนึ่ง เนื้อขนมละเอียดนุ่มมีรสเค็มอ่อนๆ ทำสำหรับให้เด็กเล็กๆ รับประทานเป็นอาหารระหว่างมือหรือบางทีก็แทนอาหารประจำมือ อาหารระหว่างมือของเด็กกลุ่มตัวอย่างบางรายไม่ได้รับประทานโดยสม่ำเสมอทุกวัน บางวันเด็กอาจไม่ได้รับประทานเลย ทั้งนี้แล้วแต่ฐานะเศรษฐกิจของครอบครัว แม่ทั้งสองหมู่บ้านงดเว้นให้อาหารบางจำพวกแก่เด็กในระยะเพิ่งหย่านม ได้แก่อาหารที่มีรสจัด รสเผ็ดร้อน ของหมักคอง พวกเนื้อสัตว์ดิบ อาหารเข้ามะพร้าวและผลไม้เสาะท้อง โดยมีเหตุผลเช่นเดียวกันว่า อาหารดังกล่าวอาจทำให้เด็กปวดท้อง ลงท้อง เป็นทรางปากเปื่อย ไอ เป็นพยาธิลำไส้ หรือโรคอื่นๆ ได้

กำหนดเวลารับประทานอาหาร เวลารับประทานอาหารของเด็กทั้งสองหมู่บ้าน ภายหลังจากหย่านมแล้วแบ่งออกเป็น ๒ พวก พวกหนึ่งได้รับประทานทุกครั้งที่มีหัว อีกพวกหนึ่งได้รับประทานตามกำหนดมือซึ่งเป็นเวลาที่กำหนดเอาอย่างกว้าง ๆ เป็น เข้า สาย เทียง บ่าย เย็น ดังแสดงไว้ในตารางต่อไปนี้

ตารางที่ ๓ อัตราส่วนร้อยละของจำนวนเด็กกลุ่มตัวอย่างบ้านพรานเหมือน และบ้านอุเม็งจำแนกตามกำหนดเวลาอาหารของเด็กต่อ ๑ วัน และจำแนกตามหมู่บ้าน

จำนวนมื้ออาหารของเด็ก (ภายหลังจากหย่านม) ใน ๑ วัน	อัตราส่วนร้อยละของจำนวนเด็ก	
	บ้านพรานเหมือน	บ้านอุเม็ง
วันละ ๒ มื้อ เข้า และ เย็น	๒	—
วันละ ๓ มื้อ เข้า กลางวันและเย็น	๕๘	๓๘
วันละ ๔ มื้อ เข้า สาย กลางวัน บ่าย และเย็น	๓๒	๑๔
ไม่มีกำหนดมือ รับประทานเมื่อหิว	๘	๔๘
รวม	๑๐๐	๑๐๐

จากตารางที่ ๓ จะเห็นได้ว่า เด็กกลุ่มตัวอย่างบ้านพรานเหมือนเกือบทั้งหมด รับประทานอาหารตามกำหนดเวลากว้าง ๆ ดังกล่าวข้างต้น และส่วนใหญ่ได้รับ รับประทานอาหารวันละ ๓—๔ มื้อ

เด็กกลุ่มตัวอย่างบ้านอุเม็งพวกที่รับประทานอาหารตามกำหนดเวลา และพวกที่ ได้รับประทานทุกครั้งเมื่อหิวมีจำนวนเกือบครึ่งต่อครึ่ง พวกที่มีจำนวนมากกว่าคือพวก รับประทานอาหารตามกำหนดเวลาวันละ ๓—๔ มื้อเช่นกัน อย่างไรก็ตามเด็กทั้งสองหมู่บ้าน ยังได้รับประทานอาหารระหว่างมื้ออีกด้วย

ปริมาณอาหารแต่ละมื้อ แม่บ้านพรานเหมือนส่วนมากให้บุตรรับประทาน ข้าวเหนียวมีอิสระ ๑ บั้นขนาดประมาณฟองไข่เป็ดกับกล้วยสุกหรือปลา ถ้าเด็กรับประทานเหลือมากก็จะเก็บไว้บ้อนเมื่อเด็กหิวหรือขอรับประทานอีก แม่บ้านอุเม็ง ๕๔ เปอร์เซนต์ ให้บุตรรับประทานข้าวเหนียวมีอิสระ ๑ บั้นขนาดประมาณฟองไข่เป็ดเช่นเดียวกัน และให้รับประทานกล้วยน้ำว้าสุกหรืออาหารอื่น ๆ เช่น ไข่ ปลา เนื้อ หมูต้ม หรือย่าง หรือแกงกับผักเป็นต้น ถ้าเด็กรับประทานเหลือแม่จะหลอกล่อให้รับประทานต่อเท่าที่เด็กจะรับประทานได้ มิฉะนั้นก็ปล่อยให้เล่นสักพักหนึ่งหรืออุ้มเดินเล่นไปบ้อนไปด้วย แม่ ๓ รายในจำนวนนี้กล่าวว่าบางมื้อเด็กก็รับประทานเกินกว่าที่กำหนดไว้เหมือนกัน แม่บ้านอุเม็งอีก ๔๑ เปอร์เซนต์ไม่ได้จำกัดว่าเด็กควรรับประทานอาหารมื้อหนึ่ง ๆ มากน้อยเพียงใด แต่จะบ้อนให้จนกว่าเด็กจะปฏิเสธหรือแสดงอาการว่าอิ่มแล้ว นอกจากเมื่อเด็กรับประทานน้อยเกินไปจึงจะหลอกล่อให้รับประทานต่อจนกว่าเด็กจะไม่ยอมรับประทานอีก

ถ้าพิจารณาคคุณค่าและปริมาณของอาหาร ของเด็กกลุ่มตัวอย่าง เมื่อก่อนหย่านม และภายหลังหย่านมแล้ว จะเห็นว่าเด็กกลุ่มตัวอย่างทั้งสองหมู่บ้านน่าจะได้อาหารที่มีคุณค่าทางอาหาร และปริมาณพอเพียงแก่การเจริญเติบโตของร่างกาย เพราะมีทั้งจำพวกแป้ง เนื้อสัตว์ และผลไม้ที่มีคุณค่าทางอาหารสูงคือกล้วยน้ำว้าสุก นับว่าได้ทั้งคาร์โบไฮเดรต โปรตีน ไขมัน วิตามินและแร่ธาตุต่างๆ เพียงแต่เด็กบ้านอุเม็งมีอาหารให้เลือกรับประทานได้มากกว่าเท่านั้น จากผลของการตรวจสอบสุขภาพเด็กกลุ่มตัวอย่างเมื่ออยู่ชั้นประถมปีที่ ๑ นั้น ปรากฏว่าเด็กบ้านพรานเหมือน ๓๔ เปอร์เซนต์เป็นโรคขาดอาหาร แต่เด็กบ้านอุเม็งไม่เป็นโรคนี้เลย แสดงว่าระยะระหว่างที่เด็กหย่านมแล้วจนกระทั่งเข้าโรงเรียน เด็กกลุ่มตัวอย่างบ้านพรานเหมือนจำนวนถึง ๑ ใน ๓ ได้อาหารที่มีคุณภาพและปริมาณไม่พอเพียงแก่ความต้องการของร่างกาย จากรายงานการสำรวจของกรมอนามัยเกี่ยวกับภาวะอาหารและโรคต่าง ๆ ที่เป็นกันมากในชนบทที่ว่า อาหารชาวชนบทส่วนมากขาดโปรตีน ไขมันและวิตามินที่จำเป็นคือ

ร่างกาย การวิเคราะห์โลหิตมักพบเฮโมโกลบินต่ำ การตรวจร่างกายจะพบอาการของโรคขาดธาตุอาหารเสมอและเป็นโรคหนึ่งซึ่งพบมากในเด็กวัยก่อนเรียน และ ในเด็กนักเรียน ทั้งนี้เพราะภาวะอาหารในชนบทไม่สมบูรณ์เท่าในเมือง โดยเฉพาะอาหารจำพวกเนื้อสัตว์ ปลา ไข่ นั้น ชาวชนบทมักจะนิยมเอาไปขายเพื่อให้ได้เงินสำหรับใช้จ่ายมากกว่าจะใช้บริโภคเสียเอง ทั้งชาวบ้านชนบทก็ยากจนไม่สามารถจะซื้อเนื้อสัตว์บริโภคเป็นประจำได้ และชาวชนบทส่วนมากยังขาดความรู้ในการบริโภคอาหารให้ถูกต้องอีกด้วย แม้ในรายงานจะไม่ได้บ่งชี้ว่าเป็นผลการสำรวจในชนบทภาคใดของประเทศ แต่ก็ทราบได้ว่ามีชนบทภาคตะวันออกเฉียงเหนือรวมอยู่ด้วย เพราะรายงานผลการสำรวจตอนหนึ่งว่า “ในท้องที่บางแห่งของภาคตะวันออกเฉียงเหนือ พบว่าประชาชนเป็นโรคพยาธิใบไม้ในตับถึงร้อยละ ๗๐” ซึ่งยืนยันถึงสุขอนามัยในการบริโภคของชาวชนบทในภาคนี้ได้ดีว่าน่าจะเป็นอย่างไร หมู่บ้านพรานเหมือนก็เป็นชนบทแห่งหนึ่งของภาคตะวันออกเฉียงเหนือ การที่เด็กกลุ่มตัวอย่างบ้านพรานเหมือนเป็นโรคขาดธาตุอาหารถึง ๑ ใน ๓ นั้นชี้ให้เห็นว่าหมู่บ้านนี้มีภาวะอาหาร ไม่อุดมสมบูรณ์ด้วยเช่นกัน นอกจากนี้แพทย์ได้ตรวจอุจจาระของเด็กกลุ่มตัวอย่างบ้านพรานเหมือน พบว่าเด็ก ๒๕ คน ในจำนวน ๓๐ คน มีพยาธิชนิดต่าง ๆ ในอุจจาระคือพยาธิตัวแบน พยาธิปากขอ และพยาธิใบไม้ในตับ เด็กบางคนมีพยาธิดังกล่าวเพียงชนิดเดียว บางคนมี ๒ ชนิด และบางคนมีทั้ง ๓ ชนิด ทั้งนี้ย่อมเกิดจากการบริโภคซึ่งไม่ถูกสุขอนามัย หนึ่งคณะผู้วิจัยได้นำน้ำจากบ่อ ๔ บ่อ ที่นักเรียนในโรงเรียนบ้านพรานเหมือน และชาวบ้าน ไข่ และ ต้มเป็นประจำส่งไปที่กรมวิทยาศาสตร์ปรากฏว่า น้ำ ๓ บ่อในจำนวน ๔ บ่อนี้ เป็นน้ำที่ยังไม่สะอาดพอสำหรับบริโภค นอกจากจะต้มเสียก่อน การบริโภคที่ไม่ถูกสุขอนามัยตามที่กล่าวมานี้ ย่อมเป็นอันตรายต่อสุขภาพของเด็ก และเป็นอุปสรรคสำคัญต่อการเจริญเติบโตทั้งทางร่างกายและสติปัญญาของเด็กด้วย

๖ น.พ. มวลี ไทยเหนือ “แนวโน้มประชากรและปัญหาสาธารณสุข” จากหนังสือการสัมมนาทางวิชาการเรื่องประชากรของประเทศไทย ของสำนักงานสภาวิจัยแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๐๖ หน้า ๒๒๓-

การฝึกนิสัยการรับประทานอาหาร

คนในสังคมเดียวกัน แม้จะมีวัฒนธรรมในการรับประทานอาหารเป็นแบบเดียวกัน แต่นิสัยการรับประทานอาหารหาได้เหมือนกันไปทุกคนไม่ บางคนมีนิสัยการรับประทานอาหารที่ดี และบางคนมีนิสัยการรับประทานอาหารที่ไม่ดี ดังที่เห็น ๆ กันอยู่เสมอ สำหรับนิสัยการรับประทานอาหารที่ไม่ดีนั้นมีลักษณะแตกต่างกันออกไปพอจำแนกอย่างกว้าง ๆ ได้ดังนี้

ก. นิสัยเลือกอาหารหรือรับประทานอาหารยาก ได้แก่คนที่เลือกรับประทานอาหารเป็นบางชนิด อาหารธรรมดาที่คนทั่วไปรับประทานกัน ตนกลับรับประทานไม่ได้ พวกนี้เมื่อต้องไปรับประทานอาหารที่อื่นแล้วไม่มีอาหารที่ตนเลือก ถ้าตนเองไม่อดรับประทาน ผู้ร่วมวงอาหารก็ต้องเดือดร้อนหาอาหารมาให้เลือกรับประทาน

ข. นิสัยรับประทานอาหารลำบาก ได้แก่พวกที่พิถีพิถันต่อภาชนะหรือเครื่องใช้ในการรับประทานอาหารและวิธีรับประทานอาหารจนดูเป็นเรื่องลำบากและน่ารำคาญ เช่นก่อนลงมือรับประทานอาหารก็จะยกถ้วยแก้วหรือช้อนส้อมขึ้นตรวจตราหาร่องรอยความสกปรก เมื่อตักข้าวใส่จานแล้วต้องเกลี่ยข้าวให้เสมอกันจริง ๆ จึงจะลงมือรับประทานอาหาร การรับประทานอาหารก็ช้าจนเกินควรบ้าง รับประทานอาหารแบบ “ข้าวค้ำน้ำ” บ้าง ฯลฯ เป็นการรับประทานอาหารที่ชวนให้ผู้ร่วมวงรู้สึกรำคาญ

ค. นิสัยรับประทานอาหารไม่เรียบร้อย กล่าวคือไม่ระมัดระวังมารยาทในการรับประทานอาหาร เช่น ตั้งหน้าตั้งตารับประทานจนไม่คำนึงถึงเพื่อนร่วมวงอาหาร รับประทานอาหารเร็วเกินไปและมูมมาม แสดงความเอร็ดอ่อยอย่างเต็มที่ ฯลฯ ซึ่งเป็นนิสัยการรับประทานอาหารที่สังคมรังเกียจ

ง. นิสัยรับประทานอาหารไม่เป็นเวลา ได้แก่การรับประทานอาหารแทบไม่หยุดปาก อย่างที่เรียกกันว่า “กินจุบกินจิบ” พวกหนึ่ง และรับประทานอาหารตามความสะดวกของตนเอง หาเวลาแน่นอนไม่ได้ อีกพวกหนึ่ง จะอย่างไรก็ตาม นิสัยเช่นนี้ทำให้สุขภาพทางร่างกายไม่สมบูรณ์

พ่อแม่ยอม ไม่ปรารถนา ให้บุตร ของตนมีนิสัยการ รับประทานอาหาร ที่ไม่ดี ตั้งกล่าว ข้างต้น เพราะใช้แต่จะก่อความลำบากใจแก่ตัวเด็กเองเมื่อเติบโตขึ้นเท่านั้น แต่ยังมี อาจกลายเป็นปมด้อยซึ่งกระทบกระเทือนต่อพัฒนาการทาง บุคลิกภาพของเด็ก อีก ด้วย องค์ประกอบที่มีอิทธิพลต่อนิสัยการรับประทานอาหารของคนเรามากที่สุดนั้น ก็คือการเลี้ยงดู และอบรมซึ่งแต่ละคนได้รับมาแต่ด้วยกัน ซึ่งได้แก่การให้นมให้อาหารของแม่หรือผู้ ช่วยเลี้ยงดู การแสดงออกทางอารมณ์ของพ่อแม่ต่อเด็ก ลักษณะนิสัยการรับประทานอาหาร ของพ่อแม่เอง การหย่านม ตลอดจนการฝึกเด็กให้ร่วมวงอาหารกับผู้ใหญ่ เป็นต้น ซึ่งใคร่กล่าวโดยสังเขปพอเป็นแนวทางให้เห็นว่าการปฏิบัติ ในเรื่องเหล่านี้ จะเป็นผล ต่อนิสัยการรับประทานอาหารและบุคลิกภาพของเด็กได้หรือไม่อย่างไรดังต่อไปนี้

การให้นมให้อาหาร สิ่งนี้เป็นรากฐานเบื้องต้นในการปลูกฝังนิสัยการรับ- ประทานแก่เด็ก การให้เด็กเริ่มต้นการรับประทานอาหารด้วยความรู้สึกอบอุ่นปลอดภัย และ สมอง ความต้องการ ทางอาหาร ของเด็กได้เหมาะสมนั้นเป็นการฝึกให้เด็กมีนิสัย การรับประทานอาหารโน้มเอียงไปในทางที่ดีตั้งแต่แรกเริ่ม เช่น เด็กที่ได้รับประทานอย่าง เป็นสุขและได้รับประทานตามจังหวะความหิวของตนด้วย ปริมาณ อาหาร พอดีแก่ความ ต้องการของร่างกาย จะช่วยให้เครื่องย่อยของเด็กทำงานได้ดี และมีเวลาพักเวลาทำงาน ตามควร ซึ่งทำให้เกิดนิสัยการรับประทานอาหารเป็นเวลาได้เป็นอย่างดี ทั้งถ้าพิจารณาทาง ด้านจิตใจ เด็กก็จะปราศจากความกังวลหรือความตึงเครียดอันเนื่องมาจากการที่ต้อง รออาหาร แต่ถ้าเด็กหิวแล้วยังต้องร้องคอยนาน ๆ อยู่บ่อย ๆ หรือได้รับประทาน เร็วไป ไม่แน่นอนทั้งในด้านเวลาและปริมาณอาหาร จะทำให้เด็กมีสุขภาพไม่ดีและมี นิสัยรับประทานไม่เป็นเวลาต่อไป นอกจากนี้เด็กจะเกิดความรู้สึกไม่แน่ใจในสวัสดิ- ภาพของตน รู้สึกไม่ไว้วางใจใครซึ่งอาจก่อกวนนิสัยที่ไม่ดีอื่น ๆ ได้ด้วยเช่นกัน

การบ่อนอาหาร ในระยะที่เด็กยังไม่หย่านม แต่เด็กโตพอที่จะสนใจต่อสิ่ง ต่าง ๆ รอบตัวได้แล้วนั้น บางครั้งแม่หรือผู้บ่อนจะประสบความวุ่นวายในการบ่อน

เพราะเด็กไขว่คว้าแย่งซ้อนบ้างจะจับถืออาหารเองบ้าง แม่หรือผู้ป้อนซึ่งเข้าใจเด็กย่อมสามารถยับยั้งความวุ่นวายดังกล่าวได้ง่าย โดยยอมให้เด็กมีโอกาสจับถือซ้อนหรือชามนั้นบ้างเมื่อเด็กสนใจ จะทำให้เด็กรับประทานด้วยความสนุกสนานเพลิดเพลิน และจะป้อนตัวเองได้เร็ว ถ้าแม่หรือผู้ป้อนขัดขวางไม่อนุโลมตาม เด็กมักจะไม่นิยมให้ป้อนและมีปฏิริยามากขึ้น เมื่อเป็นเช่นนั้นบ่อยครั้งอาจกลายเป็นเด็กที่ป้อนยากรับประทานยาก

เมื่อเด็กปฏิเสธอาหาร เด็กที่รับประทานอาหารอื่นได้ดีแล้ว จะเป็นเด็กที่หย่านมแล้วหรือไม่ก็ตาม บางมือเด็กก็รับประทานอาหารไม่หมดหรือปฏิเสธอาหาร อาจเป็นเพราะรสชาติไม่ถูกปาก เวลาระหว่างมื้อกระชั้นไป รับประทานอาหารหรือขนมระหว่างมื้อมากเกินไป ห่วงเล่น ไม่สบาย หรือได้รับความกระทบกระเทือนทางอารมณ์ อย่างใดอย่างหนึ่ง การสังเกตให้ทราบชัดว่าเด็กปฏิเสธอาหารเพราะเหตุใดแล้วแก้ไขให้เหมาะสมกับสาเหตุนั้น ๆ ย่อมดีกว่าพยายามเอาชนะเด็กด้วยการขึ้นใจให้รับประทานหรือใช้วิธีรุนแรงอื่น ๆ เพราะการกระทำดังกล่าวไม่เพียงแต่จะเป็นการช่วยยื้อให้เด็กต่อต้านการรับประทานยิ่งขึ้นเท่านั้น ยังจะทำให้เด็กเกิดทัศนคติไม่ดีต่ออาหารชนิดนั้นหรือรวมทั้งผู้ให้อาหารต่อไปอีกด้วย

การให้ของเล่นและขนมแก่เด็กในเวลาอาหาร มักทำให้เด็กพะวงอยู่กับสิ่งของนั้นจนไม่เป็นอันรับประทาน แต่ถ้ามีผู้ให้สิ่งของแก่เด็กในขณะนั้น และเด็กก็แสดงกริยาว่าต้องการจะรับ การห้ามเด็กรับหรือยอมให้รับโดยไม่มีเงื่อนไข อาจทำให้เด็กไม่ยอมรับประทานอาหารด้วยดีต่อไป เพื่อไม่ให้เกิดความยุ่งยากดังกล่าว เด็กควรได้รับอนุญาตให้รับของ โดยมีข้อแม้ว่าจะต้องรับประทานอาหารให้เสร็จเรียบร้อยเสียก่อน จึงจะรับประทานขนมหรือเล่นของนั้นได้

ลักษณะสภาพทางจิตในเวลารับประทานอาหาร เวลารับประทานอาหารเป็นเวลา เด็กควรมีอารมณ์สงบ ได้ให้ช่วยตัวเองและจัดระเบียบในการรับประทานของตนเอง ถ้าเด็กยังเล็กเกินกว่าจะสามารถรับประทานตามลำพังโดยเรียบร้อยได้

บิดามารดาจำต้องคอยดูแลช่วยเหลือบ้างตามสมควรมิใช่ คอยเอาใจช่วยเหลือเด็ก อยู่ตลอดเวลาจนทำให้เด็กไม่รู้จักโต อย่างไรก็ตาม อารมณ์และความสุขของเด็ก ในระหว่างเวลาอาหารเป็นเรื่องที่ผู้ใหญ่พึงสังวรเป็นอย่างมาก พ่อแม่หรือผู้เลี้ยงดูที่เป็นคนจู้จี้มักคู้ว่าหรือแสดงอารมณ์ฉุนเฉียวต่อเด็กในเวลาอาหารอยู่เป็นนิจนั้น ทำให้เด็กมีอารมณ์ไม่สงบและมีทัศนคติไม่ดีต่อการรับประทานอาหาร ซึ่งเป็น การเพาะนิสัยการรับประทานที่ไม่ดีแก่เด็กยิ่งขึ้นโดยลำดับ

นิสัยการรับประทานที่ได้จากการเลียนแบบ พ่อแม่ที่เป็นคนมีนิสัยรับประทานยากหรือมีนิสัยการรับประทานที่ไม่ดีอื่น ๆ ก็จะเป็นตัวอย่างให้เด็กมีนิสัยการรับประทานเช่นนั้นได้ ดังที่เคยปรากฏอยู่บ่อย ๆ ว่า เด็กไม่รับประทานอาหารชนิดหนึ่ง ก็เพราะพ่อหรือแม่ไม่รับประทานและไม่ประกอบอาหารชนิดนั้น ภายในครอบครัวเลย เด็กจึงพลอยไม่รับประทานหรือไม่มีโอกาสบริโภคไปด้วย ในหมู่เด็กที่ไม่รับประทานอาหารบางชนิดตามอย่างพ่อแม่ นั้น บางคนก็เป็นเพราะถือปฏิบัติตามลัทธิทางศาสนา ซึ่งถึงอย่างไรก็มีปัญหาในการรับประทานอยู่นั่นเอง เพราะการที่เด็กรับประทานอาหารบางอย่างไม่ได้ไปจนโต จะโดยนิสัยหรือโดยถือปฏิบัติตามลัทธิศาสนาก็ตาม เมื่อจำต้องร่วมรับประทานกับคนอื่นซึ่งต่างครอบครัว ต่างสังคมหรือต่างศาสนากับตน ย่อมรู้สึกลำบากใจไม่น้อย ยิ่งถูกเพื่อน ๆ ล้อเลียนเกี่ยวกับปัญหาการรับประทานของตนอยู่เสมอด้วยแล้ว ความรู้สึกดังกล่าวอาจกลายเป็นปมด้อยได้ในที่สุด ฉะนั้นหากไม่มีความจำเป็นทางลัทธิศาสนา เด็กควรได้รับการปลูกฝังให้มีนิสัยการรับประทานที่เหมาะสมปราศจากปัญหาหรือปมด้อยในเรื่องนี้ จะช่วยให้พัฒนาการทุก ๆ ด้านของเด็กเป็นไปตามความเหมาะสมด้วยเช่นกัน อนึ่งเด็กบางคนเลียนแบบนิสัยการรับประทานที่ไม่ดีของผู้ใหญ่ และปฏิบัติจนเป็นนิสัยแบบเดียวกัน เช่น รับประทานเร็วมาก เคี้ยวอาหารดัง ชดหน้าแกงดัง ไม่ใช่ช้อนกลาง ฯลฯ อันเป็นนิสัยการรับประทานซึ่งสังคมรังเกียจถึงที่กล่าวมาแล้ว

นิสัยการรับประทานและนิสัยอื่น ๆ อันเนื่องมาจากการหย่านมก่อนเวลาอันสมควร การเร่งรัดหย่านมในระยะที่เด็กกำลังมีความสุขอย่างมากในการรับประทาน

นมแม่ เป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้เด็กทารกที่คลอดก่อนกำหนดได้ โดยเฉพาะในระยะครึ่งขวบแรก ถ้าเด็กยังไม่เติบโตพอที่จะรับประทานอาหารอื่นแทนนมได้ หรือยังไม่ทันปรับตัวให้คุ้นกับอาหารอื่นแล้ว การหย่านมย่อมทำให้เด็กช็อกกับใจ หงุดหงิด โยเยและปฏิเสธอาหารใหม่ ยิ่งมารดาใช้วิธีรุนแรงเด็ดขาดเพียงใด เด็กก็จะมีความรู้สึกดั่งกล่าวและมีปฏิกริยามากขึ้นเพียงนั้น เด็กที่หย่านมเร็วเกินไปย่อมได้รับความสุขในการรับประทานอาหารไม่เพียงพอ และจะมีความต้องการในเรื่องนี้ต่อไปอีกนาน นักจิตวิทยาหลายท่านเชื่อว่า บุคคลที่มีนิสัยชอบใช้กิจกรรมปากเป็นประจำ เช่น นักกิน นักพูด นักเทศน์ และผู้ที่ชอบพูดคุยวิพากษ์วิจารณ์ถากถางเสียดสีคนอื่นเป็นประจำนั้น เมื่อเป็นเด็ก ๆ ไม่ได้รับความสุขทางปากเพียงพอหรือขาดความสุขในการรับประทานอาหาร ความต้องการในเรื่องนี้จึงมีมากและมีอยู่นานจนกลายเป็นนิสัย อย่างไรก็ตามข้อสรุปเช่นนี้ไม่อาจกล่าวเป็นส่วนรวมได้เพราะอาจเกิดขึ้นเนื่องจากนักจิตวิทยาเหล่านี้อยู่ในกลุ่มพวกจิตวิทยาวิเคราะห์ซึ่งพยายามสัมพันธ์บุคลิกภาพของบุคคลกับตัวแปรอย่างใดอย่างหนึ่งเสมอ

การฝึกนิสัยการรับประทานอาหารของเด็กกลุ่มตัวอย่าง

ก. ในระยะครึ่งขวบแรก อันเป็นระยะที่เด็กกลุ่มตัวอย่างอยู่ใกล้ชิดแม่มากกว่าระยะอื่นเพราะเด็กยังเล็กมากและต้องรับประทานอาหารนมแม่ แม่จะออกไปทำงานหรือธุระนอกบ้านก็ต่อเมื่อมีความจำเป็นจริง ๆ เท่านั้น การให้นมให้อาหารของแม่บ้านพรานเหมือนหรือบ้านอนุเม็งก็ตี เป็นการให้ที่อนุโลมตามจังหวะความหิวของเด็กโดยปริยาย กล่าวคือให้เด็กรับประทานอาหารเมื่อเด็กร้องหิว ดังได้กล่าวไว้แล้วในตอนต้น

จากข้อมูลที่ได้รับไม่ปรากฏว่าเด็กกลุ่มตัวอย่างคนใดถูกทอดทิ้งให้ร้องหิวอยู่นานบ่อยครั้ง เด็กกลุ่มตัวอย่างบ้านพรานเหมือน ๖๐ เปอร์เซนต์ และเด็กบ้านอนุเม็ง ๖๕ เปอร์เซนต์ เคยถูกแม่ทิ้งไปนานและกลับมาไม่ทันให้นมเหมือนกัน แต่ก็เพียงนาน ๆ ครั้ง และผู้ช่วยเลี้ยงดูเด็กอยู่ทางบ้านได้ช่วยให้อาหารเด็กแทน มิได้ปล่อยให้เด็กร้องคอย ทั้งนี้เด็กบ้านพรานเหมือนส่วนใหญ่ได้รับการนมญาติของพ่อแม่ คือ บ้า น้ำ

หรือ อาของเด็ก มีฉันทะรับประทานนมของแม่ลูกอ่อนเพื่อนบ้าน ส่วนน้อยได้รับ
 ประทานข้าวต้มและน้ำ แม่บ้านพรานเหมือนต่างช่วยเหลือซึ่งกันและกันในการให้นม
 บุตรของญาติหรือเพื่อนบ้านซึ่งมีฐานะไปนอกบ้านนานๆ โดยที่ฝ่ายแม่หน้าบุตรไปฝากไว้
 ที่บ้านฝ่ายให้นมบ้าง ฝ่ายให้นมมาให้นมเด็กถึงที่บ้านบ้าง บางทีญาติผู้ใหญ่หรือพี่ ๆ
 ของเด็กก็อุ้มเด็กไปรับประทานนมที่บ้านผู้ให้แล้วพาเด็กกลับ ฉะนั้นจึงกล่าวได้ว่า
 ในระหว่างที่แม่ของเด็กยังไม่กลับ เด็กบ้านพรานเหมือนส่วนมากได้รับ ประทานนมจน
 อิ่มเช่นเดียวกับเมื่อแม่อยู่ให้ตนเอง สำหรับเด็กบ้านอุเม็งนั้น แม่ของเด็กรายงานว่า
 คนจะทิ้งบุตรไปบ้างเป็นบางครั้งก็ต่อเมื่อบุตรของตนรับประทานอาหารบางอย่าง คือ
 ข้าวหมา ก๋วยสุกหรือขนมอ่อน ๆ บางชนิดได้คิแล้ว และได้ฝากผู้ช่วยเลี้ยงดูให้
 บื้อนอาหารและน้ำแก่เด็กด้วย เมื่อตนกลับจึงให้เด็กรับประทานนม มีแม่บ้านอุเม็ง
 เพียงรายเดียวเท่านั้นที่ได้รับประทานนมแม่ลูกอ่อนเพื่อนบ้าน

ข. อายุที่เด็กหย่านมและการบื้อนอาหารเด็ก ปรากฏว่าเด็กกลุ่มตัวอย่าง
 บ้านพรานเหมือนส่วนมากหย่านมตั้งแต่อายุ ๓ ขวบขึ้นไป และเด็กบ้านอุเม็งส่วน
 มากหย่านมเมื่ออายุ ๑ ขวบขึ้นไปซึ่งแสดงว่าเด็กกลุ่มตัวอย่างทั้งหมดส่วนใหญ่มิได้ถูก
 เร่งรัดให้หย่านม มีเด็กบ้านพรานเหมือนเพียงรายเดียวที่หย่านมเมื่ออายุ ๓ เดือน
 ซึ่งแม่ของเด็กรายงาน ถึงปฏิกริยาของเด็กว่า "มันให้หลายตอน กลางคืน ให้ดูกว่า
 กลางวัน" และเป็นเช่นนี้อยู่ราว ๒ เดือน จึงหย่านมได้เรียบร้อย

ในระยะเวลาที่เด็กได้รับประทานอาหารอื่นเพิ่มเติมจากนม หรือเมื่อหย่านมแล้วก็
 ตาม ไม่ปรากฏว่าแม่รายใดใช้วิธีรุนแรงเมื่อเด็กปฏิเสธอาหาร แต่จะหลอกล่อให้เด็ก
 รับประทานต่อไปเท่าที่จะรับประทานได้ ถ้าเด็กไม่ยอมรับประทานต่อไปจริง ๆ แล้ว
 จึงหยุดบื้อน แม่บางรายเก็บไว้บื้อนเมื่อเด็กขอรับประทานอีก สำหรับเด็กที่โตพอรับ
 ประทานข้าวเหนียวเม็ดได้นั้น แม่จะบื้อนข้าวเหนียวเป็นคำเล็ก ๆ และสอคักกับข้าวไว้
 ภายใน บื้อนให้เด็กทีละคำ แต่ถ้าเด็กสนใจจะบื้อนตัวเอง แม่จะบื้อนข้าวใส่ชามไว้
 ให้หลาย ๆ คำ เพื่อเด็กจะได้หยิบรับประทานเองได้ง่าย เด็กได้รับการส่งเสริมให้
 บื้อนตัวเองได้ตามสบาย จึงไม่มีการต่อสู้ระหว่างเด็กกับแม่ หรือผู้ช่วยเลี้ยงดูในเวลา

บื้ออาหารแต่อย่างใด นับว่าแม่กลุ่มตัวอย่างทั้งสองหมู่บ้าน ได้ปฏิบัติต่อเด็กของตน
ในเรื่องนี้ได้อย่างถูกต้องหลักจิตวิทยาโดยมิได้ตั้งใจ

ค. การฝึกให้เด็กรับประทานอาหารร่วมวงผู้ใหญ่ เด็กโดยทั่วไปเริ่มรับ
ประทานอาหารพร้อมผู้ใหญ่ในวัยต่าง กัน ทั้งนี้แล้วแต่พ่อแม่ของเด็กจะเห็นสมควร
สำหรับเด็กกลุ่มตัวอย่างบ้านพรานเหมือนและบ้านอนุเม็งนั้น เนื่องจากรับประทานข้าว
เหนียวเป็นอาหารหลัก และการที่จะรับประทานให้เรียบร้อยได้ต้องใช้มือหยิบแบ่งข้าว
ออกมาปั้นเป็นก้อนให้พอเหมาะคำหนึ่ง ๆ เมื่อบั่นให้เม็ดข้าวเกาะกันเป็นก้อนแน่นดี
แล้วจึงเอาข้าวจิ้มอาหารอื่นในสำรับ มิฉะนั้นเม็ดข้าว จะหลุดแยกออกจากกัน และร่วง
ติดอยู่ในซอมากับข้าวหรือตกหล่นอยู่ตามพื้นจะทำให้เปรอะเบื้อนไม่น่าดู แม่เด็กกลุ่ม
ตัวอย่างทั้งสองหมู่บ้านรายงานว่า ถ้าเด็กสามารถปั้นข้าวเป็นคำได้เรียบร้อยแล้วก็ให้
รับประทานอาหารพร้อมผู้ใหญ่ได้ ซึ่งปรากฏว่าเด็กกลุ่มตัวอย่างบ้านพรานเหมือนและ
บ้านอนุเม็งเริ่มร่วมวงอาหารของครอบครัวเมื่ออายุระหว่าง ๒-๗ ขวบ และส่วนใหญ่
คือเด็กบ้านพรานเหมือน ๘๑ เปอร์เซ็นต์ เด็กบ้านอนุเม็ง ๘๖ เปอร์เซ็นต์ได้เข้าร่วม
วงอาหารพร้อมผู้ใหญ่เมื่ออายุระหว่าง ๓-๖ ขวบ

เมื่อเด็กทั้งสองหมู่บ้านได้เข้าร่วมวงอาหารพร้อมผู้ใหญ่แล้ว มีกฎเกณฑ์ที่เด็ก
จะต้องรับปฏิบัติอยู่ ๓ ประการด้วยกันคือ ประการแรกต้องล้างและเช็ดมือให้สะอาด
ทั้งก่อนและหลังรับประทานอาหารเพราะทุกคนต้องรับประทานอาหาร ด้วยมือ ถ้ามือ
สกปรกจะพลอยให้อาหารในสำรับพลอยสกปรกไปด้วยเป็นที่รังเกียจแก่ผู้ร่วมวงได้
ประการต่อไปเกี่ยวกับอาหาร เด็กบ้านพรานเหมือนได้รับการสอนว่าต้องรับประทาน
กับข้าวน้อย ๆ มิฉะนั้นจะเป็น "ทราง" และซุบผอมลง ส่วนเด็กบ้านอนุเม็งถูกห้าม
รับประทานกับข้าวเผ็ด ๆ และอาหารจำพวกเนื้อสัตว์ดิบ จะได้ไม่เป็นทราง ปากเบื้อย
พยาธิลำไส้และโรคอื่น ๆ ข้อปฏิบัติ ๒ ประการนี้เพื่อสุขภาพของเด็กเองเป็นสำคัญ
ประการสุดท้ายเด็กทั้งสองหมู่บ้านจะต้องมีมารยาทในการรับประทานเช่นเดียวกับผู้ร่วม
วงอาหารคนอื่น ๆ ด้วย เช่นการนั่งให้เรียบร้อย ไม่ลงมือรับประทานก่อนผู้ใหญ่
หยิบกับข้าวด้วยนิ้วมือเพียง ๒ นิ้ว (นิ้วหัวแม่มือและนิ้วชี้) ระวังไม่ให้นิ้วจุ่มลงใน

นาแกง ไม่หยิบอาหารของคนอื่น ไม่ช้อนน้ำแกงหรือเคี้ยวอาหารเสียงดัง ไม่ทำอาหาร
หกเลอะเทอะ ไม่คุยอะอะหรือทะเลาะกับคนอื่นในเวลารับประทานอาหาร เหล่านี้
เป็นต้น แม่เด็กกลุ่มตัวอย่างรายงานว่าตนได้พยายามสั่งสอนตักเตือนเด็กให้มีมารยาท
ดังกล่าวแล้ว และถ้าเด็กยังคงทำผิดมารยาทก็จะสอนอีกตักเตือนอีก ให้เด็กจำได้ แต่
แม่บ้านอุเม็ง ๑๒ เบอร์เซ็นต์กล่าวว่า ถ้าเด็กไม่ยอมทำตามคำตักเตือน ตนจะขู่ให้
หยุดทำโดยแกล้งเอาไม้เรียวมาวางไว้ให้เด็กเห็นบ้าง ขู่ว่ายั้งขึ้นทำผิด ๆ จะตีบ้าง
จะไม่ให้ร่วมวงอาหารบ้าง ซึ่งสามารถบับังความดีของเด็กได้แต่ถ้าขู่แล้วเด็กยังไม่
ยอมหยุดทำผิดมารยาทในวงอาหารก็จะใช้มือตีขาเด็ก ๑-๒ ทีหรือหยิกพอเจ็บเป็นการ
เตือนให้หยุดยั้ง และรับประทานอาหารให้เรียบร้อยเช่นคนอื่น ๆ และเด็กก็จะรับประทานอาหาร
โดยเรียบร้อย

การฝึกนิสัยการนอน

เกี่ยวกับนิสัยการนอนของเด็กกลุ่มตัวอย่างบ้านพรานหมื่นและบ้านอุเม็งนั้น
อาจกล่าวได้ว่ามิได้มีการฝึกในเรื่องนี้ ดังจะเห็นได้จากรายงานของแม่ทั้งสองหมู่บ้าน
กล่าวคือ ภายหลังจากคลอดเด็กจะนอนกับแม่ไปจนกว่าจะโตพอควรแก่การแยกไปนอน
คนเดียวต่างหากหรือแยกไปนอนกับคนอื่น ๆ ก็คือ พี่ ๆ ปู่ ย่า ตา ยาย เป็นต้น
เฉพาะที่บ้านอุเม็งนั้น ตลอดระยะเวลาที่แม่อยู่เดือน คือเดือนแรกหลังคลอด เด็กต้อง
นอนมุ้งเดียวกับแม่ทั้งกลางคืนและกลางวัน เพื่อป้องกัน "การผิตเดือน" ซึ่งอาจเป็น
อันตรายต่อชีวิตทั้งของแม่และเด็ก หลังจากระยะนี้แล้วเด็กก็ยังคงนอนกับแม่ แต่ใน
เวลากลางวัน แม่จะจัดให้เด็กนอนในที่ซึ่งแม่เห็นว่าเด็กจะนอนได้สบายและตน คอย
ดูแลได้สะดวกในขณะที่ทำงานบ้านไปด้วย ถ้าแม่ทำงานอยู่บนเรือนก็จะจัดที่นอนหรือ
ผูกเปลให้เด็กนอนที่ระเบียงหน้าห้องนอน และในวันที่อากาศร้อนอบอ้าวหรือในเวลา
ที่แม่ทำงานอยู่ในบริเวณบ้านข้างล่างหรือใต้ถุนบ้านก็มักจะจัดที่ให้เด็กนอนบนตั่งซึ่ง
ตนนั่งทำงาน มิฉะนั้นก็ผูกเปลให้นอนที่ใต้ถุนบ้านแม่ทำงานไปพลางไกวเปลลูกไปด้วย

แม่กลุ่มตัวอย่างที่บ้านพรานหมื่นทุกคนชอบให้เด็ก นอนเปล โดยให้เด็กรับ
ประทานนมหรืออาหารเสียก่อน ซึ่งเมื่อเด็กอิ่มแล้วก็มักจะหลับ และแม่จะอุ้มใส่เปล

โดยไม่ต้องไกวถ้าเด็กยังไม่หลับจึงจะไกวและกล่อมด้วย แม่ที่หมู่บ้านนี้ต่างก็กล่าวว่าการให้เด็กนอนเปลช่วยให้แม่ทำงานอื่นได้สะดวก ถ้าให้เด็กนอนตักแม่เด็กจะเคยตัวนอนตักแม่อยู่เรื่อยไป และแม่จะทำงานอื่นไม่ได้

สำหรับแม่กลุ่มตัวอย่างที่บ้านอุเม็งนั้น ๔๗ เปอร์เซนต์ ชอบให้เด็กนอนเปล โดยมีเหตุผลว่าเด็กที่นอนเปลจะหลับได้นาน และการไกวเปลทำให้แมลงไม่ตอมไม่กัดเด็ก ถ้าให้เด็กนอนพื้นเด็กจะตื่นง่ายเมื่อมีคนเดิน เพราะพื้นจะกระเทือนและเกิดเสียงรบกวนโดยเฉพาะพื้นเรือนที่เป็นฟาก อนึ่ง การให้เด็กนอนเปลแม่ทำงานอื่นได้สะดวกและให้คนอื่นไกวเปลแทนได้ ทว่าแม่ในจำนวนนี้ ๒๗ เปอร์เซนต์ รายงานว่า ตนชอบให้เด็กนอนเปลก็จริง แต่เด็กชอบนอนตักแม่ ตนจึงต้องปล่อยให้เด็กหลับคาตักเสียก่อนแล้วจึงอุ้มใส่เปลและแม่รายหนึ่งกล่าวว่าลูกไม่ยอมนอนเปลแต่ชอบนอนบนพื้น ตนจึงต้องเอาผ้าพับซ้อนวางบนพื้นให้นอนแทนเบาะในเวลากลางวัน แม่กลุ่มตัวอย่างบ้านอุเม็งอีก ๓ เปอร์เซนต์ชอบให้เด็กนอนบนพื้นหรือบนที่นอนด้วยเหตุผลเช่นเดียวกันกับแม่ที่ชอบให้เด็กนอนเปล คือเด็กหลับได้นานดี แม่จำนวนนี้กล่าวว่าเด็กชอบนอนบนพื้นตลอดมา ทั้งพื้นเรือนของตนก็เป็นไม้กระดาน เมื่อคนเดินก็ไม่ทำให้กระเทือนหรือบังเกิดเสียงรบกวนเด็กแต่ประการใด

การกำหนดเวลานอน

แม่เด็กกลุ่มตัวอย่างทั้งสองหมู่บ้านมิได้กำหนดเวลาไว้ว่าเด็กควรจะนอนวันละกี่ชั่วโมงหรือควรเข้านอนในเวลาใด แม่ทุกคนรายงานว่าเมื่อเด็กยังเล็ก ๆ อยู่ นั้น พอกินนมอิ่มเด็กก็มักจะหลับแต่ถ้าเด็กยังไม่่วงก็ปล่อยให้เด็กเล่นจนกว่าเด็กจะง่วง จึงจัดที่ให้นอน ในเวลากลางคืนแม่พาเด็กเข้านอนรวมมุ้งเดียวกันกับตนเพื่อสะดวกในการดูแลเช่น คอยกั้นเด็กให้ห่างจากผนังมุ้ง หรือคอยห่มผ้าให้ เมื่อเด็กโตจนสามารถไปนอนตามลำพังได้แล้ว ซึ่งแม่รายงานว่าเด็กเข้านอนได้เองเมื่ออายุประมาณ ๔ ขวบขึ้นไป แม่ก็ยังมิได้กำหนดเวลานอนสำหรับเด็ก แม่ที่บ้านอุเม็งเกือบทุกรายกล่าวว่า "มันใคร่หลับเมื่อใด มันก็ไปนอนคนเดียวมัน" ซึ่งหมายความว่าเด็กง่วงนอนเมื่อไรเด็กก็ไปนอนเอง การที่แม่ทั้งสองหมู่บ้านมิได้กำหนดเวลาเข้านอนของเด็กนี้ พอดี

สันนิษฐานได้ว่าเป็นเพราะสภาพแวดล้อมของหมู่บ้านชนบทค่อนข้างเงียบ โดยเฉพาะตอนเย็น เมื่อพักจากการทำงานและรับประทานอาหารเย็นแล้ว ชาวบ้านก็ไม่มีอะไรจะทำ นอกจากพักผ่อนสนทนากันกับบุคคลภายในครอบครัว บางคนอาจทำงานเบา ๆ เช่นงานจักสานไปด้วย สิ่งนี้บันเทิงใจในยามพักผ่อนเช่นนี้ มีเพียงวิทยุเท่านั้นซึ่งก็มีเพียงไม่กี่บ้าน ฉะนั้นถ้าไม่ใช้วาระที่หมู่บ้านมีงานเทศกาลแล้ว ความสงบเงียบของหมู่บ้านในเวลากลางคืนประกอบกับความเหนื่อยล้าจากการทำงานตอนกลางวัน ย่อมช่วยให้ชาวบ้านเข้านอนเร็วกว่าคนที่อยู่ในตัวเมือง เมื่อผู้ใหญ่ไม่ได้เข้านอนดึกก็ไม่จำเป็นต้องกำหนดเวลานอนสำหรับเด็กไว้ เพราะเด็กจะเข้านอนอย่างดึกที่สุดก็เป็นเวลาที่เข้านอนพร้อมผู้ใหญ่ ถ้าพิจารณาตามการบอกเล่าเกี่ยวกับเวลาของการเข้านอนของแม่บางรายแล้ว ก็อาจกล่าวได้ว่าเป็นเวลาประมาณ ๒๑ นาฬิกา ซึ่งไม่ดึกเกินไปนักสำหรับเวลานอนของเด็กวัย ๔-๕ ขวบขึ้นไป และเมื่อเด็กง่วงก่อน เด็กก็ไปนอนเองได้ อย่างไรก็ตาม แม่เด็กกลุ่มตัวอย่างทุกคนรายงานว่าลูกของตนนอนหลับง่ายและไม่มีปัญหาอย่างใดในเรื่องการนอน

สำหรับการแยกนอนต่างหากจากแม่นั้น แม่ส่วนใหญ่ให้ลูกแยกไปนอนเมื่ออายุเริ่มจะเข้าสู่วัยรุ่น เว้นแต่เด็กจะต้องการไปนอนกับพี่ซึ่งแยกนอนต่างหากอยู่แล้วจึงจะแยกไปเร็วกว่าปกติ เช่นแยกเมื่อเด็กมีอายุ ๓-๔ ขวบ การแยกนอนต่างหากของเด็กสองหมู่บ้านนี้ โดยทั่วไปแล้ว เมื่อเด็กเริ่มรุ่น เด็กผู้หญิงยังคงนอนห้องเดียวกับพ่อแม่ตามเดิม เพียงแต่แยกมุ้งและบางรายก็ให้นมให้เป็นสัดส่วนขึ้น แต่เด็กผู้ชายนอนที่ระเบียงหน้าห้องนอน บางทีพ่อก็นอนข้างนอกกับลูกชาย เป็นการช่วยคุ้มกันอันตรายให้แม่และลูกซึ่งนอนในห้องนอนไปด้วย

สรุป

ก. อาหาร เด็กกลุ่มตัวอย่างทุกคนรับประทานนมมารดาเป็นอาหารเริ่มแรกและได้รับประทานเมื่อหิว ระยะเวลาช่วงแรกเป็นระยะที่เด็กกลุ่มตัวอย่างได้อาหารที่มีปริมาณและมีคุณค่าทางอาหารอย่างเพียงพอ คือได้ทั้งนมมารดาและอาหารประเภทเหลว กึ่งแข็งเพิ่มจากนม

เด็กกลุ่มตัวอย่างบ้านพรานเหมือนได้อาหารเพิ่มประเภทเหลวกึ่งแข็งตั้งแต่อายุยังไม่เกิน ๑ เดือน ส่วนมากในระยะ ๒-๗ วัน เนื่องจากแม่เกรงว่าถ้าเด็กรับประทานแต่นมอย่างเดียวจะไม่อยู่ท้อง

เด็กกลุ่มตัวอย่างบ้านอนุเม็งได้อาหารเพิ่มประเภทเหลวกึ่งแข็งเมื่ออายุ ๒ เดือนขึ้นไป ซึ่งเป็นระยะที่เด็กโดยทั่วไปเริ่มได้รับอาหารเพิ่มประเภทนี้

เมื่อหย่านมแล้ว เด็กทั้งสองหมู่บ้านได้อาหารแข็งคือข้าวเหนียวเมื่อกับกล้วยสุก และกับข้าวประเภทเนื้อสัตว์และผัก พ่อแม่กลุ่มตัวอย่างมิได้มีความรู้ในเรื่องคุณค่าของอาหารซึ่งจะเป็นประโยชน์ต่อร่างกายของเด็ก นอกจากนี้มีจุดประสงค์ให้เด็กได้รับประทานจนอิ่มเท่านั้นแต่จะห้ามเด็กรับประทานอาหารบางอย่างตามที่ตนเคยถูกห้ามมาก่อนและได้รับการสอนไว้ว่า เป็นอาหารที่เด็กไม่ควรรับประทานจนกว่าจะโตพอหรือเป็นผู้ใหญ่แล้ว เช่นอาหารรสเผ็ดรสจืด และอาหารจำพวกเนื้อสัตว์ดิบ ๆ เป็นต้น ทว่าอาหารที่ได้จะมีปริมาณ และคุณค่าทางอาหารเพียงพอหรือไม่ขึ้นอยู่กับความอุดมสมบูรณ์ของแต่ละหมู่บ้านและฐานะเศรษฐกิจของครอบครัวปรากฏว่าเมื่ออยู่ชั้นประถมปีที่ ๑ เด็กกลุ่มตัวอย่างบ้านพรานเหมือนจำนวน ๑ ใน ๓ เป็นโรคขาดธาตุอาหาร และ ๒๕ ใน ๓๐ คน เป็นพยาธิลำไส้

ข. การฝึกนิสัยการรับประทาน การเริ่มฝึกนิสัยการรับประทานของเด็กกลุ่มตัวอย่างเป็นไปโดยแม่ไม่ได้ตั้งใจ เช่นเมื่อเด็กร้องหิวก็ให้รับประทาน ซึ่งกลายเป็นการให้ตามจังหวะความหิวของเด็กโดยปริยาย หรือเมื่อเวลาให้นม แม่ก็อุ้มสอนให้รับประทานตามถนัดซึ่งทำให้เด็กได้ใกล้ชิดแม่ และเป็นการสร้างความรู้สึกรอบอุ้นปลอดภัยให้แก่เด็กเป็นเบื้องต้น

ภายหลังเด็กหย่านมแล้ว การกำหนดเวลารับประทานของเด็กเป็นไปอย่างกว้าง ๆ คือ เช้า สาย เย็น บ่าย เย็น วันละ ๒, ๓ หรือ ๔ มื้อ แล้วแต่แม่จะเห็นสมควรซึ่งก็เป็นไปตามความสะดวกของแม่คือกำหนดเวลาให้อาหารเด็กให้ตรงกับเวลาที่ตนหยุดพักทำงานประจำวันด้วย ทำให้เด็กได้รับประทานอาหารเป็นเวลาไปเองโดยที่ผู้ใหญ่มิได้ตั้งใจเช่นเดียวกัน

เด็กกลุ่มตัวอย่างเกือบทั้งหมดมิได้ถูกรังรัดให้หย่านม เด็กหย่านมเมื่อรับประทาน
อาหารแข็งได้บ้างแล้ว โดยเฉพาะข้าวซึ่งเป็นอาหารหลักของเด็กต่อไป อนึ่งเด็กหัด
บ้วนตัวเองได้ทุกครั้งที่เกิดต้องการ และแม่จะช่วยบ้วนข้าวเหนียวให้เด็กบ้วนตัวเองได้
สะดวก ไม่มีการขัดขวางห้ามปรามในเรื่องนี้ ซึ่งเท่ากับเป็นการฝึกเด็กให้มีทัศนคติ
ที่ดีต่อการรับประทานอาหาร โดยที่แม่ของเด็ก มิได้ทราบว่าเป็น การฝึกนิสัยการรับ
ประทานนอกจากต้องการให้เด็กบ้วนตัวเองได้เร็ว ๆ เท่านั้น

ค. การฝึกมารยาทในการร่วมวงอาหารพร้อมผู้ใหญ่ เด็กกลุ่มตัวอย่างได้
เข้าร่วมวงอาหารพร้อมผู้ใหญ่เมื่อสามารถบ้วนอาหารตนเองได้ดีแล้ว และบ้วนข้าวรับ
ประทานเองได้โดยเรียบร้อยด้วย ขณะร่วมวงอาหารแม่จะสั่งสอนแนะนำมารยาทในการ
รับประทานไปด้วยตามโอกาสอันควรและคอยเตือนซ้ำเมื่อเด็กทำผิด ถ้าเด็กคือไม่ยอม
ปฏิบัติตามคำแนะนำตักเตือนแม่ก็จะยับยั้งการกระทำผิดของเด็กโดยวิธีขู่บ้าง ใช้มือตี
ขาหรือหยิกพอเจ็บเป็นเชิงบังคับให้ทำตามคำแนะนำสั่งสอนบ้าง อย่างไรก็ตาม ไม่
ปรากฏว่ามีการลงโทษรุนแรงจนเด็กมีปฏิกริยาต่อการรับ ประทานอาหารร่วมวงกับ
ผู้ใหญ่แต่อย่างใด

ง. การฝึกนิสัยการนอน เด็กกลุ่มตัวอย่างบ้านพรานหมื่นและบ้านอนุเม็งมิได้
รับการฝึกนิสัยการนอน หากแม่เด็กกลุ่มตัวอย่างทั้งสองหมู่บ้านปล่อยให้เด็กเป็นไปตาม
ธรรมชาติของเด็กเอง กล่าวคือ เด็กง่วงเมื่อใดก็จัดที่ให้นอนหรือพาไปนอนเมื่อนั้นถ้า
เด็กยังไม่ง่วงก็ปล่อยให้เล่นจนกว่าเด็กจะง่วง เมื่อเด็กสามารถเข้านอนตามลำพังได้แล้ว
เด็กก็ไปนอนเอง และแม่ก็มีได้กำหนดเวลาการนอนของเด็ก ไม่มีการบังคับ หรือ
ขัดขวางการนอนของเด็กเพื่อจะฝึกนิสัยในเรื่องนี้ อย่างไรก็ตาม ไม่ปรากฏว่าเด็กกลุ่ม
ตัวอย่างคนใดมีปัญหาเกี่ยวกับนิสัยการนอน

เด็กกลุ่มตัวอย่างทั้งสองหมู่บ้านนอนรวมมุ้งเดียวกับพ่อแม่ จนกระทั่งเริ่มเข้าสู่
วัยรุ่นจึงแยกไปนอน กับ พี่น้อง หรือญาติเพศเดียวกัน หรือแยกนอนคนเดี่ยวต่างหาก
ซึ่งเด็กผู้หญิงจะนอนอีกมุ้งหนึ่งในห้องเดียวกับพ่อแม่ และเด็กผู้ชายแยกมานอนที่
ระเบียงหน้าห้องนอนของพ่อแม่ ตามธรรมดาพ่อและลูกชายหรือญาติผู้ชายมักจะนอน
กันที่ ระเบียงหน้าห้องเป็นการ ช่วยค้ำกันอันตรายให้แก่แม่ และ ลูกสาวซึ่งนอน ใน
ห้องนอนโดยปริยาย,

การหย่านม

การหย่านมนับเป็นก้าวหนึ่งของการเจริญเติบโตทางค่านจิตใจของเด็ก เป็นก้าวแรกที่เด็กได้เรียนรู้ความเป็นอิสระและนำไปสู่การช่วยตนเองต่อไป เริ่มต้นด้วยการเลิกดื่มนมแม่ แล้วหัดรับประทานอาหารอื่น ๆ ด้วยวิธีค่อยและค่อยๆ เช่น คนทั่วไป เลิกเกาะแจอยู่กับแม่และมาเล่นหัวกับเด็ก ๆ ด้วยกันมากขึ้น แต่โดยที่เด็กเคยได้รับการโอบอุ้มกอดทำให้มีความสุขอย่างเต็มที่ในการรับประทานนมแม่อยู่ตลอดเวลา เมื่อต้องถูกตัดขาดจากความสุขที่เคยได้รับ เด็กจึงเกิดความขงคับใจมีอารมณ์เกรี้ยวและหงุดหงิดตลอดระยะที่กำลังหย่านม ยิ่งถูกบังคับให้หย่านมก่อนวัยอันสมควรด้วยแล้ว เด็กจะเกิดความรู้สึกว่าแม่ไม่รักและเป็นผู้ที่ทำให้ตนเกิดความขงคับใจ หรืออาจรู้สึกว่แม่จะรักและเอาใจใส่ก็ต่อเมื่อตนสามารถกระทำตามความต้องการของแม่ได้เท่านั้น ความรู้สึกดังกล่าวอาจเป็นอุปสรรคต่อการก้าวไปสู่พัฒนาการขั้นต่อไป เพื่อมิให้เด็กเกิดความขงคับใจและความรู้สึกเกรี้ยวกราดจนอาจกีดกันพัฒนาการของเด็กได้ การหย่านมจึงควรดำเนินอย่างค่อยเป็นค่อยไป โดยให้เด็กมีเวลาปรับตัวให้คุ้นกับอาหารใหม่ตามสมควร และเป็นระยะเวลาซึ่งเด็กพร้อมที่จะหย่านมได้ ก็มีสุขภาพสมบูรณ์ มีฟันขึ้นพอที่จะรับประทานอาหารแข็งได้แล้ว

ความหมายของการหย่านม

ความหมายของการหย่านมของแต่ละสังคมอาจแตกต่างกันไป ในสังคมตะวันตก หมายถึงการเลิก "ดื่มนมแม่และนมขวดโดยลำดับ และเปลี่ยนเป็น "ดื่ม" นมในแก้วแทน แต่เด็กก็ยังรับประทานนมเป็นอาหารหลักอย่างหนึ่งอยู่ต่อไปตามเดิม ส่วนในสังคมตะวันออกโดยเฉพาะสังคมไทยนั้น การหย่านมหมายถึงการให้เด็ก "เลิก" รับประทานนมแม่ หรือนมขวด แล้วเปลี่ยนมารับประทานอาหารอื่นโดยมี "ข้าว" เป็นอาหารหลักแทนนมต่อไป

อุ้มงั้น แม่เด็กกลุ่มตัวอย่างบ้านอุ้มงั้นทุกคนกล่าวว่า การหย่านมคืออาการดให้เด็ก
 รับประทานอาหารโดยเด็ดขาดและทำให้เด็กรับประทานอาหาร "ข้าวเหนียว" เป็นอาหารหลัก
 แทนนม แม้ที่บ้านพรานเหมือนมิได้ให้ความหมายของการหย่านมไว้ แต่โดยการ
 ปฏิบัติแล้วปรากฏชัดว่าการหย่านมของเด็กบ้าน พรานเหมือน ไม่ผิดแผกไปจากการ
 หย่านมของเด็กบ้านอุ้มงั้นเลย กล่าวคือเด็กถูกงดนมแม่และนมอื่น ๆ ทั้งหมด และรับ
 รับประทานอาหารข้าวเหนียวเป็นอาหารหลักต่อไปเช่นเดียวกัน

เหตุผลของการให้เด็กหย่านม

เหตุผลที่แม่กลุ่มตัวอย่างให้ลูกหย่านมมีต่าง ๆ กัน แต่ส่วนใหญ่ให้เหตุผลว่าเป็น
 เพราะน่านมเสื่อมคุณภาพเนื่องจากเด็กโตมากแล้วประการหนึ่ง และอีกประการหนึ่งแม่
 กำลังตั้งครรภ์บุคคลใหม่ ถ้าปล่อยให้เด็กรับประทานอาหารต่อไปก็จะทำให้เด็กมีสุขภาพไม่ดี
 นอกจากนี้เป็นเหตุผลซึ่งเกี่ยวแก่สุขภาพของแม่เองบ้าง เกี่ยวกับฐานะทางเศรษฐกิจ
 ของครอบครัวบ้าง ดังได้แสดงไว้ในตารางต่อไปนี้

ตารางที่ ๔ อัตราส่วนร้อยละของแม่กลุ่มตัวอย่างที่บ้าน พรานเหมือน และ บ้าน
 อุ้มงั้นจำแนกตามเหตุผลของการหย่านมบุตร

เหตุผลที่ให้บุตรหย่านม	อัตราส่วนร้อยละของแม่กลุ่มตัวอย่าง	
	บ้านพรานเหมือน	บ้านอุ้มงั้น
น่านมเสื่อมคุณภาพ เพราะตั้งครรภ์ใหม่	๗๗	๒๙
น่านมเสื่อมคุณภาพ เพราะเด็กโตมากแล้ว	๙	๔๔
แม่ต้องการปลีกตัวไปทำงานนอกบ้านเพราะ เด็กรับประทานอาหารได้หลายอย่างแล้ว	๙	๒๔
น่านมแม่หมดเร็ว	๒	-
เด็กหย่านมไปเอง	๔	๓
รวม	๑๐๐	๑๐๐

ตามตารางที่ ๔ จะเห็นได้ว่าแม่กลุ่มตัวอย่างที่บ้านพรานเหมือนส่วนมากให้บุตรหย่านมเพราะตนเองตั้งครรภ์ใหม่ แม่ที่บ้านอนุเม็งส่วนมากให้บุตรหย่านมเพราะเด็กโตมากแล้ว และการที่ให้บุตรหย่านมเพราะตั้งครรภ์ใหม่หรือเพราะเด็กโตมากแล้วก็ตาม เนื่องจากสาเหตุอันเดียวกันคือนานนมแม่เสื่อมคุณภาพไม่สมควรจะให้เด็กรับประทานต่อไป เพราะจะทำให้เด็กท้องเสียและสุขภาพไม่ดี เหตุผลอีกประการหนึ่งซึ่งมีส่วนน้อยคือแม่ที่บ้านอนุเม็ง ๒๔ เปอร์เซ็นต์ และแม่บ้านพรานเหมือน ๘ เปอร์เซ็นต์ ให้ลูกหย่านมก็คือ เด็กรับประทานอาหารอื่นได้หลายอย่างแล้ว โดยเฉพาะข้าวเหนียวซึ่งแม่มักจะบดให้เด็กถือกินเล่นอยู่เสมอ และการให้เด็กหย่านมในระยะเวลาที่เด็กคุ้นกับอาหารอื่นบ้างแล้วเช่นนี้เด็กย่อมจะรับประทานอาหารเหล่านั้นแทนนมแม่ได้เร็ว เป็นโอกาสที่แม่จะปลีกตัวไปทำงานได้โดยไม่กระทบกระเทือนต่อการรับประทานของเด็กนัก แม่จำนวนนี้เห็นว่าถึงแม้เศรษฐกิจของครอบครัวจะมีความสำคัญเพียงใดก็ตาม แต่ก็ยังไม่สำคัญเท่าชีวิตของบุตรซึ่งยังอยู่ในระยะที่กำลังต้องการนมแม่ยิ่งกว่าสิ่งอื่นใด ฉะนั้นจึงรอการหย่านมไว้จนกว่าเด็กจะสามารถรับประทานอาหารอื่นได้ดีพอที่จะรับประทานแทนนมแม่ต่อไปได้

เหตุผลประการสุดท้ายของการหย่านมคือนานนมแม่หมดเร็ว ซึ่งแม่บ้านพรานเหมือนเพียงรายเดียวเท่านั้นเป็นผู้ให้เหตุผลข้อนี้

อายุที่เด็กเริ่มหย่านม

เด็กควรจะเริ่มหย่านมเมื่ออายุเท่าไรนั้นโดยทั่วไปแล้วขึ้นอยู่กับสุขภาพและความจำเป็นของแม่เป็นสำคัญ นอกจากนี้ ในระหว่างสัง คม ซึ่งมีความหมายของการ "หย่านม" ไม่เหมือนกัน การกำหนดอายุเริ่มหย่านมย่อมแตกต่างกันไปด้วย เช่นการหย่านมของเด็กในสังคมตะวันตกเริ่มต้นเมื่อเด็กเปลี่ยนวิธีรับประทานนมจาก "การดูด" นมมารดาหรือนมขวดมาเป็น "ดื่ม" นมจากถ้วย อายุเริ่มหย่านมจึงควรเป็นอายุใน

เดียวเท่านั้นและเหมือนกันในทุกสังคม คือการให้เด็กเลิกรับประทานนมแม่ ฉะนั้น
ถ้าเว้นเด็กที่รับประทานนมขวดมาตั้งแต่เกิดแล้ว ระยะของการหย่านมย่อมต้องนับ
จากวันที่เด็กเริ่มถูกดัดให้หันแม่จนกระทั่งวันที่เด็กสามารถรับ ประทาน อาหาร อื่น แทน
นมแม่ได้โดยเด็ดขาด

แพทย์บางท่านได้กล่าวถึงการหย่านมบุตรของแม่ในสังคมตะวันตกว่า โดยทั่วไป
แล้วแม่มักจะให้หย่านมเมื่อบุตรอายุได้ ๖-๙ เดือน^๒ แต่ไม่เห็นเหตุผลว่าเพราะเหตุใด
แม่จึงให้เด็กหย่านมในระหว่างอายุดังกล่าวแล้ว

เซียร์สได้กล่าวถึงผลการค้นคว้าของไวท์ซิง (Whiting) เกี่ยวกับการหย่านม
ของเด็กในวัฒนธรรมต่าง ๆ ไว้ว่า เด็กที่หย่านมในระดับอายุสูงชันจะมีปฏิกิริยาต่อ
การหย่านมรุนแรงขึ้นด้วย และรุนแรงที่สุดเมื่อเด็กหย่านมในระหว่างอายุ ๑๓-๑๘
เดือน แต่พวกที่หย่านมเมื่ออายุเกินกว่า ๑๘ เดือน จะมีปฏิกิริยาต่อการหย่านมน้อย
ลงตามลำดับ^๓

นักจิตวิทยาเชื่อว่าวาระของการหย่านมเป็นวาระหนึ่งที่มีความสำคัญต่อพัฒนา
การทางบุคลิกภาพของเด็กต่อไป การให้เด็กหย่านมเร็วเกินกว่าที่ควร จะทำให้เด็ก
รู้สึกขาดความสุขที่ตนได้รับ^๔ โดยเฉพาะเด็กต้องขาดความสุขทางปาก และเมื่อความ
ต้องการทางปากไม่ได้รับการตอบสนอง เด็กก็จะเรียกร้องอยู่ตลอดเวลา บางทีเมื่อโต
ขึ้นเป็นผู้ใหญ่แล้วยังติดนิสัยเรียกร้อง และมักจะมีกิจกรรมทางปากเป็นประจำ

เด็กกลุ่มตัวอย่างที่บ้านพรานเหมือนหรือที่บ้านอุเม็งก็ดี เริ่มหย่านมในอายุต่างๆ
กัน จากการพิจารณาสาเหตุของการหย่านม ตามรายงานของแม่ทั้งสองหมู่บ้านแล้ว
อาจกล่าวได้ว่าเด็กกลุ่มตัวอย่างจะเริ่มหย่านมเมื่อไรนั้นขึ้นอยู่กับคุณภาพของ นมแม่
เหนือกว่าสาเหตุอื่น ๆ โดยเฉพาะกรณีที่น่านมเสื่อมคุณภาพเพราะแม่ตั้ง ครรภ์ ใหม่
ถ้าแม่ตั้งครรรภ์ใหม่เร็วก็ให้ลูกหย่านมเร็ว แต่ถ้ายังไม่ตั้งครรรภ์ใหม่ก็มักจะยอมให้ลูก
ดื่มนมไปจนโตหรือจนกว่าเด็กจะหย่านมไปเอง

^๒ Nelson, Wals E. Textbook of Pediatrics, 1959 P. 119

^๓ Sears, Maccorby, Levin, Patterns of Child Rearing, 1959 P. 87

^๔ Hall, S. Calvin, Lindzey, Gardner, Theories of Personality, 1960, P. 52

ตารางที่ ๕ อัตราส่วนร้อยละของเด็กกลุ่มตัวอย่างบ้านพรานหมื่นและบ้านอุเม็ง
จำแนกตามระดับอายุที่เริ่มหย่านม

อายุเมื่อเริ่มหย่านม	อัตราส่วนร้อยละของเด็กกลุ่มตัวอย่าง	
	บ้านพรานหมื่น	บ้านอุเม็ง
ก่อน ๑ ขวบ	๑๓	๑๒
๑ - ๒ ขวบ	๑๙	๘๒
๒ - ๓ ขวบ	๓๖	๖
กว่า ๓ ขวบขึ้นไป	๓๒	—
รวม	๑๐๐	๑๐๐

จากตารางที่ ๕ นี้จะเห็นว่า เด็กกลุ่มตัวอย่างบ้านพรานหมื่นส่วนมากเริ่มหย่านมเมื่ออายุ ๒ ขวบขึ้นไป ซึ่งเป็นระยะที่แม่บ้านพรานหมื่นกล่าวว่า แม่มักจะตั้งครรภ์ใหม่ และให้นมแม่เสริมคุณภาพ เด็กกลุ่มตัวอย่างบ้านพรานหมื่นที่เริ่มหย่านมตั้งแต่อายุ ๒ ขวบขึ้นไป รวมทั้งสิ้น ประมาณ ๖๘ เปอร์เซ็นต์ ของเด็กกลุ่มตัวอย่างหมู่บ้านเดียวกัน ในจำนวนนี้เป็นเด็กที่เริ่มหย่านมเมื่ออายุกว่า ๓ ขวบขึ้นไป ถึง ๓๒ เปอร์เซ็นต์ คืออายุระหว่าง ๓-๖ ขวบกว่า ซึ่งโดยทั่วไปเป็นระดับอายุที่เด็กควรจะได้หย่านมได้เรียบร้อยแล้ว แต่แม่ของเด็กจำนวนนี้ บางรายกล่าวว่าเป็นเพราะให้นมของตนเพียงจะเสริมคุณภาพและบางรายกล่าวว่าถ้าตนเองไม่ตั้งครรภ์ใหม่ก็จะปล่อยให้เด็กกินนมแม่ต่อไปจนกว่าให้นมจะหมดหรือเด็กหย่านมไปเอง แม่รายหนึ่งกล่าวว่าตนพึงให้ลูกหย่านมได้ไม่นานนักก่อนที่เด็กจะเข้าโรงเรียน ทั้งนี้ย่อมแสดงว่าแม่จะให้บุตรหย่านมก็ต่อเมื่อนานนมเสริมคุณภาพ ซึ่งตามความเข้าใจของแม่จำนวนนี้ก็คือเมื่อตนตั้งครรภ์ใหม่นั้นเอง

สำหรับเด็กกลุ่มตัวอย่างบ้านอุเม็งส่วนใหญ่เริ่มหย่านมเมื่ออายุ ๑-๒ ขวบ และเหตุผลของแม่ที่ให้ลูกหย่านมในระยะนี้ก็คือนานนมแม่เริ่มเสริมคุณภาพ ทั้งลูกของตนก็

รับประทานอาหารอื่นได้หลายอย่างแล้ว ในจำนวนนมเด็กที่หย่านมเมื่ออายุ ๑๓-๑๔ เดือนซึ่งเป็นระดับอายุที่ไวที่สุดพบว่าเด็กมี ปฏิกริยา รุนแรงที่สุดต่อการหย่านมเป็นจำนวนเกือบ ๕๐ เปอร์เซ็นต์ของเด็กกลุ่มตัวอย่างบ้านอนุเม็งทั้งหมด สำหรับปฏิกริยาของเด็กกลุ่มตัวอย่างต่อการหย่านมในระดับ อายุดังกล่าว จะ ได้รายงาน ไว้ในหัวข้อที่เกี่ยวกับเรื่องนี้โดยเฉพาะ

วิธีการหย่านมและปฏิกริยาของเด็กต่อการหย่านม

ได้กล่าวมาแล้วแต่ต้นว่าเด็กที่อยู่ในระหว่างหย่านมจะมี อารมณ์เครียดและ หงุดหงิดง่ายโดยเฉพาะเด็กที่หย่านมเมื่อกำลังมีความสุขอย่างเต็มที่ในการรับประทานนมแม่ และยังไม่คุ้นกับอาหารใหม่ดีพอ หรือสภาพทางร่างกายของเด็กยังไม่พร้อมที่จะหย่านม เหล่านี้ย่อมทำให้เด็กมีอาการเครียดและหงุดหงิดเป็นธรรมดา อย่างไรก็ตาม สิ่งที่ควรคำนึงถึงอีกอย่างหนึ่งก็คือวิธีการหย่านมของแม่ ว่าเป็นวิธีที่อะลุ้มอล่วยผ่อนปรนให้เด็กได้รับประทานนมแม่น้อยลงจนกระทั่งเลิกรับประทาน ได้ โดยไม่เกิดความข้องคับใจ หรือเป็นวิธีที่กดให้นมเด็กอย่างเด็ดขาดนับแต่วินาทีแรกของการหย่านม สำหรับวิธีหลัง แม่แต่ละคนอาจใช้วิธีการซึ่งมีความรุนแรงต่างระดับกัน และระดับความรุนแรงของวิธีการที่แม่ใช้ในการหย่านมบุตรนั้นก็ย่อมเป็นผลต่อระดับความเครียดของเด็กด้วย และเด็กอาจตอบโต้วิธีการของแม่ด้วยความรุนแรงมากหรือน้อยตามระดับความเครียดของตนเช่นเดียวกัน

วิธีการหย่านมบุตรของแม่กลุ่มตัวอย่างบ้านพรานหมอนและบ้านอนุเม็งปรากฏว่าแม่กลุ่มตัวอย่างทั้งสองหมู่บ้านใช้วิธีงดให้เด็กรับประทานนมแม่โดยเด็ดขาดซึ่งเป็นวิธีที่ใช้กันทั่วไปในสังคมตะวันออกที่ไม่นิยมเลี้ยงลูกด้วยนมขวด แต่วิธีการที่ใช้ อาจจะมีระดับของความรุนแรงแตกต่างกันไป และถ้าจะถือเอาทางด้านจิตใจของเด็กเป็นสำคัญแล้วก็ควรจัดเอาวิธีซึ่งทำลายความรู้สึกอบอุ่นปลอดภัยของเด็ก หรือทำให้เด็กหวาดกลัวและมีอารมณ์เครียดอย่างหนักเป็นวิธีการ ที่มีระดับ ความรุนแรงมากที่สุด วิธีที่กระทบกระเทือนจิตใจเด็กน้อยกว่าก็ให้เป็นวิธีที่มีความรุนแรงในระดับลดหลั่นลงมาตามลำดับ

ในการหย่านมบุตร แม่กลุ่มตัวอย่างทั้งสองหมู่บ้านต่างก็พยายามให้เด็กรับประทานอาหารอื่นแทนนมแม่พร้อมกันกับดัดให้นมเด็กโดยเด็ดขาด แต่วิธีการที่ให้ลูกเลิกดื่มนมแม่ใช้วิธีแตกต่างกันไป ซึ่งอาจจำแนกตามระดับความรุนแรงอันเป็นผลกระทบกระเทือนจิตใจของเด็กได้ดังนี้

ก. รุนแรงมากที่สุด ได้แก่วิธีพรากเด็กไปนอนหรือไปอยู่กับคนอื่น เช่น พ่อ พี่ หรือญาติผู้ใหญ่ของเด็กเป็นต้น และเตรียมอาหารไว้ให้เด็กรับประทานเมื่อร้องหาแม่ แม่กลุ่มตัวอย่างที่ใช้วิธีนี้มีเหตุผลว่า เมื่อไม่เห็นแม่ เด็กก็จะลืมเรื่องรับประทานนมและหันไปสนใจอาหารอื่น ทำให้เด็กหย่านมได้เรียบร้อยในเวลาเร็ววัน ทว่า ถ้าพิจารณาถึงความใกล้ชิดผูกพันระหว่างแม่และเด็กตลอดจนความรู้สึกอบอุ่นปลอดภัย และความเชื่อมั่นของเด็กซึ่งมีต่อแม่นับแต่เกิดเป็นต้นมาแล้ว การพรากเด็กไปจากนมย่อมเป็นวิธีที่กระทบกระเทือนจิตใจของเด็กมากกว่าวิธีอื่น ๆ ซึ่งจะโต้กล่าวต่อไป เพราะถึงอย่างไรเด็กก็ไม่ลืมแม่ได้ง่าย ๆ ตรงกันข้าม เด็กอาจคิดถึงแม่มากขึ้นจนมีอาการเครียดเป็นทวีคูณ และตอบสนองวิธีการนี้อย่างรุนแรงได้

ข รุนแรงมาก ได้แก่การขู่ให้เด็กกลัวเพื่อจะได้หยุดร้องกวนรับประทานนมแม่ เช่น ขู่ว่าถ้าเด็กร้องสัตว์ที่หน้ากลัวต่าง ๆ จะมากัด หากเด็กยังไม่หยุดร้องแม่ก็ขู่ต่อไปให้เด็กกลัวมาก ๆ จนไม่กล้าร้องและยอมรับประทานอาหารที่แม่ป้อนให้ นับว่าเป็นวิธีที่ทำให้เด็กมีอาการเครียดมากเช่นกัน เพราะนอกจากจะเป็นการบั่นทอนสุขภาพจิตของเด็กแล้วยังพาดพิงถึงลูกคนอื่นด้วย ทั้งนี้อาจเป็นผลร้ายต่อพัฒนาการทางบุคลิกภาพของเด็กได้

ค. รุนแรง ได้แก่การทำให้เด็กเลิกดื่มนมแม่เพราะความผิดปรกติของรสน้ำนมหรือนมแม่มีกลิ่น สี ผิดจากความเคยชินของเด็ก โดยการใช้สิ่งที่มี รส กลิ่น หรือ สี ที่แม่คิดว่าจะยับยั้งเด็กได้มาทานนมแม่ เช่น ของที่มีรสขม ผ่าต ผื่นหรือเผ็ดร้อนของที่มีรสจืดหรือมีกลิ่นฉุนเป็นต้น สิ่งที่แม่ทั้งสองหมู่บ้านใช้ทำกันมากคือ บรเพ็ด นามะแว้งหรือมะเขือพวง ยาควินิน และยาขิงประเภผสมด้วยเมนทอล พริกเป็นสิ่งที่สุดท้ายที่แม่จะใช้ต่อเมื่อสิ่งอื่น ๆ ที่กล่าวข้างต้นไม่สามารถทำให้เด็กเลิกดื่มนมแม่ได้

ง. รุนแรงน้อยที่สุด ในวิธีการทั้งหมดที่แม่กลุ่มตัวอย่างใช้ในการหย่านมบุตร
นี้ วิธีที่จัดว่ามีความรุนแรงน้อยที่สุดได้แก่การหาอาหารอื่นให้เด็กรับประทานแทน
นมโดยแม่ไม่ได้ใช้สามวิธีแรกเลย แม่ไม่ยอมให้ลูกดูดนมด้วยการใส่เสื่อรัดไว้ ถ้า
ลูกร้องกวนก็จะปลอบและล่อหลอกให้รับประทานอาหารที่แม่หามาให้นั้นแทน

จ. ไม่รุนแรง ได้แก่การปล่อยให้เด็กดูดนมแม่จนกระทั่งเด็กหย่านมไปเอง
แม่กลุ่มตัวอย่างบ้านพรานหมอนและบ้านอุเม็งจะนิยมใช้วิธีไหนเพียงใดนั้น จะ
เห็นได้จากตารางต่อไปนี้

ตารางที่ ๖ อัตราส่วนร้อยละของแม่กลุ่มตัวอย่างจำแนกตามหมู่บ้านและตาม
ระดับความรุนแรงของวิธีการหย่านมบุตร

ระดับความรุนแรง	อัตราส่วนร้อยละของแม่กลุ่มตัวอย่าง		วิธีการหย่านม
	บ้านพรานหมอน	บ้านอุเม็ง	
ก. รุนแรงมากที่สุด	๒	๖	พราวเด็กจากแม่
ข. รุนแรงมาก	๒	—	ชู้ให้เด็กกลั้วสิ่งต่างๆเมื่อร้องกวน
ค. รุนแรง	๖๐	๗๑	ทานมตัวของชม มีกลิ่นหรือสี
ง. รุนแรงน้อยที่สุด	๒๘	๒๑	ให้เด็กกินอาหารอื่นแทนนม
จ. ไม่รุนแรง	๘	๒	ปล่อยให้เด็กหย่านมเอง
รวม	๑๐๐	๑๐๐	

จากตารางที่ ๖ ปรากฏว่าแม่กลุ่มตัวอย่างทั้งสองหมู่บ้านส่วนใหญ่หย่านมบุตรด้วย
วิธีใช้ของมีรส กลิ่น หรือสี ซึ่งผิดแปลกไปจากสัมผัสที่เคยชินของเด็กมาทานนมแม่
เพื่อให้เด็กเลิกดูดนมแม่โดยเด็ดขาด และถ้าเด็กมีปฏิกิริยาที่แสดงว่าจะดูดนมแม่ให้ได้
แม่จะพยายามหลอกล่อให้รับประทานอาหารอื่น จน อิ่ม และหยุดกวนสำหรับนั้น
แม่จะทำเช่นนั้นทุกครั้งที่ตั้งเวลาให้อาหารเด็กจนกระทั่งเด็กเลิกดูดนมแม่ได้

วิธีการที่แม่กลุ่มตัวอย่างทั้งหมดใช้กันมากรองจากวิธีทานนมแม่ก็คือ เมื่อถึงเวลาที่แม่เคยให้นมก็เปลี่ยนเป็นให้เด็กรับประทานอาหารอื่นแทนนม ถ้าเด็กมีปฏิกิริยาเชิงปฏิเสธ แม่จะพยายามหลอกล่อให้เด็กรับประทานอาหารนั้นจนอิ่มเช่นกัน และทำดั่งนั้นจนกว่าเด็กจะเลิกรับประทานนมแม่ได้ในที่สุด

อย่างไรก็ตาม วิธีการหย่านมบุตรทั้ง ๒ วิธีข้างต้นซึ่งใช้กันมากทั้งแม่กลุ่มตัวอย่างบ้านพรานหมื่นและบ้านอุเม็งนั้น ก็ยังจัดว่าเป็นวิธีที่รุนแรง เพราะเป็นการตัดความสุขในการรับประทานและความเคยชินแต่เดิมของเด็กลงโดยฉับพลัน ทว่าแม่ก็พยายามลดความเครียดของเด็กด้วยการปลอบและหลอกล่อให้เด็กหันไปสนใจรับประทานอาหารอื่นแทนนมได้ในเวลาไม่นานนัก ปรากฏว่าเด็กที่หย่านมในสองวิธีนี้ส่วนมากหย่านมได้เรียบร้อยภายใน ๑ สัปดาห์

ปฏิกิริยาของเด็กต่อการหย่านม

ขณะที่แม่พยายามกระทำให้เด็กเลิกดื่มนมด้วยวิธีการใดวิธีการหนึ่งดังกล่าวข้างต้นนั้น ปรากฏว่าเด็กกลุ่มตัวอย่างทั้งสองหมู่บ้านส่วนมากแสดงกิริยาตอบโต้การกระทำของแม่ต่าง ๆ กัน ซึ่งอาจแบ่งตามระดับความรุนแรงของการตอบสนองของเด็กได้ดังนี้

ก. รุนแรงมากที่สุด ได้แก่การตอบสนองด้วยอารมณ์โกรธและแสดงกิริยาก้าวร้าวต่อผู้แม่ด้วยประการต่าง ๆ เช่น กัดนมแม่ ทบตีแม่ หรือฉีกผ้าคอกำพ้อพร้อมทั้งแผดเสียงร้องเมื่อแม่เอาขนมให้ก็ขว้างปาทิ้ง เด็กบางคนจะก้าวร้าวแม่ก่อนแล้วจึงผละห่างไป

ข. รุนแรง ได้แก่การตอบสนองด้วยอารมณ์โกรธ แต่มีแต่ใช้กำลังก้าวร้าวแม่ เช่น ร้องไห้ มองแม่และทำหน้าบึ้ง คลานหนีไปหากคนอื่นหรือร้องห้ามแม่ไม่ให้ทานนม เด็กบางคนจะถ่มน้ำลายหรืออาเจียนก่อนที่จะแสดงกิริยาข้างต้นนี้

ค. รุนแรงน้อยที่สุด ได้แก่การตอบสนองโดยมีอารมณ์โกรธอยู่บ้าง แต่เด็กก็พยายามที่จะขจัดปัญหาของตนเอง เช่น บางคนทำหน้าบึ้งพร้อมกับเข้ดนมแม่และ

ลูกใหม่เซ็ดใหม่ซ้ำอีก บางคนถามแม่ว่าเอาอะไรทา นมจึงมีรสกลิ่นผิดปกติไป บางคนจับนมแม่พิจารณาดู

ง. ไม่รุนแรง ได้แก่การตอบสนองซึ่งไม่สู้และไม่หนี หรือแสดงอารมณ์เกรี้ยวกราด ใดๆ หากยอมรับประทานอาหารที่แม่บ้วนให้แต่โดยดีทุกมื้อ ทั้งไม่ร้องกวนรับประทานนมเลย

เนื่องจากเด็กกลุ่มตัวอย่างทั้งสองหมู่บ้านหย่านมในระดับอายุไม่เท่ากัน ฉะนั้นเด็กที่หย่านมในระดับอายุหนึ่ง ๆ อาจมีปฏิกิริยาซึ่งมีความรุนแรงแตกต่างกันไป เพื่อให้เห็นชัดว่าเด็กกลุ่มตัวอย่างส่วนมากจะมีปฏิกิริยาต่อการหย่านมรุนแรงที่สุดในระดับอายุใด จึงขอเสนอตารางซึ่งได้เพิ่มระยะเวลาที่เด็กเริ่มหย่านมให้ละเอียดกว่าที่ได้แสดงไว้ในตารางที่ ๕ ดังต่อไปนี้

ตารางที่ ๑ อัตราส่วนร้อยละของเด็กกลุ่มตัวอย่างบ้านพรานหมื่นและบ้านอุเม็ง จำแนกตามอายุที่เริ่มหย่านม และระดับความรุนแรงของปฏิกิริยาต่อการหย่านม

อายุที่เริ่มหย่านม	ปฏิกิริยาของเด็กต่อการหย่านม	รุนแรงมากที่สุด		รุนแรง		รุนแรงน้อยที่สุด		ไม่รุนแรง		รวม	
		พรานหมื่น	อุเม็ง	พรานหมื่น	อุเม็ง	พรานหมื่น	อุเม็ง	พรานหมื่น	อุเม็ง	พรานหมื่น	อุเม็ง
๓-๖	เดือน	๒	—	๒	—	—	—	—	—	๔	—
๗-๑๒	เดือน	—	๓	๑๑	๑๖	๒	๔	—	๓	๑๓	๒๖
๑๓-๑๘	เดือน	—	๔	๒	๓๖	—	๖	๒	๓	๔	๔๕
๑๙-๒๔	เดือน	—	๓	๑๑	๑๔	๔	—	๒	—	๑๗	๑๖
๒๕-๓๐	เดือน	—	—	—	๒	—	—	—	—	—	๒
๓๑-๓๖	เดือน	๔	—	๑๕	๒	๒	—	๑๕	๒	๓๖	๔
กว่า๓ขวบขึ้นไป		๒	—	๑๓	—	๕	—	๒	—	๒๖	—
	รวม	๘	๑๐	๕๕	๗๒	๑๗	๑๐	๒๑	๘	๑๐๐	๑๐๐

จากตารางที่ ๗ จะเห็นได้ว่าเด็กกลุ่มตัวอย่างบ้านพรานเหมือน ๖๒ เปอร์เซนต์ เริ่มหย่านมเมื่ออายุกว่า ๒ ขวบครึ่งขึ้นไป ซึ่งตามความเป็นจริงแล้วเด็กจำนวนนี้เริ่มหย่านมเมื่ออายุ ๓ ขวบเป็นจำนวน ๓๖ เปอร์เซนต์ และเมื่ออายุกว่า ๓ ขวบขึ้นไปเป็นจำนวน ๒๖ เปอร์เซนต์ พวกที่หย่านมเมื่ออายุ ๓ ขวบ ส่วนใหญ่มีปฏิกิริยาต่อการหย่านมในระดับ “รุนแรง” และไม่ “รุนแรง” เป็นจำนวนเท่าๆกัน มีเพียง ๖ เปอร์เซนต์ ที่มีปฏิกิริยาในระดับ “รุนแรงมากที่สุด” คือนอกจากจะดื่มน้ำลายหรืออาเจียนและร้องไห้ซึ่งจัดเป็นชั้น “รุนแรง” ดังกล่าวข้างต้นแล้ว ยังแสดงกริยาก้าวร้าวทุบตีแม่ ขว้างปาสิ่งของหรือแผดเสียงร้องอีกด้วย

เด็กกลุ่มตัวอย่างบ้านอนุเม็ง ๗๗ เปอร์เซนต์เริ่มหย่านมเมื่ออายุกว่า ๖ เดือนขึ้นไปถึง ๑ ขวบครึ่ง เป็นพวกที่หย่านมภายในครึ่งขวบหลังจำนวน ๒๘ เปอร์เซนต์ และพวกที่หย่านมเมื่ออายุ ๑๓-๑๘ เดือน ถึง ๔๔ เปอร์เซนต์ ปรากฏว่าส่วนใหญ่ของเด็กจำนวนนี้ทั้งสองพวกมีปฏิกิริยาต่อการหย่านมอยู่ในระดับ “รุนแรง” เช่นเดียวกัน มีเพียง ๗ เปอร์เซนต์ที่มีปฏิกิริยาชั้น “รุนแรงมากที่สุด”

เมื่อพิจารณาถึงอายุเริ่มหย่านมและระดับความรุนแรง ของปฏิกิริยาของเด็กกลุ่มตัวอย่างทั้งหมดที่มีต่อการหย่านมแล้ว ปรากฏแนวโน้มว่าเด็กที่หย่านมเมื่ออายุ ๑๒-๑๘ เดือน จะมีปฏิกิริยาต่อการหย่านมในระดับ “รุนแรง” และ “รุนแรงมากที่สุด” มากกว่าเด็กที่เริ่มหย่านมในอายุต่ำกว่าหรือสูงกว่านี้ ทั้งนี้อาจกล่าวได้ว่าตรงกับผลการศึกษาของไวท์คิงที่พบว่าเด็กในวัฒนธรรมต่างๆ จะมีปฏิกิริยาต่อการหย่านมรุนแรงที่สุดเมื่อเด็กหย่านมในอายุระหว่าง ๑๓-๑๘ ปี ตามที่กล่าวไว้แล้วแต่ต้น

จากการวิเคราะห์ความแปรปรวนเกี่ยวกับความรุนแรงของปฏิกิริยาของเด็กกลุ่มตัวอย่างต่อการหย่านมปรากฏว่า ไม่มีความแตกต่างระหว่างเพศสำหรับเด็ก กลุ่มตัวอย่างบ้านพรานเหมือน แต่มีความแตกต่างกันอย่างเด่นชัดระหว่างเด็กที่มีแม่อายุต่างกัน กล่าวคือ เมื่อแบ่งเด็กกลุ่มตัวอย่างออกตามกลุ่มอายุของแม่ตามลำดับอายุน้อย กลาง และมาก (น้อย=๒๓-๓๒ ปี, กลาง=๓๓-๔๒ ปี, มาก=๔๓-๕๒ ปี)

ปรากฏผลว่าเด็กซึ่งแม่อายุ ๒๓-๓๒ ปี มีปฏิริยาต่อการหย่านมรุนแรงกว่าเด็กอีกสองกลุ่มตามลำดับ (ดูผลการวิเคราะห์ได้จากตารางในภาคผนวก ก.) ทั้งนี้ อาจสันนิษฐานได้ว่าแม่ที่ยังมีอายุน้อยมักจะเข้มงวดในการปฏิบัติต่อลูก โดยเฉพาะลูกคนแรกหรือคนต้น ๆ บางทีความเข้มงวดของแม่อาจเกินสมควรจนทำให้เด็กเกิดความข้องคับใจและมีอารมณ์เครียด เด็กจึงตอบสนองแม่ด้วยปฏิริยารุนแรงตามระดับความเครียดของตน แต่เมื่อแม่มีอายุมากขึ้นมีลูกเพิ่มขึ้น พร้อมกันนั้นแม่ได้มีประสบการณ์เกี่ยวกับการเลี้ยงดูบุตรและภาระต่างๆ ในครอบครัวเพิ่มขึ้นด้วย ทำให้แม่ลดความเข้มงวดต่อลูกได้โดยลำดับ เด็กซึ่งแม่มีอายุมากและมีภาระในครอบครัวมาก จึงไม่ใคร่มีอาการเครียดอันเนื่องมาจากความเข้มงวดกวดขันของแม่เท่าไรนัก ฉะนั้น ปฏิริยาของเด็กต่อการหย่านมจึงพลอยลดความรุนแรงไปด้วย

ส่วนเด็กกลุ่มตัวอย่างบ้านอุเม็งนั้น ปรากฏว่าเด็กผู้ชายมีปฏิริยาต่อการหย่านมรุนแรงกว่าเด็กผู้หญิง (ดูผลการวิเคราะห์ได้จากตารางในภาคผนวก ก.) ทั้งนี้ อาจเป็นเพราะแม่ของเด็กผู้ชายเข้มงวดในการหย่านมบุตรมากกว่าแม่ของเด็กผู้หญิง หรือมี ฉะนั้นก็เป็นเพราะเด็กผู้ชายส่วนมากในกลุ่มตัวอย่างนี้ยังไม่พร้อมที่จะหย่านมโดยทันทีทันใดเป็นเหตุให้เด็กเกิดความข้องคับใจและมีอารมณ์เครียดมาก จึงโต้ตอบการหย่านมด้วยปฏิริยาที่รุนแรงกว่าเด็กผู้หญิงในกลุ่มตัวอย่างเดียวกัน อนึ่งมีแนวโน้มว่าเด็กกลุ่มตัวอย่างที่แม่อายุน้อย คือ ๒๓-๓๒ ปี มีปฏิริยาต่อการหย่านมรุนแรงกว่าเด็กซึ่งแม่มีอายุ ๓๓-๔๒ และ ๔๓-๕๒ ปี ตามลำดับเช่นเดียวกันกับเด็กกลุ่มตัวอย่างบ้านพรานเหมือน และอาจสันนิษฐานได้ด้วยเหตุผลเช่นเดียวกันดังกล่าวมาแล้ว

เป็นที่น่าสังเกตว่าเด็กกลุ่มตัวอย่างบ้านพรานเหมือนหรืออุเม็งก็มีส่วนมากสามารถหย่านมได้เรียบร้อยในเร็ววัน เด็กบ้านพรานเหมือน ๔๐ เปอร์เซ็นต์ และเด็กบ้านอุเม็ง ๖๗ เปอร์เซ็นต์หย่านมได้เรียบร้อยภายใน ๓ วัน พวกที่หย่านมได้เรียบร้อยภายใน ๔-๗ วัน เป็นเด็กบ้านพรานเหมือน ๑๓ เปอร์เซ็นต์ และเด็กบ้านอุเม็ง ๒๐ เปอร์เซ็นต์ นอกนั้นหย่านมได้เรียบร้อยภายใน ๒ สัปดาห์ ถึง

๒ เดือน ยกเว้นเด็กบ้านพรานเหมือน ๓ ราย ที่ใช้เวลาหย่านมเกินกว่า ๒ เดือน เนื่องจากบางรายสามารถดื่มนมแม่ได้ทั้งๆ ที่แม่ทาบอระเพ็ดและสิ่งอื่น ๆ ไว้ และบางรายก็สามารถแก้ไขได้โดยเอาน้ำมาล้างและเช็ดสิ่งที่แม่ทาไว้ นั่น ออกได้เป็นผลสำเร็จ แต่ในที่สุกก็แพ้ความพยายามของแม่และยอมรับประทานอาหารอื่นแทนนมต่อไป การที่เด็กกลุ่มตัวอย่างทั้งสองหมู่บ้านส่วนใหญ่หย่านมได้เร็วร้อยในเร็ววันทั้งๆ ที่เด็กถูกหย่านมอย่างทันทีทันใดซึ่งสังคมทั่วไปถือว่าเป็นวิธีหย่านมที่ “รุนแรง” ต่อเด็กอย่างยิ่งนั้น แม่ในบางวัฒนธรรมอาจเห็นว่าไม่น่าจะเป็นไปได้ ทว่าโดยการปฏิบัติแล้ว แม่ในชนบทไทยย่อมไม่เห็นว่ากรหย่านมด้วยวิธีนี้เป็นเรื่องรุนแรงอะไรนัก เพราะก่อนหย่านมเด็กคุ้นกับ “ข้าว” มาจนเกือบจะเป็นอาหารประจำมือของเด็กแทนนมแม่ได้อยู่แล้ว นอกจากนี้เมื่อเด็กมีปฏิกิริยาต่อการหย่านม แม่ก็จะปลอบเอาใจและหลอกล่อให้เด็กคลายความเครียดลงด้วยการอุ้มเดินเล่นหรืออุ้มเด็กอื่น ๆ เล่นกัน พร้อมกับคอยบ่อนอาหารอื่นและหาของเล่นให้ กล่าวคือพยายามทำให้เด็กอึดและเพลิดเพลินกับของเล่นและสภาพแวดล้อมที่ชวนสนุกสนาน จนเด็กลืมกวนรับประทานนมแม่ การทานนมด้วยของขมเช่นบอระเพ็ดหรือยาควินินนั้นแม่บางรายกล่าวว่า นอกจากจะช่วยให้เด็กเลิกดื่มนมแม่เพราะไม่พอใจในรสขมซึ่งผิดปกติไปแล้ว ยังเป็นสิ่งเจริญอาหารอีกด้วย ทำให้เด็กรับประทานอาหารอื่นได้มากขึ้น และหย่านมได้เร็ว ส่วนของอื่น ๆ ที่ใช้หากก็เป็นสิ่งที่ไม่เป็นพิษต่อเด็ก แม่กลุ่มตัวอย่างส่วนมากเห็นว่าการหย่านมบุตรด้วยวิธีทานนมแม่มิได้เป็นการบีบบังคับให้เด็กหย่านมโดยตรง แต่เด็กจะตัดสินใจเอาเองจากรสของนมว่าตนจะดื่มนมต่อไปหรือไม่ เช่น เด็กกลุ่มตัวอย่างบางรายแสดงความสงสัยในรสขม โดยคายนมแม่แล้วจับพิจารณาดู บางรายถามแม่ว่าทำไมนมจึงมีรสขม หรือมีกลิ่น มีสี เช่นนั้น ซึ่งแม่อีกคือโอกาสชักชวนให้ลูกรับประทานอาหารอื่นแทนนมโดยทันที และเมื่อเด็กยังติดใจที่จะดื่มนมอีกเด็กก็จะพบกับรส กลิ่น หรือสี ของนมที่ยังผิดปกติดูอยู่ตลอดไป จึงทำให้เด็กเลิกดื่มนมแม่ได้ในเร็ววัน

สรุป

แม้ว่าเด็กจะพ้นภาวะจากการเป็น “กาฝาก” ในครรภ์แม่มาสู่สภาพแวดล้อมนอกครรภ์แล้วก็ตาม เด็กก็ยังคงอยู่ในภาวะกึ่งกาฝากของแม่อยู่นั่นเอง กล่าวคือยังต้องคุ้ยค่าน้ำนมจากนมแม่มาเลี้ยงร่างกายของตน หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งก็คือร่างกายของแม่ยังเป็นแหล่งผลิตอาหารของเด็กอยู่เช่นเดิมจนกว่าอวัยวะ ระบบ การย่อยอาหารของเด็กจะเจริญแข็งแรงพอที่จะรับประทานอาหารอื่นแทนน้ำนมแม่ได้จึงจะนับว่าเด็กพ้นความเป็นกาฝากของร่างกายแม่อย่างเด็ดขาด ฉะนั้น การหย่านมจึงเป็น ก้าวแรก ที่เด็กเป็นอิสระจากพันธะทางร่างกายระหว่างตัวเองกับแม่ และนำไปสู่การช่วยตนเองต่อไป

แม่กลุ่มตัวอย่างบ้านพรานหมื่น และ บ้าน อู่มิ่งกัรือ เวลาที่บุตร จะหย่านมได้เช่นเดียวกับแม่ทั้งหลาย และระหว่างระยะเวลาของการรอนี้ แม่กลุ่มตัวอย่างทั้งสองหมู่บ้านได้ฝึกให้เด็กรับประทานอาหารอื่นเพิ่มเติม โดยเฉพาะอาหาร ที่เด็ก จะรับประทานเป็นอาหารหลักแทนนมต่อไปคือ “ข้าว” เมื่อแม่เห็นว่าเด็กโตพอและสามารถรับประทานข้าวตลอดจนขนมบางอย่างได้ดีพอสมควรแล้ว จึงได้ให้เด็กหย่านมซึ่งตามความหมายของแม่ก็คือให้เด็กเลิกรับประทานนมแม่โดยเด็ดขาด ดังนั้นวิธีการหย่านมบุตรของแม่ทั้งสองหมู่บ้านจึงเป็นแบบ “ทันทีทันใด” โดยแม่ส่วนใหญ่อาศัยวิธีทาหัวนมด้วยสิ่งที่มีรส กลิ่น หรือ สี ที่เด็กไม่ชอบและไม่เป็นพิษแก่เด็ก และแม่ส่วนน้อยใช้วิธีแยกเด็กไปนอนกับบุคคลในบ้านที่ไม่ใช่แม่ หรือวิธีให้อาหารอื่นแทนนมเมื่อถึงเวลารับประทานของเด็ก

เด็กกลุ่มตัวอย่างส่วนมากมีปฏิกิริยาต่อการหย่านมอยู่ใน ระดับ “รุนแรง” คือ อาเจียน ร้องไห้หรือผละหนี่ไป ซึ่งแม่จะตอบสนองด้วยการลด ความเครียดของเด็กโดยการปลอบโยนล่อหลอกให้เด็กเปล็ดเปล็นสนุกสนานกับสภาพแวดล้อมและรับประทานอาหารที่แม่บ่อนให้จนอิมทุกมือและเลิกรับประทานนมแม่ได้ในที่สุด ปรากฏว่าเด็กกลุ่มตัวอย่างจำนวนกว่าครึ่งหย่านมได้เรียบร้อยภายใน ๓ วัน นอกนั้นหย่านมได้เรียบร้อยภายใน ๗ วัน ๒ สัปดาห์ และภายใน ๒ เดือน ตามลำดับ

แม้ว่าวิธีการหย่านมแบบทันทีทันใดจะเป็นวิธีที่รุนแรงต่อจิตใจของเด็ก แต่จากการปฏิบัติของแม่กลุ่มตัวอย่างอาจสรุปได้ว่า แม่มีวิธีผ่อน ความรุนแรงนี้ ให้กลายเป็นตรงกันข้ามได้เหมือนกัน จะเห็นได้จากการที่เด็กกลุ่มตัวอย่างสามารถหย่านมได้ เรียบร้อยในเวลาเร็ววัน และเด็กไม่มีปัญหาในการรับประทานอาหารอื่นแทนนมแต่อย่างใด.

การฝึกรบการขบถ

การขบถทำให้เป็นที่เป็นที่ทางนั้น เป็นเรื่องสำคัญอีกเรื่องหนึ่งที่แม่ในหมู่บ้านพรานเหมือนและหมู่บ้านอุ้มจะต้องฝึกลูกของตน เมื่อถึงเวลาอันสมควร แม่ใน ๒ หมู่บ้านนี้รายงานว่า ตั้งแต่เด็กเกิดตนก็ใช้ผ้าอ้อมที่รองตัวเด็กนั้นห่ออุจจาระไว้สำหรับแม่ในหมู่บ้านพรานเหมือนจะรวบรวมผ้าที่เประเปื้อนนั้นนำไปซัก และทิ้งอุจจาระลงในหนองน้ำใหญ่ ซึ่งอยู่ไม่ห่างไกลจากบ้านของตนสัก ส่วนแม่ในหมู่บ้านอุ้มจะนำผ้าอ้อมไปซักและทิ้งอุจจาระลงในลำคูซึ่งอยู่ชายหมู่บ้านนั่นเอง

จากการสอบถามแม่ใน ๒ หมู่บ้านนี้ว่า มีความลำบากหรือยุ่งยากใจในการชำระล้างอุจจาระของเด็กหรือไม่ ก็ได้รับคำตอบจากแม่ส่วนมากกว่า ตนไม่มีความรังเกียจในการเก็บล้างอุจจาระของลูกแต่ประการใด หากแต่มีความยุ่งยากใจอยู่บ้างในข้อที่ว่า เด็กเล็กถ่ายบัสสาวะและอุจจาระบ่อย ๆ ตนก็ต้องทำงานที่กำลังทำอยู่ไปเปลี่ยนผ้าอ้อม และทำความสะอาดให้ลูก ยิ่งเป็นฤดูแล้งด้วยแล้ว น้ำในหนองน้ำใหญ่หรือในลำคูก็จะแห้งขอดลง หานาซักผ้าอ้อมลำบาก ต้องไปตักน้ำจากบ่อมาซักผ้าอ้อม ก็ยิ่งเพิ่มภาระแก่แม่มากขึ้น

ก. ความสำคัญของการฝึกรบในเรื่องการขบถตามทัศนะของแม่

จากการสัมภาษณ์แม่เรื่องฝึกรบลูกในการขบถนั้น แม่ให้ความเห็นว่าเหตุที่ต้องมีการอบรมเพราะแม่สังเกตเห็นว่า การฝึกในเรื่องนี้จะเป็นประโยชน์ต่อตัวเด็กเอง และต่อแม่ด้วย สำหรับประโยชน์ต่อตัวเด็กนั้นแม่เชื่อว่า การฝึกเด็กให้รู้จักรักษาความสะอาดในเรื่องการขบถนั้น จะช่วยให้เด็กเป็นคนสะอาด และมีระเบียบเรียบร้อย กบหาสมาคมกับผู้อื่นก็ไม่มีคนรังเกียจ

จากคำตอบเกี่ยวกับความสำคัญในการฝึกอบรมการขับถ่ายตาม ทักษะ ของ แม่ใน ๒ หมู่บ้านนี้อาจแบ่งออกได้เป็น ๓ ประเภท คือ

ก. ความสำคัญของการฝึกในด้านที่เกี่ยวกับ ความ สะอาด และ สุขภาพ ของ เด็ก แม่ได้ให้ความเห็นว่า การฝึกให้เด็กรู้จักขับถ่ายเป็นที่เป็นที่ทางย่อมจะทำให้เด็กเป็นคน สะอาดไม่ถ่ายเลอะเทอะ ทั้งเนื้อตัวของเด็กก็จะไม่เกิดผื่นคันตามผิวหนัง เพราะเปราะ เบือนอุจจาระและปัสสาวะ นอกจากนี้ การฝึกให้เด็กรู้จักขับถ่ายเป็นเวลาจะช่วยให้ เด็กขับถ่ายเป็นปกติทุกวัน ทำให้เด็กมีสุขภาพสมบูรณ์

ข. ความสำคัญของการฝึกที่เกี่ยวกับความสะอาดของแม่ แม่กล่าวว่าเมื่อฝึก ให้ลูกรู้จักขับถ่ายเป็นเวลาและเป็นที่เป็นที่ทางแล้ว ย่อม จะ ช่วยลด ภาระ ของ แม่ ได้ มาก ทีเดียวเพราะแม่ไม่ต้องเสียเวลาคอยชำระล้างตัวเด็ก ซักเสื้อผ้าที่เด็กถ่ายรด และทำความสะอาด พื้นเรือนที่เด็กถ่ายไว้เลอะเทอะ แม่จะไม่ได้ใช้เวลาที่อาจเสียไปนั้นประกอบ อาชีพหรือทำงานอื่นได้สะดวก

ค. ความสำคัญของการฝึกในด้านสังคม ข้อนี้นับเป็นผลสืบเนื่องมาจากการฝึก ในด้านความสะอาด และสุขภาพอีกต่อหนึ่ง กล่าวคือ เมื่อฝึกให้เด็กเป็นคนสะอาด รู้จักขับถ่ายเป็นที่เป็นที่ทางแล้ว เด็กก็จะได้สะอาดไม่เป็นที่น่ารังเกียจแก่ผู้ไปมาหาสู่ หรือผู้ที่ได้พบเห็น และแม่เองก็จะไม่ถูกตำหนิว่าปล่อยปละละเลย ลูกและบ้านเรือน ให้สกปรกเลอะเทอะ ยิ่งกว่านั้นแม่บางรายยังมีความเห็นว่าเด็กที่ไม่ได้รับการฝึกอบรม ให้รู้จักควบคุมบังคับการขับถ่ายแต่เล็กนั้น เมื่อโตขึ้นก็จะกลายเป็นคนสกปรกเข้ากับ ใครไม่ได้ ดังที่แม่บางรายรายงานว่ “ถ้าไม่หัดโตขึ้นจะเป็นเด็กสกปรก เพื่อนฝูง ก็รังเกียจไม่ยอมเข้าใกล้”

ตารางที่ ๘ อัตราส่วนร้อยละของคำตอบของแม่เกี่ยวกับความสำคัญของการฝึกรอบรมในเรืองการขับถ่าย

หมู่บ้าน	ความสะอาดและ สุขภาพของเด็ก	ความสะอาดของแม่	ความสำคัญเชิงสังคม	รวม
พรานหมื่อน	๕๕	๒๑	๓๔	๑๐๐
อุเม็ง	๓๘	๓๑	๓๑	๑๐๐

ตารางข้างบนนี้แสดงอัตราส่วนร้อยละของจำนวนคำตอบที่แม่กลุ่มตัวอย่างทั้งหมดในแต่ละหมู่บ้านเกี่ยวกับความสำคัญของการฝึกรอบรมเด็ก ในเรืองการขับถ่าย แม่บางรายเน้นถึงความสำคัญในการฝึกเด็กเรื่องนี้ไว้หลายด้านด้วยกัน

ตามตารางที่ ๘ นี้แสดงให้เห็นว่า แม่ส่วนมากใน ๒ หมู่บ้านถือเอาความสำคัญของการฝึกรอบรมในเรืองการขับถ่ายเกี่ยวกับตัวเด็กเป็นสิ่งสำคัญที่สุด โดยเฉพาะอย่างยิ่งในด้านความสะอาดและสุขภาพ เพราะแม่มุ่งหวังที่จะฝึกให้ลูกรู้จักควบคุมการขับถ่ายให้เรียบร้อย และเป็นที่เป็นทาง ทั้งนี้เพื่อช่วยให้เด็กมีนิสัยสะอาดติดตัวต่อไปข้างหน้า

ในการฝึกเด็กเรื่องนี้แม่บ้านพรานหมื่อนเห็นความสำคัญของการฝึกในเชิงสังคมเป็นอันดับรองลงมา ส่วนความสะอาดของแม่นับเป็นความสำคัญอันดับสุดท้ายของแม่หมู่บ้านนี้ แต่แม่ในหมู่บ้านอุเม็งเห็นความสำคัญเชิงสังคม และความสะอาดของแม่มีความสำคัญเท่าเทียมกัน แต่ก็มีแม่บางรายเช่นกันที่ไม่เห็นความจำเป็นในการฝึกเรื่องนี้แก่เด็ก เช่นแม่บ้านพรานหมื่อน ๒ รายเชื่อว่า เมื่อเด็กเติบโตขึ้นได้รับประทานอาหารเป็นเวลาอย่างผู้ใหญ่แล้ว การบังคับการขับถ่ายก็จะทำได้เองโดยสมบูรณ์

ข. อายุที่เริ่มฝึกรอบรมการขับถ่ายและวิธีฝึก

ในการฝึกไม่ให้ลูกขับถ่ายเลอะเทอะ หรือให้รู้จักขับถ่ายเป็นที่เป็นทางนั้น โดยทั่ว ๆ ไป แม่กลุ่มตัวอย่างบ้านพรานหมื่อนเริ่มฝึกเมื่อลูกอายุ ระหว่าง ๔ เดือนถึง ๕ ปี ส่วนแม่บ้านอุเม็งเริ่มฝึกเมื่อลูกอายุตั้งแต่ ๒ เดือนขึ้นไปจนถึง ๓ ปี

ตารางที่ ๕ อายุที่เริ่มฝึกรวมการขับถ่าย และวิธีฝึก

อายุที่เริ่ม ฝึกรวมการขับถ่าย	วิธีฝึกรวม การขับถ่าย	อัตราส่วนร้อยละของ จำนวนแม่บ้าน พรานเหมือน		รวม	อัตราส่วนร้อยละของ จำนวนแม่บ้าน อุเม็ง		รวม
		สังเกต อาการ	ฝึกเป็น เวลา		สังเกต อาการ	ฝึกเป็น เวลา	
๑.	ก่อน ๖ เดือน	๒	๒	๔	๒๐	๗	๒๗
๒.	๖ เดือน - ๑ ปี	๕๓	๙	๖๒	๓๐	๒๑	๕๑
๓.	๑ ปี - ๑ ^๑ / _๒ ปี	—	—	—	๑๕	๒	๑๗
๔.	๑ ^๑ / _๒ ปี - ๒ ปี	๑๔	๓	๑๗	—	๓	๓
๕.	๒ ปี ขึ้นไป	๑๓	—	๑๓	—	๒	๒
	รวม	๘๒	๑๔	๙๖	๖๕	๓๕	๑๐๐

มีแม่ในกลุ่มตัวอย่างบ้านพรานเหมือนอีก ๔๕ กล่าวว่าไม่มีการฝึก

ตามตารางที่ ๕ ซึ่งแสดงอายุของเด็กกลุ่มตัวอย่างบ้านพรานเหมือนและบ้านอุเม็ง เมื่อแม่เริ่มฝึกรวมการขับถ่าย พร้อมทั้งวิธีฝึก ปรากฏว่า แม่ใน ๒ หมู่บ้านส่วนมาก เริ่มฝึกการขับถ่ายเมื่อลูกอายุระหว่าง ๗ เดือน ถึง ๑ ปี สำหรับแม่กลุ่มตัวอย่างบ้านพรานเหมือน มีจำนวนทั้งหมด ๔๗ ราย ๒ ในจำนวนนี้รายงานว่าตนไม่เคยฝึกการขับถ่ายของลูกเลย เพราะเชื่อว่าเมื่อเด็กเติบโตขึ้นเด็กก็จะสามารถบังคับการขับถ่ายได้เรียบร้อยเอง ส่วนแม่อีก ๔๕ ราย เริ่มฝึกการขับถ่ายของลูกในระดับอายุต่าง ๆ กัน กล่าวคือแม่ส่วนใหญ่เริ่มฝึกการขับถ่ายเมื่อลูกอายุระหว่าง ๗ เดือนถึง ๑ ปี ซึ่งเป็นระยะที่แม่กลุ่มตัวอย่างบ้านพรานเหมือนเริ่มฝึกการขับถ่ายของลูกมากที่สุด ส่วนน้อยเริ่มฝึกการขับถ่ายเมื่อลูกอายุระหว่าง ๔ เดือนถึง ๖ เดือนบ้าง หรือเมื่อลูกอายุ

เกิน ๑^๐/_๒ ปี ขึ้นไปจนถึง ๒ ปีบ้าง และบางรายก็เริ่มฝึกเมื่อลูกอายุเกิน ๒ ปี ขึ้นไปจนถึง ๔ ปี บ้าง สำหรับการเริ่มฝึกเมื่อลูกอายุ ๔ ปี นั้นนับเป็นระยะของการฝึกที่ช้าที่สุดของแม่กลุ่มตัวอย่างบ้านพรานเหมือน

หนึ่งปรากฏว่าไม่มีแม่บ้านพรานเหมือนรายใดฝึกให้เด็ก คบ คุ่ม การขับถ่ายเมื่อเด็กอายุระหว่าง ๑—๑^๐/_๒ ปี เลย

สำหรับแม่กลุ่มตัวอย่างบ้านอุเม็ง มีจำนวนทั้งหมด ๖๖ ราย ที่เริ่มฝึกการขับถ่ายของลูกในระดับอายุต่าง ๆ กันนั้น ปรากฏว่าแม่ประมาณครึ่งหนึ่งเริ่มฝึกเมื่อลูกอายุหลัง ๖ เดือน ถึง ๑ ปี ส่วนแม่อีกประมาณ ๑ ใน ๔ เริ่มฝึกเมื่อลูกอายุ ๒—๖ เดือน แม่ที่เหลือนอกนั้นฝึกเมื่อลูกอายุเกิน ๑ ปี ขึ้นไป จนถึง ๑^๐/_๒ ปี บ้าง หรือฝึกเมื่อลูกอายุเกิน ๑^๐/_๒ ปี ขึ้นไปจนถึง ๒ ปีบ้าง ฯลฯ มีแม่เพียงรายเดียวที่เริ่มฝึกเมื่อลูกอายุ ๓ ปี ซึ่งนับเป็นระยะที่เริ่มฝึกการขับถ่ายที่ช้าที่สุดของแม่กลุ่มตัวอย่างบ้านอุเม็ง

การที่แม่ส่วนใหญ่ของ ๒ หมู่บ้านเริ่มฝึกการขับถ่าย เมื่อลูกอายุหลัง ๖ เดือน ถึง ๑ ปีนั้น แม่ได้ให้เหตุผลว่าเด็กแข็งแรงพอที่จะจับนั่งร้องได้แล้ว แม่บางรายที่เริ่มฝึกลูกเมื่ออายุเพียง ๒-๓ เดือน ก็ให้เหตุผลทำนองเดียวกับแม่เหล่านั้น ทั้ง ๆ ที่เด็กในวัยนี้ตามความเป็นจริงแล้วยังอ่อนเกินกว่าจะจับนั่งร้องได้ ส่วนเด็กในวัยหลัง ๖ เดือน ถึง ๑ ปี ก็ยังเล็กเกินกว่าจะเข้าใจจุดประสงค์ของแม่ที่ไม่ต้องการให้ลูกถ่ายเลอะเทอะ หรือให้รู้จักถ่ายเป็นที่เป็นทางได้ การที่แม่เหล่านั้นเริ่มฝึกอบรมการขับถ่ายของลูกในระยะที่เด็กยังอายุน้อยมากอยู่นั้น อาจเป็นเพราะแม่ต้องการจะปลูกฝังนิสัยให้เด็กเคยชินกับสถานที่หรือภาชนะสำหรับการขับถ่าย หรือเพื่อให้เด็กรู้จักถ่ายเป็นที่เป็นทางได้เร็วขึ้น ผลของการฝึกดังกล่าวก็จะช่วยให้แม่มีภาระในเรื่องนี้น้อยลงได้อีกต่อหนึ่งก็เป็นได้

ยิ่งกว่านั้นจะสังเกตเห็นได้อีกว่ามีแม่บ้านอุเม็ง จำนวนมากกว่าแม่บ้านพราน-เหมือนถึง ๒๑ % ที่เริ่มฝึกการขับถ่ายเมื่อลูกอายุระหว่าง ๒-๖ เดือน จึงอาจกล่าวได้แต่เพียงว่า แม่บ้านอุเม็งเริ่มฝึกการขับถ่ายของลูกเร็วกว่าแม่บ้านพรานเหมือน

บรรดาแม่กลุ่มตัวอย่างบ้านอนุเม็งที่เริ่มฝึกลูกเมื่ออายุระหว่าง ๒-๖ เดือน มีอยู่ ๑๗ รายด้วยกัน ในแม่เหล่านี้ ๑๑ ราย รายงานว่าตนประสบผลสำเร็จในการฝึกเป็นอย่างดีคือลูกไม่เคยทำเลอะเทอะเลย นอกจากแม่ ๖ รายที่ให้สัมภาษณ์ว่า ลูกเคยถ่ายเลอะเลอะภายหลังที่ฝึกอบรมการขับถ่ายแล้ว ในบรรดาแม่ทั้ง ๖ รายนี้เมื่อตรวจสอบข้อมูลปรากฏว่ามีอยู่เพียงรายเดียวที่ลงโทษเมื่อลูกถ่ายเลอะเทอะ ส่วนแม่รายอื่นๆ ใช้วิธีฝึกซ้ำ โดยไม่ต้องลงโทษแต่อย่างใด แต่บางรายเพียงแต่พยายามให้ลูกรับประทาน เพราะคิดว่าลูกกลับถ่ายเลอะเทอะก็เนื่องจากความเจ็บป่วยมากกว่าสาเหตุอื่น

จากผลการค้นคว้าของเซียส์^๑ และคณะรายงานว่า แม่ชาวอเมริกันจากกลุ่มตัวอย่างเริ่มฝึกการขับถ่ายเมื่อลูกอายุระหว่าง ๕-๙ เดือน และระยะที่ฝึกมารองลงมาคือ เมื่ออายุระหว่าง ๑๐-๑๔ เดือน ส่วนแม่ในหมู่บ้านพรานเหมือนและบ้านอนุเม็งส่วนมากเริ่มต้นฝึกการขับถ่ายของลูกเมื่ออายุระหว่าง ๗ เดือน-๑ ปี นับเป็นระยะเริ่มการฝึกที่พอประมาณได้ว่าใกล้เคียงกัน กระนั้นก็อาจกล่าวได้ว่าเมื่อพิจารณาถึงอายุของลูกที่แม่ชาวอเมริกันและแม่ใน ๒ หมู่บ้านเริ่มฝึกการขับถ่ายก็นับว่าแม่ทั้งสามแห่งนี้เริ่มฝึกลูกในระยะที่เร็ว

เกี่ยวกับการฝึกอบรมการขับถ่ายนี้ นักจิตวิทยา^๒ บางท่านได้ให้ความเห็นว่าการฝึกอบรมการขับถ่ายเป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้เกิดความกังวลใจให้แก่พ่อแม่ ส่วนกุมารแพทย์ทั่วไปก็ได้แนะนำให้พ่อแม่ยืดเวลาการฝึกอบรมการขับถ่ายไว้ จนกว่าลูกจะมีอายุย่างเข้าขวบที่ ๒ แล้ว ทั้งนี้เพื่อให้เด็กมีความพร้อมทางร่างกายเสียก่อน แม้กระนั้นก็ยังมียุติแม่อยู่ไม่น้อยที่พยายามจะฝึกเมื่อลูกมีอายุน้อยกว่าอายุที่แพทย์แนะนำ

นอกจากนี้ยังมีแพทย์ซึ่งได้ศึกษาคู่ฝาแฝดพบว่า การฝึกอบรมการขับถ่ายจะให้ผลดีที่สุด ถ้าเริ่มฝึกเมื่อเด็กอายุเข้าปลายขวบที่สอง ทั้งนี้ได้รับการยืนยันจากการค้นคว้าเกี่ยวกับพัฒนาการทางระบบประสาทของเด็กอีกด้วย^๓

๑ Sears, Maccoby and Levin, Patterns of Child Rearing, 1957, P. 109

๒ Don C. Dinkmeyer, Child Development-The Emerging Self, 1965, P. 388

๓ Josselyn, Psychosocial Development of Children, 1964, P. 52

ส่วน ฟิลลิปส์ และกิปสัน^๔ ได้ให้ความเห็นว่า ปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้นย่อมมีสาเหตุเนื่องมาจากพ่อแม่ เช่น คอยเคี่ยวเข็ญลูกในเรื่องความสะอาด และพยายามฝึกอบรมการขับถ่ายขณะเด็กยังอายุน้อยเกินไป ในกรณีเช่นนี้เด็กมักจะกลับทำเลอะเทอะได้ง่าย

เมื่อเปรียบเทียบผลการค้นคว้าในเรื่องนี้กับที่ได้จากทำบลนาป่าแล้ว จะเห็นได้ว่า แม่ส่วนใหญ่ของทำบลนาป่า เริ่มฝึกการขับถ่ายเมื่อลูกอายุระหว่าง ๑-๒ ปี โดยแม่ที่ทำบลนให้เหตุผลว่าเด็กแข็งแรงพอนั่งได้แล้ว และรู้ภาษาพูดกันรู้เรื่อง^๕ ซึ่งแตกต่างกับแม่ส่วนใหญ่ของบ้านพรานเหมือนและบ้านอุเม็ง ที่เริ่มการฝึกเรื่องนี้เร็วกว่าแม่ที่ทำบลนาป่า อย่างไรก็ตาม การเริ่มฝึกการขับถ่ายก่อนที่เด็กจะมีความพร้อม มิใช่จะเป็นสาเหตุเดียวที่ทำให้เกิดปัญหาเกี่ยวกับการขับถ่าย หากความรุนแรงของวิธีการฝึกของแม่ก็เป็นสาเหตุสำคัญยิ่งอีกประการหนึ่งได้ด้วย เช่น แม่บ้านพรานเหมือนรายหนึ่งฝึกการขับถ่ายด้วยวิธีรุนแรง ได้แก่การเขียนตี เมื่อผู้วิจัยได้สอบถามถึงความยากลำบากในการฝึกการขับถ่ายก็ได้รับคำตอบว่า การฝึกการขับถ่ายสำหรับลูกผู้หนึ่งสำเร็จได้โดยยาก

ค. วิธีฝึกอบรมการขับถ่าย

ในการฝึกการขับถ่ายของเด็กนั้น ปรากฏว่าแม่ใน ๒ หมู่บ้านใช้วิธีฝึกอยู่ ๒ อย่างด้วยกัน วิธีหนึ่งคือสังเกตอาการที่เด็กแสดงให้ทราบ เมื่อต้องการขับถ่ายแล้วจึงฝึก ส่วนอีกวิธีหนึ่งคือฝึกให้เด็กขับถ่ายเป็นเวลา โดยแม่เป็นผู้กำหนดเวลานั้นๆเองตามตาราง ซึ่งแสดงอายุที่เริ่มฝึกการขับถ่ายพร้อมทั้งวิธีฝึก ปรากฏว่าทุกระดับอายุที่เริ่มฝึกการขับถ่ายแม่บ้านพรานเหมือน ส่วนใหญ่ใช้วิธีสังเกตอาการของลูกแล้วจึงฝึก และแม่บ้านอุเม็งเป็นจำนวนเกินกว่าครึ่งใช้วิธีเดียวกันนี้

^๔ Phillips and Gibson, Psychology and Personality, 1957, P. 15

^๕ สถาบันระหว่างชาติสำหรับการค้นคว้าเรื่องเด็ก รายงานการวิจัยฉบับที่ ๙ อิทธิพลของสังคมต่อพัฒนาการของเด็กที่ตำบลนาป่า อำเภอเมือง จังหวัดชลบุรี เล่ม ๒ หน้า ๖๑

ในการฝึกการขับถ่าย โดยใช้วิธีสังเกตอาการนั้น แม่ใน ๒ หมู่บ้านรายงานว่า เมื่อตนเห็นลูกแสดงอาการว่าต้องการขับถ่ายไม่ว่าเวลาใดก็ตาม ถ้าลูกยังเล็กเดินไม่ได้ แม่ก็จะอุ้มไปนั่งถ่ายที่รอง หรือที่พื้นดิน แต่ถ้าเด็กโตพอจะพูดได้ก็จะบอกให้แม่ทราบ ว่าตนต้องการถ่าย และแล้วแม่ก็จะพาลูกไปยังสถานที่ที่แม่จัดไว้ และคอยดูแลจนกว่า เด็กจะถ่ายเสร็จเรียบร้อย และทำความสะอาดให้ลูก แม่จะทำเช่นนี้ทุกครั้ง จนกว่า เด็กจะเคยชินและในที่สุดเด็กก็จะสามารถไปถ่ายที่รอง หรือสถานที่ที่แม่ต้องการได้ ตามลำพัง ซึ่งก็เป็นเวลาที่เด็กโต จนเดินไต่คล่องและพูดรู้ภาษาแล้ว

สำหรับการฝึกให้เด็กขับถ่ายเป็นเวลานั้นเป็นวิธีที่ให้ความสะดวกแก่แม่มากกว่า วิธีแรก เพราะไม่ต้องเสียเวลาคอยสังเกตอาการของลูก ว่าจะต้องการขับถ่ายหรือไม่ ในระยะที่เด็กอายุต่ำกว่า ๑ ปี แม่กลุ่มตัวอย่างบ้านอุเม็งใช้การฝึกด้วยวิธีนี้มากที่สุด และมากกว่าแม่บ้านพรานเหมือนถึง ๑๗% ส่วนวิธีฝึกให้ลูกขับถ่ายเป็นเวลานั้น แม่ของทั้ง ๒ หมู่บ้านได้ให้คำตอบว่าทุก ๆ เช้าหรือทั้งเช้าและเย็น หรือหลังจากรับประทานอาหารเข้าแล้ว แม่ก็จะอุ้มหรือพาไปนั่งลง แม่ลูกจะไม่ได้แสดงอาการว่าต้องการ ขับถ่ายก็ตาม เพราะแม่เชื่อว่าในระยะแรก ๆ ของการฝึกอบรม เด็กอาจจะไม่ต้องการ ขับถ่าย แต่เมื่อฝึกหลาย ๆ ครั้ง เด็กก็จะชินและในที่สุดก็จะสามารถบังคับการขับถ่าย ให้เป็นเวลาได้เอง

เนื่องจากในหมู่บ้านพรานเหมือนส่วนมากไม่มีส้วมที่ถูกลักษณะ ครอบครัวยุคใหม่ฐานะดีเท่านั้นจึงจะสร้างส้วมซึมไว้ใช้ในบ้านของตน ดังนั้นแม่ส่วนใหญ่เมื่อเห็นว่า ลูกของตนโตเกินไปไม่สมควรจะนั่งรองถ่ายอีกต่อไปแล้ว ก็พาลูกไปถ่ายในส้วม หลังบ้านบ้าง หรือถ้าบ้านใดอยู่ใกล้ป่า หรือใกล้ทุ่งนา ก็จะพาลูกไปยังสถานที่นั้น ๆ ตามความสะดวกของแม่ นอกจากในเวลากลางคืนเท่านั้น จึงจะอนุญาตให้ลูกนั่งถ่าย ที่รองได้ แต่สำหรับในหมู่บ้านอุเม็งนั้น ส่วนมากเขามักจะสร้างส้วมหลุมไว้ชั่วคราวที่บ้าน ฉะนั้นเมื่อแม่เลิกให้ลูกนั่งรองแล้ว ก็จะหัดให้ลูกไปถ่ายที่ส้วม ซึ่งสร้างไว้ และในระยะหลังของการฝึกอบรมการขับถ่ายนี้ แม่ใน ๒ หมู่บ้านจะฝึกให้ลูกรู้จักทำความสะอาด ภายหลังการขับถ่ายด้วย

วิธีฝึกรวมการขับถ่ายที่แม่ใช้โดยสังเกตอาการนั้น นับเป็นการช่วยให้เด็กได้ขับถ่ายตามที่เด็กต้องการ และในขณะเดียวกันแม่เองก็ได้รับความสะดวก ที่ไม่ต้องเป็นภาระคอยเช็คล้างอุจจาระของลูก เพราะเมื่อใดก็ตามที่ลูกแสดงอาการดังกล่าว แม่ก็จะพาลูกไปถ่ายยังสถานที่ที่แม่ต้องการ เมื่อเป็นเช่นนี้บ่อย ๆ เข้า เด็กก็จะเกิดความเคยชินกับการขับถ่ายเป็นที่เป็นทางใดเอง อย่างไรก็ตามการฝึกการขับถ่ายด้วยวิธีนี้ ถ้าเด็กยังเล็กไม่สามารถบอกแม่ได้ แม่ก็ต้องคอยหมั่นสังเกตอาการของลูก มิฉะนั้นเด็กอาจขับถ่ายเลอะเทอะ เมื่อแม่ไม่อาจมีเวลาสังเกตเด็กได้ตลอดเวลา

ส่วนการพิจารณาว่าการฝึกให้เด็กขับถ่ายเป็นเวลานั้น จะมีผลดีผลเสียอย่างไรนั้น ในแง่หนึ่งก็อาจกล่าวได้ว่าการฝึกให้เด็กขับถ่ายเป็นเวลานั้น คุณคล้ายกับจะเป็นการบังคับให้ถ่ายในเมื่อเด็กยังไม่ต้องการขับถ่าย และยิ่งถ้าแม่มีความเข้มงวดในการฝึกด้วยแล้ว ก็อาจจะทำให้เด็กมีทัศนคติที่ไม่ดีต่อการขับถ่ายได้ แต่ในอีกแง่หนึ่ง ถ้าพิจารณาในด้านการฝึกให้เด็กรู้จักขับถ่ายเป็นเวลาและถูกต้องถูกทาง โดยผู้ฝึกไม่เข้มงวดต่อการฝึกมากเกินไปนัก การฝึกชนิดนี้น่าจะให้ผลดีต่อการพัฒนาด้านสังคมของเด็กอย่างหนึ่ง

ดังนั้นหากจะให้การฝึกด้วยวิธีนี้ได้ผล ในระยะเริ่ม ๆ การฝึกแม่ควรให้ลูกถ่าย ณ สถานที่ และเวลาเดียวกันทุกวัน และควรเป็นเวลาหลังอาหารด้วย แต่ถ้าเด็กยังไม่ต้องการขับถ่ายก็ไม่ควรปล่อยให้นั่งนานเกิน ๓-๔ นาที มิฉะนั้นอวัยวะที่ควบคุมการขับถ่ายของเด็กอาจเป็นอันตรายได้

จากการค้นคว้าของเซียส์^๖ บ่งให้เห็นชัดว่า แม่ที่มีความเข้มงวดกวดขันในเรื่องการฝึกการขับถ่าย มักจะเข้มงวดในด้านอื่น ๆ ด้วย เช่นในเรื่องความเป็นระเบียบเรียบร้อย มรรยาทในการรับประทานอาหาร และการกระทำในสิ่งที่ถูกที่ควร ยิ่งกว่านั้นยังพบอีกว่าความเข้มงวดในการฝึกการขับถ่ายมีส่วนสัมพันธ์กับความกระตือรือร้นทางอารมณ์ของเด็กอีกด้วย

๖ Faegre, Anderson and Harris, Child Care and Training, 1958, P. 95

๗ Dinkmeyer, loc. cit.

แต่ปรากฏว่าแม่ในหมู่บ้านพรานหมื่นและบ้านอุเม็ง ไม่ว่าจะฝีกให้ลูก ฝักเป็นเวลาหรือจะสังเกตอาการของเด็กก็ตาม แม่เหล่านั้นไม่มีความเข้มงวดในการ ฝีก ทั้งนี้เพราะแม่ใช้การฝีกอย่างชนิดค่อยเป็นค่อยไป ดังจะเห็นได้จากตารางที่ ๑๐ ซึ่งแสดงวิธีการที่แม่ฝีกลูกเกี่ยวกับการขับถ่าย ปรากฏว่าแม่ส่วนใหญ่ของบ้านพราน-หมื่น ๓๘ ราย (๘๑%) และแม่บ้านอุเม็ง ๔๘ ราย (๖๓%) ฝีกการขับถ่าย ของลูกโดยไม่ใช้การลงโทษแต่อย่างใด หากลูกทำเลอะเทอะ แม่ก็จะเตือนให้ขับถ่าย ก่อนนอน ดังนั้นเด็กกลุ่มตัวอย่างใน ๒ หมู่บ้าน ส่วนใหญ่จึงไม่มีความขงคับใจทาง อารมณ์อันเนื่องมาจากการถูกบังคับในเรื่องฝีกการขับถ่ายเลย นอกจากในบางราย ส่วนน้อยที่แม่เข้มงวดในการฝีกดังเช่นแม่บ้านพรานหมื่น ๒ รายและแม่บ้านอุเม็ง ๑๒ รายที่ใช้วิธีชูและลงโทษ ถ้าลูกขับถ่ายเลอะเทอะ และบ้างก็ลงโทษลูกด้วยการ เมียนตี ด้วยเหตุนี้แม่ของ ๒ หมู่บ้าน บางรายจึงต้องประสบปัญหาเกี่ยวกับการขับถ่าย เมื่อเด็กเติบโตขึ้นดังจะได้อกล่าวในหัวข้อต่อไป

ตารางที่ ๑๐ อัตราส่วนร้อยละของจำนวนแม่ที่ให้คำตอบเกี่ยวกับวิธีการ ฝีกอบรมการขับถ่ายของเด็กกลุ่มตัวอย่างบ้านพรานหมื่นและบ้านอุเม็ง

		บ้านพรานหมื่น	บ้านอุเม็ง
๑.	ไม่มีการฝีก	๔	—
๒.	ฝีกโดยไม่มีการลงโทษ ถ้าทำเลอะเทอะ ก็เตือนให้ถ่ายก่อนนอน	๘๑	๖๓
๓.	ตุดลูกให้ลูก บังคับให้นั่งถ่ายนาน ๆ	๕	๑๔
๔.	ชู่จะตี	๔	๑๘
๕.	ตี	๒	๕
	รวม	๑๐๐	๑๐๐

ง. วิธีฝึกการขับถ่ายปัสสาวะ

ในการฝึกการขับถ่ายปัสสาวะนั้น แม่ใน ๒ หมู่บ้านส่วนมากเริ่มฝึกพร้อมกับ การขับถ่ายอุจจาระ โดยให้เหตุผลว่า เมื่อฝึกให้ลูกถ่ายอุจจาระแล้ว เด็กก็จะต้อง ถ่ายปัสสาวะไปพร้อม ๆ กัน จึงเท่ากับได้ฝึกการขับถ่ายปัสสาวะไปด้วยโดยปริยาย แต่เนื่องจากเด็กขับถ่ายปัสสาวะบ่อยครั้ง กว่า การขับถ่ายอุจจาระ แม่ถึงต้องเพิ่มเวลา ของการฝึกปัสสาวะให้บ่อยครั้งด้วย เช่น ในเวลากลางวันก็จะให้ลูกปัสสาวะหลังตื่นนอน และหลังการให้นม ในเวลากลางคืนก็จะให้ลูกถ่ายปัสสาวะก่อนนอนอีกครั้งหนึ่งและใน ตอนดึกแม่ก็จะอุ้มลูกให้นั่งร้อง หรือปลุกให้ลุกขึ้นถ่ายปัสสาวะอีก ๑-๒ ครั้ง มีแม่ บ้านอุเม็งประมาณ ๓๔ % เริ่มฝึกเด็กให้รู้จักควบคุมการขับถ่ายปัสสาวะก่อนขับถ่าย อุจจาระ คือเริ่มให้เด็กควบคุมการขับถ่ายอย่างแรกเมื่ออายุระหว่าง ๒-๘ เดือน และ อย่างหลังเมื่ออายุ ระหว่าง ๕ เดือน-๑ ๒ ปี เช่นแม่รายหนึ่งเริ่มฝึกให้ลูกถ่ายปัสสาวะ เมื่ออายุ ๓ เดือน แต่ฝึกการขับถ่ายอุจจาระเมื่อลูกอายุ ๕ เดือนตั้งนี้เป็นต้น

จ. อายุที่เด็กสามารถบังคับการขับถ่ายได้เรียบร้อย

ในเรื่องที่ว่าเมื่อฝึกแล้วเด็กจะสามารถบังคับการขับถ่ายได้เมื่ออายุเท่าใดนั้น ปรากฏว่าแม่บ้านพรานเหมือนเกือบครึ่งของกลุ่มที่เริ่มฝึกการขับถ่าย เมื่อลูกอายุ ๗ เดือน-๑ ปี รายงานว่าลูกของตนสามารถบังคับการขับถ่ายได้เรียบร้อยเมื่ออายุ ๓ ปี

ส่วนแม่บ้านอุเม็งประมาณครึ่งหนึ่งของกลุ่มที่เริ่มฝึกการขับถ่ายลูกในวัยเดียวกัน กับเด็กกลุ่มตัวอย่างบ้านพรานเหมือนดังกล่าว รายงานว่าลูกของตนสามารถบังคับการ ขับถ่ายได้เรียบร้อย เมื่ออายุ ๒ ปี ส่วนแม่จำนวนที่เหลือของทั้ง ๒ หมู่บ้าน รายงานเกี่ยวกับอายุที่เด็กทำได้เรียบร้อยแตกต่างกันไปมาก ผู้รายงานใช้วิธีการทดสอบ ทางสถิติด้วยการหาค่า ไคสแควร์ ระหว่างอายุที่เริ่มฝึกการขับถ่ายกับอายุที่เด็กสามารถ บังคับการขับถ่ายได้เรียบร้อย ปรากฏว่าผลที่ได้ ไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ แสดงว่า การเริ่มต้นฝึกการขับถ่ายเร็วหรือช้า ไม่มีผลต่อระยะเวลาที่ใช้ในการฝึก ดังจะเห็น

ได้จากตัวอย่าง เช่นแม่บ้านพรานเหมือนรายหนึ่งเริ่มฝึกการขั้ด้ายเมื่อลูกอายุ ๘ เดือน ลูกสามารถบังคับการขั้ด้ายได้เมื่ออายุ ๑ ๒ ปี ซึ่งนับว่าเด็กบังคับการขั้ด้ายได้เร็วที่สุดสำหรับเด็กในกลุ่มนี้ ส่วนแม่อีกรายหนึ่งเริ่มฝึกเมื่อลูกอายุ ๘ เดือน เช่นกัน แต่ลูกสามารถบังคับการขั้ด้ายได้เมื่ออายุถึง ๕ ปี ซึ่งเป็นระยะที่ช้าที่สุด

ในทำนองเดียวกัน แม่บ้านอุเม็งอีก ๒ ราย ที่เริ่มฝึกการขั้ด้ายเมื่อลูกอายุ ๘ เดือน รายหนึ่งรายงานว่าลูกสามารถบังคับการขั้ด้ายได้เมื่ออายุ ๑ ปี ๑ เดือน ส่วนอีกรายหนึ่งบังคับการขั้ด้ายได้เมื่ออายุ ๒ ปี

โดยปกติแล้วเด็กจะ บังคับ การ ขั้ ด้าย อูจจา ระ ได้ เรียบ ร้อย ก่อน การ ขั้ ด้าย บั้สสวาระ^๕ ผลการค้นคว้าใน ๒ หมู่บ้านเกี่ยวกับเรื่องนี้เช่นกัน ทั้งนี้ได้จากการที่แม่บ้านอุเม็งเกินกว่าครึ่งของจำนวนแม่กลุ่มตัวอย่าง และแม่บ้านพรานเหมือนเพียง ๒ ใน ๕ ของจำนวนแม่กลุ่มตัวอย่างรายงานว่า ลูกของตนสามารถบังคับการขั้ด้ายอูจจา ระ ได้ เรียบ ร้อย ก่อน การ ขั้ ด้าย บั้สสวาระ ส่วนแม่ใน ๒ หมู่บ้านที่เหลือ นอกนั้นรายงานว่าเด็กสามารถบังคับการขั้ด้ายอูจจา ระ ได้ พร้อมกับการขั้ด้ายบั้สสวาระบ้าง เด็กสามารถบังคับการขั้ด้ายบั้สสวาระได้ เรียบ ร้อย ก่อน การ ขั้ ด้าย อูจจา ระ บ้าง ซึ่งไม่เป็นไปตามปกติเช่นเด็กอื่น ๆ ผลที่ได้ซึ่งขัดกันนี้ อาจเป็นเพราะแม่ไม่ได้สังเกตและมีความแน่ใจในเรื่องนี้มาก่อน และให้คำตอบเอาเองตามที่ตนคิดว่าควรจะเป็นเช่นนั้นเช่นนั้น ก็อาจเป็นได้

ในเรื่องอายุที่เด็กทั่ว ๆ ไปควรจะบังคับการขั้ด้ายได้ เรียบ ร้อย เมื่อใดนั้น นักจิตวิทยา^๕ บางท่านได้ให้ความเห็นว่า การฝึกการขั้ด้ายบั้สสวาระมี ๒ ด้านคือ ฝึกให้รู้จักควบคุมการขั้ด้ายบั้สสวาระในขณะที่เด็กตื่นและในขณะที่หลับ เด็กจะสามารถควบคุมการขั้ด้ายบั้สสวาระในขณะที่ตื่นได้ เรียบ ร้อย ก่อน ขณะหลับ ซึ่ง โดย ปกติ ก็ เมื่อ อายุ ประมาณ ๒-๒ ๒ ปี ส่วนการควบคุมการขั้ด้ายบั้สสวาระขณะเด็กหลับจะทำได้ เรียบ ร้อย ภายหลังจากนั้นราว ๑ ปี หรือกว่านั้น

อย่างไรก็ตามอายุที่เด็กสามารถควบคุมการขั้ด้ายได้ เรียบ ร้อย ตามที่นักจิตวิทยา ๒ ท่านกล่าวไว้ข้างต้นนั้น ไม่อาจจะยึดถือเป็นเกณฑ์ตายตัวได้ว่า เด็กทุกคนจะต้อง

^๕ Faegre Anderson and Harris, loc. cit.

^๕ Stone and Church, Childhood and Adolescence 1957, p.p.130-131

ในที่สุดก็บัสสาวะรดที่นอน แต่แม่บางรายก็คิดว่าการที่เด็กบัสสาวะรดที่นอนนั้นเกิดจากนิสัยของเด็กเองก็มี

ความจริงการที่เด็กบัสสาวะรดที่นอนนั้น นักจิตวิทยาเชื่อว่ามีสาเหตุเนื่องมาจากทางร่างกายหรือทางจิตใจ หรือมีฉะนั้นก็อาจเนื่องมาจากการฝึกรวมการขับถ่ายด้วยวิธีผิด ๆ ก็ได้

สำหรับสาเหตุของการบัสสาวะรดที่นอน อันเนื่องมาจากทางร่างกายนั้นก็อาจเป็นเพราะเด็กเจ็บป่วย เนื่องจากเป็นไข้ ตัวร้อน หรือรับประทานอาหารที่เป็นน้ำและเครื่องคั้นมากไปก็ได้^{๑๒}

นอกจากนี้ยังอาจมีสาเหตุอื่นเนื่องจากเด็กเป็นโรคโลหิตจาง ขาดอาหาร หรือเพราะบัสสาวะมีกรดมากเนื่องจากรับประทานอาหารที่มีน้ำน้อยไป เหล่านี้ล้วนทำให้เด็กบัสสาวะรดที่นอนได้ทั้งสิ้น^{๑๓}

สาเหตุส่วนของการบัสสาวะรดที่นอน อันเนื่องมาจากทางจิตใจที่แพทย์พบบ่อยที่สุดก็คือ พ่อแม่พยายามจะฝึกรวมการขับถ่าย ขณะลูกยังเล็กเกินไป หรือเมื่อร่างกายของเด็กยังไม่มีความพร้อม^{๑๔} ข้อนี้ทำให้เกิดผลกระทบกระเทือนต่อความสัมพันธ์ระหว่างแม่และลูก นอกจากนั้นการที่เด็กอิจฉาน้อง เพราะคิดว่าพ่อแม่รักน้องมากกว่าตน เด็กที่กลับทำตัวเป็นเด็กเล็ก ๆ เพราะต้องการเรียกร้องความสนใจจากพ่อแม่ เด็กที่เพิ่งเข้าโรงเรียนหรือเด็กที่มีความตื่นเต้น หวาดกลัวมาก ๆ หรือแม่ที่มีความกังวลคอยระวังไม่ให้ลูกขับถ่ายเลอะเทอะและลงโทษเมื่อลูกขับถ่ายไม่เรียบร้อย ล้วนแต่เป็นเหตุที่ทำให้เด็กบัสสาวะรดที่นอนได้อีกด้วย

ข. วิธีแก้ไขปัญหายุ่งเกี่ยวกับการขับถ่าย

วิธีแก้ไขปัญหายุ่งในการบัสสาวะรดที่นอนของเด็กที่กุมารแพทย์และนักจิตวิทยาได้แนะนำไว้มีหลายวิธีด้วยกัน และจุดมุ่งหมายประการสำคัญก็คือ พ่อแม่จะต้อง

๑๑ Faegre Anderson and Harris, op cit p. 99

๑๒ Nelson, Textbook of Pediatrics, 1959 PP. 1015-1016

๑๓ Faegre Anderson and Harris, loc.cit

๑๔ Nelson, loc. cit

มีทัศนคติที่ดีต่อลูกด้วยการช่วยให้เด็กเกิดความรู้สึกมั่นใจว่า มีพ่อแม่คอยให้ความสนับสนุนช่วยเหลือลูกแก้ไขปัญหาก็เกิดขึ้นด้วย

นอกจากนี้ กุมารแพทย์บางท่าน^{๑๖} ได้แนะนำไว้ว่า เด็กที่บัสสาวะรดที่นอน ควรจะได้รับการตรวจร่างกายและตรวจบัสสาวะ หากเด็กบัสสาวะรดที่นอนเพราะมีสาเหตุเนื่องมาจากทางร่างกายก็จะให้แพทย์รักษาต่อไป ส่วนการให้เด็กพักผ่อนอย่างเพียงพอ รับประทานอาหารที่มีประโยชน์ต่อร่างกายและออกกฏห้ามเด็กเล่นกีฬาที่ต้อง ออกกำลัง มากๆ ในตอนใกล้เย็น จะช่วยแก้ปัญหการบัสสาวะรดที่นอนได้ ยิ่งกว่านั้นการจำกัดอาหารน้ำให้เด็ก รับประทานหรือให้ดื่ม ก่อนนอน และปลุกเด็กให้ลุกขึ้นบัสสาวะในตอนดึกประมาณ หนึ่งครั้งหรือมากกว่านั้น ส่วนเด็กโตพ่อแม่อาจจะตักน้ำพิกาปลุกเอาไว้เมื่อเด็กตื่นก็ให้ลุกขึ้นถ่ายบัสสาวะเอง นอกจากนี้ยังมีวิธีปฏิบัติทางการแพทย์อีกด้วย เช่น ให้เด็กรับประทานยาขนาดหนึ่ง เพื่อช่วยให้กระเพาะบัสสาวะคลายความเกร็งตัวลง และสามารถเก็บบัสสาวะไว้ได้นานกว่าปกติ แต่ทว่าวิธีนี้ยังไม่ได้นำมาแพร่หลายในเมืองไทย อีกอย่างหนึ่งควรได้ชี้ให้พ่อแม่เห็นว่าการปฏิบัติต่อลูกด้วยวิธี ดุลงโทษ หรือพูดจาล้อเลียน จะเป็นเหตุให้เด็กเกิดความอาย และจะไม่ช่วยแก้ปัญหการบัสสาวะรดที่นอนของเด็กได้เลย

ส่วนวิธีแก้ปัญหการขับถ่ายซึ่งได้แก้ปัญหการถ่ายอุจจาระเลอะเทอะ และถ่ายบัสสาวะรดที่นอนภายหลังที่เด็กสามารถบังคับการขับถ่ายได้เรียบร้อยแล้ว ปรากฏตามตาราง ๑๑ และ ๑๒ ซึ่งแสดงอัตราส่วนร้อยละของจำนวนคำตอบเกี่ยวกับวิธีปฏิบัติของแม่ใน ๒ หมู่บ้านเมื่อพบว่าลูกถ่ายอุจจาระเลอะเทอะ และถ่ายบัสสาวะรดที่นอน

ตามตาราง ๑๑ เด็กกลุ่มตัวอย่างใน ๒ หมู่บ้าน ที่กลับถ่ายอุจจาระเลอะเทอะอีกนั้น มีสาเหตุเนื่องจากเด็กป่วยเพราะท้องเสียเป็นส่วนใหญ่ ในกรณีนี้แม่ของทั้ง ๒ หมู่บ้านก็จะพยายามให้ลูกรับประทาน สำหรับเด็กบางรายที่กลับถ่ายเลอะเทอะอีก โดยไม่ได้เจ็บป่วย แม่จึงจะฝึกการขับถ่ายซ้ำให้ลูกอีกประมาณ ๒-๓ วัน เพื่อให้แน่ใจว่าลูกจะไม่กลับถ่ายอุจจาระเลอะเทอะอีก และในกลุ่มนี้มีแม่บ้านพราวเหมือน ๑ รายที่ถูกลูก เพราะถ่ายเลอะเทอะ ส่วนแม่บ้านอุเม็ง ๑ ราย ใช้มือที่ขาลูกเป็นการลงโทษ

^{๑๕} Faegre Anderson and Harris, op. cit., P. 100

^{๑๖} Nelson, op. cit., PP 1017-1018

เกี่ยวกับปัญหาการ บั๊สสาวะรดที่นอนของเด็กกลุ่มตัวอย่างใน ๒ หมู่บ้านนั้น ปรากฏตามรายงานของแม่บ้านพรานเหมือน ๑๒ ราย (๒๖%) แม่บ้านอุเม็ง ๓๔ ราย (๕๒%) ว่าลูกของตนเคย บั๊สสาวะรดที่นอน เฉพาะแม่บ้านพรานเหมือนจำนวน ๕ ใน ๑๒ ราย และแม่บ้านอุเม็ง ๓ ใน จำนวน ๓๔ ราย ที่รายงานว่า ลูกของตน ยังคงบั๊สสาวะรดที่นอนอยู่ จนถึงเวลาขณะทำการสัมภาษณ์

ตารางที่ ๑๑ อัตราส่วนร้อยละของจำนวนคำตอบเกี่ยวกับวิธีปฏิบัติของ แม่เมื่อลูกถ่ายอุจจาระเลอะเทอะ

หมู่บ้าน	วิธีปฏิบัติของแม่					รวม
	ดู, ติ	ให้เด็กทำความสะอาดที่นอนเอง	ฝึกใหม่	ให้รับประทานยา	ทำความสะอาดให้เด็ก	
บ้านพรานเหมือน	๑๑	๒๒	๑๑	๕๖	-	๑๐๐
บ้านอุเม็ง	๓	-	๑๓	๔๖	๓๘	๑๐๐

เมื่อพบลูกของตนบั๊สสาวะรดที่นอน แม่ใน ๒ หมู่บ้านก็จะใช้วิธีจัดการกับลูกของตนด้วยวิธีต่างๆ กัน ดังตารางที่ ๑๒ ซึ่งแสดงอัตราส่วนร้อยละของจำนวน คำตอบเกี่ยวกับวิธีปฏิบัติของแม่ใน ๒ หมู่บ้าน แม่บ้านอุเม็งบางรายใช้วิธีปฏิบัติต่อลูกเพียงวิธีเดียว แต่บางรายก็ใช้หลายวิธีรวมกัน ส่วนแม่บ้าน พรานเหมือนแต่ละคนใช้วิธีปฏิบัติต่อลูกเพียงวิธีอย่างใดอย่างหนึ่งดังแสดงไว้ในตาราง

ตารางที่ ๑๒ อัตราส่วนร้อยละของจำนวนคำตอบเกี่ยวกับ วิธีปฏิบัติของ แม่เมื่อลูกบั๊สสาวะรดที่นอน

หมู่บ้าน	วิธีปฏิบัติของแม่						รวม
	ดู, ขู่จะตี, ติ,	ให้นอนเสื้อ	ให้บั๊สสาวะรดที่นอนก่อนนอน, ปลูกให้บั๊สสาวะรด	ใช้สายสิญจน์ผูกข้อมือ, ให้กินข้าวเหนียวกันหม้อ	ห้ามเล่นที่สาธารณะ	ไม่ทำอย่างไร	
บ้านพรานเหมือน	๑๑	๘	๒๕	-	-	๕๐	๑๐๐
บ้านอุเม็ง	๒๒	-	๓๐	๕	๑๓	๓๐	๑๐๐

จากข้อมูลที่ได้เกี่ยวกับวิธีปฏิบัติของแม่เมื่อลูกบໍสสวาระรดที่นอน ปรากฏว่าแม่ใน ๒ หมู่บ้านส่วนใหญ่ไม่ได้ทำอะไร นอกจากเปลี่ยนผ้าปูที่นอนให้ลูกใหม่ เพื่อให้เด็กนอนสบาย การที่แม่เหล่านี้ไม่ได้จัดการอย่างไรกับลูก เพราะเห็นว่าเด็กไม่ได้บໍสสวาระรดที่นอนบ่อย ยกเว้นแม่บ้านอุเม็ง บางรายที่เปลี่ยนผ้าปูที่นอนให้ลูกใหม่แล้วยังชู่จะตีถ้าลูกบໍสสวาระรดที่นอนอีก แต่แม่บางรายที่ระงับอารมณ์โกรธไม่ได้ก็ใช้มือตีขาลูกเป็นการลงโทษ นอกจากนี้ยังมีแม่บ้านอุเม็งบางรายที่ดุ และชู่จะตีลูกถ้าบໍสสวาระรดที่นอนอีก ทั้งนี้เพราะ แม่กลุ่มนี้เห็นการบໍสสวาระรดที่นอนของลูกเป็นการเพิ่มภาระที่ตนจะต้องซักตาก เครื่องนอนของลูก ทำให้เสียเวลาทำงานอื่นประการหนึ่ง และอีกประการหนึ่งแม่เกรงว่าถ้าลูกบໍสสวาระรดที่นอนบ่อยๆ จะทำให้ที่นอนเปื้อน ขาดง่าย เป็นการสิ้นเปลืองในแง่เศรษฐกิจอีกด้วย

มีแม่ของทั้ง ๒ หมู่บ้านอีกกลุ่มหนึ่งที่ใช้วิธีปฏิบัติต่อลูกด้วยการให้ลูกบໍสสวาระก่อนนอน และปลุกให้ลูกลุกขึ้นบໍสสวาระกลางดึก นอกจากแม่บ้านอุเม็งเพียง ๒ ราย ที่ทำตามความเชื่อของหมู่บ้านในการแก้ไขการบໍสสวาระรดที่นอนของลูก ประกอบด้วย ดังเช่น แม่รายหนึ่งใช้สายสัญญาณ ผูกข้อมือเด็ก ส่วน อีกรายหนึ่งให้ลูกรับประทานข้าวเหนียวกันหม้อ

แม่บ้านอุเม็งบางรายสั่งห้ามลูกเล่นตีตีระงับกับเพื่อน เพราะแม่เหล่านี้เชื่อว่าการที่เด็กบໍสสวาระรดที่นอนนั้น จะต้องมีส่วนเกิดเนื่องจากเด็กเล่นตีตีระงับกันอย่างแน่นอน มีแม่บ้านพรานหมื่น ๑ ราย ที่จัดการให้ลูกนอนเปล เป็นการตัดภาระเพื่อตนจะได้ไม่ต้องคอยซักตากเครื่องนอนของลูก

เมื่อได้พิจารณาวิธีการที่แม่ใน ๒ หมู่บ้านปฏิบัติต่อลูกเมื่อบໍสสวาระรดที่นอนแล้ว จะเห็นว่า การใช้วิธี ตี ชู่จะตี หรือตี การให้ลูกนอนเปลแทนที่นอน การห้ามลูกเล่นตีตีระงับกับเพื่อน ๆ ฯลฯ เหล่านี้ไม่ได้ช่วยแก้ปัญหการบໍสสวาระรดที่นอนของเด็กให้หมดสิ้นไปแต่อย่างใดเลย ดังที่ได้กล่าวไว้แล้วแต่ต้นว่า การดุ ต้า การลงโทษ และทำให้เด็กอับอายนั้นล้วนแล้วแต่จะยิ่ง ทำให้เด็กบໍงกับการขับ ถ่ายบໍสสวาระ ได้ยาก หากพ่อแม่พยายามให้คำแนะนำช่วยเหลือลูก มีความอดทน และมีความเข้าใจลูกดีพอ ก็จะช่วยให้เด็กมีความเชื่อมั่นในตนเอง ซึ่งจะช่วยขจัดปัญหาการบໍสสวาระรดที่นอนให้หมดสิ้นไปได้

ส่วนวิธีปฏิบัติของแม่อีกวิธีหนึ่ง คือการให้ลูกบัสสาวะก่อนนอน และปลุกให้ลูกบัสสาวะในตอนตึก วิธีนี้นับเป็นวิธีแก้ไขปัญหาลูกบัสสาวะรดที่นอนได้วิธีหนึ่ง ซึ่งกุมารแพทย์ก็ได้แนะนำไว้ดัง ได้กล่าวมาแล้ว หากแต่ว่ามีแม่ใน ๒ หมู่บ้านเป็นส่วนน้อยที่ใช้วิธีนี้ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะได้รับความเหน็ดเหนื่อยจากการทำงานในเวลากลางวันมากเกินไปจนไม่สามารถจะปลุกลูกให้บัสสาวะในเวลากลางคืนได้

ฉะนั้นการที่แม่กลุ่มตัวอย่างบ้านพรานเหมือนและบ้านอนุเม็งปฏิบัติต่อลูกด้วยการคุ้ยจุกหรือลงโทษด้วยการเขียนตี เมื่อพบว่าลูกบัสสาวะรดที่นอนนั้น กลับช่วยกระตุ้นให้เด็กบัสสาวะรดที่นอนได้อีก ดังตัวอย่างเช่น เด็กกลุ่มตัวอย่างบ้านพรานเหมือนรายหนึ่ง มีลูกบัสสาวะรดที่นอนอยู่เนือง ๆ และวันใดที่ลูกบัสสาวะรดที่นอนแม่อีกจะตีลูกเพราะเห็นว่าเด็กโตมากแล้วไม่ควรจะบัสสาวะรดที่นอน ดังรายงานของแม่ว่า “เขาตบหัวหรือฟันไปก็ไม่รู้ ๔-๕ วันก็เปียกใส่ที่นอนที่หนึ่ง เปียกก็ตีเพราะมันใหญ่แล้ว ตีจนร้องไห้ พอ ๔-๕ วัน มันก็เปียกอีก” และยิ่งกว่านั้นเมื่อสำรวจข้อมูลที่ได้ตามรายงานของแม่ผู้นี้ ยังปรากฏว่าในระยะเริ่มการฝึกอบรมการขับถ่ายแม่ใช้วิธีตีที่เขม่งวคกวดขันต่อลูกมาก เช่น เวลาให้ลูกนั่งร้อง ลูกมักจะกลานหนีซึ่งทำให้แม่รู้สึกโกรธมาก จึงตีและบังคับให้ลูกนั่งขับถ่ายจนสำเร็จ ดังคำตอบของแม่รายนี้ว่า “มันลุกหนีจากบ่อง (ร้อง) ตีมันกันั้น ถ้าเราเดินหนีมันก็ตาม กตีให้มันนั่งจัน” และเมื่อผู้วิจัยได้สอบถามถึงการฝึกหัดการขับถ่ายว่ายากหรือไม่? ก็ได้รับคำตอบว่า “ยาก มันคือ มันมัน (ต้อ) มันไม่นั่งบ่อง ตีแล้วจับทั้งใส่ ใจร้าย เคียด (โกรธ) ให้มัน จับแทก (กระแทก) ใส่บ่อง มันก็ร้องไห้”

จากคำกล่าวของแม่ข้างบน ย่อมแสดงให้เห็นชัดว่าการใช้วิธีฝึกหัดการขับถ่ายด้วยวิธีรุนแรงนั้นเป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้เด็กกลับถ่ายอุจจาระเลอะเทอะ หรือบัสสาวะรดที่นอนได้ และการที่แม่แก้ไขการบัสสาวะรดที่นอน โดยวิธีลงโทษ คุ้ยจุก คุ้ยเขียนตี หรือทำให้เด็กรู้สึกอับอาย ย่อมไม่ช่วยแก้ไขสถานการณ์ให้ดีขึ้นเลย แต่กลับจะยิ่งเพิ่มความกระทบกระเทือนทางอารมณ์ให้แก่เด็กมากขึ้น ฉะนั้นปัญหาเกี่ยวกับการบัสสาวะรดที่นอน ก็ไม่อาจหมดสิ้นไปได้

นอกจากนี้ยังปรากฏตามข้อมูลที่ได้ว่า แม่รายนเริ่มฝึกการขับถ่ายเมื่อลูกอายุเพียง ๔ เดือน ซึ่งเป็นการเริ่มการฝึกที่เร็วที่สุดของแม่กลุ่มตัวอย่างในหมู่บ้านนี้ ฉะนั้นการเริ่มฝึกการขับถ่ายเมื่อลูกยังเล็กเกินไป จึงน่าจะเป็นสาเหตุอีกข้อหนึ่งที่ทำให้เด็กรายนกลับถ่ายเลอะเทอะ ดังได้กล่าวไว้แล้วแต่ต้น

มีเด็กบ้านพรานเหมือนอีกรายหนึ่งซึ่งแม่รายงานว่าได้บัสสวารคทีนอนบ่อยนัก แม่จึงมีความเชื่อว่าลูกบัสสวารคทีนอนเพราะไปเล่นกับเพื่อน แล้วถูกเพื่อนตีศีรษะ ซึ่งความจริงน่าจะสันนิษฐานได้ว่า ขณะที่เด็ก ๆ เล่นด้วยกัน อาจจะมีการขัดใจกันแล้วเกิดการทะเลาะวิวาทกันขึ้น อันเป็นสาเหตุก่อให้เกิดความกระทบกระเทือนทางอารมณ์ หรือมีฉะนั้นเด็กอาจเล่นมากเกินไป จนเกิดความเหน็ดเหนื่อย จึงเป็นเหตุให้บัสสวารคทีนอน ดังได้กล่าวมาแล้วแต่ต้น มากกว่าจะมีสาเหตุเนื่องมาจากการที่เด็กถูกเพื่อนตีศีรษะ ดังคำรายงานของแม่

ตัวอย่างอีกรายหนึ่งเป็นเด็กกลุ่มตัวอย่างบ้านอุเม็ง ซึ่งปรากฏตามข้อมูลว่า บัสสวารคทีนอนอยู่เนื่อง ๆ เด็กรายนอยู่กับยายตั้งแต่เล็ก พ่อแม่แยกไปสร้างบ้านอยู่ต่างหาก จึงทิ้งให้ลูกอยู่ในความอุปการะดูแลของยายตั้งแต่อายุได้ ๑ ปี สำหรับเด็กรายน ยายได้รายงานว่ บัสสวารคทีนอนบ่อยที่สุด จนสุควิสัยที่จะหาทางแก้ไขได้ เพราะบางครั้งเมื่อปลุกให้เด็กลุกขึ้นบัสสวารกลางดึกแล้วก็ยังบัสสวารคทีนอนอีก ยายจึงหาวิธีแก้ไขใหม่โดยอาศัยการปฏิบัติตามความเชื่อเข้าช่วย กล่าวคือใช้ สายสิญจน์ผูกข้อมือเด็กและปลุกให้ลุกขึ้นถ่ายบัสสวารในตอนดึกด้วย บางครั้งก็เว้นระยะเพียง ๑-๒ คืน เด็กก็กลับบัสสวารคทีนอนอีก เมื่อได้สำรวจข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์แล้ว ก็น่าจะสันนิษฐานได้ว่า สาเหตุของการบัสสวารคทีนอนของเด็กรายน อาจเป็นเพราะยายให้ความปกป้องระแวงระวังหลานมากจนเกินควร เช่นออกกฎห้ามเล่นสิ่งนั้น สิ่งนี้ เพราะเกรงจะเป็นอันตรายต่อตัวเด็ก ทั้ง ๆ ที่เพื่อนของเด็กนั้นที่อยู่บ้านใกล้เคียงเล่นได้ เป็นการฝืนธรรมชาติจึงทำให้เด็กเกิดความขงคับใจ และถ้าเมื่อใดเด็กลวงละเมิดกฎเกณฑ์ต่าง ๆ ที่ยายวางไว้ ก็มักจะถูกขู่ว่าจะส่งกลับไปอยู่กับพ่อแม่ ซึ่งเด็กอาจจะไม่เต็มใจไป ฉะนั้นคำขู่ดังกล่าวจึงน่าจะเป็นสาเหตุทำให้

เด็กเกิดความกระทบกระเทือนทางอารมณ์อยู่บ่อย ๆ จนกลายเป็นเหตุให้บ๊อสสาวระตือ
ที่นอนก้ได้

สรุป

แม่ในหมู่บ้านพรานเหมือนและบ้านอุเม็งส่วนมากถือความสำคัญของการฝึก
อบรมซ้ำถ่ายทอดในแง่ความสะอาดและสุขภาพของเด็กเป็นสิ่งสำคัญที่สุด ทั้งนี้เพราะแม่
มุงจะปลูกฝังนิสัยรักความสะอาดและรู้จักซ้ำถ่ายทอดเป็นที่เบ้นทาง ให้เกิดแก่ตัวเด็กตั้ง
แต่เยาว์วัย ส่วนความสำคัญของการฝึกในด้านที่ช่วยในเรื่องความสะอาดของแม่ และ
ความสำคัญเชิงสังคมมีรองไปตามลำดับ

สำหรับระยะเวลาที่เริ่มต้นฝึกอบรมการซ้ำถ่ายทอด แม่ใน ๒ หมู่บ้านส่วนใหญ่เริ่ม
ฝึกเด็กเมื่ออายุ ๑ ปี ลงมา ในการเริ่มฝึกเด็กเมื่อโตนั้นแม่ได้ให้เหตุผลเกี่ยวกับ
ลักษณะความเจริญเติบโตของเด็กเป็นสำคัญ แม่ส่วนใหญ่ของทั้ง ๒ หมู่บ้านเริ่มฝึก
เด็กในเรื่องควบคุมบ๊อสสาวและอุจจาระในอายุขนาดเดียวกัน

สำหรับวิธีฝึกอบรมการซ้ำถ่ายนั้น แม่ของ ๒ หมู่บ้านใช้วิธีฝึกอยู่ ๒ วิธี คือ
การสังเกตอาการที่เด็กแสดงให้ทราบว่าต้องการซ้ำถ่ายกับวิธีฝึกให้เด็กซ้ำถ่ายเป็นเวลา
ซึ่งปรากฏว่า แม่ใน ๒ หมู่บ้านส่วนมากใช้วิธีฝึกโดยสังเกตอาการมากกว่าใช้วิธีฝึก
เป็นเวลาและก็ปรากฏว่าเด็กกลุ่มตัวอย่างบ้านพรานเหมือนส่วนมากบังคับการซ้ำถ่าย
เป็นเวลาได้สมบูรณ์เมื่ออายุ ๓ ปี ส่วนเด็กบ้านอุเม็ง สามารถควบคุมการซ้ำถ่าย
ได้เรียบร้อย เมื่ออายุ ๒ ปี นอกจากนี้แม่บางรายที่มีความเข้มงวดในการฝึกการซ้ำ
ถ่ายมากเกินไป จึงต้องประสบปัญหาเกี่ยวกับการซ้ำถ่ายของลูกในภายหลัง

บทที่ ๗

ขอบเขตพฤติกรรมของเด็ก

เด็กเมื่ออยู่ในวัยทารก พ่อแม่ต้องคอยดูแลแทบไม่คลาดสายตาและเกือบจะกล่าวได้ว่าไม่มีระยะใดที่แม่จะต้องใช้ความอดทน ในการดูแลลูกเป็นพิเศษเท่าระยะที่ลูกมีอายุย่างเข้าปีที่ ๒ เพราะเด็กในวัยนี้ไม่ชอบอยู่นิ่ง แม่จึงต้องมีภาวะเพิ่มขึ้น กล่าวคือ จะต้องหาโอกาสให้ลูกได้มีกิจกรรมต่าง ๆ เพื่อช่วยให้กล้ามเนื้อทุกส่วนของร่างกายได้เจริญเติบโต ในขณะที่เดียวกันแม่จะต้องคอยระวังไม่ให้ลูกเล่นซุกซนเกินขอบเขตจนเป็นอันตรายแก่ตัวเด็กเอง ทั้งยังต้องระวังไม่ให้ลูกเล่นทรัพย์สินของในบ้านแตกหัก อันอาจเป็นอันตรายต่อตัวเด็กเองและเกิดความเสียหายอีกด้วย

โดยปกติเมื่อเด็กเติบโตขึ้นจนถึงระยะที่สามารถจะคลานได้ เดินได้ หรือวิ่งได้แล้วก็ตาม ถ้าในบ้านมีอาณาบริเวณพอที่จะให้เด็กได้วิ่งเล่น คลานเล่นหรือได้ปีนป่ายตามใจชอบบ้างแล้ว ก็จะช่วยให้กล้ามเนื้อทุกส่วนของร่างกายแข็งแรงอวัยวะส่วนต่างๆ ก็จะเคลื่อนไหวได้จังหวะ ไม่กะกะกังก้าง และในขณะที่เด็กมีโอกาสได้เคลื่อนไหว เด็กก็จะเรียนรู้วิธีบังคับอวัยวะส่วนต่างๆ พร้อมกันไปด้วย

ก. การจำกัดเสรีภาพในการเคลื่อนไหวของเด็กวัยก่อนอายุ ๓ ปี

เมื่อเปรียบเทียบความคิดเห็นในเรื่องนี้ของแม่ในกลุ่มตัวอย่างทั้งสอง หมู่บ้านพบว่าแม่บ้านพรานเหมือนจำนวน ๓ ใน ๕ และแม่บ้านอุ้มงั้นทั้งหมด เข้าใจดีว่าการปล่อยให้เด็กได้คลานเมื่อถึงระยะที่เด็กคลานได้จะช่วยทำให้เด็กแข็งแรง และเติบโตเร็ว และยิ่งกว่านั้นเด็กจะได้ไม่ติดแม่มากเกินไป ตนก็จะได้มีเวลาทำงานด้วย หากแต่เนื้อที่ตามระเบียบบ้านมีอาณาเขตจำกัด ไม่กว้างขวางพอจะปล่อยให้ลูกคลานเล่นได้ ตามอำเภอใจ ดังนั้นแม่เหล่านั้นจึงปล่อยให้ลูกคลานเล่นได้เฉพาะในบางเวลาเท่านั้น เช่นถ้าแม่กำลังมีธุระยุ่ง ไม่มีคนช่วยดูแลลูกแทนตน แม่ก็จะใช้เชือกผูกขาลูกเสียก่อน

เพราะเกรงลูกจะกลานตกเรือ และเก็บข้าวของเสียให้เรียบร้อยเพื่อมิให้กีดขวาง แล้วจึงจะ ปล่อยให้ลูก กลานเล่น ไปตาม ระเบียบบ้าน ได้ไกลสุทธระยะความยาวของเข็ยก^๕ นน แต่ถ้าเป็นเวลาที่แม่ว่างจากงานหรือเมื่อมีผู้อื่นช่วยดูแลลูก เด็กจึงได้รับอิสระ ที่จะกลานได้ตามใจชอบ โดยมีแม่หรือญาติผู้หนึ่งผู้ใดคอยดูแลอย่างใกล้ชิด เพื่อมิให้ เด็กเป็นอันตรายได้ มีแม่บ้านพรานเหมือนเพียงรายเดียวที่ปล่อยให้ลูกกลานเล่นตาม พื้นดินใต้ถุนบ้านได้อย่างเสรี โดยไม่ต้องเกรงว่าตัวเนื้อของเด็กจะสกปรกเลอะเทอะ หรือเด็กอาจจะหยิบอะไรตามพื้นดินใส่ปากรับประทาน เมื่อตรวจสอบข้อมูลแล้วพบว่า แม่รายนี้จะลุ่มลือช่วยต่อลูกในการฝึกเรื่องอื่น ๆ ด้วย เช่น ขณะที่ลูกยังเล็ก เมื่อลูก แสดงกริยาก้าวร้าวรุกรานด้วยการตีพ่อแม่ แม่รายนี้กลับหาของให้ลูกเล่นเพื่อยับยั้ง ความโกรธของลูก แทนที่จะตีมือ หรือดู, ชู ให้ลูกกลัวดังเช่นปรากฏกับแม่รายอื่น ๆ และเมื่อแม่พบว่าลูกเล่นอวัยวะเพศก็ปล่อยให้ห้ามปราม โดยให้เหตุผลว่ายังเห็นลูก เล็กอยู่ไม่รู้ภาษา ส่วนแม่บ้านพรานเหมือนอีกประมาณ ๒ ใน ๕ ไม่ยอมปล่อยให้ลูก กลานตามพื้นบ้านทั่วไป เพราะเกรงลูกจะตกเรือบ้าง กล้ามตะกักหรือกล้ำลูก สกปรกเลอะเทอะบ้าง ฯลฯ

ครั้นเมื่อเด็กเติบโตขึ้นขนาด ๑ ปี ขึ้นไปจนถึง ๓ ปี แม่จึงมอบหมายให้เป็น หน้าพี่ของพี่ ๆ คอยช่วยดูแลแทนเป็นบางโอกาส โดยเฉพาะในเวลาว่างหลังเลิกเรียน และในวันหยุด ทั้งนั้บรรดาพี่ที่ช่วยเลี้ยงน้องส่วนมากมีอายุขนาด ๖ ปี ขึ้นไปจนถึง ๑๒ ปี ซึ่งเป็นวัยกำลังเล่าเรียน และเนื่องจากพี่ของเด็กก็ยังอยู่ในวัยเด็กซึ่งยังห่วย เล่น ฉะนั้นเมื่อเด็กเหล่านี้ได้รับมอบหมายให้ดูแลน้อง จึงมักจะพาน้องไปเล่นด้วย ซึ่งผู้วิจัยเคยสังเกตเห็นว่าในบางครั้งพี่ ๆ ก็มักเล่นอยู่กับเพื่อน โดยปล่อยให้ตาม ลำพัง ปรากฏว่าน้องได้ขึ้นบันไดบ้านไปเอง โดยพี่ไม่ทันสังเกตเห็นก็มี แต่ถ้าหาก แม่เป็นผู้ดูแลลูกเล็ก ๆ เอง เมื่อต้องการทำงานบ้านก็มักจะขังลูกไว้ในเปล หรือในคอก ที่กั้นไว้บนเรือน สำหรับขังเด็กเพื่อคนจะได้ทำงานโดยสะดวก หรือมิฉะนั้นก็ปล่อยให้ลูกเล่นตามพื้นดินใต้ถุนบ้านขณะที่แม่ทำงานอยู่ข้างล่าง

ข. การจำกัดเสรีภาพในการเคลื่อนไหวของเด็ก ๓-๕ ปี

เด็กในวัยระหว่าง ๓-๕ ปี เป็นวัยที่กำลังเจริญเติบโตอย่างรวดเร็ว ทั้งทางร่างกายทางสมอง และทางสังคม ดังนั้นจึงสังเกตเห็นได้ว่า เด็กวัยนี้มักจะเล่นรวมกับเด็กอื่น ๆ ใ้บ้างแล้ว ฉะนั้นแม่ในกลุ่มตัวอย่างที่บ้านพรานเหมือนจำนวน ๔ ใน ๕ และแม่ในกลุ่มตัวอย่างที่บ้านอนุเม็ง ๓ ใน ๔ จึงให้เสรีภาพในการเคลื่อนไหวแก่ลูกในวัยนี้มากกว่าวัยทารก โดยยอมปล่อยให้ลูกไปเล่นกับเด็ก ๆ วัยเดียวกัน เฉพาะที่อยู่ในบริเวณบ้านติดกันเท่านั้น เพราะเห็นว่าเด็กอายุขนาดนี้โตพอรู้ภาษา และรู้จักทางไปมากกลับบ้านถูก มีแม่บางรายให้เหตุผลในการที่ปล่อยให้ลูกในวัยนี้ไปเล่นกับเพื่อน ๆ ว่า นอกจากเด็กจะได้ไม่เหงา เพราะต้องเล่นคนเดียวแล้ว เด็กยังได้เรียนรู้วิธีเล่นแปลก ๆ ใหม่ ๆ จากเพื่อนทำให้เฉลียวฉลาดและเป็นเด็กกล้า ส่วนการที่แม่ยอมปล่อยให้ลูกไปเล่นแถบบ้านใกล้เคียงได้ตามลำพังโดยไม่เป็นห่วงลูกก็เพราะเพื่อนบ้านในบางครอบครัวก็เป็นญาติกัน หรือมีฉะนั้นก็มีความคุ้นเคยสนิทสนมกันเป็นอย่างดี เมื่อลูกไปเล่นที่บ้านใดก็ตามบรรดาญาติหรือเพื่อนบ้านก็จะช่วยดูแลลูกแทนตน อย่างไรก็ตามแม่ก็ต้องคอยตามไปค้อยู่เสมอ เมื่อให้ทราบว่าลูกเล่นอยู่ที่ใด มีแม่บ้านอนุเม็งบางรายเท่านั้นที่ไม่ยอมปล่อยให้ลูกไปเล่นบ้านอื่น เพราะเกรงลูกจะไปหรือข้าวของของผู้อื่นมาเล่นทำให้เกิดการเสียหาย ฉะนั้นแม่พวกนี้จึงพอใจที่จะให้ลูกของเพื่อนบ้านมาเล่นกับลูกตนในบ้านมากกว่า และเมื่อมีเหตุการณ์ใดเกิดขึ้นตนก็จะได้แก้ไขสถานการณ์ไปตามที่เห็นสมควร

ถึงแม้ว่าแม่จะปล่อยให้ลูกในวัย ๓-๕ ปี เล่นตามใจชอบเพราะยังช่วยทำงานบ้านไม่ได้ก็ตาม แม่ก็ยังต้องคอยระวังไม่ให้ลูกเล่นชนเกินขอบเขต เพราะในเรื่องการเล่นของเด็กนั้น บางทีจะสังเกตเห็นว่า ไม่ว่าจะเป็นอย่างใดก็ตาม ภายในบ้านก็ตีหรือเครื่องประดับบ้านก็ตี * เด็ก ๆ มักจะนำมาเล่นโดยสมมติให้เป็นสิ่งนั้น สิ่งนั้นตามจินตนาการของตน ของใช้บางอย่างก็เป็นอันตรายแก่ตัวเด็กด้วย เช่นของมีคมหรือวัตถุที่มีปลายแหลม ฯลฯ ส่วนของบางชนิดก็มีค่าอาจแตกหักเสียหายได้ง่าย ของใช้

บางอย่างก็อาจจะก่อให้เกิดความเสียหายแก่บ้านเรือน เช่นเด็กที่ชอบเล่นไม้ขีดไฟ หากเกิดพลาดพลั้งไปอาจทำให้ไฟไหม้บ้านได้ ด้วยเหตุดังกล่าวนี้เอง แม่ในหมู่บ้านพรานเหมือนและบ้านอุเม็งจึงต้องกวดขันในเรื่องการเล่นของลูก ซึ่งอาจจะเป็นอันตรายแก่ตัวเด็ก หรือเกิดความเสียหายแก่ทรัพย์สินของและบ้านเรือนได้

ตารางที่ ๑๓ อัตราส่วนร้อยละของจำนวนคำตอบที่แม่ห้ามเด็กเล่นในแต่ละรายการ แยกตามหมู่บ้าน

รายการที่แม่ห้ามเด็กเล่น	บ้านพรานเหมือน	บ้านอุเม็ง
๑. สิ่งที่จะเป็นอันตรายต่อตัวเด็กเช่น มีด การขึ้นต้นไม้ และการเล่นน้ำในลำเหมือง	๕๗	๖๘
๒. สิ่งที่จะก่อให้เกิดความเสียหายแก่ทรัพย์สินของและบ้านเรือน (ห้ามเล่นด้วยขาม, ของใช้ในบ้าน, ห้ามเล่นไฟ, ไม้ขีด ฯลฯ)	๔๓	๓๐
๓. ไม่มีสิ่งใด	—	๒
รวม	๑๐๐	๑๐๐

จากตารางข้างบนปรากฏว่าแม่ของทั้ง ๒ หมู่บ้านห้ามลูกเล่นของที่เป็นอันตรายต่อตัวเด็กซึ่งได้แก่ มีด ไม้ ของมีคม หรือวัตถุที่มีปลายแหลม เพราะของเหล่านี้มีใช้อยู่เป็นประจำทุกบ้าน เช่น มีดทำครว้ มีดคาบ ขวาน ฯลฯ ทั้งยังเป็นสิ่งที่อยู่ใกล้ตัวใกล้มือเด็กอีกด้วย ส่วนการที่แม่บ้านอุเม็งห้ามลูกไม่ให้ปีนป้ายขึ้นต้นไม้ หรือปีนขึ้นที่สูง และลงเล่นน้ำในลำเหมืองนั้นอาจเป็นเพราะในหมู่บ้านอุเม็งอุดมไปด้วยไม้ยืนต้นนานาชนิด ซึ่งมีกิ่งก้านสาขาชวนให้เด็กปีนเล่น กับทั้งต้นไม้บางชนิดยังออกผลตามฤดูกาลอีกด้วย เหล่านี้อาจทำให้เด็กอยากปีนป้ายขึ้นไปเก็บ ส่วนการห้ามลูกลงเล่นน้ำในลำเหมืองนั้น ก็คงเนื่องจากชายเขตด้านหนึ่งของหมู่บ้านนี้อยู่ติดกับ

ลำเหมือง ถ้าเป็นเวลาหน้าฝนน้ำในลำเหมืองเซียวกราก ตลอดจนเคยปรากฏว่ามีเด็กจมน้ำตายในลำเหมืองอยู่เนือง ๆ ด้วยเหตุนี้แม่จึงไม่อนุญาตให้ลูกของตนไปเล่นแม่แต่เพียงบริเวณใกล้ ๆ ลำเหมือง แต่ในหมู่บ้านพรานเหมือนแม่ไม่มีข้อห้ามอย่างใดในเรื่องนี้ เพราะไม่มีลำน้ำในหมู่บ้านดังเช่นหมู่บ้านอุเม็ง

สำหรับการเล่นที่จะก่อให้เกิดอันตรายแก่ตัวเด็กและเกิดความเสียหายแก่ทรัพย์สินของนั้น แม่บ้านพรานเหมือนคอยระมัดระวังไม่ให้ลูกเล่นไฟ หรือเล่นไม้ขีดไฟเป็นอันดับแรก ทั้งนี้อาจเป็นเพราะในหมู่บ้านพรานเหมือนเกือบทุกครัวเรือน ก่อไฟเคี่ยวน้ำตาลที่ลานบ้านใกล้เคียงกับบริเวณที่เด็กมักวิ่งเล่นแม่จึงเกรงว่าหากเด็กนี้ก่อกองไฟ อาจเอาเชื้อเพลิงไปจุดไฟเล่น ซึ่งอาจจะก่อให้เกิดอันตรายแก่ตัวเด็กเอง และเกิดความเสียหายแก่ทรัพย์สินของ หรือทำให้ไฟไหม้บ้านเรือนก็ได้ ส่วนในหมู่บ้านอุเม็ง ทั้ง ๆ ที่เกือบทุกบ้านก็ก่อเตาสำหรับต้มผักเลี้ยงหมู แต่จำนวนแม่กลุ่มตัวอย่างบ้านอุเม็งกลับห้ามลูกเล่นไฟน้อยกว่าแม่บ้านพรานเหมือน ทั้งนี้อาจเป็นเพราะน้ำตาลที่เคี้ยวอยู่ในกระทะเป็นของรับประทานได้ เด็กจึงมีความสนใจอยากเข้าไปเล่นใกล้ ๆ เผื่อตนจะได้มีโอกาสได้ชิมน้ำตาลที่กำลังสุกใหม่ ๆ บ้างก็ได้ นอกจากนี้ในบางครั้งผู้วิจัยยังสังเกตเห็นแม่บ้านพรานเหมือนบางรายเอาข้าวเหนียวชุบน้ำตาลที่กำลังเดือดให้ลูกรับประทานต่างขนมหวานก็มี

เวลาเด็กจะเล่นอะไรพ่อแม่บางคนจะคอยจับตาดูด้วยความเป็นห่วงเกรงลูกจะเป็นอันตราย บางครั้งเมื่อเห็นเด็กเล็ก ๆ เล่นอยู่ที่ใดแล้วก็มักจะได้ยินเสียงปรามจากผู้เป็นแม่ไม่ขาดปากเป็นต้นว่า “อย่าปีนขึ้นไปนะ เดี๋ยวจะตกลงมาขาหัก” “อย่าเอาแจกันไปเล่นเดี๋ยวแตกไปจะเสียของ” หรือบางทีก็เคยได้ยินลูกว่า “แม่ห้ามเล่นทรายหลายครั้งแล้วไม่จำ มือสกปรกมีเชื้อโรคทั้งนั้น ไปล้างมือเดี๋ยวนี้” ฯลฯ

การที่แม่คอยห้ามปรามลูกอยู่ตลอดเวลาไม่ว่าลูกจะเล่นอะไรก็เพราะเกรงว่าลูกจะได้รับอันตรายจากการเล่นประการหนึ่ง และอีกประการหนึ่ง เด็กอาจจะทำให้ทรัพย์สินของในบ้านแตกหักเสียหายอีกด้วย ทั้งนี้แม่หาได้นึกว่าถ้าตาม ปกติลูกของตนเป็นเด็กฉลาดโดยนิสัยอยู่แล้ว ถ้าห้ามปรามหรือคำตักเตือนให้ลูกคอยระวังภัยที่เด็กจะ

ได้รับจากการเล่นอยู่ตลอดเวลา^๕ อาจกระตุ้นให้เด็กเกิดความวิตกกังวลและมีความคิดว่าในโลกนี้คงจะมีแต่อันตรายรอบตัว ถ้าตนจะย่างก้าวไปทางใดก็ต้องเจอภัยนานับประการหรือ? ในที่สุดเด็กอาจจะกลายเป็นคนขลาดมากจนจนไม่กล้าเสี่ยงทำอะไรเพราะขาดความเชื่อมั่นในตนเอง ดังที่ เจอร์ซิลด์^๖ ได้กล่าวถึงความวิตกรวบยอดซึ่งฮอร์ไนย์ให้ไว้ในเรื่องความวิตกกังวลว่า การทำให้เด็กเกรงกลัวว่าตนจะเป็นอันตรายถึงชีวิตหรือแขนขาบาดเจ็บ ตลอดจนกระทั่งเกรงกลัวความเจ็บช้ำช้ำยอมทำให้เด็กเกิดความวิตกกังวลได้ และความวิตกกังวลนี้จะทำให้เด็กไม่กล้าใช้กำลังกายโดยเสรี และทำลายความภาคภูมิใจและความเชื่อมั่นของเด็กให้หมดสิ้นไปด้วย นอกจากนี้สภาพแวดล้อมที่ทำให้ลายขวัญของเด็กก็เป็นอุปสรรคต่อพัฒนาการของเด็กเช่นกัน

ดังนั้นนักจิตวิทยาบางท่าน^๗ จึงแนะนำให้พ่อแม่คอยระวังความปลอดภัยของลูก แต่เฉพาะในสถานการณ์ที่อาจทำให้เด็กได้รับบาดเจ็บสาหัสหรือเป็นอันตรายถึงชีวิตและของสิ่งใดที่เป็นอันตรายหรืออาจเสียหายก็ควรเก็บไว้ให้ไกลตาเด็ก แต่ถ้าหากการเล่นนั้นไม่ทำให้เด็กถึงบาดเจ็บก็ควรปล่อยให้เล่นโดยเสรีบ้าง เช่นปล่อยให้ปีนหรือหลังบ้าน ให้เล่นเครื่องเล่นต่างๆ ที่จัดไว้ตามสนามเด็กเล่นหรือในโรงเรียนอนุบาล^๘ เพื่อให้เด็กได้มีประสบการณ์มากขึ้นโดยไม่เป็นอันตรายต่อตัวเด็กและทั้งไม่กระทบกระเทือนจิตใจเด็กอีกด้วย

การจำกัดเสรีภาพในการเคลื่อนไหวของเด็กวัย ๖ ปีขึ้นไป

เด็กวัยนี้นับว่าอยู่ในระยะที่อาจเข้าโรงเรียนหรือใกล้ระยะที่จะเข้าโรงเรียนแล้ว วุฒิภาวะทางร่างกายมีมากขึ้น ฉะนั้นแม่กลุ่มตัวอย่างบ้านอุเม็งทุกคนจึงยอมปล่อยให้ลูกไปเล่นกับเพื่อนตามบ้านใกล้เรือนเคียงได้ โดยปกติเด็กเหล่านี้ก็มักจะเดินไปโรงเรียนด้วยกัน และกลับบ้านพร้อมกันหลังเลิกเรียนแล้ว เป็นประจำทุกวัน ดังนั้นเมื่อเด็กอยู่บ้านถ้าได้เล่นกันอีกพ่อแม่ก็คิดว่าจะทำให้เด็กรักใคร่สนิทสนมเป็นเพื่อนกันตลอดไป จนกระทั่งเติบโตเป็นผู้ใหญ่ต่อไปในวันข้างหน้า นอกจากนี้เด็กยังจะได้

• Jersild, "Emotional Development" in Manual of child Psychology, 1954, P. 877

๖ Hutt, Gibby, The Child Development and Adjustment, 1959, P. 151

เล่นสนุก ให้ออกกำลังทำให้ร่างกายแข็งแรง กับทั้งได้สมาคมกับเด็กอื่น ๆ ทำให้เป็นคนกล้าและยังเป็นการฝึกให้เป็นคนดีมีนิสัยดีไม่รังแกเพื่อน แต่มีแม่เพียงรายเดียวที่ไม่เต็มใจให้ลูกของตนเล่นกับเพื่อนตามบ้านข้างเคียงเพราะเกรงลูกจะทะเลาะกับเพื่อน และถูกเพื่อนรังแก

ถึงแม่แม่กลุ่มตัวอย่างบ้านอุเม็งเกือบทั้งหมดจะยอมให้ลูกไปเล่นกับเพื่อนตามบ้านใกล้เคียงกันได้ก็ตาม แต่ทว่าสภาพในหมู่บ้านนี้เต็มไปด้วยไม้ยืนต้นนานาชนิด นอกจากยังมีบ่อน้ำสาธารณะ และลำเหมืองอยู่ชายเขตหมู่บ้าน ซึ่งมีน้ำไหลแรงเกือบตลอดปี และไหลเชี่ยวมากในฤดูฝน ดังนั้นอันตรายที่เด็กจะได้รับจึงมีอยู่รอบด้าน ด้วยเหตุนี้แม่กลุ่มตัวอย่างบ้านอุเม็ง จึงยังคงต้องจำกัดขอบเขตพฤติกรรมในการเล่นของเด็ก เช่นห้ามปีนป้ายต้นไม้สูง ๆ ห้ามเล่นแถวบริเวณบ่อน้ำสาธารณะ ห้ามเล่นน้ำในลำเหมือง ห้ามเล่นมีดไม้ ของมีคม ฯลฯ และห้ามเล่นในสิ่งที่จะเป็นอันตรายต่อทรัพย์สินของ และบ้านเรือน เช่นห้ามเล่นไฟ ห้ามเล่นไม้ขีดไฟ เช่นเดียวกับในวัย ๓-๕ ปี

แต่เนื่องจากเด็กวัยนี้ส่วนใหญ่เข้าเรียนแล้ว ไม่เหมือนเมื่ออยู่ในวัย ๓-๕ ปี เด็กจึงมักจะไปไกลเกินเขตบ้านใกล้เคียง ทั้งนี้ เพราะเด็กมีเพื่อนมากขึ้น เพื่อนนักเรียนบางคนอยู่ต่างหมู่บ้านบ้างก็มี และระหว่างหมู่บ้านยังมีถนนกึ่งกลาง มีรถยนต์บรรทุกผู้โดยสาร และสินค้าไปต่างอำเภออยู่เนือง ๆ แม่เกรงลูกจะได้รับอันตรายเพราะถูกรถชน จึงต้องกำหนดขอบเขตให้ทราบแน่นอนว่า ลูกไปเล่นได้ไกลไกลเพียงใด เช่นกำหนดให้ไปเล่นได้ไม่เกินเขตหมู่บ้านบ้าง ไม่เกินอาณาเขตวัดหรือไม่เกินเขตถนนภายในหมู่บ้าน เป็นต้น

เมื่อได้กำหนดขอบเขตพฤติกรรมของลูกไว้ทุกด้านเรียบร้อยแล้ว แม่กลุ่มตัวอย่างบ้านอุเม็ง ประมาณ ๖๐ เปอร์เซ็นต์ จึงปล่อยให้ลูกเล่นอะไรก็ได้ตามใจชอบ ส่วนแม่อีก ๔๐ เปอร์เซ็นต์ ยังไม่วางใจปล่อยให้ลูกเล่นอะไรก็ตามเรื่องตามราวได้เหมือนพวกแรก ถ้าลูกออกไปเล่นนอกบ้านนานเกินควรก็ต้องคอยตามดู ถึงแม้ราย

หนึ่งรายงานว่า เมื่อเห็นลูกไปเล่นนอกบ้านนานถึง ๒ ชั่วโมง ก็ไปตามดูบางครั้ง ก็ไปพบลูกกำลังซ่อนปลาก็มี

ส่วนหมู่บ้านพรานเหมือน เท่าที่ผู้วิจัยได้สังเกตปรากฏว่าในวันหยุด เด็กที่เข้าโรงเรียนแล้วมักชอบมาเล่นแถวบริเวณหน้าโรงเรียน และบางครั้งก็พาน้องเล็ก ๆ มาเล่นตามบริเวณดังกล่าว ซึ่งน่าจะเป็นที่เล่นที่ปลอดภัยสำหรับเด็ก แม้ว่าระหว่างหมู่บ้านและโรงเรียนจะมีถนนกั้นกลางก็ตาม แต่ถนนสายนี้ไม่มีวดยานแล่นขวกไขว้ในวันหนึ่ง ๆ จะมีรถยนต์แล่นผ่านไปต่างอำเภอเพียงประมาณ ๑-๒ เที่ยวเท่านั้น ส่วนต้นไม้ใหญ่ที่เด็กพอจะปีนป่ายเล่นก็มีอยู่แต่ในป่า เพราะชาวบ้านพรานเหมือน ไม่ได้ปลูกไม้ยืนต้นในบริเวณบ้าน นอกจากมีต้นมะพร้าว ซึ่งสูงเกินที่เด็กจะขึ้นไปปีนเล่นได้ ทั้งในหมู่บ้านก็ไม่มีลำเหมือง ซึ่งเด็กจะไปอาบเล่นได้อย่างสนุกสนาน ดังเช่นเด็กในหมู่บ้านอุเม็ง จะมีก็แต่บึงใหญ่เพียงแห่งเดียว แต่ก็อยู่ห่างไกลจากหมู่บ้าน ฉะนั้นเมื่อเปรียบเทียบลักษณะภูมิประเทศของทั้งสองหมู่บ้านนี้แล้วจะเห็นว่าในหมู่บ้านอุเม็งเด็กอาจประสบอุบัติเหตุนอกบ้านได้ง่ายกว่าเด็กในหมู่บ้านพรานเหมือน แม้ในหมู่บ้านอุเม็งจึงจำเป็นต้องจำกัดเสรีภาพในการเคลื่อนไหวแก่ลูกมากขึ้น ส่วนแม่ในหมู่บ้านพรานเหมือนคล้ายกับว่าจะให้เสรีภาพในการเคลื่อนไหวแก่ลูกของตนมากกว่า ทั้งนี้ไม่ใช่เพราะจะมีความห่วงใยในความปลอดภัยของเด็กน้อยกว่าแต่อย่างใด แต่เนื่องมาจากสภาพแวดล้อมของบ้านเรือนอนุโลมให้แม่ลดหย่อนความเข้มงวดต่อลูกของตน ได้มากกว่าแม่ในอีกหมู่บ้านหนึ่งนั่นเอง

สรุป

แม่ในหมู่บ้านพรานเหมือนและหมู่บ้านอุเม็ง มีความห่วงใยในความปลอดภัยของลูกเป็นอย่างมาก และขณะเดียวกันก็ต้องคอยระมัดระวังการเล่นของลูกซึ่งอาจก่อให้เกิดความเสียหายแก่ทรัพย์สินของอีกค่าย ฉะนั้นการเคลื่อนไหวของลูกทุกระยะจึงต้องอยู่ในสายตาของแม่ ญาติผู้ใหญ่ หรือพี่ ๆ ตลอดเวลา นับตั้งแต่วัยทารกขึ้นไป จนถึงวัยก่อนเข้าเรียน

ในการจำกัดเสรีภาพในการเคลื่อนไหวเกี่ยวกับความปลอดภัยของลูก โดยเฉพาะในวัยเข้าเรียนแล้ว ปรากฏว่าแม่บ้านอุเม็งให้เสรีภาพในการเคลื่อนไหวของลูกน้อยกว่าแม่บ้านพรานเหมือน ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากสภาพแวดล้อมในหมู่บ้านอุเม็งมีอันตรายมากกว่านั่นเอง

อนึ่งเป็นที่น่าสังเกตว่าแม่ใน ๒ หมู่บ้านที่วางกฎเกณฑ์ห้ามลูกเล่นสิ่งของบางอย่างซึ่งอาจก่อให้เกิดความเสียหายแก่ทรัพย์สินของและบ้านเรือนนั้น ปรากฏว่าแม่บางรายกลับใช้ให้ลูกรับผิดชอบหน้าที่การงานบางอย่างซึ่งขัดกับกฎเกณฑ์ที่ตนวางไว้ เช่น ห้ามลูกเล่นไฟ แต่แม่ใช้ให้ลูกช่วยทำงานเกี่ยวกับไฟ ฯลฯ ทั้งนี้ย่อมแสดงให้เห็นความไม่คงเส้นคงวาของแม่ ในการฝึกลูกอบรมลูกในด้านต่างๆ ได้เป็นอย่างดี

พฤติกรรมทางเพศ และเพศศึกษา

เด็กเล็ก ๆ วัยก่อนเข้าเรียน เป็นวัยช่างซัก ช่างถาม อยากรู้อยากเห็นและชอบมีปัญหาแปลก ๆ มาถามพ่อแม่อยู่เสมอ ฉะนั้นผู้ใหญ่จึงไม่น่าประหลาดใจ ถ้าลูกในวัยนี้จะถามว่า “น้องมาจากไหน?” “ทำไมตัวเขาจึงไม่เหมือนเพื่อนคนนั้นคนนั้น?” แต่โดยมากพ่อแม่มักจะรู้สึกอาย หรือตกใจไม่กล้าตอบคำถามของลูก ซึ่งเท่ากับเป็นการช่วยผู้ใหญ่ไปสืบเสาะหาความรู้จากที่อื่น ซึ่งเป็นความรู้ผิด ๆ โดยเฉพาะเด็กผู้ชายมักจะได้รับความรู้ในเรื่องเพศจากเพื่อน ๆ หรือจากประสบการณ์ของตนเอง ความรู้ที่เด็กเหล่านี้ได้รับจึงมักจะเป็นความรู้ที่เล่าต่อ ๆ กันมาบ้าง หรือมีฉะนั้นก็เป็นเรื่องคุยกันเล่นเป็นเรื่องขบขัน ในหมู่เพื่อนฝูงบ้าง บางทีก็เป็นความรู้ที่ได้รับจากหนังสือที่ตนไปอ่านพบบ้างก็มี

ทัศนะของแม่เกี่ยวกับพฤติกรรมทางเพศ

เนื่องจากความอยากรู้อยากเห็นดังกล่าวนี้เอง เด็กจึงสงสัยในสิ่งต่าง ๆ รอบตัว รวมทั้งอวัยวะบางส่วนในร่างกายของเด็กเอง บางครั้งผู้ใหญ่อาจบังเอิญเห็นเด็กกำลังจับต้องลูบคลำอวัยวะเพศของตนเข้า ก็มักจะห้ามปรามหรือลงโทษเด็ก เพราะเห็นเป็นพฤติกรรมที่ผู้ใหญ่เองเห็นไม่เหมาะสม โดยหาตระหนักถึงสาเหตุแท้จริงที่ทำให้เด็กมีพฤติกรรมเช่นนั้นไม่ เด็กเล็ก ๆ ยังไม่มีความเข้าใจว่าอวัยวะเพศของตนนั้นมีหน้าที่อะไร หากแต่มีความสนใจในอวัยวะส่วนนั้น เพราะเป็นเพียงส่วนหนึ่งของร่างกาย ฉะนั้นในตอนหลังเด็กอาจจะทำอีกเพื่อผ่อนคลายความตึงเครียดทางอารมณ์ของตน เด็กอาจจะจับต้องลูบคลำอวัยวะของตนในครั้งแรก ๆ ด้วยความอยากรู้อยากเห็น แต่แล้วในที่สุดก็เกิดความรู้สึกพอใจเมื่อได้สัมผัสอวัยวะเพศของตน เกี่ยวกับการเล่นอวัยวะ

เพนซ์ หลุยส์^๑ ได้รายงานว่ามีแม่ชาวเม็กซิกันในหมู่บ้านที่ปอซท์แลน พบว่า ลูกของตนไม่ว่าจะอยู่ในวัยไหน เล่นอวัยวะเพศแล้วก็จะต้องลงโทษทันที การลงโทษนั้นอาจใช้วิธีตีมือ เขียนตี ทำให้เด็กรู้สึกอาย และทำให้เด็กตกใจ กลัว ส่วน เชียร์^๒ และคณะได้รายงานผลเกี่ยวกับเรื่องนี้ว่า แม่ชาวอเมริกันส่วนมากเห็นการเล่นอวัยวะเพศของลูกเป็นกิริยาที่ไม่พึงปรารถนา จึงมักจะหาวิธียับยั้งการเล่นดังกล่าวของลูกด้วยการดุห้ามปราม แต่มีแม่เป็นส่วนน้อยที่ใช้วิธีรุนแรงด้วยการลงโทษลูก แต่ทว่าเชียร์และคณะไม่ได้กล่าวถึงว่าแม่ชาวอเมริกันใช้การลงโทษด้วยวิธีใด

นักจิตวิทยา^๓ บางท่านได้ให้ข้อคิดเห็นไว้ว่า การที่เด็กเล่นอวัยวะเพศนั้นถือเป็นพฤติกรรมโดยธรรมชาติ ที่ผู้ใหญ่ทุกคนควรจะยอมรับเพราะความจริงพฤติกรรมเช่นนั้นไม่เป็นอันตรายแต่อย่างใด ดังนั้นผู้ใหญ่จึงไม่ควรวิพากษ์วิจารณ์หรือขู่ให้เด็กกลัว เพราะอาจทำให้เด็กเกิดความวิตกกังวล และเกิดความตึงเครียดขึ้น ในใจได้ กล่าวคือ เมื่อเด็กเกิดความรู้สึกที่ว่าตัวเองทำอะไรไม่ได้ตามความต้องการแล้วก็จะมีความวิตกกังวลเกิดขึ้น ยิ่งกว่านั้นนักจิตวิทยาดังกล่าวยังให้คำแนะนำเพิ่มเติมเกี่ยวกับเรื่องนี้ไว้ว่า สำหรับเด็กที่ยังเล็กมาก และมีพฤติกรรมดังกล่าว เมื่อผู้ใหญ่พบเห็นก็ไม่ควรวิพากษ์วิจารณ์การกระทำของเด็ก หรือทำให้เด็กเพิ่มความสนใจในพฤติกรรมนั้นมากนัก วิธียับยั้งพฤติกรรมดังกล่าวซึ่งให้ผลดีและมักใช้กันอยู่เสมอในโรงเรียนอนุบาล ก็คือวิธีหันเหความสนใจของเด็ก

จากข้อมูลที่ได้ในการสัมภาษณ์แม่ที่หมู่บ้านทั้ง ๒ แห่ง แม่รายงานว่าเด็กกลุ่มตัวอย่างบ้านพรานเหมือน ๗๙% และเด็กกลุ่มตัวอย่างบ้านอนุเม็ง ๖๕% เคยเล่นอวัยวะเพศ เมื่อแม่พบเข้าก็จะหาทางแก้ไขพฤติกรรมของลูกด้วยวิธีการต่าง ๆ นับตั้งแต่วิธีการที่อะลุ่มอล่วย เช่น ปล่อยให้เล่นเพราะเห็นเป็นเรื่องธรรมดา, ส่งของอื่นให้เล่น หรือเอาผ้ามาคลุมให้ ไปจนถึงการใช้วิธีห้ามโดยการดึงมือออกถ้าเห็นเด็กเล่นอวัยวะเพศ ดู ขู่ว่าจะมีคนจับตัว ตีมือบอกเด็กว่าจะป็นนี้

^๑ Lewis. Life in a Mexican Village. 1963. P. 381

^๒ Sears: Maccoby, Levin: Patterns of Child Rearing: 1957 P. 199

^๓ Langford: Guidance of the Young Child 1960: P: 165

จากการคำนวณทางสถิติ^๔ ด้วยวิธีวิเคราะห์ความแปรปรวน (Analysis of Variance) ปรากฏว่าแม่ของทั้ง ๒ หมู่บ้าน มีปฏิกิริยาต่อการเล่นอวัยวะเพศของ ลูกผู้ชายและลูกผู้หญิงต่างกันอย่างเห็นได้ชัด กล่าวคือลูกผู้ชายถูกลงโทษทางกาย (การตี) มากกว่าลูกผู้หญิง ส่วนการลงโทษทางจิตใจ (ดุหรือขู่ให้กลัว) ถึงแม้จะ ไม่มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ แต่ก็ปรากฏแนวโน้มว่าลูกผู้ชายถูก ดุ หรือขู่ให้กลัวมากกว่าลูกผู้หญิงเช่นเดียวกัน ทั้งนี้จากการสังเกต จะเห็นได้ว่าเด็กผู้ชาย ในหมู่บ้านมักจะออกมาวิ่งเล่นโดยไม่สวมเสื้อผ้ามากกว่าเด็กผู้หญิง ฉะนั้นเด็กผู้ชายจึง มีโอกาสเล่นอวัยวะเพศบ่อยกว่าเด็กผู้หญิงและประกอบกับความเชื่อของแม่ที่ว่า ถ้าเด็ก เล่นอวัยวะเพศแล้วจะทำให้บัสสาวะไม่ออก ซึ่งเป็นสาเหตุทำให้เป็นนิ้วได้ ด้วยเหตุ นี้แม่จึงต้องใช้วิธีข่มขู่การเล่นอวัยวะเพศของลูกด้วยวิธีที่เข้มงวด

เมื่อได้แบ่งกลุ่มแม่แต่ละหมู่บ้านเป็น ๓ กลุ่ม ตามระดับอายุคือ แม่กลุ่มอายุน้อย (๒๓-๓๒ ปี) กลุ่มอายุปานกลาง (๓๓-๔๒ ปี) และกลุ่มอายุมาก (๔๓-๕๒ ปี) เพื่อเปรียบเทียบว่าเมื่อแม่เห็นลูกเล่นอวัยวะเพศ แม่กลุ่มไหนจะมีปฏิกิริยาต่อลูก รุนแรงกว่ากัน

จากการคำนวณทางสถิติ^๕ โดยวิธีวิเคราะห์ความแปรปรวน (Analysis of Variance) ปรากฏว่าแม่ของทั้ง ๒ หมู่บ้านแต่ละกลุ่มอายุ มีปฏิกิริยาต่อลูกรุนแรง ต่างกัน อย่างเห็นได้ชัด กล่าวคือแม่กลุ่มอายุน้อย ใช้วิธีลงโทษลูกทางกาย (การ ฆี่ยนตี) รุนแรงกว่าแม่อีก ๒ กลุ่ม ส่วนการลงโทษทางจิตใจ (การขู่ให้กลัว) ถึงแม้จะ ไม่มีความแตกต่างกันทางสถิติ แต่ก็มีแนวโน้มว่า แม่กลุ่มอายุน้อยใช้วิธี รุนแรงกว่าแม่อีก ๒ กลุ่มเช่นกัน

การที่แม่กลุ่มอายุน้อยของทั้ง ๒ หมู่บ้าน ใช้วิธีข่มขู่การเล่นอวัยวะเพศของลูก ด้วยวิธีรุนแรงกว่าแม่กลุ่มอื่นนั้น ผู้วิจัยสันนิษฐานว่า อาจเนื่องจากแม่กลุ่มอายุน้อย ยังขาดประสบการณ์ ในการอบรมเลี้ยงดูลูกมาก่อน จึงเข้าใจว่าการเล่นอวัยวะเพศของ

^๔ ดูตารางแสดงผลการวิเคราะห์ในภาคผนวก ก.

^๕ ดูตารางแสดงผลการวิเคราะห์ในภาคผนวก ก.

ลูกเป็นพฤติกรรมที่ไม่ดี และอาจเกิดอันตรายแก่ตัวเด็ก ด้วยเหตุนี้แม่จึงใช้วิธีลงโทษรุนแรง โดยคิดว่าการลงโทษด้วยวิธีนี้จะยับยั้งการเล่นอวัยวะเพศของลูกได้

ส่วนแม่ของเด็กกลุ่มตัวอย่างบ้านพรานเหมือน ๒๑% และบ้านอุเม็ง ๓๕% ซึ่งรายงานว่าไม่เคยเห็นลูกของตนเล่นอวัยวะเพศนั้น ความจริงเด็กเหล่านี้อาจจะเคยเล่นอวัยวะเพศ โดยแม่ไม่มีโอกาสสังเกตเห็นก็เป็นได้ เพราะตนไม่ได้อยู่กับลูกตลอดเวลา หรือมีขณะนั้นแม่อาจจะเห็นพฤติกรรมเช่นนั้นเป็นสิ่งที่น่าอาย จึงปฏิเสธว่าไม่เคยเห็นลูกเล่นอวัยวะเพศก็เป็นได้เช่นกัน

การที่แม่ของทั้ง ๒ หมู่บ้านต้องแก้ไขมิให้ลูกเล่นอวัยวะเพศของตนนั้น แม่ให้เหตุผลหลายประการซึ่งอาจแบ่งหัวข้อออกได้เป็น ๓ ประการ คือเหตุผลที่เกี่ยวกับทางด้านสังคม, ด้านสุขภาพ และด้านบุคลิกภาพของเด็ก ฉะนั้นถ้าจะพิจารณาจากตารางที่ ๑๔ แล้วจะเห็นว่าการที่แม่ของเด็กบ้านพรานเหมือน ถึง ๖๐% และแม่ของเด็กบ้านอุเม็ง ๒๕% ต้องหาวิธีขัดขวางการเล่นอวัยวะเพศของลูกด้วยวิธีต่าง ๆ เพราะเกรงว่าการเล่นเช่นนั้น อาจเป็นอันตรายต่อสุขภาพของเด็กได้ กล่าวคือถ้ามือของเด็กไม่สะอาด ไปจับอวัยวะเพศเข้าก็จะทำให้เกิดการอักเสบขึ้นได้ แต่อันตรายซึ่งแม่ส่วนใหญ่เกรงว่าจะบังเกิดแก่เด็กมากที่สุดก็ได้แก่โรคนี้^๕ ทั้งนี้เพราะแม่ของทั้ง ๒ หมู่บ้าน ยังมีความเข้าใจไปว่า การเล่นอวัยวะเพศจะทำให้เป็นโรคนี้ได้ โดยหาทราบสาเหตุที่แท้จริงของการเป็นโรคนี้นั้นไม่

หนึ่งจากรายงานการประชุมทางการแพทย์ ตั้งแต่ พ.ศ. ๒๔๙๗ เป็นต้นมา ปรากฏว่าในโรงพยาบาลทางภาคตะวันออกเฉียงเหนือบางแห่ง มีสถิติคนไข้เป็นโรคนี้นั้นในกระเพาะปัสสาวะสูงมาก ด้วยเหตุที่บ้านพรานเหมือนก็เป็น หมู่บ้านหนึ่งในตะวันออกเฉียงเหนือ จึงอาจสันนิษฐานได้ว่า การที่แม่ส่วนใหญ่ห้ามเล่นอวัยวะเพศ เพราะเกรงว่าลูกจะเป็นโรคนี้นั้นก็เพราะนำปรากฏการณ์และอาการอันเนื่องมาจากโรคนี้ที่ตนเคยได้ยินได้ฟังมา มาสัมพันธ์กับการเล่นอวัยวะเพศของเด็กอย่างผิด ๆ นั้นเอง

๖ กรมการฝึกหัดครู กระทรวงศึกษาธิการ, "การศึกษาความต้องการของเด็กและเยาวชนในประเทศไทย ในด้านประชากร สาธารณสุข โภชนาการ อาหารและการเกษตร การศึกษา สังคมสงเคราะห์และกำลังคน และรายงานการสำรวจ และวิจัยโครงการสนับสนุนความต้องการ ของ เด็ก และ เยาวชน ประเทศไทย ๒๕๐๗" หน้า ๑๓๗

ตารางที่ ๑๔ เหตุผลที่ต้องแก้ไขมิให้เด็กเล่นอวัยวะเพศ

เหตุผล	อัตราส่วนร้อยละ ของจำนวนแม่		คำตอบ
	บ้านพราน หมอน	บ้านอุเม็ง	
๑. สังกม	๖	๙	ไม่ตื่น่าเกลียดอายคนเขา เป็นของควรวีตบั้งนำอาย กลัวเป็นนื้บัสสาวะไม่ออก กลัวอีกเสบอาจเจ็บป่วยได้ ถ้าปล่อยให้เล่นจะเป็นนื้ โตขึ้นจะเป็นเด็กดี เด็กจะเคยตัวติดนิสัยไปจนโต โตขึ้นจะใจง่ายยอมกวนแต่เรื่องน ยังเป็นเด็กไม่รู้ความ โตไปรู้สึกตัวก็ประพฤติดี
๒. สุขภาพ	๖๐	๒๕	
๓. ผลต่อบุคลิกภาพของเด็ก	๑๑	๒๙	
๔. เป็นเรื่องธรรมดา	๒	๒	
๕. เด็กไม่เคยเล่น	๒๑	๓๕	
รวม	๑๐๐	๑๐๐	

แต่สำหรับแม่บ้านอุเม็งส่วนใหญ่เห็นว่าการเล่นอวัยวะเพศจะเป็นผลเสียต่อบุคลิกภาพของลูกในอนาคตมากกว่า จะเป็นผลเสียต่อสุขภาพ ทั้งนเพราะแม่เหล่านี้นมีความเชื่อว่าการเล่นดังกล่าวจะทำให้เด็กกลายเป็นเด็กดี เด็กโง่เมื่อเติบโตขึ้นและยิ่งกว่านั้นจะทำให้เด็กติดนิสัยชอบเล่นอวัยวะเพศไปจนโตและบางรายก็เกรงไปว่าโตขึ้นเด็กจะสนใจแต่เรื่องเพศ

ส่วนเหตุผลที่เกี่ยวกับค่านสังคมนั้น แม่ของทั้ง ๒ หมู่บ้านมีความเห็นทำนองเดียวกันว่า การเล่นอวัยวะเพศเป็นกริยาที่น่าเกลียด เป็นเรื่องน่าอายควรวีตบั้ง โดย

เฉพาอย่างยิ่ง ถ้าเด็กกระทำเมื่ออยู่ต่อหน้าผู้คนที่แล้ว พ่อแม่ก็จะพลอยได้รับความอับอายไปด้วย

พฤติกรรมและการเล่นของเด็กเกี่ยวกับเรื่องเพศ

เนื่องจาก ครัวเรือน ของชาวบ้านพรานหมื่น และ บ้านอุเม็ง ตั้งอยู่เป็นกลุ่มเป็นก้อน มีอาณาเขตระหว่างบ้านติดต่อกันโดยตลอด เด็ก ๆ ในหมู่บ้านจึงมักจะไปเล่นกับเพื่อนๆ ในละแวกเดียวกันได้ โดยพ่อแม่ไม่ต้องเป็นห่วง ดังนั้นเด็ก ๆ ที่อยู่บ้านใกล้กันจึงกลายเป็นเพื่อนเล่นด้วยกันมาจนกระทั่งอายุย่างเข้าวัยประมาณ ๖-๗ ปี พ่อแม่ก็จะส่งบุตรของตนเข้าเรียน โรงเรียนที่อยู่ใกล้ที่สุดที่พอจะส่งลูกเข้าเรียนได้ก็มีอยู่เพียงแห่งเดียว ในตำบลนี้ เด็กหญิง และ เด็กชาย จึงต้องเข้าเรียนในที่แห่งเดียวกัน และกลายเป็นทั้งเพื่อนเล่น และ เพื่อนเรียน ด้วยกัน มาตั้งแต่ต้น จนจบ ชั้นประถมศึกษาตอนต้น ผู้วิจัยได้สอบถามความคิดเห็นและเหตุผลของแม่ทั้ง ๒ หมู่บ้านว่าจะยินยอมให้ลูกของตนทั้งชายและหญิง ในวัยระหว่าง ๖-๑๒ ปี เล่นด้วยกันได้หรือไม่ ?

ปรากฏว่าแม่ของเด็กบ้านพรานหมื่น ๙๘% และแม่บ้านอุเม็ง ๘๐% พอใจให้ลูกเล่นกับเด็กเพศเดียวกันมากกว่า โดยให้เหตุผลว่าลักษณะ การเล่น ของเด็กหญิงและเด็กชายไม่เหมือนกัน ดังนั้นเด็กจะเล่นด้วยกันไม่นานและอาจทะเลาะกัน อีกอย่างหนึ่งก็คือเด็กชายชอบเล่นรังแกเด็กหญิง ส่วนแม่บ้านพรานหมื่นอีก ๒% และแม่บ้านอุเม็งอีก ๒๐% มีความเห็นว่า เด็กชายและเด็กหญิงวัยระหว่าง ๖-๑๒ ปี ยังอาจเล่นด้วยกันได้เพราะยังเล็กอยู่ แต่เมื่อพ้นวัยนี้ไปแล้ว ควรห้ามเล่นด้วยกัน เพราะเด็กเริ่มเป็นหนุ่มเป็นสาว ในบรรดาแม่ที่เห็นว่าไม่ควรให้เด็กชายและเด็กหญิงที่มีอายุระหว่างนี้เล่นด้วยกันนั้น แม่ที่บ้านพรานหมื่น ๖% และที่บ้านอุเม็ง ๑๘% เกรงว่าเด็กชายจะลวนลามประพฤติกไม่ชอบต่อเด็กหญิง และจะติดใจชอบเล่นกันต่อไปจนเป็นหนุ่มเป็นสาว จนอาจตกเป็นข้อวิพากษ์วิจารณ์ต่อบุคคลอื่น ซึ่งไม่เห็น ควร ได้นอกจากนี้มีแม่บ้านอุเม็งจำนวน ๕% ที่ไม่ยอมให้เด็กชายเล่นกับเด็กหญิง โดยอ้างว่าลูกผู้ชายจะติดนิสัยเป็นหญิง

ได้กล่าวมาแล้วในตอนต้นบทนี้ว่า เด็กในวัยก่อนเข้าเรียนขึ้นไปมักจะมี ความสนใจและมีความอยากรู้อยากเห็นในเรื่องเพศมาก จนบางครั้งผู้ใหญ่ก็เห็นว่าเด็กเล่น ชนจนเกินวัยของเด็กไป เมื่อผู้ใหญ่เห็นก็มักจะดุ หรือห้ามปรามทันที ในเรื่องนมแม่ กลุ่มตัวอย่างบ้านอุเม็ง จำนวนประมาณ ๓๙ % รายงานว่าลูกของตนมักจะชอบแอบ ดูพี่น้อง หรือผู้เฒ่าผู้แก่ในบ้านบ้าง หรือเข้าส้วมบ้าง และแม่ ๓๐ % จากจำนวน ดังกล่าวแสดงความไม่พอใจในพฤติกรรมของลูก เพราะเห็นว่าการกระทำของลูกไม่ เหมาะเป็นการเล่นที่ไม่ถูกแบบ คนอื่นเห็นจะว่าเป็นเด็กไม่ดี หากเมื่อใดแม่เห็นลูก ทำเช่นนั้นก็จะต้องห้ามทันทีหรือมีเงื่อนไขขู่หรือหลอกให้กลัว เช่นขู่ว่าจะมัดตัวไว้กับ เสา จะลงโทษ หรือหลอกว่าตาจะบอด ตาจะเป็นกุ้งยิง เป็นต้น ส่วนแม่อีก ๙ % ที่เหลือเห็นว่าการกระทำของลูกเป็นความชนโดยธรรมชาติของเด็ก จึงเพียงชี้แจงให้ เด็กทราบว่า การกระทำ ของตน จะทำให้ผู้ถูกแอบ มองรู้สึกอับอาย จึงไม่ควรทำเช่น นั้นอีก

บางครั้งพ่อแม่อาจสังเกตเห็น ลูกของตน พุดคุย ซุบซิบ กับเพื่อนและหัวร่อต่อ กระซิกกัน จนผู้ใหญ่อดประหลาดใจไม่ได้ว่า เด็ก ๆ มีเรื่องอะไรคุยกันน่าขบขันถึง ปานนั้น และบางทีก็เห็นลูกไปแอบเล่นกับเพื่อน ๆ ในที่ลับก็มี สำหรับเรื่องการคุย หัวร่อต่อกระซิกกันนั้น แม่บ้านอุเม็งส่วนใหญ่แล้วว่า ตนเองก็เคยเห็นอากัปภิกิริยา ดังกล่าวเหมือนกัน แต่ก็พบว่าเด็กมักจะคุยเล่นกันตามประสาเด็ก เป็นต้นว่า ชักชวน กันไปเพื่อนรำ แต่อย่าไม่กล้าพูดให้ผู้ใหญ่ได้ยิน หรือนัดกันไปเล่นไม่ให้ผู้ใหญ่ทราบ มีแม่ประมาณ ๒๔ % เล่าว่าเคยได้ยินเด็กอื่น ๆ ในวัยนี้ล้อเลียนกัน ในทางเพศ เป็นต้นว่า เด็กชายคนหนึ่งรักเด็กหญิงคนหนึ่ง ฯลฯ เด็กบางคนก็เล่นคลอเคลียบ้าง เล่นอยู่เคื่อน ซึ่งทางภาคกลางหรือภาคตะวันออกเฉียงเหนือเรียกว่าอยู่ไฟ แม่เหล่านี้ ได้ให้ความเห็นเกี่ยวกับการพุดคุย หรือการเล่นของเด็กดังกล่าวว่า หากได้ยินลูกของ ตนพุดคุยหรือล้อเลียนกันในบ้านบ้างแล้ว ตนก็ต้องห้ามปรามและชี้แจงให้เด็ก

เข้าใจว่ายังไม่ถึงวัยอันสมควรจะพูดเรื่องนี้ ด้วยเกรงว่าเด็กจะไม่ตั้งใจเรียน เพราะ
 มัวสนใจแต่เรื่องนี้ ยกเว้นแม่เพียง ๒ ราย ที่เห็นการล้อเลียนหรือการเล่นของเด็ก
 เป็นเรื่องธรรมดา

ส่วนเรื่องที่เด็กแอบไปเล่นกับเพื่อนในที่ลับตา เช่น ในยุ้งข้าว หลังกองฟาง
 หรือในสวนหลังบ้านนั้น ปรากฏว่าแม่พบว่าส่วนมากเด็กไปเล่นขายของ เล่นซ่อนหา
 พ้อนรำตามประสาเด็ก แม่จึงปล่อยให้เล่นตามใจชอบ เพราะลูกเล่นกันตามลำพังแต่
 เฉพาะในหมู่เพื่อนเพศเดียวกัน มีแม่เพียงรายเดียวที่ห้ามลูกเล่นกับเพื่อน ๆ ในสวน
 หลังบ้าน โดยให้เหตุผลว่าได้เห็นลูกและเพื่อนกำลังเล่นกลอตบตุร และอยู่เดือน
 ซึ่งเป็นที่น่าเกลียดที่เด็กจะเล่นเช่นนั้น

นอกจากการเล่นดังกล่าวแล้ว แม่บ้านอุเม็ง ๑๙ ราย ยังเล่าว่าบางครั้งเคย
 เห็นลูกเล่นสมมติเป็นพ่อ แม่ ลูก และแบ่งหน้าที่กันทำโดยเลียนตามแบบผู้ใหญ่
 แม่เห็นว่าการเล่นเช่นนั้นเป็นเรื่องธรรมดาแต่มีแม่เพียง ๕ ราย ที่รู้สึกอาย และเห็น
 ว่าเด็กเล่นไม่สมควร เพราะไม่เหมือนเพื่อนฝูง ส่วนแม่อีก ๔ ราย ซึ่งไม่เคยเห็น
 ลูกเล่นในทำนองนี้เลย กลับแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับการเล่นสมมตินี้ว่า เป็นการ
 เล่นที่ไม่ถูกแบบเป็นของน้าอาย และเกรงว่าเด็กจะเคยตัว โตขึ้นจะประพฤติตัวไม่ดี
 ถ้าหากตนเห็นลูกเล่นเช่นนั้นก็จะตักเตือน หรือชู้ และหลอกให้กลัว เช่นชู้ว่าผู้ใหญ่
 บ้านจะจับ หลอกว่าการเล่นทำนองนี้ฟ้าจะผ่า หรือชู้จะเมียนบ้าง มีแม่บางรายให้
 ความเห็นว่าถ้าตนได้ประสบเหตุการณ์ทำนองนี้บ้างก็ต้องหาวิธีหันเหความสนใจ
 ของเด็กเสีย โดยวิธีแนะนำให้เด็กเล่นอย่างอื่นแทน

การฝึกให้รู้จักเสียมตน

โดยทั่ว ๆ ไปตามหมู่บ้านชนบท จะเห็นว่าพ่อแม่มักจะ ปล่อยให้เด็กเล็ก ๆ
 เปลือยร่างกายออกมาเล่นนอกบ้าน ึ่งนี้อาจเป็นเพราะสาเหตุหลายประการ กล่าวคือ
 อากาศในชนบทร้อนอบอ้าว เมื่อเด็กเล่นมากๆ ก็จะทำให้เสื้อผ้าสกปรก เป็นการเพิ่ม

ภาวะให้แม่ต้องซักเสื้อผ้าบ่อย ๆ หรือเพื่อสะดวกในการขั้ด้ายของเด็ก หรืออาจจะ เป็นเพราะพ่อแม่มีฐานะยากจนไม่มีเสื้อผ้าพอให้ลูกใส่

ครันลูกเติบโตขึ้น พ่อแม่เห็นว่าไม่สมควรจะปล่อยให้ลูกเปลือยร่างกายออกไป วงเล่นตามถนนหนทางอีกต่อไป ก็จะเริ่มฝึกให้ลูกรู้จักปกปิดร่างกายให้มีมิติ จาก ข้อมูลที่ได้ปรากฏว่าแม่บ้านพรานเหมือน และบ้านอุเม็ง ส่วนมากหัดให้ลูกสวมเสื้อผ้า เมื่อลูกอายุ ๓-๔ ปี โดยให้เหตุผลของการฝึกในระยนี้ว่า เพื่อฝึกให้เด็กเกิดความ เคยชิน มิฉะนั้นโตขึ้นเด็กอาจจะไม่ยอมสวมเสื้อผ้าจะเป็นที่น่าอับอายต่อผู้ที่ได้พบเห็น มีแม่บ้านพรานเหมือนบางรายฝึกให้ลูกสวมเสื้อผ้าเพื่อให้ร่างกายของเด็กอบอุ่นจะได้ไม่ เจ็บป่วยง่าย มีแม่เพียงรายเดียวที่ให้เหตุผลในการฝึกให้ลูกสวมเสื้อผ้าว่า เพื่อป้องกัน ไม่ให้ลูกเล่นอวัยวะเพศ

เมื่อถามความเห็นของแม่ในหมู่บ้านอุเม็งว่า ถ้าเห็นลูกของตนอายุขนาด ๖-๘ ปี ใ้ว่าจะเป็นเด็กหญิงหรือเด็กชายออกไปวิ่งเล่นนอกบ้านโดยไม่สวมเสื้อผ้าจะรู้สึกอย่างไร แม่เกือบทั้งหมดตอบว่า ตนรู้สึกอายและเห็นว่าไม่เหมาะสม ไม่เรียบร้อย แต่มีแม่เพียง รายเดียวที่ตอบว่าไม่มีความรู้สึกอย่างไรเลย เพราะลูกในวัยนี้ยังเล็กอยู่ ดังนั้นการที่ ลูกจะออกไปวิ่งเล่นนอกบ้านโดยไม่สวมเสื้อผ้าบ้าง จึงถือเป็นเรื่องธรรมดา

การให้ความรู้เกี่ยวกับเรื่องเพศ

ได้กล่าวมาแล้วในตอนต้นว่า เด็กวัยก่อนเข้าเรียนขึ้นไปเริ่มมีความสนใจและมี ความอยากรู้อยากเห็นเกี่ยวกับเรื่องเพศ ความอยากรู้อยากเห็นดังกล่าวจะยิ่งกระตุ้น ให้เด็กเสาะหาความรู้เกี่ยวกับเรื่องนี้เมื่อเด็กเข้าสู่วัยรุ่น ฉะนั้นความรู้ที่เด็กจะได้รับ ในเบื้องต้นอาจถูกต้องและตรงกับความจริง หรืออาจจะคลาดเคลื่อนจากความเป็นจริง ก็ย่อมแล้วแต่การบอกเล่าอย่างถูกต้องของผู้ที่จะถ่ายทอดความรู้ในเรื่องเพศให้แก่เด็ก เป็นประการสำคัญ ถ้าหากเด็กได้รับความรู้ที่ผิดเด็กก็จะฝังใจจำไปจนโต ยิ่งกว่า นั้นยังจะสร้างทัศนคติที่ไม่ดี ในเรื่องเพศให้แก่เด็กอีกด้วย

แต่ทว่าผู้ใหญ่จะไม่พูดเรื่องนั้นตามความเป็นจริงให้เด็กฟัง เพราะถือเป็นเรื่องน่าละอายควรปิดบัง ดังจะเห็นได้จากเด็กในหมู่บ้านพรานเหมือน และบ้านอุ้มซึ่งถามแม่ว่า “น้องมาจากไหน?” ซึ่งแม่ส่วนมากก็ตอบว่า เกิดจากท้องแม่ หรือเกิดจากพ่อแม่ แต่มีแม่หลายรายที่มักจะตอบเลียงว่าน้องเกิดจากขอนไม้ เกิดจากไร่นา หรือมากับลมก็มี ทำนองเดียวกับเด็กในวัฒนธรรมตะวันตก ซึ่งมักจะเข้าใจว่า ทารกที่เกิดมานั้น พระเจ้าเป็นผู้สร้างบ้าง พ่อแม่ซื้อมาจากห้างร้านบ้าง ได้มาจากโรงพยาบาลบ้าง หรือมีจระเข้หนักกระสาบมาให้อีกมี

การที่แม่ทั้งสองหมู่บ้านให้คำตอบลูกเช่นนั้น เพราะคิดว่าเด็กยังเล็กเกินไป ไม่สมควรจะรู้ บ้างก็คิดว่าเมื่อเด็กโตขึ้นก็จะรู้เอง แต่แม่บางคนก็ไม่อยากตอบคำถามลูกตามตรง โดยให้เหตุผลว่าพูดกับเด็กเรื่องยาวไม่จบง่าย ๆ เพราะเด็กช่างซักช่างถาม มีแม่บางรายที่ตอบลูกว่าไม่ทราบ เพราะลูกยังเล็กมากไม่อาจจะเข้าใจได้ ถ้าตอบไปก็คงไม่มีประโยชน์ มีแม่บ้านพรานเหมือนเพียงรายเดียวที่ไม่ยอมตอบคำถามลูก เพราะรู้สึกอายและไม่ทราบว่า จะตอบอย่างไรลูก

ตารางที่ ๑๕ อัตราส่วนร้อยละของจำนวนแม่แยกตามประเภทของคำตอบที่แม่ให้เมื่อลูกถามว่า “น้องมาจากไหน?”

	บ้านพรานเหมือน	บ้านอุ้ม
๑. ตอบว่า “เกิดจากท้องแม่”	๖๘	๔๗
๒. ตอบเลียง (เกิดจากไร่นา, มากับลม ฯลฯ)	๑๓	๑๔
๓. ตอบ “ไม่ทราบ”	๒	๓
๔. ไม่ตอบเพราะอาย	๒	—
๕. เด็กไม่เคยถาม	๑๕	๓๖
รวม	๑๐๐	๑๐๐

สำหรับคำถามที่ว่า เด็กจะทราบหรือไม่ว่า “น้องเกิดอย่างไร” นั้น แม่กลุ่มตัวอย่างของบ้านอนุเม็งเกินกว่าครึ่งคิดว่า ลูกของตนทราบ เพราะเด็กบางคนก็ให้เห็นเวลาแม่คลอดน้องบ้าง หรือถ้าหากบ้านใดมีหญิงกำลังใกล้จะคลอด เด็กๆ ในละแวกนั้นก็มักจะชักชวนกันไปแอบดูก็มี หรือมีขณะนั้นก็ได้ยินได้ฟังเรื่องการเกิดจากผู้ใหญ่บ้าง ส่วนแม่ที่เหลือนอกนั้นคิดว่าลูกยังไม่ทราบเรื่องนี้ เพราะเด็กยังเล็กอยู่

ในการให้ความจริงเกี่ยวกับเรื่องเพศนี้ นักจิตวิทยา บางท่านมีความเห็นว่าการที่พ่อแม่ไม่ยอมตอบคำถามของลูก หรือเห็นลูกยังเล็กเกินไปไม่สมควรจะรู้เรื่องดังกล่าวนี้ เท่ากับไปช่วยยั่วยุให้ลูกเพิ่มความสนใจในเรื่องเพศมากขึ้น อาจเป็นเหตุทำให้เด็กคิดฝันเอาเอง เกี่ยวกับเรื่องเพศว่าควรจะเป็นอย่างไรอย่างไรก็ได้ หรือมีขณะนั้นที่เกี่ยวเสาะสืบหาความรู้เอาเอง จากประสบการณ์ของตนเอง หรือเพื่อนฝูง ดังนั้นเมื่อเด็กตั้งคำถามเกี่ยวกับเรื่องเพศ หรือเรื่องใดๆ ก็ตาม พ่อแม่ทุกคนจึงควรให้คำตอบอย่างง่ายๆ สมระดับอายุของเด็ก และตรงตามความเป็นจริง ให้มากที่สุดเท่าที่จะเป็นไปได้

ยังมีข้อสงสัยเกี่ยวกับเรื่องเพศอีกข้อหนึ่งที่เด็กเล็กๆ ยังข้องใจ และมักจะตั้งปัญหาถามผู้ใหญ่ หรือพ่อแม่อยู่บ่อยๆ ข้อสงสัยนั้นก็คือเหตุใดตนจึงมีอวัยวะเพศไม่เหมือนเพื่อนคนนั้น คนนี้ ซึ่งแม่บ้านอนุเม็งก็ได้ตอบคำถามของลูกอย่างตรงไปตรงมา ให้เด็กเข้าใจว่า เพราะเพื่อนเป็นคนละเพศกับเด็ก เพียงเท่านั้นเด็กก็พอใจคำตอบที่ตนได้รับแล้ว

นอกเหนือเด็กจะสนใจเกี่ยวกับเรื่องเพศแล้วยังสนใจในเรื่องความเปลี่ยนแปลงทางร่างกายอีกด้วย โดยเฉพาะเมื่อเด็กเข้าสู่วัยรุ่น สำหรับการชี้แจงให้ลูกเข้าใจในเรื่องนี้ตลอดจนการควบคุมความประพฤติทางเพศ แม่ได้แสดงความคิดเห็นที่น่าสนใจพอสรุปได้ดังนี้

แม่บ้านพรานเหมือน ๓๔% และแม่บ้านอนุเม็ง ๘๘% ในกลุ่มตัวอย่างทั้งหมดมีความเห็นว่า ควรจะสอนให้เด็กรู้จักความจริงเกี่ยวกับเรื่องเพศ บ้างตามสมควร

ส่วนแม่ที่เหลือ นอกนั้น มีความเห็นว่า ไม่จำเป็นจะต้องสอน เกี่ยวกับ เรื่อง ดัง กล่าว เพราะถือเป็นเรื่องของธรรมชาติ เมื่อถึงวัยหนุ่มวัยสาว เต็กก็จะสามารถเข้าใจในเรื่องเพศได้เอง โดยไม่ต้องมีใครบอกใครสอน เพราะเป็นเรื่องน่าอาย ไม่ควรพูดถึง ถ้าไปสอนเข้าเต็กอาจจะทดลองปฏิบัติด้วยตนเอง ซึ่งจะทำให้เกิดความเสื่อมเสียชื่อเสียงแก่ครอบครัวได้

สำหรับแม่กลุ่มแรกที่ทำให้ความเห็นว่าการสอน ให้เต็ก รู้จักความจริงเกี่ยวกับเรื่องเพศบ้างตามสมควรนั้น ได้ให้คำตอบว่าควรจะสอนแต่เฉพาะเต็กผู้หญิงให้รู้จักเรื่องที่เกี่ยวข้องกับการมีประจำเดือนเสียก่อนที่เต็กจะเข้าวัยที่จะมีประจำเดือน ทั้งนี้แม่บ้านพรานเหมือนได้ให้เหตุผลว่า เมื่อถึงเวลาเต็กจะได้ไม่ตกใจ ส่วนเหตุผลของแม่บ้านอนุเม็งมีว่า นอกจากเต็กจะได้ไม่ตกใจกลัวแล้ว เต็กจะได้รู้วิธีปฏิบัติตัว และจะได้รู้จักระมัดระวังตัวไม่เกี่ยวข้องกับชายทางด้านเพศ ด้วยเหตุนี้แม่ของทั้ง ๒ หมู่บ้านจึงไม่ยอมปล่อยให้ลูกสาวไปไหนมาไหนตามลำพังผู้เดียว และไม่ชอบให้คบหาสมาคมกับเพื่อนเพศตรงข้าม เพราะแม่ใน ๒ หมู่บ้านส่วนมากมีความคิดเห็นทำนองเดียวกันว่า การเลี้ยงลูกสาว นั้นลำบาก กว่าเลี้ยงลูกชายในเรื่อง การควบคุมความประพฤติทางเพศ ลูกผู้หญิงนั้นจะปล่อยให้ไปเที่ยวตามลำพังคนเดียวก็ไม่ได้ ต้องระมัดระวังเรื่องการคบเพื่อนต่างเพศ เพราะหญิงเป็นฝ่ายเสียเปรียบ เกรงจะประพฤติผิดทำนองคลองธรรมกับเพื่อนต่างเพศ อันจะทำให้เสียชื่อวงศ์ตระกูลได้ ดังที่แม่บ้านอนุเม็งบางรายได้กล่าวว่า “มีลูกสาวเหมือนมีขี้ (ปลาร้า) อยู่หน้าบ้าน” ด้วยเหตุนี้แม่ของ ๒ หมู่บ้านจึงต้องคอยอบรมสั่งสอนให้ลูกประพฤติตนให้เรียบร้อยสมเป็นลูกผู้หญิงตามสังคมนิยม ส่วนลูกผู้ชายนั้นพ่อแม่ไม่ต้องเป็นห่วง เพราะไม่มีทางเสียหายเหมือนลูกผู้หญิง ดังที่แม่บ้านพรานเหมือนรายหนึ่ง กล่าวเปรียบเทียบไว้ว่า “ควายแม่เราผูก ควายเด็กเราปล่อย”

นอกเหนือไปจากนี้ แม่บ้านอนุเม็งมีความเห็นว่าการผสมพันธุ์ ของสัตว์เลี้ยง ซึ่งได้แก่ ไก่ หมู วัว ฯลฯ เป็นเรื่องธรรมดา และบางรายยังมีความเห็นว่าการให้เต็กได้รู้ได้เห็นบ้าง เพราะเป็นอาชีพสำคัญอย่างหนึ่งของชาวบ้านนี้ ส่วนแม่บ้าน

พรานเหมือนส่วนใหญ่ มักจะห้ามลูกดูการสังวาสของสัตว์ โดยมีความเชื่อว่าลูกอาจจะเป็นตาต้อ หรือที่ในภาคกลางใช้ว่าตากุ้งยิง มีแม่เป็นส่วนน้อย ที่ห้ามเพราะเห็นเป็นเรื่องไม่ดี น่าอับอาย แต่สำหรับเรื่องที่เกี่ยวข้องกับความสัมพันธ์ทางเพศของคนแล้วแม่ใน ๒ หมู่บ้านเห็นว่าไม่สมควรจะสอนอย่างยิ่ง เพราะเป็นเรื่องที่น่าเกลียด น่าอาย ดังที่แม่บ้านอุเม็งบางรายได้ให้คำตอบว่า “เป็นของบ่ดี มันฝังฮ้าย (น่าเกลียด น่าอาย) บ่มีใครสอนกัน (ไม่มีใครสอนกัน) ถ้าสอนจะสอนจาใด (อย่างไร)?” และบ้างก็ตอบว่า “อายุ ๑๕ ปี ขึ้นไปก็รู้อเอง ไม่มีใครสอนเรื่องนี้ ตัวเอง (ผู้ให้สัมภาษณ์) พ่อแม่ยังไม่เคยสอน”

จากตัวอย่างคำตอบนั้นจะเห็นได้ว่า แม่ในชนบทของ ๒ หมู่บ้านนี้มีความคิดเห็นทำนองเดียวกับแม่ที่ตำบลนาป่า ในข้อที่ไม่ยอมเปิดเผยให้เด็กได้ทราบเกี่ยวกับความสัมพันธ์ทางเพศของพ่อแม่ แต่เนื่องจากแม่จะต้องคอยดูแลความเรียบร้อยเกี่ยวกับการหลับนอนของลูกเล็กๆ ประกอบกับจำนวนห้องนอนมีจำกัด ลูกที่ยังเล็กๆ จึงต้องนอนรวมกับพ่อแม่ไปก่อนจนเติบโตถึงวัยเข้าเรียนจึงจะแยกไปนอนกับพี่ที่เป็นเพศเดียวกัน หรือนอนกับปู่ย่าตายาย และบางรายผู้เป็นพ่อจะแยกไปนอนที่ระเบียงบ้านกับลูกชาย ปล่อยให้แม่นอนกับลูกเล็กๆ ในห้องนอนก็มี ฉะนั้นจึงอาจกล่าวได้ว่าเด็กในหมู่บ้านทั้ง ๒ ไม่มีโอกาสจะได้เรียนรู้เกี่ยวกับเรื่องเพศมากนัก กระนั้นก็ดี ผู้วิจัยใคร่จะสันนิษฐานว่า แม่พ่อแม่จะไม่ให้ความรู้เกี่ยวกับเรื่องเพศแก่ลูกก็ตาม แต่เด็กก็อาจจะได้เรียนรู้เรื่องดังกล่าวจากประสบการณ์ของเด็กเองก็ได้ ดังเช่นผู้ให้สัมภาษณ์บ้านอุเม็งรายหนึ่ง เล่าว่าตอนที่ตนเจ็บท้อง จะคลอคมเด็กๆ แถวบ้านมาแอบดูตรงรอยแยกของฝาเรือนเต็มไปหมด แสดงว่าถึงแม้เด็กจะไม่ได้รับความรู้ในเรื่องการเกิดจากผู้ใหญ่โดยตรง แต่ก็อาจเรียนรู้ได้ด้วยสับประการณ์ทางอ้อมของตน เช่น ได้ยินได้ฟังจากผู้อื่น หรือแอบมองดูการคลอคมบุตรดังกล่าว

สรุป

ในการฝึกรวมเด็กเกี่ยวกับเรื่องเพศนั้น แมกลุ่มตัวอย่างบ้านพรานเหมือน และบ้านอุเม็งมีจุดมุ่งหมายที่จะฝึกให้เด็กรู้จักยับยั้งการ แสดงออกเกี่ยวกับเรื่องเพศ

ซึ่งได้แก่การลอบล่ำอวยวะสืบพันธุ์และการเล่นเพศกับเด็กอื่นๆ นอกจากนี้แม่ยังฝึกอบรมให้ลูกรู้จักอาศัยด้วยการสอนให้สวมเสื้อผ้าปกปิดร่างกายให้มีมิดชิด

ส่วนเรื่องการยับยั้งการเล่นอวยวะเพศของลูก ปรากฏว่าแม่ใน ๒ หมู่บ้านเข้มงวดกับลูกผู้ชายมากกว่าลูกผู้หญิง และแม่กลุ่มอายุน้อย มีความเข้มงวดกับลูกมากกว่าแม่กลุ่มอายุปานกลางและกลุ่มอายุมาก

สำหรับการซักถามเกี่ยวกับเรื่องเพศ โดยเฉพาะคำถามที่ว่า “น้องมาจากไหน?” แม่ส่วนมากให้คำตอบใกล้เคียงความจริง นอกจากแม่บางรายที่ให้คำตอบผิดๆ เพราะเห็นว่าเด็กยังเล็กเกินไปไม่สมควรจะรู้ และยิ่งถ้าเป็นเรื่องเกี่ยวกับความสัมพันธ์ทางเพศของคนด้วยแล้ว แม่ของทั้ง ๒ หมู่บ้านมีความเห็นสอดคล้องว่า ไม่สมควรจะให้เด็กทราบเลย เพราะเป็นเรื่องน่าอาย แม่เชื่อว่า เมื่อเด็กเติบโตจนถึงรุ่นหนุ่ม รุ่นสาวแล้วย่อมจะทราบความจริงได้เอง ดังนั้นตนจึงเพียงแต่อบรมสั่งสอนลูกให้รู้จักควบคุมความประพฤติทางเพศ โดยเฉพาะสำหรับลูกผู้หญิง แม่เข้มงวดในการบังคับให้รู้จักประพฤติดัวเป็นลูกผู้หญิง รู้จักรักนวลสงวนตัวและรักษาชื่อเสียงของตนและวงศ์ตระกูลไว้

การฝึกรอบรมให้เด็กเป็นสมาชิกที่สังคมปรารถนา

เป็นที่ยอมรับกันทั่วไปว่า ครอบครัวเป็นกลุ่ม ชนกลุ่มแรกที่เด็กได้เข้าร่วมเป็นสมาชิก และครอบครัวนี้เองที่ช่วยให้เด็กรู้จักปรับตัวให้เข้ากับสังคมได้ด้วยดี สำหรับบุคคลกลุ่มแรกที่เด็กรู้จักและเป็นผู้สอนให้เด็กอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข ก็ได้แก่ พ่อ แม่ พี่น้อง และเครือญาตินั่นเอง

อาจกล่าวได้ว่าขณะเยาว์วัยเด็กได้ใช้ชีวิตส่วนใหญ่ร่วมกับพ่อแม่ พี่น้อง จวบจนกระทั่งเมื่อเด็กเข้าเรียนจนถึงวัยรุ่น จึงจะเริ่มใช้ชีวิตภายใน ครอบครัวลดน้อยลง อย่างไรก็ตามครอบครัวย่อมมีความสำคัญต่อชีวิตของเด็กอย่างเห็นได้ชัด ทั้งนี้เพราะความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลภายในครอบครัวมีความสำคัญอย่างยิ่งยวดต่อพัฒนาการทางด้านจิตใจของแต่ละคน นักการศึกษา^๑ บางท่านเชื่อว่า ครอบครัวมีบทบาทสำคัญยิ่งในการสร้างบุคลิกภาพของเด็กที่จะเติบโตเป็นผู้ใหญ่ในวันข้างหน้า โดยเฉพาะในการเตรียมเด็กให้รู้จักปฏิบัติตนให้ สอดคล้องกับ กฎเกณฑ์ต่าง ๆ ของสังคม เพื่อว่าเด็กนั้นจะสามารถอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุขในอนาคต ในการเตรียมการดังกล่าว เด็กจะได้รับการอบรมปลูกฝังคุณธรรมต่าง ๆ ตั้งแต่ยังเล็ก ๆ

สำหรับแม่กลุ่มตัวอย่างใน หมู่บ้าน พรานเหมือนและ หมู่บ้านอนุเม็ง เห็นความสำคัญที่ควรปลูกฝังคุณธรรมให้แก่ลูกของตนอยู่ ๒ ประการใหญ่ ๆ ด้วยกันคือ

๑. การควบคุมความก้าวร้าวรุกราน
๒. ความเคารพเชื่อฟังผู้ใหญ่

^๑ Havighurst and Neugarten, Society and Education, 1957, P. 80.

การควบคุมความก้าวร้าวรุกราน

โดยลักษณะธรรมชาติเด็กมีความแตกต่างกันอยู่แล้ว ยิ่งมาได้รับการอบรมเลี้ยงดูซึ่งไม่เหมือนกัน พฤติกรรมของเด็กแต่ละคนก็ยิ่งแตกต่างกันไปมากขึ้น เช่น พ่อแม่บางคนตามใจลูก บางคนก็เข้มงวดกวดขัน ลูกจนเกินไป และพ่อแม่บางคนก็ตอบสนองความต้องการของลูกได้เหมาะสมเป็นบางโอกาส สุดแต่ว่าจะมีความเข้าใจลูกของตนได้มากน้อยเพียงใด การประพฤติปฏิบัติที่ไม่สม่ำเสมอของพ่อแม่^๕ อาจเป็นเหตุหนึ่งที่ทำให้เด็กไม่แน่ใจว่าจะได้รับอะไรเป็นสิ่งตอบสนองการแสดงออกของตน และเพราะความไม่แน่ใจนี้เอง เด็กจึงยึดถือตัวเองเป็นใหญ่ และแสดงออกในลักษณะที่ขัดกับความต้องการของผู้ใหญ่ ตั้งแต่แสดงพฤติกรรมคือวิ่งไปจนถึงการก้าวร้าวและทำลาย มีนักจิตวิทยา^๖ ได้พูดถึงอารมณ์ของเด็ก ซึ่งแตกต่างจากอารมณ์ของผู้ใหญ่ไว้ว่ามีลักษณะ ๓ ประการด้วยกันคือ

ประการแรกอารมณ์ของเด็กรุนแรงกว่าของผู้ใหญ่ ยามใดที่เกิดอารมณ์โกรธเด็กมักจะแสดงอาการก้าวร้าวรุกรานทางกายด้วยการตีหรือต่อสู้ ทั้งนี้เพราะเด็กยังไม่รู้จักควบคุมพฤติกรรมของตนให้เป็นไปตามความต้องการของสังคม

ประการที่ ๒ เด็กมีสิ่งยั่วให้เกิดอารมณ์ได้ง่าย และเมื่อเกิดอารมณ์เช่นนั้นแล้วก็มีกระบอกออกมา และยังไม่ทันที่ใครจะเข้าใจว่าอะไรเกิดขึ้น เด็กก็หายโกรธเสียแล้ว

ประการที่ ๓ อารมณ์ของเด็กเปลี่ยนแปลงได้ง่าย เช่นขณะที่หัวเราะอยู่ ถ้าเด็กเกิดความไม่พอใจก็จะหยุดหัวเราะแล้วร้องไห้ทันทีก็ได้

ดังนั้นพ่อแม่จึงต้องฝึกอบรมให้เด็กมีพัฒนาการทางอารมณ์ กล่าวคือรู้จักควบคุมอารมณ์ให้เป็นไปตามสังคมนิยมตนเอง เนื่องจากเด็กมักแสดงพฤติกรรมออกตามอารมณ์ของตน โดยปราศจากการควบคุมตัวเอง พ่อแม่จึงจำเป็นต้องฝึกให้เด็กรู้จักควบคุมพฤติกรรมอันขัดต่อสังคมนิยม เสียตั้งแต่เยาว์วัย ที่สำคัญก็คือพฤติกรรมที่แสดงความก้าวร้าวรุกราน ซึ่งอาจแสดงออกในรูปต่างๆ กัน ดังนี้คือ

^๖ Hurlock, Child Growth and Development, 1956, pp. 309-310

ก. การก้าวร้าวทางกาย ซึ่งได้แก่การทำร้ายผู้อื่นให้เจ็บกายด้วยการทุบตี ชกต่อยหรือการขว้างปาข้าวของ เป็นต้น

ข. การก้าวร้าวทางจิตใจ เช่นการวิพากษ์วิจารณ์พฤติกรรมหรือความคิดเห็นของผู้อื่นอย่างไม่เป็นธรรม การนินทาผู้อื่นลับหลัง การกล่าววาจาใส่ร้ายป้ายสีผู้อื่น เป็นต้น

ค. การก้าวร้าวทางวาจา เช่นการแข่งคำ ใช้คำหยาบ กับผู้อื่น เรียกบุคคลอื่นด้วยวาจาที่ไม่เหมาะสม เป็นต้น

เหล่านี้ถือเป็นพฤติกรรมที่แสดงความก้าวร้าวรุกรานอันขัดต่อสังคมนิยมทางสันนักษิตวิทยา^๓ ได้พูดถึงถึงการแสดงกิริยาก้าวร้าวรุกรานของเด็กไว้ว่าเมื่อเด็กมีความซอ้งคับใจเมื่อใด ก็มักจะแสดงปฏิกิริยาก้าวร้าวรุกรานออกมาและถ้ายังมีความซอ้งคับใจมากเพียงใด ปฏิกิริยาก้าวร้าวรุกรานก็จะรุนแรงมากขึ้นเพียงนั้น การก้าวร้าว^๕นี้อาจมีสาเหตุหลายประการด้วยกัน เช่น ต้องการจะแสดงตนว่าเก่งหรือเด่นเหนือคนอื่น ๆ หรือเพราะหาทางออกเนื่องจากไม่ได้รับความอบอุ่นใจเพียงพอ หรือเป็นเพราะความอิจฉา ฯลฯ เด็กจึงได้แสดงกิริยาก้าวร้าวออกมาในลักษณะต่าง ๆ เช่นการทุบตี ชกต่อย การแข่งคำ การลงมือลงเท้า ฯลฯ

ต่อไปนี้จะได้กล่าวถึงการแสดงกิริยาก้าวร้าวรุกรานโดยทั่วไปของเด็กในวัยก่อนเข้าโรงเรียน และเมื่อเข้าโรงเรียนแล้ว

สำหรับ เด็กก่อนวัยเข้าโรงเรียน นั้นแม่ในหมู่บ้านพรานเหมื่อนและบ้านอุเม็ง รายงานว่า เด็กในกลุ่มตัวอย่างเคยแสดงกิริยาก้าวร้าวรุกราน เป็นต้นว่า ทุบตี เตะ แข่งคำ ลงมือลงเท้า ฯลฯ เช่นเดียวกับเด็กทั่วไปในวัยระยะเดียวกัน สำหรับเด็กกลุ่มตัวอย่างบ้านพรานเหมื่อนและบ้านอุเม็งในวัยขนาด ๑-๓ ปี มักจะแสดงกิริยาที่แม่ส่วนใหญ่ไม่ชอบมากที่สุด ซึ่งได้แก่การกัดนม ส่วนกิริยาก้าวร้าวรุกรานอื่น ๆ ที่แม่ของทั้ง ๒ หมู่บ้านไม่ชอบเป็นอันดับรองลงมาได้แก่การร้องไห้ส่งเสียงดัง ทำลาย

^๓ Hurlock, Child Development, 1956, pp. 273-274

ขว้างปาข้าวของตามที่แสดงไว้ในตารางข้างล่างนี้ นอกจากนี้แม่บ้านพรานเหมือน ๑ รายและแม่บ้านอุเม็ง ๑ ราย ที่รายงานว่าลูกของตนไม่เคยแสดงกิริยาก้าวร้าวใดๆ ที่ทำให้แม่ไม่ชอบเลย

ตารางที่ ๑๖ กิริยาก้าวร้าวรุกรานของเด็กวัย ๑-๓ ปี ซึ่งแม่กลุ่มตัวอย่างบ้านพรานเหมือนและบ้านอุเม็งไม่ชอบมากที่สุด

	กิริยาก้าวร้าวรุกราน	อัตราส่วนร้อยละของจำนวนแม่	
		บ้านพรานเหมือน	บ้านอุเม็ง
๑.	กั๊กนม, ตีแม่, ตะต๋อย, ทำร้ายตนเอง	๔๙	๖๗
๒.	ร้องไห้ส่งเสียงดัง	๓๒	๒๑
๓.	ทำลายของ, ขว้างปาข้าวของ ฯลฯ	๑๗	๑๐
๔.	ไม่เคยแสดงกิริยาก้าวร้าวรุกราน	๒	๒
	รวม	๑๐๐	๑๐๐

เมื่อเด็กแสดงพฤติกรรมก้าวร้าวตั้งกล่าวแล้ว แม่แต่ละคนต่างแก้ไขกิริยาเหล่านั้นด้วยวิธีต่าง ๆ กันตามแต่ที่ตนจะคิดขึ้นได้ในขณะนั้น เช่น เมื่อลูกกั๊กนม ก็ใช้มือบีบจมูก หรือใช้มือตีตักเบาๆ เมื่อลูกร้องไห้ส่งเสียงดัง แม่ก็พยายามหลอกล่อให้เด็กนิ่งบ้าง ให้ตุ๊กนมบ้าง ให้ขนมหรือพาไปเที่ยวบ้าง บางทีก็ชูให้เด็กกลัว เช่น ชูว่าตุ๊กแกหรือแมวจะมากัด ตำรวจจะจับ ฯลฯ สุดแต่วิธีไหนจะทำให้เด็กหยุดร้องได้ หรือมิฉะนั้นก็ปล่อยให้เด็กหยุดร้องไปเอง สำหรับแม่บางรายที่ขาดความอดทนก็ใช้มือตีหรือหยิกเอาบ้าง มีแม่บ้านพรานเหมือนบางรายกล่าวว่า ถ้าตนสงสัยว่าเด็กอาจร้องไห้เพราะเจ็บป่วย ก็จะหาหมอมาทำพิธีแต่งแก้หรือเป่าขม่อมเด็กทันที^๔

ส่วนเด็กที่ชอบร้องข้าวของมาเล่น หรือชอบขว้างปาข้าวของให้เสียหายซึ่งอาจจะเป็นเพราะความซน หรือเพราะความก้าวร้าวรุกรานของเด็กอย่างใดอย่างหนึ่ง แม่มัก

^๔ สถาบันระหว่างชาติสำหรับการค้นคว้าเรื่องเด็ก รายงานการวิจัยฉบับที่ ๑๒ เล่มที่ ๓ พ.ศ. ๒๕๑๒

จะหาวิธีแก้ไขโดยการหาของอื่นที่ไม่แตกหักเสียหายง่ายมาให้เล่นแทน หรือมีฉะฉานก็เก็บของสิ่งนั้นให้พ้นมือเด็กเสีย แต่ก็มีแม่บางรายที่ตีมีลูก

สำหรับ กิริยาอื่นๆ ที่เด็กแสดง เช่น ตีหรือเตะแม่ แม่บางรายก็แสดงอาการห้ามปรามด้วยสีหน้าท่าทาง หรือมีฉะฉานก็ตีลูก ส่วนการทำร้ายตัวเอง การลงมือลงเท้า แม่ก็จะยับยั้งกิริยาดังกล่าวด้วยการอุทธรณ์หรือห้ามปราม

เมื่อเด็กเติบโตถึงวัยขนาด ๖ ปีขึ้นไป กล่าวคือเมื่อถึงวัยเข้าโรงเรียนแล้ว เด็กในกลุ่มตัวอย่างทั้ง ๒ หมู่บ้านยังคงแสดงพฤติกรรมก้าวร้าวรุกรานอยู่ ตามข้อมูลที่ได้ปรากฏอยู่ เด็กบ้านพรานเหมือน ๕๕% และเด็กบ้านอนุเม็ง ๖๔% แสดงกิริยาก้าวร้าวทางวาจามากกว่าทางกาย กิริยาก้าวร้าวทางวาจาที่เด็กบ้านพรานเหมือนส่วนมากแสดงออกมักจะเป็นไปในทำนองแข่งด่า เช่น แข่งด่าแม่ พี่น้อง และเพื่อนๆ เป็นต้น ส่วนเด็กบ้านอนุเม็ง มักชอบพูดจาล้อเลียนผู้ใหญ่และเพื่อน ๆ กิริยาก้าวร้าวทางวาจารองลงมาคือการแข่งด่าเช่นเดียวกับบ้านพรานเหมือน ซึ่งเป็นกิริยาที่แม่ใน ๒ หมู่บ้านไม่ชอบโดยให้เหตุผลว่า การพูดจาล้อเลียนผู้ใหญ่และเพื่อน ๆ หรือการแข่งด่าผู้อื่นก็ตาม ล้วนแต่เป็นกิริยาที่ไม่ดีเพราะจะทำให้ผู้อื่นเกลียดชัง และยิ่งถ้าเด็กแสดงกิริยาดังกล่าวกับผู้มีอาวุโสกว่า แม่เหล่านี้ก็จะตักเตือน และห้ามปรามไม่ให้ลูกทำเช่นนั้น โดยชี้แจงเหตุผลให้ลูกเข้าใจว่าการทำผู้ที่มีอายุมากกว่านั้นถือเป็นการเป็นบาป และเป็น กิริยาที่ไม่ดีขาดความเคารพผู้ใหญ่ แต่ถ้าว้าเพื่อนฝูงแล้วนอกจากจะทำให้เขาเกลียดชัง ต่อไปในวันข้างหน้าก็จะมีเพื่อนเล่น ซ้ำยังอาจเป็นชนวนก่อให้เกิดการทะเลาะวิวาทอีกด้วย ยิ่งกว่านั้นแม่ยังเชื่อว่าเมื่อใดก็ตามที่เด็กเกิดโทษะจริตมากจนขาดความยำเกรง ก็ย่อมจะแสดงความก้าวร้าวรุนแรงไปตามอารมณ์ของตน จะตักเตือนเสียเป็นคนจนเฉียวจนอาจเกิดอันตรายร้ายแรงต่อผู้อื่นได้ ทั้งในที่สุดอาจต้องได้รับโทษตามกฎหมายอีกด้วย

ส่วนกิริยาก้าวร้าวทางกาย ซึ่งได้แก่การรังแกน้อง และรังแกผู้อื่น การกระตืบเท้าและการขว้างปาข้าวของนั้น แม่ก็จะแก้ไขกิริยาดังกล่าว ด้วยการอุทธรณ์ ห้ามปราม ชูจะตี หรือลงโทษด้วยการเขียนตี หรือมีฉะฉานก็ชี้แจงสั่งสอนให้ลูกเข้าใจ เช่น ห้าม

รังแกน้อง เพราะน้องตัวเล็กกว่ายังไม่รู้ภาษา และห้ามขว้างปาข้าวของ เพราะถ้าแตกหักเสียหายแล้วก็ต้องเสียเงินซื้อใหม่ ดังนั้นเป็นต้น

หากจะพิจารณาวิธีแก้ไขกิริยาก้าวร้าวรุกรานที่แม่ในวัฒนธรรมอื่น ๆ จัดการกับลูกของตนแล้วก็จะเห็นว่า แม่เหล่านั้นใช้วิธีแก้ไขไปตามเหตุการณ์ที่เห็นสมควร เช่นเดียวกับแม่บ้านพรานเหมือนและบ้านอุเม็ง ดังเช่นเมื่ออเมริกัน ส่วนมากจะไม่ยอมให้ลูกแสดงกิริยาก้าวร้าวต่อพ่อแม่ได้เลย ไม่ว่าจะผ่านทางวาจาหรือทางกายก็ตาม ส่วนแม่นายันชันโก เมื่อพบว่าลูกของตนแสดงการก้าวร้าวทางกายต่อผู้อื่น ก็จะลงโทษลูกด้วยการเปลี่ยนที่ แต่ถ้าลูกแสดงกิริยาก้าวร้าวทางวาจาเช่นคำหยาบหรือพูดดูถูกผู้อื่นแม่ก็เพียงแต่คว่ำลูกเท่านั้น ซึ่งแสดงว่าแม่นายันชันโก ถือว่าการแสดงกิริยาก้าวร้าวทางกายรุนแรงกว่าการก้าวร้าวทางวาจา

ส่วนแม่ตารอง ก็จะยับยั้งการแสดงความก้าวร้าวทางกายของลูกด้วยการดูหรือบางทีก็ใช้มือตี ถ้าลูกแสดงกิริยาก้าวร้าวทางกายต่อเด็กอื่นที่เล็กกว่า หรือต่อผู้ใหญ่ที่ไม่คุ้นเคย

ต่อไปนี้ผู้วิจัยจะไต่ถามเฉพาะการทะเลาะวิวาทในหมู่พี่น้อง เพื่อนฝูง การแสดงความอิจฉาริษยา การทารุณและรังแกสัตว์ และการขว้างปาทำลายข้าวของเครื่องใช้ โดยละเอียดเป็นตอน ๆ ไป เพื่อจะได้เห็นการปฏิบัติของแม่ต่อการแสดงกิริยาก้าวร้าวรุกรานของลูกในรูปต่าง ๆ ได้ชัดเจนยิ่งขึ้น

ก. การทะเลาะวิวาทในหมู่พี่น้อง เพื่อนฝูง

เมื่อเด็กเล็ก ๆ ในวัยเดียวกันเล่นด้วยกันก็มักจะทะเลาะและขัดใจกันบ้าง และการเล่นบางครั้งอาจยุติลงด้วยการชกต่อย ทบตี กันก็มี เหตุการณ์เช่นนี้นับเป็นเรื่องธรรมดา ซึ่งแม่ในหมู่บ้านพรานเหมือนและบ้านอุเม็งส่วนมากรายงานว่าลูกของ

๕ Sears, Maccoby, Levin. Patterns of Child Rearing 1957, p. 234

๖ Le Vine and Le Vine, "Nyansongo : A Gusii Community" in Kenya in Six Cultures, 1963' p. 175

๗ Nydegger and Nydegger, "Tarong : An Ilocos Barrio in the Philippines" in Six Cultures 1963, p. 835

คนมีการทะเลาะกันในหมู่พี่น้องบ้างเป็นบางครั้งบางคราว และต่างฝ่ายต่างก็ผลัดกัน เป็นฝ่ายผิด สาเหตุของการทะเลาะวิวาทมักเนื่องมาจากการแย่งของเล่น หรือแย่งขนม กันมีแม่กลุ่มตัวอย่างบ้านอุเม็ง ๑๘ ราย ที่รายงานว่าลูกของตนมักเป็นฝ่ายก่อเหตุการ ทะเลาะวิวาทอยู่เนือง ๆ และในจำนวนดังกล่าวมีอยู่ ๗ ราย ที่รายงานว่าลูกทะเลาะ กันถึงขั้นทำร้ายร่างกาย ฉะนั้นเมื่อพ่อแม่ได้ประสบเหตุการณ์เช่นนั้นเข้าก็มักจะต้อง หาทางระงับการทะเลาะวิวาทนั้นทันที เพราะเกรงจะถึงขั้นรุนแรงจนเป็นอันตรายต่อ ตัวเด็กได้

ตารางที่ ๑๑ อัตราส่วนร้อยละของจำนวนแม่ในแต่ละวิธีที่ใช้ระงับการทะเลาะ วิวาทระหว่างลูกคนที่เบ็ดเตล็ดกลุ่มตัวอย่าง กับพี่น้องของเด็ก จำแนกตามหมู่บ้าน

วิธีระงับการทะเลาะวิวาทของเด็ก	บ้านพราน เหมือน	บ้านอุเม็ง
๑. ไม่เคยทะเลาะกัน	๔	๕
๒. สอนว่าเป็นพี่น้องต้องรักกัน	๑๙	๘
๓. ห้ามถ้าไม่หยุดก็จับแยกกัน	๑๓	๓๖
๔. ดุ ชูจะตี, ดุคนทำผิด	๒๘	๓๙
๕. ตี, ดุถ้าไม่หยุดก็ตี, ตีคนผิด	๓๖	๑๒
รวม	๑๐๐	๑๐๐

จากตารางข้างบนจะเห็นว่าแม่กลุ่มตัวอย่างบ้านพรานเหมือนส่วนใหญ่ ยั้ยัง การทะเลาะวิวาทของลูก ด้วยการลงโทษทางร่างกายคือการเขี่ยตี แม่จำนวนถัดลง มาใช้การลงโทษทางวาจาคือ ดุ หรือชูจะตี ส่วนแม่บ้านอุเม็งใช้วิธี ดุหรือชูจะตี และวิธีห้ามปราม หรือแยกลูกให้เล่นคนละแห่งเป็นส่วนใหญ่ สำหรับแม่ใน ๒ หมู่ บ้าน มีส่วนน้อยที่รายงานว่าลูกของตนที่เป็นเด็กกลุ่มตัวอย่างไม่เคยทะเลาะวิวาท กับพี่ ๆ เลย เมื่อตรวจสอบข้อมูลแล้วปรากฏว่า เด็กกลุ่มตัวอย่างเหล่านี้เป็นลูกคน

สุดท้าย ทิ้งอายุที่ห่างกับอายุของพี่ ๆ มาก ฉะนั้นโอกาสที่เด็กจะทะเลาะกับพี่ ๆ จึงไม่มีเลย

หนึ่งผู้วิจัยได้แบ่งกลุ่มแม่แต่ละหมู่บ้านออกเป็น ๓ กลุ่มตามระดับอายุ คือ แม่กลุ่มอายุน้อย (๒๓-๓๒ ปี) กลุ่มอายุปานกลาง (๓๓-๔๒ ปี) และกลุ่มอายุมาก (๔๓-๕๒ ปี) ทั้งนี้เพื่อเปรียบเทียบว่าเมื่อลูกทะเลาะวิวาทกันแม่กลุ่มไหนจะมีปฏิกิริยาต่อลูกรุนแรงกว่ากัน

จากการคำนวณทางสถิติ^๘ โดยวิธีวิเคราะห์ความแปรปรวน (Analysis of Variance) ปรากฏว่าแม่ทั้ง ๒ หมู่บ้านแต่ละกลุ่มอายุมีปฏิกิริยาต่อลูกรุนแรงต่างกันอย่างเห็นได้ชัด กล่าวคือแม่กลุ่มอายุ ๒๓-๓๒ ปี ซึ่งเป็นกลุ่มอายุน้อย ใช้วิธีลงโทษลูกทางกาย (การเขี่ยนตี) รุนแรงกว่าแม่อีก ๒ กลุ่ม ส่วนการลงโทษทางจิตใจ (การชู้ให้กลัว) ถึงแม่จะไม่มี ความแตกต่างกันทางสถิติ แต่ก็ปรากฏแนวโน้มว่า แม่กลุ่มอายุน้อยใช้วิธีรุนแรงกว่าแม่อีก ๒ กลุ่มเช่นกัน

การที่แม่กลุ่มอายุน้อยของบ้านพรานหมื่นและบ้านอุ้มัง ใช้วิธีระงับการทะเลาะวิวาทของลูกด้วยวิธีรุนแรงกว่าแม่กลุ่มอื่นนั้น ผู้วิจัยสันนิษฐานว่าเนื่องจากแม่กลุ่มอายุน้อยส่วนมากต้องรับภาระงานบ้านทุกอย่างแต่เพียงผู้เดียว เพราะลูกยังเล็กพึ่งพาอาศัยไม่ได้ ทั้งแม่ก็อยู่ในวัยที่ควบคุมอารมณ์ของตนไม่ได้ดีเท่าที่ควร และนอกจากนี้แม่อายุน้อยยังขาดประสบการณ์ในการอบรมเลี้ยงดูลูกมาก่อนด้วย ฉะนั้นเมื่อลูก ๆ มีพฤติกรรมที่ทำให้แม่ไม่พอใจหรือโกรธ จึงน่าจะทำให้แม่เกิดข้อข้องคับใจ และด้วยเหตุนี้แม่จึงใช้วิธีลงโทษรุนแรงดังกล่าว โดยคิดว่าการลงโทษด้วยวิธีนี้จะบังคับให้ลูกอยู่ในระเบียบวินัยได้

ส่วนเรื่องการทะเลาะวิวาทของเด็กที่เป็นกลุ่มตัวอย่างกับเพื่อนฝูงนั้น มีข้อมูลแต่เฉพาะของหมู่บ้านอุ้มัง ซึ่งปรากฏว่ามีแม่จำนวน ๕๒ % ของกลุ่มตัวอย่างที่รายงานว่าลูกของตนเคยทะเลาะกับเพื่อนถึงขั้นทุบตีชกต่อยกันบ้างเป็นบางครั้ง ที่เป็นเด็กชายและเด็กหญิงจำนวนไล่เลี่ยกัน ซึ่งต่างฝ่ายต่างผลัดกันก่อเหตุทะเลาะวิวาท ส่วนแม่

^๘ ดูตารางแสดงผลการวิเคราะห์ในภาคผนวก ก,

อีก ๑๕% รายงานว่าลูกของตนเคยทะเลาะกับเพื่อน แต่ไม่ถึงขั้นทุบตี เพียงแต่ถกเถียงกันเท่านั้น ซึ่งจากข้อมูลที่ได้ปรากฏว่าเป็นเด็กหญิงเสีย ๑๐% อีก ๕% เป็นเด็กชาย ซึ่งแสดงให้เห็นได้ว่า เด็กหญิงมีความก้าวร้าวทางวาจามากกว่าเด็กชายสำหรับแม่อีก ๓๓% รายงานว่าลูกของตนเล่นกับเพื่อนฝูงได้ดี และไม่เคยเห็นลูกทะเลาะกับเพื่อนฝูงเลย แต่ยังมีแม่บางรายที่เข้าใจว่าลูกอาจจะเคยทะเลาะกับเพื่อนที่โรงเรียนบ้างก็ได้ แต่ตนไม่มีโอกาสได้เห็น

ส่วนวิธีที่แม่ใช้ยับยั้งการทะเลาะวิวาทระหว่างลูกของตนกับลูกของผู้อื่น คือการห้ามปรามเพื่อให้เด็กยุติการทะเลาะวิวาทกัน พร้อมทั้งไกล่เกลี่ยให้เด็กเลิกโกรธกัน เพื่อจะได้คบหาเป็นเพื่อนเล่นกันต่อไปในวันข้างหน้า ส่วนวิธีอื่น ๆ ที่แม่บางรายมักใช้ก็คือการแยกเด็กหรือเรียกลูกของตนให้กลับบ้าน ห้ามเล่นกับเพื่อนผู้นั้นโดยเด็ดขาด นอกนั้นใช้วิธีอื่น ๆ เช่น ลงโทษลูกของตนหากเป็นฝ่ายผิด พ้องครูหรือพ้องพ่อแม่ของเด็กคู่วิวาทให้ลงโทษฝ่ายผิด

เป็นธรรมดาที่ว่าถ้าเด็กทะเลาะวิวาทกันกับเพื่อนฝูงแล้วย่อมต้องมีเด็กคนหนึ่งเป็นฝ่ายก่อเรื่องขึ้นก่อน ดังนั้นผู้วิจัยจึงได้สอบถามแม่กลุ่มตัวอย่างทั้ง ๒ หมู่บ้านในกรณีที่ว่าเมื่อลูกของตนเป็นฝ่ายถูกรังแก แม่เหล่านั้นสนับสนุนให้ลูกต่อสู้ป้องกันตัวหรือไม่? ปรากฏว่าแม่ส่วนใหญ่ใน ๒ หมู่บ้าน ไม่สนับสนุนให้ลูกต่อสู้เพื่อป้องกันตัว แม้ว่าลูกของตนจะถูกรังแกก่อนก็ตาม ดังแสดงไว้ในตาราง ๑๘ หากแต่สอนให้ลูกพยายามหลีกเลี่ยงคนเกรงให้ห่างไกล ซึ่งแม่เหล่านั้นเห็นว่าเป็นวิธีที่ดีที่สุดทั้งนี้ตรงกับคำตอบของแม่ในสัมภาษณ์^๕

^๕ สถาบันระหว่างชาติสำหรับการค้นคว้าเรื่องเด็ก : รายงาน การวิจัยฉบับที่ ๘ : พ.ศ. ๒๕๑๑

ตารางที่ ๑๘ อัตราร้อยของจำนวนคำตอบเกี่ยวกับวิธีปฏิบัติของแม่

เมอลูกถูกรังแก : กลุ่มแม่แบ่งตามระดับอายุ

วิธีปฏิบัติของแม่ กลุ่มแม่ แบ่งตามอายุ	ไม่สนับสนุน บอกให้ลูกกลับบ้าน กลัวลูก จะสู้เขาไม่ไหว		สนับสนุน สอนลูกถ้าเขาทำก่อน ที่ต่อสู้ แต่ไม่ให้ไปทำ เขาก่อน		รวม	
	พรานเหมือน	อุเม็ง	พรานเหมือน	อุเม็ง	พรานเหมือน	อุเม็ง
๑. กลุ่มอายุน้อย (๒๓-๓๒ ปี)	๗๔	๘๖	๒๖	๑๔	๑๐๐	๑๐๐
๒. กลุ่มอายุปานกลาง (๓๓-๔๒ ปี)	๗๓	๗๗	๒๗	๒๓	๑๐๐	๑๐๐
๓. กลุ่มอายุมาก (๔๓-๕๒ ปี)	๗๐	๘๒	๓๐	๑๘	๑๐๐	๑๐๐
๔. ไม่ทราบอายุ	๖๗	—	๓๓	—	๑๐๐	—

เมื่อถามความเห็นของแม่ใน ๒ หมู่บ้านเกี่ยวกับวิธีปฏิบัติ เมอลูกของตนถูกรังแก ซึ่งปรากฏตามตารางที่ ๑๘ ว่า ในหมู่บ้านพรานเหมือน และบ้านอุเม็งแม่ส่วนใหญ่ของทั้ง ๓ กลุ่ม ซึ่งแบ่งตามระดับอายุ ไม่สนับสนุนให้ลูกต่อสู้ป้องกันตัว เมอลูกของตนจะถูกเพื่อนรังแกก่อนก็ตาม การที่แม่ใน ๒ หมู่บ้านไม่สนับสนุนให้ลูกต่อสู้เพื่อป้องกันตัวนั้น แม่ได้ให้เหตุผลประกอบว่า เกรงผู้ใหญ่จะผิดใจกันบ้างและบางครั้งรวกก็เป็นญาติพี่น้องกัน อีกประการหนึ่ง ถ้าสนับสนุนให้เด็กต่อสู้กัน จะทำให้เด็กได้ใจอาจเพนะนิสัยที่ไม่ดีให้แก่เด็กจนเติบโตไปในวันหน้าได้ แม่จึงคิดว่าหากสอนให้เด็กรักใคร่กลมเกลียวกันจะได้คบหาเป็นเพื่อนสืบไปในภายหน้า มีแม่บางรายที่มีความเห็นว่าการลูกของตนไม่ไปรังแกเพื่อนก่อนเขาก็คงไม่รังแกตนบ้าง มีแม่กลุ่มอายุน้อยของบ้านพรานเหมือนบางรายไม่สนับสนุนให้ลูกต่อสู้ป้องกันตัวเพราะเกรงลูกจะสู้เพื่อนไม่ไหว

การที่แม่ส่วนใหญ่ใน ๒ หมู่บ้านไม่สนับสนุนให้ลูกต่อสู้ป้องกันตัวโดยมีเหตุผลประกอบต่าง ๆ ตามที่กล่าวแล้วนั้น น่าจะกล่าวได้ว่า เด็ก ๆ เหล่านี้ล้วนอยู่ในหมู่บ้านเดียวกันเป็นเพื่อนเล่นกันมาแต่เล็กแต่น้อย ตั้งแต่ก่อนวัยเข้าเรียน ถึงอย่างไรก็ตามก็ต้องคบหาเป็นเพื่อนกันสืบไปจนเป็นผู้ใหญ่ และกลายเป็นสมาชิกของสังคมเช่นเดียวกัน ทั้งบางครอบครัวยังเป็นญาติพี่น้องกันอีกด้วย เพราะฉะนั้นแม่เหล่านี้จึงไม่เห็นประโยชน์ที่จะได้รับจากการสนับสนุนให้ลูกต่อสู้เพื่อป้องกันตัวเพราะตนยังต้องพึ่งพาอาศัยกันอยู่เสมอ เป็นต้นว่า เมื่อถึงฤดูไถนา ดำนา หรือเกี่ยวข้าวก็ต้องอาศัยช่วยแรงงาน ที่เรียกว่า “ลงแขก” หรือแม้แต่เวลาทำบุญทำการกุศลต่าง ๆ ไม่ว่าจะที่บ้านหรือที่วัด ก็ต้องอาศัยความร่วมมือร่วมแรงกันทั้งสิ้น

มีแม่เป็นส่วนน้อยที่มีความเห็นว่าควรสนับสนุนให้ลูกต่อสู้ป้องกันตัว ทั้งนี้เพราะแม่คิดว่าถ้าลูกของตนถูกเด็กอื่นรังแก ก็ควรจะสอนให้ลูกรู้จักต่อสู้ป้องกันตัวเสียบ้าง เพื่อว่าต่อไปเด็กอื่นจะได้ไม่กล้ารังแกลูกของตนอีก นอกจากนี้ยังมีแม่บางรายให้ความเห็นเกี่ยวกับเรื่องนี้ไว้ว่า คนที่ไม่รู้จักสู้ผู้น้อยมักกลายเป็นคนขลาด และการที่ฝ่ายหนึ่งฝ่ายใดจะยอมเจ็บแต่ฝ่ายเดียวย่อมไม่ยุติธรรม ฉะนั้นหากได้มีการโต้ตอบกันบ้าง ก็จะไม่มีความเสียหาย หรือเสียเปรียบและเมื่อได้ตรวจสอบข้อมูลพบว่าเด็กกลุ่มตัวอย่างที่แม่สนับสนุนให้ต่อสู้เพื่อป้องกันตัวนั้นส่วนมากเป็นเด็กผู้ชาย

ข. การแสดงความอิจฉาริษยาในหมู่พี่น้อง

จากข้อมูลที่ได้อิงตามรายงานของแม่บ้านพรานเหมือน ปรากฏว่ามีเด็กหญิงในกลุ่มตัวอย่างประมาณ ๔๓% (๒๐ ราย) และเด็กชายประมาณ ๓๒% (๑๕ ราย) ที่แสดงความอิจฉากันในหมู่พี่น้อง แม่ได้เล่าว่าเวลาที่แบ่งขนมให้ลูก ๆ มักจะถูกต่อว่าว่าตนแบ่งขนมให้ไม่เท่ากันบ้าง หรือซื้อเสื้อผ้าให้แต่ลูกคนโต ๆ บ้าง พฤติการณ์ดังกล่าวทำให้เด็กบางรายพาลทะเลาะกันในหมู่พี่น้องก็มี ในกรณีเช่นนี้ แม่ส่วนมากจะใช้วิธีปลอบโยนลูก และให้เหตุผลประกอบเช่นยืนยันว่าตนแบ่งขนมให้ลูกเท่า ๆ กันแล้ว หรือการที่แม่แบ่งขนมให้มากกว่าเพราะเห็นเป็นน้องบ้าง หรือบอกลูกว่าคราวนี้ขนม

น้อยจึงต้องแบ่งให้เพียงเท่านั้น และขอผลัด จะให้มากกว่าเดิม ในคราวต่อไปตั้งนี้เป็นต้น มีแม่จำนวน ๗ ราย ที่ดูและว่ากล่าว สั่งสอน ลูกไม่ให้อิจฉาเพราะเป็นพี่น้องกัน ยกเว้นแม่เพียงรายเดียวที่ลงโทษลูกด้วยการเขี่ยนตี เพราะลูกพาลทะเลาะและตักัน

ส่วนแม่บ้านอุเม็งรายงานว่าเด็กหญิงในกลุ่มตัวอย่างประมาณ ๑๑ % (๗ ราย) เด็กชาย ๖ % (๔ ราย) มักแสดงความอิจฉาน้องด้วยการแย่งจะรับประทานขนมขณะที่แม่กำลังให้น้องบ้าง บางรายก็แย่งขนมที่บนตักแม่เสียก่อน เพื่อไม่ให้แม่ให้น้องได้สะดวก แต่บางรายก็ขอรับประทานอาหารที่แม่กำลังป้อนน้องอยู่ก็มี สำหรับเด็กที่แย่งรับประทานนมนี้ มีแม่เพียงรายเดียวยอมให้ลูกรับประทานนมร่วมกับน้อง ซึ่งนับว่าแม่รายนี้เข้าใจถึงความรู้สึกของเด็กได้เป็นอย่างดี กล่าวคือความรู้สึกของเด็กว่าเหว้าขาดความปลอดภัยเพราะเกรงแม่จะรักน้องใหม่มากกว่า ส่วนแม่ที่เหลือออกนั้น บางรายผลัดลูกให้ออกห่าง บางรายหลอกว่านมที่ให้น้องรับประทานเหม็นและขมก็มี บ้างก็บอกลูกว่าโตแล้วไม่สมควรรับประทานนมอีกต่อไป ส่วนเด็กบางรายที่ขอรับประทานอาหารขณะที่แม่กำลังป้อนน้องอยู่ แม่ก็ป้อนข้าวให้รับประทานพร้อมกับน้องทุกราย

นักจิตวิทยา^{๑๐} ได้กล่าวว่า ความอิจฉามักจะมีในหมู่เด็กผู้หญิง มากกว่าในหมู่เด็กผู้ชาย แต่ก็ได้ให้เหตุผลว่าทำไมจึงเป็นเช่นนั้น อย่างไรก็ตามก็เป็นที่น่าสังเกตว่า เด็กกลุ่มตัวอย่างบ้านพรานเหมือน ซึ่งแสดงความอิจฉากันในหมู่พี่น้องนั้นส่วนมากเป็นเด็กหญิงมากกว่าเด็กชาย อย่างไรก็ตามถึงแม่เด็กในกลุ่มตัวอย่าง บ้านพรานเหมือนจะแสดงความอิจฉาในหมู่พี่น้องบ้างก็น่าจะเป็นเรื่องธรรมดา เพราะไม่ว่าจะเป็นเสื้อผ้า ขนม หรือของเล่นก็ล้วนแต่เป็นของชอบของเด็กทุกคน ฉะนั้นถ้าเด็กคนใดได้รับส่วนแบ่งน้อยไป หรือถูกสั่งให้เสียสละขนมสักชิ้นหนึ่งให้แก่้อง ตนก็จะต้องเกิดความไม่พอใจทันที และในที่สุดก็จะกลายเป็นเหตุให้เกิดความอิจฉากันขึ้นในหมู่พี่น้องได้ มีแม่ในบางสังคม เช่น แม่ชาวชวา^{๑๑} ปฏิบัติต่อลูกของตนโดยพยายามแบ่งปันสิ่งของให้ลูกทุกคนได้รับส่วนแบ่งเท่า ๆ กัน โดยถ้วนหน้า ก็เพื่อ

10 Hurlock, Developmental Psychology 1959, p. 138

11 Geertz, The Javanese Family 1961, p. 108

ป้องกันภารกิจซึ่งจะเกิดขึ้นในหมู่พี่น้อง นอกจากนั้นแม่ชาววยังสอนให้ลูกคนโต มีหน้าที่รับผิดชอบในการเลี้ยงน้องแทนแม่ทุกอย่าง จึงทำให้พี่น้องมีความรักใคร่สนิทสนมกันมากจนไม่เคยเกิดอิจฉาริษยากันเลย

นักจิตวิทยา^{๑๒} ยังได้ให้ความเห็นอีกว่า ความอิจฉาริษยาที่เกิดขึ้นในหมู่พี่น้องนั้นมักเป็นผลสืบเนื่องมาจากความเป็นอยู่ภายในครอบครัว โดยเฉพาะอย่างยิ่งคือผลที่เนื่องมาจากทัศนคติของแม่ที่มีต่อลูก ๆ และวิธีการที่แม่ใช้ควบคุมพฤติกรรมของลูกนั่นเอง กล่าวคือ ถ้าแม่แสดงความเอาใจใส่ห่วงใยลูกคนใดคนหนึ่งมากเกินไป ก็จะทำให้ลูกมีความอิจฉาริษยากันมากขึ้น เช่นเดียวกันถ้าวิธีการที่แม่ควบคุมพฤติกรรมของลูกเป็นไปอย่างไม่คงเส้นคงวา ก็มักจะทำให้ลูกเป็นเด็กมีนิสัยอิจฉาริษยามากกว่าแม่ที่ปฏิบัติต่อลูกทุก ๆ คนอย่างเสมอภาค ส่วนพ่อแม่ที่ชอบเปรียบเทียบความไม่ดีของลูกคนหนึ่งกับความดีของลูกอีกคนหนึ่ง หรือว่าคนหนึ่งพร้อม ๆ กับชมอีกคนหนึ่ง ย่อมทำให้ลูกมีทัศนคติต่อพ่อแม่ไปในทางที่ไม่ดี ก่อให้เกิดความอิจฉาริษยากันมากยิ่งขึ้นได้เช่นกัน แต่ตรงกันข้ามถ้าแม่ไม่สนใจลูกคนใดคนหนึ่งเป็นพิเศษ ความอิจฉาริษยาระหว่างพี่น้องก็จะไม่เกิดขึ้น

ค. การทารุณและรังแกสัตว์

การแสดงกิริยาก้าวร้าวรุนแรงของเด็ก นอกจากในรูปการทะเลาะวิวาทและการแสดงความอิจฉาริษยาในหมู่พี่น้องดังกล่าวมาแล้วอาจจะแสดงไปในลักษณะอื่น ๆ อีกได้ เป็นต้นว่า ทารุณและรังแกสัตว์ด้วยวิธีต่าง ๆ เป็นต้นว่า เอาเชือกมัดแมลงปอแล้วปล่อยให้บิน จับลูกไก่หรือตัวงูมาฆนกัน เล่นก่ตึงหรือตี กัดปลา เอาเชือกผูกลูกสุนัขลากต่างวักวาย ฯลฯ จากข้อมูลที่ได้ปรากฏว่ามีเด็กกลุ่มตัวอย่างของบ้านพรานเหมือน ๖๖% (๓๑ ราย) และของบ้านอนุเม็ง ๗๙% (๕๒ ราย) ชอบเล่นทรมาณสัตว์ด้วยวิธีดังกล่าว ดังนั้นแม่บ้านพรานเหมือนส่วนมากจึงต้องห้าม ลูกเล่น เพราะกลัวบาปและเกรงว่าทั้งเด็กและสัตว์จะเป็นอันตราย ส่วนแม่บ้านอนุเม็งส่วนมากจะห้ามลูกเล่นเช่นกัน และสั่งให้ปล่อยสัตว์ไปทันที

เมื่อถามความเห็นเกี่ยวกับเรื่องการก่อกองหรือ กัดปลา ชนไก่ ก็ได้รับคำตอบจากแม่บ้านพรานเหมือนส่วนมากกว่า ไม่ชอบการเล่นทำนองนี้เพราะนอกจากจะถือเป็น การพนันแล้ว การที่นำเอาสัตว์มาทรมานให้ได้รับบาดเจ็บก็ถือเป็นบาปอีกด้วย นอกจากนี้ถ้ามีหมกมุ่นดูการก่อกองหรือ กัดปลา ฯลฯ ย่อมไม่เกิดผลประโยชน์แต่อย่างใด ทั้งจะทำให้เสียเวลาทำงานและเสียทรัพย์อีกด้วย

จากข้อมูลที่ได้ปรากฏว่า แม่บ้านพรานเหมือน ๘๑% (๓๘ ราย) ไม่ชอบการก่อกองหรือ กัดปลา ชนไก่ ดังเหตุผลที่กล่าวมาแล้ว แม่อีก ๑๓% ตอบว่าตนชอบก็พาชนิดนี้ เพราะได้รับความสนุกซึ่งถ้าลูกจะดูบ้างก็ไม่ห้าม ส่วนแม่อีก ๔% อนุญาตเฉพาะลูกผู้ชายให้ดูได้ เพราะถือว่าเป็นการเล่นของผู้ชาย แม่อีก ๒% ไม่มีความคิดเห็นแต่อย่างใด เพราะตนไม่เคยเห็นการเล่นชนิดนี้

ง. การขว้างปา และการทำลายข้าวของเครื่องใช้

นักจิตวิทยา^{๑๓} ถือว่าการขว้างปาหรือทำลายข้าวของเครื่องใช้เป็น การแสดง กิริยาก้าวร้าวทางกายอีกรูปหนึ่ง เพราะบางครั้งเมื่อเด็กมีอาการโกรธแต่ไม่สามารถ จะแสดงกิริยาก้าวร้าวรุกรานผู้ที่ตนโกรธได้ ก็อาจจะหาทางออกด้วยการขว้างปา หรือ ทำลายข้าวของ

จากตารางที่ ๑๘ จะเห็นว่า ๖๐% ของแม่กลุ่มตัวอย่างบ้านพรานเหมือน และ ๓๒% ของแม่กลุ่มตัวอย่างบ้านอุเม็ง รายงานว่าลูกของตนเคยขว้างปาและทำลายข้าวของเครื่องใช้ ส่วนวิธียับยั้งพฤติกรรมดังกล่าว แม่บ้านพรานเหมือนใช้การห้ามปราม หรือสั่งสอนลูกเป็นส่วนใหญ่ และใช้การเขียนตีเป็นอันดับรองลงมา นอกจากนี้มีแม่พวกหนึ่งที่ใช้การดู หรือขู่จะตีลูก มีจำนวนเท่า ๆ กับแม่ที่ไม่มีปฏิกิริยาใด ๆ ต่อ การขว้างปาหรือทำลายข้าวของเครื่องใช้ของลูก ยกเว้นแม่เพียงรายเดียวที่ระงับความ โกรธของลูกด้วยการหาของอื่นให้เล่น เพื่อยับยั้งการทำลายของนั้นเสีย ส่วนแม่บ้าน อุเม็งพวกหนึ่งซึ่งลงโทษลูกด้วยการเขียนตี มีจำนวนเท่ากับพวกที่ไม่แสดงปฏิกิริยา

ใด ๆ ทั้งสิ้น นอกนั้นใช้วิธี ๓ หรือชู่จะตี เป็นอันดับถัดมา และใช้การห้ามปรามสั่งสอนเป็นอันดับสุดท้าย

หากพิจารณาวิธียับยั้งการขว้างปาและทำลายข้าวของเครื่องใช้ของแม่ทั้ง ๒ หมู่บ้านโดยส่วนรวมแล้ว จะเห็นว่าแม่เกือบทั้งหมดคำนึงถึงค่าของวัตถุที่จะแตกหักเสียหาย มากกว่าจะคิดหาวิธีแก้ไขกิริยาก้าวร้าว รุกราน อันเป็น พฤติกรรมที่ไม่พึงปรารถนาของสังคม ดังจะเห็นจากข้อมูลที่ได้คือ ถ้าลูกทำลายข้าวของเครื่องใช้ที่มีค่าเป็นต้นว่า ถ้วยชาม หม้อน้ำ ฯลฯ ถึงแตกหักเสียหาย แม่ก็จะลงโทษด้วยการเฉียนตี ซึ่งเป็นวิธีลงโทษที่รุนแรงที่สุด ทั้งนี้เป็นเพราะแม่เสียดายของที่ลูกทำแตก ดังเช่นแม่บ้านอุเม็งรายหนึ่งรายงานว่ ตนลงโทษลูกด้วยการเฉียนตี เพราะ “ทำหม้อโบราณ ซึ่งรักมากแตก”

ตารางที่ ๑๙ ปฏิกริยาของแม่ต่อการขว้างปา และทำลายข้าวของเครื่องใช้ของเด็กกลุ่มตัวอย่างบ้านพรานเหมือนและบ้านอุเม็ง

ปฏิกริยาของแม่ต่อการขว้างปาทำลายข้าวของ	พรานเหมือน	อุเม็ง		พรานเหมือน	อุเม็ง
๑. ตี	๑๗ %	๑๑%	ทำลายของมีค่า มีนีสัยชอบ ทำลายของ เมื่อโกรธ	๔ ราย	๖ ราย
๒. ๓ หรือชู่จะตี	๙ %	๗ %	ทำลายของมีค่า มีนีสัยชอบ ทำลายของ เมื่อโกรธ	๔ ราย	๒ ราย
				—	๓ ราย

ปฏิกิริยาของ แม่ ต่อการ ขว้างปาทำลายข้าวของ	พรานเหมือน	อูเม็ง		พรานเหมือน	อูเม็ง
๓. ห้ามปราม สั่งสอน	๒๓ %	๓ %	ทำลายของมีค่า มีนิสัยชอบ ทำลายของ เมื่อโกรธ ไม่มีเจตนา มีนิสัยชอบ ทำลายของ เมื่อโกรธ	๓ ราย ๓ ราย ๕ ราย ๑ ราย	— ๑ ราย ๑ ราย —
๔. ทำให้เด็กหายโกรธ โดยหาของอื่นให้เล่น	๒ %	—	ทำลายของ เมื่อโกรธ	๑ ราย	—
๕. ไม่มีปฏิกิริยาใดๆ	๙ %	๑๑%	ทำลายของ ที่ไม่แตกหัก เสียหาย ไม่มีเจตนา	๑ ราย ๓ ราย	๗ ราย —
รวม	๖๐ %	๓๒%		๒๘ ราย	๒๑ ราย

แต่ถ้าการขว้างปาหรือทำลายข้าวของนั้น ๆ ไม่ถึงขั้นแตกหักเสียหาย แม้ก็จะ
ลงโทษสถานเบาลงมาตามลำดับ คือใช้วิธีตี ชูจะตี หรือห้ามปรามสั่งสอน แต่
สำหรับการสั่งสอนนั้นแม่ผู้จะสอนให้ลูกรู้จักรักษาของเป็นสิ่งสำคัญ มิได้มุ่งแก่นิสัยก้าว
ร้าวรุกรานของลูกแต่อย่างใด ดังเช่นแม่บ้านอูเม็งรายหนึ่งเล่าว่า ลูกของ ตนเคย
ขว้างดินสอหัก แม่ก็เพียงแต่บอกลูกไม่ให้ทำเช่นนั้นอีก เพราะดินสอหักแล้วไม่มี
เงินซื้อ สำหรับแม่บางรายที่ไม่แสดงปฏิกิริยาแต่อย่างใด เมื่อลูกขว้างปาหรือทำลาย
ข้าวของก็เพราะของนั้น ๆ ไม่แตกหักเสียหาย หรือเป็นของที่ไม่มีราคาค่างวดแต่
อย่างใด เช่นขว้างปาเสื้อผ้า กระบุง ตะกร้า เป็นต้น

การที่แม่กลุ่มตัวอย่างบ้านพรานเหมือนและบ้านอูเม็งบางรายใช้วิธียับยั้งการก้าว
ร้าวรุกรานของลูกด้วยวิธีรุนแรงนั้น อาจเป็นเพราะแม่ไม่เข้าใจว่าเมื่อเด็กมีความซึ้ง

กับใจ ก็จะแสดงกิริยาก้าวร้าวรุกรานออกมาก ถ้าใช้การลงโทษเพื่อระงับพฤติกรรมม
 ดังกล่าว เด็กก็จะมีอาการขี้ขลาดใจมากขึ้นผลที่ตามมาคือการก้าวร้าวรุกรานของเด็ก
 ยิ่งทวีความรุนแรงขึ้น ฉะนั้นนอกจากกล่าวได้ว่า ปฏิกริยาของแม่ต่อพฤติกรรมก้าวร้าว
 ของเด็กจึงเป็นไปในทางส่งเสริมมากกว่าจะขจัดพฤติกรรมอันไม่พึงปรารถนา

ความเคารพเชื่อฟังผู้ใหญ่

วัฒนธรรมของไทยสอนให้เด็กแสดงกิริยาสุภาพอ่อนน้อม และรู้จักเคารพนบ-
 นอบผู้ใหญ่หรือผู้ที่มีอาวุโส หรือจะกล่าวอย่างง่าย ๆ ก็คือสอนให้ "รู้จักเด็ก รู้จัก
 ผู้ใหญ่" ดังจะเห็นได้จากการลำดับญาติ ตามประเพณีของไทย^{๑๔} เช่น ในภาค
 กลาง ซึ่งสถาบันระหว่างชาติได้รายงานไว้ว่า ผู้ที่เป็นน้องก็จะได้รับการสั่งสอนให้
 เรียกพี่ที่เป็นชายหรือหญิงว่า "พี่" นำหน้าชื่อเสมอ หรือในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ
 ผู้เป็นน้องจะต้องเรียกพี่ผู้ชายว่า "อ้าย" เรียกพี่ผู้หญิงว่า "เอื่อย" สำหรับภาคเหนือ
 ผู้เป็นน้องจะเรียกพี่ชายว่า "อ้าย" เรียกพี่ผู้หญิงว่า "บ๊" ส่วนญาติผู้ใหญ่ทางฝ่าย
 พ่อหรือแม่เด็กก็จะได้รับการสั่งสอนให้เรียก ปู่ ย่า ตา ยาย ลุง ป้า น้า อา หรือ
 แม่แต่ญาติมิตรคนรู้จักที่มีอาวุโส พ่อแม่ก็สอนให้ลูกของตนเรียกคนเหล่านี้ว่า ลุง
 ป้า น้า อา ฯลฯ เสมือนดังญาติสนิทเช่นกัน

ฉะนั้นถ้าเมื่อใดที่ลูกของตนขาดความเคารพยำเกรงต่อผู้มีอาวุโส ดังปรากฏตาม
 รายงานของแม่ทง ๒ หมู่บ้าน ว่าลูกของตนเคยเรียกพี่ว่า "อี" หรือเคยกล่าวคำ
 หยาบคายต่อญาติผู้ใหญ่ แม่ก็จะตักเตือน และตักเตือนสั่งสอน และบางรายก็คาดโทษ
 ไว้ว่า ถ้าลูกทำเช่นนั้นอีกจะต้องได้รับโทษด้วยการเฆี่ยนตี ทั้งนี้เพราะการแสดงกิริยา
 ล่วงเกินผู้ใหญ่ ปู่ ย่า ตา ยาย ลุง ป้า น้า อา หรือคนแปลกหน้าก็ดี แม่
 ใน ๒ หมู่บ้านถือเป็นเรื่องที่ไม่ดีงาม ดังที่ผู้วิจัยได้สอบถามแม่กลุ่มตัวอย่างเหล่านี้ว่า
 แม่คิดว่าความประพฤติที่เด็กล่วงเกิน บุคคลใดเป็นกิริยาเลวที่สุด ผลปรากฏทั้งแสดง
 ไว้ในตารางต่อไปนี้

๑๔ สถาบันระหว่างชาติสำหรับการค้นคว้าเรื่องเด็ก รายงานการวิจัยฉบับที่ ๗ เล่มที่ ๑
 พ.ศ. ๒๕๐๕ บทที่ ๑๐ "รูปลักษณะแห่งวงศ์ญาติ" หน้า ๒๒๗

ตารางที่ ๒๐ ความคิดเห็นของแม่กลุ่มตัวอย่างบ้านพรานหมอน และบ้าน
อุเม็ง เมื่อลูกแสดงกิรยาล่วงเกินต่อผู้ใดเร็วที่สุด

	การแสดงกิรยาล่วงเกินของเด็ก	อัตราส่วนร้อยละของจำนวนแม่	
		บ้านพรานหมอน	บ้านอุเม็ง
๑.	แสดงกิรยาล่วงเกินพ่อแม่เร็วที่สุด	๒๐	๔๔
๒.	แสดงกิรยาล่วงเกินญาติผู้ใหญ่เร็วที่สุด	๒๕	๑๐
๓.	แสดงกิรยาล่วงเกินคนแปลกหน้าเร็วที่สุด	๕๕	๔๔
๔.	แสดงกิรยาล่วงเกินทุกคนเร็วที่สุด	—	๒
		๑๐๐	๑๐๐

จากตารางข้างบนจะเห็นว่าแม่กลุ่มตัวอย่างบ้านพรานหมอนส่วนมากมีความคิดเห็นว่าการแสดงกิรยาล่วงเกินคนแปลกหน้าเป็นกิรยาที่เร็วที่สุด แต่แม่กลุ่มตัวอย่างบ้านอุเม็งมีความเห็นว่าการแสดงกิรยาล่วงเกินต่อพ่อแม่และต่อคนแปลกหน้า เป็นกิรยาเร็วเท่า ๆ กัน สำหรับเหตุผลที่เด็กแสดงกิรยาล่วงเกินพ่อแม่เป็นกิรยาเร็วที่สุดนั้น แม่ของทั้ง ๒ หมู่บ้านได้ให้เหตุผลพอสรุปรวมได้ว่า เด็กไม่ควรแสดงกิรยาล่วงเกินพ่อแม่ซึ่งเป็นผู้ให้กำเนิด เพราะการแสดงกิรยาเช่นนั้นถือเป็นบาป และเป็นคนเลว ส่วนแม่บางรายได้ให้เหตุผลว่า เมื่อเด็กแสดงกิรยาไม่ดีกับพ่อแม่ได้แล้วก็จะแสดงกิรยาไม่ดีต่อผู้อื่นได้เช่นกัน

ส่วนแม่บ้านอุเม็งจำนวนใกล้เคียงกันกับพวกแรกมีความเห็นว่าการแสดงกิรยาล่วงเกินคนแปลกหน้า เป็นกิรยาเร็วที่สุด เพราะการแสดงกิรยาไม่ดีต่อผู้อื่นย่อมมีผลเสียหายถึงพ่อแม่ได้ ดังที่แม่ของทั้ง ๒ หมู่บ้านบางรายตอบว่า “เขาเป็นคนอื่นจะเกลียดชังทำให้พ่อแม่อาย ว่าไม่สั่งสอนลูก” อีกรายหนึ่งตอบว่า “เขาจะว่าลูกเลวเหมือนพ่อแม่ ไม่บอกไม่สอนลูก” ฯลฯ

เป็นที่น่าสังเกตว่าแม่บ้านพรานเหมือนส่วนมากมีความเห็นว่าการที่เด็กแสดง
 กิริยาล้วงเกินต่อคนแปลกหน้านี้เป็นกิริยาเลวที่สุดเป็นอันดับแรก ถัดลงมาคือการ
 แสดงกิริยาล้วงเกินญาติผู้ใหญ่ ทั้งนี้เป็นเพราะแม่เชื่อว่าการแสดงกิริยาที่ไม่ตรงตามต่อ
 ผู้อื่นนั้น ย่อมจะนำความเสียหายมาสู่พ่อแม่ได้ โดยอาจถูกกล่าวหาว่าไม่อบรมสั่งสอน
 ลูกของตน แต่ถ้าเด็กแสดงกิริยาล้วงเกินต่อพ่อแม่ถือเป็นเรื่องเฉพาะภายในครอบครัว
 ซึ่งอาจจัดการกันได้โดยไม่กระทบกระเทือนต่อชื่อเสียงของพ่อแม่และครอบครัว ซึ่ง
 พ่อแม่อาจอบรมสั่งสอนหรือลงโทษลูกของตนเพื่อแก้ไข พฤติกรรมที่ไม่ดีตามความ
 เหมาะสมได้

ส่วนการที่แม่บ้านอุ้มงจำนวน ๔๔% มีความเห็นว่าการแสดงกิริยาล้วงเกิน
 พ่อแม่เป็นกิริยาเลวที่สุด อาจเป็นเพราะโดยทั่วไปแล้ว สังคมไทยถือว่าเด็กจะต้องได้
 รับการอบรมสั่งสอนให้รู้จักเคารพนับถือ พ่อแม่ ครูบาอาจารย์หรือผู้ที่มีอาวุโสกว่า
 และถือว่าการแสดงกิริยาล้วงเกินบุคคลดังกล่าวไม่ว่าจะเป็นทางกาย หรือวาจาก็ดี
 ย่อมถือเป็นกิริยาที่ไม่ดี และโดยเฉพาะการแสดงกิริยาล้วงเกินต่อบุพการีด้วยแล้ว
 คนไทยทั่วไปเชื่อว่าเป็นบาปอีกด้วย ส่วนแม่อีกพวกหนึ่งซึ่งมีจำนวนเท่ากับพวก
 แรก มีความเห็นว่าการแสดงกิริยาล้วงเกินคนแปลกหน้าเป็นกิริยาที่เลวที่สุด เพราะ
 การที่เด็กแสดงกิริยาไม่ดีต่อผู้อื่นย่อมมีผลกระทบกระเทือนต่อพ่อแม่ด้วย ดังที่แม่บ้าน
 อุ้มงบางรายได้ให้คำตอบว่า “พ่อแม่จะไต่อาัย เขาจะหาว่าพ่อแม่ไม่สั่งสอน” ฯลฯ

เมื่อสอบถามแม่บ้านพรานเหมือนถึง อายุที่ลูกควร จะรู้จักควบคุมความเกะ
 รุกรานผู้อื่นได้ ปรากฏว่าแม่ส่วนมากประมาณ ๔๘% คาดหวังว่าเมื่อลูกอายุระหว่าง
 ๑๑-๑๖ ปี ขึ้นไป เด็กควรจะสามารถควบคุมการก้าวร้าวรุกรานผู้อื่นได้ มีแม่ ๓๐%
 ที่คิดว่าลูกจะควบคุมความก้าวร้าวรุกรานได้เมื่ออายุ ๕-๑๐ ปี ส่วนแม่อีก ๒๐%
 เชื่อว่า ถ้าลูกโตจนเข้าวัยขนาด ๑๗-๒๐ ปี แล้วจึงจะควบคุมอารมณ์รู้วามได้ มีแม่
 เพียงรายเดียว(๒%) ที่มีความเห็นว่าการควบคุมความก้าวร้าวรุกรานนั้นย่อมขึ้นอยู่กับ
 ลักษณะธรรมชาติของแต่ละคน เช่น บางคนอาจจะควบคุมอารมณ์ของตนได้เมื่ออายุ

ยังน้อย ^๕ ทงแม่ผู้หนึ่งได้รายงานว่่าเท่าที่ตนพบปรากฏว่่า ลูกบางคนอายุถึง ๒๑ ปี
แล้วก็ยังแสดงกริยาก้าวร้าวต่อพ่อแม่และน้อง ๆ ก็มี แต่ลูกบางคนก็สามารถควบคุม
ความก้าวร้าวรุกรานได้ตั้งแต่วัยเด็ก ๆ

แม่กลุ่มตัวอย่างบ้านพรานเหมือนมีความหวังที่จะให้ลูกของตนเป็นเด็กที่ว่่านอน
สอนง่ายไม่ค่อตึงและปฏิบัติตามคำสั่งและอยู่ในโอวาทของพ่อแม่ ^๕ ญาติผู้ใหญ่และ
ครูบาอาจารย์เสมอเพื่อว่่าต่อไปในอนาคตเด็กจะได้เป็นคนดี และการที่แม่สอนให้ลูก
รู้จักเคารพบนอบญาติผู้ใหญ่ ^๕ ก็เพราะว่่าบุคคลเหล่านั้นเคยช่วยเหลือเลี้ยงดูลูกของตนมา
เหมือนเป็นพ่อแม่เช่นกัน และแม่จะสนับสนุนพ่อแม่ไปแล้ว หากลูกของตนตกทุกข์
ได้ยากก็จะได้พึ่งพาอาศัยญาติเหล่านั้นได้ ส่วนครูบาอาจารย์ก็เป็นผู้ประสิทธิ์ประสาท
วิชาแก่กุลบุตรกุลธิดา เด็กทุกคนจะต้องเชื่อฟังและอยู่ในโอวาทของครูเช่นกัน ฉะนั้น
แม่จึงมีความคิดเห็นว่่า การที่จะอบรมสั่งสอนลูกให้เป็นเด็กว่่าง่ายอยู่ในโอวาทของ
พ่อแม่ ญาติผู้ใหญ่ ^๕ ครูบาอาจารย์นั้นจำเป็นจะต้องค่อยสอนไปตั้งแต่เด็กยังเยาว์วัย
ซึ่งเขาทำนองที่ว่่า “ไม้อ่อนดัดง่าย ไม้แก่ดัดยาก” เพื่อว่่าต่อไปในอนาคตเด็กจะได้
เป็นคนดีเป็นที่นิยมยกย่องของคนทั่วไป

สำหรับความมุ่งหวังในเรื่องนี้ เห็นได้ชัดจากคำตอบของแม่บ้านพรานเหมือน
เกี่ยวกับความประพฤติของลูก ที่ทำให้แม่ส่วนใหญ่ไม่สบายใจมากที่สุด คือความค่อ
ของลูก เช่นสั่งสอนอะไรก็ไม่เชื่อฟัง ใช้งานก็ไม่ยอมทำ ในบรรดาแม่จำนวน ๓๘%
ที่ไม่ชอบความค่อของลูกมากที่สุด ^๕ ปรากฏว่่ามีแม่เพียง ๖% ที่มีความอดทนต่ออาการ
ค่อของลูก ถึงแม่จะใช้ให้ลูกไปหยิบของให้ หรือใช้ให้ทำงานเล็กๆ น้อยๆ ถ้าลูก
ไม่ยอมปฏิบัติตามทันที แม่เหล่านั้นก็ยังออกคำสั่งซ้ำจนกว่าลูกจะไปทำงานตามที่แม่สั่ง
ซึ่งตรงข้ามกับแม่อีก ๒๖% ที่ลงโทษลูกด้วยการเฆี่ยนตีทันที เมื่อลูกไม่ปฏิบัติ
ตามคำสั่ง เพราะตนถือว่าเป็นอาการที่ลูกแสดงความไม่เชื่อฟัง และไม่อยู่ในโอวาท
ของพ่อแม่ ส่วนแม่อีก ๖% มักใช้การช้จะลงโทษหรือดู เมื่อลูกไม่ปฏิบัติตามคำสั่ง
ส่วนแม่กลุ่มตัวอย่างบ้านอนุเม็งก็หวังให้ลูกเป็นเด็กที่เชื่อฟังพ่อแม่เช่นกัน ดังจะ
เห็นได้จากคำตอบเกี่ยวกับลักษณะของเด็กดี ตามทัศนะของแม่ ซึ่งพอสรุปได้ว่่า

แม่ส่วนมากประมาณ ๘๘% มีความเห็นทำนองเดียวกับแม่ เลบานอน* ส่วนใหญ่ว่า เด็กดีก็คือเด็กที่อยู่ในโอวาทของพ่อแม่ ส่วนความหมายของคำว่า "เด็กดี" ตามทัศนคติของแม่บ้านอุเม็ง อีก ๑๒% หมายถึง เด็กที่รู้จักช่วยพ่อแม่ทำงาน เอาใจใส่ในการเรียน ไม่เป็นพาลเกร ซอบทะเลาะกับผู้อื่น

ข้อมูลที่แสดงให้เห็นชัดว่าแม่บ้านอุเม็งมุ่งหวังให้ลูกเคารพเชื่อฟังผู้ใหญ่ ก็คือการอบรมให้เด็กปฏิบัติตามคำสั่งของพ่อแม่ เช่น เมื่อใช้ให้ลูกทำงานเล็กๆ น้อยๆ เป็นต้นว่าให้ลูกหยิบของให้ หรือใช้ให้ลูกไปซื้อของให้ ฯลฯ ก็ตาม แม่ทุกคนต้องการให้ลูกปฏิบัติตามคำสั่งทันที หากเด็กบางรายที่ยังหวังเล่น อยู่ก็จะแสดงกิริยาไม่เต็มใจที่จะปฏิบัติตามเช่นนี้แม่บางรายก็จะแสดงความไม่พอใจ เพราะคิดว่าลูกซัดคำสั่งไม่อยู่ในโอวาทพ่อแม่ ดังที่แม่บ้านอุเม็งจำนวนถึง ๗๑% รายงานว่าเมื่อตนสั่งให้ลูกทำอะไรก็ต้องการให้ลูกปฏิบัติตามคำสั่งทันที โดยไม่มีการโต้แย้ง มิฉะนั้นก็จะต้องใช้การบังคับ ทุ และขู่จะตี มีแม่ ๒๗% ที่แสดงว่ายังมีความอดทนต่อการเพิกเฉยคำสั่งของลูก ถึงแม่ลูกจะไม่ปฏิบัติตามคำสั่งทันที แม่ก็จะเตือนซ้ำ แต่ถ้าไม่ได้ผลแม่บางรายก็ใช้วิธีขู่จะตีบ้าง ไม่ให้ขนมบ้าง แต่บางรายก็ใช้มือตีลูกเลย ในจำนวนนี้มีแม่อยู่ ๑ รายที่รายงานว่า "ฉันบอกซ้ำ ถ้าไม่ทำก็ต้องไปทำเอง ฉันไม่ถือเพราะเป็นเด็ก" ส่วนแม่อีก ๒% ใช้วิธีหลอกล่อว่าจะซื้อของสิ่งนั้นสิ่งนี้ให้ถ้าลูกปฏิบัติตามคำสั่ง

นอกจากนี้ผู้วิจัยยังได้สังเกตเห็นว่าในวันเข้าพรรษานอกจากการทำบุญที่วัดแล้ว บรรดาแม่ทุกคนในหมู่บ้านนี้ยังได้จัดกรวยดอกไม้วีร์วมขนม และผลไม้ให้ลูกของตนนำไปให้ญาติผู้ใหญ่ทางฝ่ายตนและฝ่ายสามี อาทิเช่น ปู่ย่า ตายาย ลุงป้า ฯลฯ เป็นการแสดงความเคารพ ชาวบ้านเรียกประเพณีนี้ว่า "ทานขันข้าว" จากการสอบถามชาวบ้านอุเม็งก็ได้ทราบว่าประเพณีการทานขันข้าวนี้กระทำสืบต่อกันมาช้านานแล้ว จากการปฏิบัติต่างๆ ของแม่บ้านพรานเหมือนและบ้านอุเม็งดังที่กล่าวมาแล้วทั้งหมด แสดงให้เห็นว่าแม่ทั้งสองหมู่บ้านมีปณิธานในการที่จะปลูกฝัง คุณ ธรรม เกี่ยวกับความเคารพเชื่อฟังผู้ใหญ่แก่ลูกของตนมาแต่เยาว์วัย

สรุป

แม่มกุ่มตัวอย่างบ้านพรานหมอนและบ้านอุเม็ง มุ่งอบรมให้เด็กรู้จักควบคุมความก้าวร้าวรุกรานและให้รู้จักมีความเคารพเชื่อฟังผู้ใหญ่

สำหรับการก้าวร้าวของเด็กในวัยก่อนเข้าเรียนนั้นปรากฏว่าเด็กแสดงกิริยาก้าวร้าวทางกายมากกว่าทางอื่น และแม่มักใช้วิธีแก้ไขพฤติกรรมดังกล่าวของลูกด้วยการคุกคามปรามและชี้แจง ด้วยเห็นว่าลูกยังเล็กอยู่ ส่วนการแสดงกิริยาก้าวร้าวของเด็กตั้งแต่เข้าเรียนขึ้นไปนั้น เนื่องจากเด็กแสดงกิริยาก้าวร้าวในรูปต่างๆ กัน แม่จึงต้องแก้ไขพฤติกรรมที่ไม่ชอบด้วยสังคมนิยมนี้ ด้วยวิธีการซึ่งขึ้นอยู่กับเงื่อนไข ๕ ประการ ดังต่อไปนี้

๑. ความรุนแรงของกิริยาก้าวร้าวที่เด็กแสดง ถ้าเด็กแสดงกิริยาก้าวร้าวรุนแรงมาก ก็จะถูกลงโทษรุนแรงด้วย

๒. สิ่งที่เด็กแสดงกิริยาก้าวร้าวต่อ ซึ่งอาจเป็นบุคคล สัตว์ หรือสิ่งของ ถ้าเด็กแสดงกิริยาก้าวร้าวต่อบุคคลย่อมได้รับโทษรุนแรงกว่า เมื่อเด็กแสดงกิริยาก้าวร้าวต่อสัตว์หรือสิ่งของ

๓. ชนิดของความก้าวร้าวที่เด็กแสดงออก กล่าวคือแม่เห็นว่าการที่เด็กแสดงกิริยาก้าวร้าวทางกายเป็นเรื่องที่ควรได้รับโทษรุนแรงกว่าการแสดงกิริยาก้าวร้าวทางวาจา

๔. เด็กเป็นต้นเหตุแห่งความก้าวร้าวในตัวเอง กล่าวคือถ้าแม่พบว่าผู้ก่อการทะเลาะวิวาทขึ้นก่อนเป็นลูกของตนเอง แม่จะใช้การลงโทษอย่างหนัก

๕. อารมณ์ของแม่ในขณะนั้น ถ้าในขณะเด็กกระทำผิด แม่อยู่ในอารมณ์โกรธหรือหงุดหงิด เด็กอาจจะถูกลงโทษรุนแรง ทั้ง ๆ ที่ถ้าพิจารณาคุณูปการที่เด็กกระทำจริง ๆ แล้วจะไม่รุนแรงถึงขั้นได้รับการลงโทษเช่นนั้น.

บทที่ ๑๐

การฝึกให้เด็กรู้จักพึ่งตนเอง
และรู้จักรับผิดชอบในหน้าที่

ในระยะ ๖-๗ เดือนแรกที่เกิดมาเด็กจะต้องการการปกป้องดูแลอย่างใกล้ชิดจากพ่อแม่ พี่ หรือญาติ ครั้นเมื่อเด็กเติบโตขึ้นมีพัฒนาการทางการเคลื่อนไหว เจริญไปตามลำดับขั้น กล่าวคือเด็กสามารถคว้า คลาน ยืน เดิน ได้ ฯลฯ เหล่านี้เป็น การแสดงว่าเด็กเริ่มจะพึ่งตัวเองได้บ้างแล้วจึงเป็นหน้าที่ของพ่อแม่ ที่จะต้องเริ่มการฝึกให้เด็กรู้จักพึ่งตัวเองเสียตั้งแต่เล็ก เพื่อเป็นการ เสริมสร้าง บุคลิกภาพ ที่ดีแก่เด็ก ในอนาคต และช่วยให้เด็กมีความเชื่อมั่นในตัวเองอีกด้วย

สำหรับเด็กกลุ่มตัวอย่างบ้านพรานเหมือนและบ้านอุเม็งในขณะที่ยังอยู่ในวัยทารก ก็ได้รับความเอาใจใส่เลี้ยงดูจากพ่อแม่อย่างใกล้ชิด ดังจะเห็นได้จากคำถามที่ผู้วิจัย สัมภาษณ์แม่ในหมู่บ้านพรานเหมือนและบ้านอุเม็งว่า “มีบางครั้งที่เด็กทารกต้องอยู่คนเดียวหรือไม่” ปรากฏว่าคำตอบของแม่ทั้ง ๒ หมู่บ้านส่วนมากเป็นไปในทำนองที่ว่าไม่เคยปล่อยให้ทารกไว้คนเดียว นอกจากมีธุระออกนอกบ้านจึงจะให้ญาติหรือพี่คนโตของเด็กช่วยดูแลแทน เพราะเกรงทารกจะเป็นอันตราย ดังตัวอย่างคำตอบของแม่ เหล่านี้ว่า “กลัวร้อง” “กลัวหุ้ หมา ขึ้นไปเหยียบเอา ถ้ามีพี่จึ่งจะปล่อย” “กลัวตกเรือน” “กลัวอะไรตกใส่” “ยังเล็กพูดไม่ได้ ต้องการอะไร ไม่มีใครเข้าใจ” ฯลฯ

ส่วนแม่บ้านพรานเหมือนอีกพวกหนึ่ง ซึ่งมีจำนวนไม่ถึงครึ่งของจำนวนแม่ทั้งหมด เคยทิ้งทารกไว้คนเดียวเวลาทารกหลับหรือนอนเล่นอยู่ในเปล หรือขณะที่แม่ ปลีกตัวไปทำงานบ้าน ถึงแม่ต้นจะปล่อยให้ทารกไว้ตามลำพังผู้เดียวก็ตาม แต่แม่ก็ทำงาน อยู่ในระยะที่พอจะได้ยินเสียงร้องได้ หรือมิฉะนั้นก็ละลุกเพื่อไปทำงานชั่วระยะเวลา ที่จะกลับมาทันลุกตื่นนอนพอดี

แม่บ้านพรานเหมือนบางรายที่ต้องช่วยครอบครัวทำงานในทุ่งนา ให้คำตอบว่า ตนได้นำทารกไปด้วย เพื่อสะดวกในการให้นม และเมื่อทารกหลับตนก็ผูกเปลไว้กับ ต้นไม้ให้ทารกนอน ส่วนแม่บางรายที่มีนาอยู่ใกล้บ้านก็จะกลับไปส่งนมลูกเป็นเวลาคือ เช้า กลางวัน และบ่าย แล้วมอบให้ญาติหรือลูกที่โตแล้วดูแลทารกแทน

สำหรับแม่บ้านอุ้มึ่งส่วนมากซึ่งมีจำนวนราว ๔๗ % (๓๑ ราย) รายงานว่า ตนกลับมาส่งนมลูกเป็นเวลา คือ เช้า กลางวัน และบ่าย เมื่อให้นมลูกแล้ว ตนก็กลับไปทำงานในทุ่งนาปล่อยให้ลูกคนโต หรือญาติ ดูแลทารกแทน ทำนองเดียวกับแม่บ้านพรานเหมือนบางราย ส่วนแม่อีกพวกหนึ่งซึ่งมีจำนวนราว ๔๔ % (๒๙ ราย) ดูแลทารกด้วยตนเอง ตั้งแต่แรกเกิดไปจนกว่าลูกจะหย่านม ซึ่งอยู่ในวัยขนาด ๑-๒ ปี แล้วจึงจะปล่อยให้ผู้อื่นช่วยดูแลลูกแทนได้ ส่วนแม่ที่เหลือ ซึ่งมีอยู่ ๙ % (๖ ราย) ดูแลลูกจนกระทั่งโตขนาดเดินได้จึงยอมให้พี่คนโต ดูแลแทน เพื่อตนจะได้ช่วย ครอบครัวทำนา

อย่างไรก็ตามหากเปรียบเทียบความใกล้ชิดระหว่างแม่และลูกในกลุ่มตัวอย่างบ้านพรานเหมือนและบ้านอุ้มึ่ง กับ ความใกล้ชิด ของแม่เผ่า ไควมา^๑ และลูกแล้ว ปรากฏว่าเด็กชาวไควมาไม่เคยห่างแม่เลยนับตั้งแต่เกิดไปจนถึงระยะที่เด็กหย่านม การที่แม่ไควมามีเวลาอยู่ใกล้ชิดลูกมากเช่นนี้ก็เพราะมีภรรยาอีกผู้หนึ่ง หรือญาติที่เป็นหญิงคอยช่วยเหลือทำงานบ้านทุกอย่างแทน ดังนั้นแม่จึงมีเวลาอยู่ใกล้ชิดลูกได้ทั้งวัน ๕ เวลาากลางคืนเด็กก็จะนอนอยู่กับแม่ด้วย

ไวตัง^๒ และไซล์ต ได้กล่าวถึงวิธีการฝึกเด็กให้รู้จักพึ่งตนเองของแม่กลุ่มตัวอย่างเผ่าไควมาว่าเป็นตัวอย่างของการฝึกที่เข้มงวด กล่าวคือเริ่มด้วยการตามใจเด็กในเรื่องนี้มากเมื่อเด็กยังอยู่ในวัยเล็ก จนกระทั่งถึงวัยที่เด็กหย่านมซึ่งมีอายุระหว่าง ๒-๓ ปี ด้วยการฝึกอย่างเข้มงวดทันทีทันใด ในระยะที่ฝึกอย่างจริงจังนี้เด็กเกือบจะไม่ได้รับความสนใจจากแม่เลย เป็นต้นว่าแม่จะไม่ยอมให้ลูกนั่งตักหรือให้นอนด้วยในเวลา

^๑ Whiting and Child, Child Training and personality, 1962 PP, 91-92.

^๒ Idid, PP,94-95

กลางคืนเลย แม้จะขอความช่วยเหลือจากแม่หรือผู้อื่นก็จะได้รับการปฏิเสธระยะหนึ่ง น่าจะเป็นระยะที่เด็กมีความขงคับใจอย่างรุนแรงที่สุด

เมื่อกล่าวถึงเด็กกลุ่มตัวอย่างบ้านพรานเหมือนและบ้านอุเม็งซึ่งคุณ จะมีความใกล้ชิดกับแม่น้อยกว่าเด็กชาวโควมาก็ตาม แต่เกือบจะกล่าวได้ว่าเด็กกลุ่มตัวอย่างของ ๒ หมู่บ้านไม่มีความขงคับใจเหมือนเต็มเท่าโควมา ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากเด็กของ ๒ หมู่บ้านส่วนมากมี พ่อ พี่ หรือญาติผู้ใหญ่ช่วยดูแลเด็กแทนเมื่อแม่ไม่ว่าง เช่น ช่วยอาบน้ำ บ้วนข้าว อุ้มไปเที่ยว ฯลฯ ฉะนั้นถ้าหากเด็กไม่ได้รับความสนใจจากแม่เมื่อใด เด็กก็จะได้รับความเอาใจใส่จากผู้อื่นเป็นการทดแทน และอีกประการหนึ่ง อาจเป็นเพราะแม่กลุ่มตัวอย่างของ ๒ หมู่บ้านเกือบทั้งหมดมีความอะลุ่มอล่วยต่อลูกก็ได้ ข้อเท็จจริงในเรื่องนี้จะเห็นได้จากการสัมภาษณ์และการสังเกตพฤติกรรมของแม่

จากการสอบถามแม่ต่อไปในเรื่องที่ว่า ควรอุ้มปลอบทุกครั้งที่ได้กร้องกวนหรือไม่ ? ปรากฏว่าแม่ของทั้ง ๒ หมู่บ้านส่วนมากมีความเห็นว่า ควรอุ้มปลอบทันทีที่ลูกร้องกวน แต่อีกพวกหนึ่งเห็นว่าไม่ควรอุ้มปลอบทันทีที่ลูกร้องกวน ถึงแม่แม่ทั้ง ๒ กลุ่มจะมีความเห็นไม่ตรงกันก็ตาม แต่โดยทางปฏิบัติแล้วปรากฏว่าแม่กลุ่มตัวอย่างของทั้ง ๒ หมู่บ้านปฏิบัติต่อลูกทำนองเดียวกัน นั่นก็คือแม่ใน ๒ หมู่บ้านส่วนมากซึ่งมีความเห็นว่าควรอุ้มปลอบทุกครั้งที่ได้ร้องกวน ทั้ง ๆ ที่ก็ยอมรับว่า การทำเช่นนั้นจะทำให้เด็กเคยตัว แต่ก็เป็นวิธีเดียวที่จะช่วยให้เด็กหยุดร้องได้เร็ว เพราะเด็กขนาดนี้ยังเล็กเกินกว่าจะหลอกล่อให้หยุดร้องได้ นอกจากนี้แม่ยังได้ให้เหตุผลว่าการที่เด็กทารกร้องอาจมีสาเหตุ เนื่องจากความหิว เพราะความง่วง หรือเพราะความเจ็บป่วยก็ได้ ด้วยเหตุนี้จึงจำเป็นต้องอุ้มทารกให้หยุดร้อง แล้วจัดการแก้ไขต้นเหตุที่ทำให้เด็กร้องต่อไป เหตุผลอีกข้อหนึ่งที่แม่ต้องอุ้มทารกให้หยุดร้องก็คือ เพื่อไม่ให้เป็นที่รำคาญของเพื่อนบ้าน ทั้งนี้แม่ยังมีข้อแม้ดีกว่า เมื่อเด็กหยุดร้องแล้ว แม่จะต้องรีบวางทันที เพื่อไม่ให้ลูกเคยตัว

ส่วนแม่อีกพวกหนึ่งซึ่งมีจำนวนไม่ถึงครึ่ง มีความเห็นว่า การที่แม่อุ้มเด็กทุกครั้งที่ร้องกวนไม่ดีเพราะเด็กจะเคยตัวและเมื่อเคยชินกับการอุ้มบ่อย ๆ เข้า แม่ก็จะทำงานไม่สะดวก แต่โดยทางปฏิบัติแล้วปรากฏว่าแม่เหล่านี้ต้องอุ้มลูกทุกครั้งที่ร้องกวน เพื่อให้เด็กหยุดร้องเช่นเดียวกับแม่พวกแรก

อนึ่งตามรายงานของแม่ใน ๒ หมู่บ้านว่าเมื่อเด็กโตพอที่แม่จะใช้วิธีหลอกล่อให้หยุดร้องให้ด้วยวิธีอื่นได้แล้ว เป็นต้นว่า หาของให้กินให้เล่น ชูให้เต็กกลัว โดยอ้างความน่ากลัวของสัตว์ร้ายต่าง ๆ หรือให้เด็กไปเล่นกับเพื่อนรุ่นราวคราวเดียวกันได้แล้ว แม่ก็จะเลิกใช้วิธีอุ้มปลอบเวลาเด็กร้องกวนซึ่งแม่บ้านพรานเหมือนส่วนมาก รายงานว่า คนเลิกอุ้มปลอบเวลาลูกร้องให้เมื่อเด็กอายุ ๓ ปี ส่วนแม่บ้านอุเม็ง เลิกอุ้มปลอบเมื่อลูกอายุ ระหว่าง ๓-๔ ปี

จากที่กล่าวมาทั้งหมดนี้จะเห็นว่าแม่ของทั้ง ๒ หมู่บ้านมีความเห็นในเรื่องที่ว่า ควรอุ้มปลอบเด็กทุกครั้งที่ร้องกวนดีหรือไม่? แตกต่างกันเป็น ๒ กลุ่มและเมื่อได้ใช้วิธีวิเคราะห์ความแปรปรวน^๓ (Analysis of Variance) สอบดูความแตกต่างแล้ว ปรากฏว่า แม่กลุ่มอายุ ๒๓-๓๒ ปี ซึ่งเป็นแม่กลุ่มอายุน้อย มีความเห็นในเรื่องนี้แตกต่างจากความเห็นของแม่อีก ๒ กลุ่ม ซึ่งมีอายุ ๓๓-๔๒ ปี กลุ่มหนึ่ง และแม่ซึ่งมีอายุ ๔๓-๕๒ ปีอีกกลุ่มหนึ่งอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ แม่กลุ่มอายุน้อยให้เหตุผลว่า ไม่ควรอุ้มปลอบทุกครั้งที่ลูกร้องกวนไว้หลายประการด้วยกัน คือ จะทำให้เด็กเคยตัว โตขึ้นจะเป็นเด็กอ่อน และถ้าหากเด็กเคยชินกับการอุ้มบ่อย ๆ เข้า แม่ก็ทำงานไม่สะดวก เพราะเหตุนี้แม่กลุ่มอายุน้อยจึงต้องปล่อยให้ลูกร้องจนหยุดแล้ว จึงจะให้นมกินบ้าง บางรายก็เอ็ดให้เด็กนิ่ง และบางรายก็ใช้วิธีหลอกล่อให้ลูกหยุดร้องก็มี ส่วนแม่อีก ๒ กลุ่ม มีความเห็นว่าควรอุ้มปลอบทุกครั้งที่ลูกร้องกวน โดยให้เหตุผลว่า การอุ้มทันทีจะทำให้เด็กหยุดร้อง หากปล่อยให้เด็กร้องให้นาน ๆ จะกลายเป็นเด็กอ่อน ทั้งไม่เป็นที่รำคาญแก่เพื่อนบ้านอีกด้วย บางรายก็ให้ความเห็นว่าการ

^๓ ดูตารางแสดงผลการวิเคราะห์ในภาคผนวก ก.

ปล่อยให้เด็กร้องนานจะเป็นอันตรายต่อเด็กก็มี และบ้างก็ให้เหตุผลว่าการที่เด็กร้องก็เพราะเด็กหิว ถ้าแม่ให้ลูกกินนมจนอิ่มแล้วเด็กก็จะหยุดร้องกวน แล้วก็หลับไป แม่ก็จะมีเวลาทำงาน ได้สะดวก ฉะนั้นแม่เหล่านี้จึงไม่เชื่อว่าการอุ้มปลอบลูกด้วยวิธีนี้จะทำให้เด็กเคยตัว

การที่แม่กลุ่มอายุน้อยของทั้ง ๒ หมู่บ้าน ไม่ยอมอุ้มปลอบลูกทันทีที่ลูกร้องกวน ดังเช่นแม่กลุ่มอายุปานกลางและอายุมากปฏิบัติต่อลูกนั้น ผู้วิจัยสันนิษฐานว่าอาจเป็นเพราะแม่กลุ่มอายุน้อย ยังไม่มีประสบการณ์ในการอบรมเลี้ยงดูลูกมาก่อน จึงทำให้แม่ปฏิบัติต่อลูกด้วยความเขັมนวด และอีกประการหนึ่งแม่กลุ่มนี้ ส่วนมากต้องรับภาระงานบ้านทุกอย่าง แต่ผู้เดียว เพราะลูกยังเล็กอาศัยช่วยดูแลน้องเล็ก ๆ ไม่ได้ เหตุนี้แม่จึงเกรงว่า ถ้าตนอุ้มปลอบทุกครั้งที่ทารกร้องกวนจะทำให้เด็กเคยตัวติดแม่มาก จนตนเองไม่มีเวลาทำงาน ได้สะดวก

โดยปกติแม่กับลูกย่อมมีความสัมพันธ์กันลึกซึ้ง ดังตัวอย่างที่เซียร์ส^๔ และคณะกล่าวไว้ว่าเมื่อทารกมีอายุประมาณ ๖ เดือน เริ่มจำหน้าแม่ได้ หากแม่เดินไปทางไหนก็จะคอยมองตาม เมื่อไม่เห็นแม่ก็จะร้องหาหรืออึมรับ-เมื่อเห็นหน้าแม่ ครั้นเติบโตขึ้นขนาดเดินได้ วิ่งได้แล้วเด็กบางคนยังต้องการความใกล้ชิดติดแม่อยู่ แม่แต่เวลาที่แม่เดินไปมาอยู่ในบ้านก็ยังคอยเดินตามไม่ยอมห่างก็มี และเท่าที่ผู้วิจัยได้สังเกตพบว่า ส่วนใหญ่แม่ใน ๒ หมู่บ้านดูแลลูกด้วยตนเอง แม้กระนั้นแม่บ้านอุเม็งส่วนมากก็รายงานว่าลูกในวัย ๓-๕ ปี ยังคอยติดตามแม่เป็นบางครั้ง

เนื่องจากวันหนึ่ง ๆ แม่ในหมู่บ้านอุเม็งแทบจะหาเวลาว่างไม่ได้เลย เพราะนอกจากจะต้องทำงานบ้านแล้ว ตนยังต้องช่วยสามีประกอบอาชีพในทางเกษตรกรรมอีกด้วย ดังที่ผู้วิจัยสังเกตพบว่า แม่ในหมู่บ้านนี้ส่วนมากมักจะใช้เวลาว่างในเวลากลางวันเตรียมอาหาร ไว้สำหรับเลี้ยงสัตว์บ้างและหารายได้พิเศษด้วยการรีดใบตองสำหรับมวนบุหรี่ยาย เมื่อแม่ต้องมิงานทำตลอดวันแล้ว ลูกยังคอยตามแม่อยู่ตลอดเวลา เช่นนี้ ผู้วิจัยจึงได้สอบถามถึงความรู้สึกเกี่ยวกับเรื่องนี้ ปรากฏว่าแม่ส่วนมากตอบว่า

^๔ Sears et al, Patterns of Child Rearing 1957, p. 140

“รำคาญ ไปไหนไม่ได้ ทำงานก็ไม่สนุก” “ไม่ชอบเบือไม่ได้ทำมาหากิน” “หงุดหงิดรำคาญ” ฯลฯ มีแม่น้อยรายที่ตอบว่า “ไม่รู้สิก็อย่างไร ลูกเขาคงจะรักแม่” แต่บางรายให้คำตอบที่กึ่งแสดงความรำคาญ และความพอใจว่า “เบือ แต่ก็คิดว่าลูกรักแม่มาก”

เมื่อได้สอบถามแม่ของทั้ง ๒ หมู่บ้านว่า “ลูกทำอะไร เมื่อเห็นท่านกำลังจะออกนอกบ้าน” ก็ได้รับคำตอบจากแม่ทั้ง ๒ แห่งว่า ส่วนมากลูกร้องตามจะไปด้วย นอกนั้นก็ขอตามไปด้วยบ้าง แต่เมื่อแม่ปฏิเสธเด็กก็ไม่มีปฏิกิริยาอย่างใดเกิดขึ้น และบางรายก็ขอให้แม่ซื้อขนมมาฝาก มีน้อยรายที่เด็กแสดงอาการเฉยๆ ต่อการออกนอกบ้านของแม่ เพราะเด็กมัวสนใจการเล่นอยู่

ก. การฝึกเด็กให้รู้จักช่วยตัวเอง

ครั้งเมื่อเด็กเติบโตพอที่จะเข้าใจเรื่องที่ใหญ่พุดกับตนได้บ้างแล้ว ซึ่งส่วนมากอยู่ในราวอายุประมาณ ๓ ปี แม่ของทั้ง ๒ หมู่บ้านก็จะเริ่มฝึกให้ลูกรู้จักทำอะไรได้เอง โดยไม่ต้องพึ่งพ่อกับแม่ญาติผู้ใหญ่ หรือพี่คนโต ดังเช่นที่เคยปฏิบัติมาเหมือนเมื่อครั้งลูกรยังอยู่ในวัยทารก เรื่องสำคัญที่แม่ทุกคนเห็นว่าจำเป็นและควรจะให้ลูกทำได้เองก็คือกิจวัตรประจำวันซึ่งได้แก่การรับประทานอาหาร การทำความสะอาดร่างกาย และการแต่งตัวเป็นต้น

สำหรับแม่ในหมู่บ้านพรานเหมือนส่วนมากเริ่มฝึกให้ลูกรู้จักทำความสะอาดร่างกายก่อน ด้วยการสอนให้ลูกรู้จักล้างมือล้างหน้าให้สะอาด เพราะเด็กเล็กๆ มักจะชอบเล่นดิน เล่นทราย จนมือเปอะระเบือจนสกปรก แล้วก็ใช้มือที่เลอะเทอะนั้นลูบหน้า และหยิบอาหารรับประทาน สำหรับเหตุผลที่ต้องหัดให้ลูกล้างหน้าและมือก่อนนั้นมีแม่ได้ให้คำตอบว่า “คนเขาดูหน้าก่อน” “ใครเห็นหน้าสกปรกเขาก็รังเกียจ” “มือมีเชื้อโรคไปจับกินมา” “มือสกปรกจับถ้วยจับตักจับถ้วยมือ” “ล้างหน้าก็ต้องล้างถ้วยมือ” “มือหยิบอาหารกิน เด็กจะกินเชื้อโรคเข้าไป” ฯลฯ ส่วนการฝึกให้ลูกรู้จักแต่งตัว แม่บ้านพรานเหมือนเห็นเป็นเรื่องสำคัญน้อย จึงฝึกเรื่องนหลังจากฝึกเรื่องอื่นๆ แล้ว

ส่วนแม่บ้านอุเม็งส่วนมากเริ่มฝึกให้ลูกช่วยตัวเองในเรื่องรับประทานก่อนอื่น เพราะแม่เหล่านั้นให้เหตุผลว่า การฝึกเรื่องนี้ฝึกง่ายและข้อสำคัญในวันหนึ่ง ๆ เด็กก็มีแค่เรื่องรับประทานเป็นเรื่องใหญ่ ถ้าหัดให้รู้จักรับประทานได้เองแล้ว จะได้ไม่เป็นการคอยบ่อน ส่วนการฝึกเรื่องอื่น ๆ นั้น แม่บ้านอุเม็งจำนวนเกินกว่าครึ่งฝึกให้ลูกรู้จักแต่งตัวหลังสุด โดยให้เหตุผลว่า การฝึกเรื่องนี้นายกว่าเรื่องอื่นที่ยังเห็นว่าไม่เป็นเรื่องสำคัญสำหรับเด็กเล็ก เพราะเด็กอยู่บ้านเล่นตลอดวัน วันหนึ่งแต่งตัวให้เพียงครั้งเดียว ไม่เป็นการลำบากต่อพ่อแม่ จึงเห็นควรรอไว้ฝึกเมื่อเด็กโตมากกว่านี้ กล่าวคือ เมื่อเด็กรู้จักถ่ายและอยากสวยอยากงามจะดีกว่า เพราะจะช่วยให้การฝึกเรื่องหนึ่งง่ายขึ้นอีกด้วย

สำหรับเรื่องการรับประทานอาหารของชาวบ้านพรานเหมือนและบ้านอุเม็งนั้น ใคร่จะขออธิบายโดยละเอียด ณ ที่นี้ คงได้เคยกล่าวไว้แล้ว ในตอนต้นว่า ชาวชนบททั้ง ๒ หมู่บ้านรับประทานข้าวเหนียวเป็นอาหารหลักประจำมือ แม่บ้านทุกคนจะนั่งข้าวเหนียวเพียงครั้งเดียวในตอนเช้าแล้วเก็บข้าวเหนียวที่นึ่งสุกแล้วไว้ในภาชนะที่สานด้วยไม้ไผ่ ซึ่งทางบ้านพรานเหมือนเรียกว่า "ติบ" ส่วนทางบ้านอุเม็งเรียกว่า "ก่องข้าว" เก็บไว้รับประทานตลอดวัน ฉะนั้นหากเด็กหิวเมื่อไร แม่ก็มักจะบอกให้เด็กไปหยิบข้าวเหนียวที่อยู่ในภาชนะดังกล่าวรับประทานเอง ทั้งนี้เพราะข้าวเหนียวเป็นอาหารที่หยิบรับประทานง่าย ไม่หกเลอะเทอะเหมือนการรับประทานข้าวเจ้า จากข้อมูลที่ได้ทั้ง ๒ หมู่บ้านจึงปรากฏว่าเด็กกลุ่มตัวอย่างบ้านพรานเหมือนและบ้านอุเม็งทั้งชายและหญิงสามารถรับประทานข้าวได้เองโดยไม่ต้องบ่อนเมื่ออายุ ๓ ปี ฉะนั้นจึงเป็นที่สังเกตว่า เด็กในกลุ่มตัวอย่างของทั้ง ๒ หมู่บ้านช่วยตัวเองในเรื่องการรับประทานอาหารได้เร็วกว่าเรื่องอื่น

ข. วิธีการฝึกเด็กให้รู้จักช่วยตัวเอง

สำหรับวิธีการที่แม่ของทั้ง ๒ หมู่บ้านฝึกให้ลูกรู้จักช่วยตัวเองใน ๓ เรื่องดังกล่าวนี้ จากการสัมภาษณ์และจากการสังเกตปรากฏว่า แม่ส่วนมากใช้วิธีฝึกให้เด็กเลียนแบบ โดยผู้ใหญ่เป็นผู้ทำให้ดูเป็นตัวอย่างไปพร้อมกัน ซึ่งมีแม่บ้านอุเม็งรายหนึ่งได้ให้

คำตอบเปรียบเทียบการฝึกให้ลูกช่วยตัวเองเหมือนแม่ไก่ซึ่งฝึกให้ลูกรู้จักหาอาหาร ว่าแม่ไก่ต้องพาลูกไปค้นหาอาหารด้วย ลูกจึงจะจดจำวิธีหาอาหารของแม่แล้วก็เลียนแบบอย่างจากแม่ไปด้วย ฉะนั้นวิธีการฝึกการรับประทานอาหาร หรือการอาบน้ำของแม่ทั้ง ๒ หมู่บ้านจึงต้องให้ลูกเข้าร่วมรับประทานอาหารพร้อมกับครอบครัว ขณะรับประทานอาหาร แม่ก็จะปั้นข้าวเหนียวจิ้มแกง หรือเอากับข้าววางบนก้อนข้าวเหนียว ให้ลูกรับประทาน เมื่อแม่ทำเช่นนั้นบ่อยครั้งเข้า ลูกก็ทำได้และหัดปั้นข้าวเหนียวรับประทานเองได้ ทำนองเดียวกันกับการฝึกให้ลูกอาบน้ำ แม่ก็ใช้วิธีพาลูกไปอาบน้ำพร้อมๆ กับตน และตักน้ำใส่โอ่งเล็กพร้อมทั้งขันเล็กสำหรับตักอาบให้ลูก ในระยะแรกๆ ของการฝึก คุณคล้ายจะปล่อยให้ลูกเล่นน้ำมากกว่าจะเป็นการฝึกอย่างจริงจัง เพราะในที่สุดแม่ก็ต้องอาบน้ำให้ลูก แต่นานๆ ไปเมื่อลูกได้เห็นวิธีอาบน้ำของผู้ใหญ่อยู่เสมอๆ ลูกก็สามารถเลียนแบบผู้ใหญ่ได้ถูกต้อง ทว่าแม่ของทั้ง ๒ หมู่บ้านก็ยอมรับว่า การฝึกให้ลูกช่วยตัวเองในเรื่องการอาบน้ำต้องใช้เวลานาน

สำหรับเด็กกลุ่มตัวอย่างของ ๒ หมู่บ้าน ซึ่งมีอายุ ๓ ปี และ ๕ ปี จะสามารถช่วยตัวเองในเรื่องรับประทานอาหาร อาบน้ำ และแต่งตัว ได้เพียงไรนั้น ก็ได้รับคำตอบจากแม่ของทั้ง ๒ หมู่บ้าน ดังตารางที่ ๒๑

ตารางที่ ๒๑ อัตราส่วนร้อยละของเด็กกลุ่มตัวอย่าง ซึ่งสามารถช่วยตัวเองได้ในเรื่องรับประทานอาหาร อาบน้ำ และแต่งตัว เมื่ออายุ ๓ ปี และ ๕ ปี

เด็กกลุ่มตัวอย่าง	อายุ ๓ ปี		อายุ ๕ ปี	
	บ้านพรานเหมือน	บ้านอุเม็ง	บ้านพรานเหมือน	บ้านอุเม็ง
ช่วยตัวเองได้ในเรื่อง				
รับประทานอาหาร	๘๗	๙๕	๑๐๐	๑๐๐
อาบน้ำ	๒๘	๙	๑๐๐	๘๖
แต่งตัว	๑๑	๙	๙๖	๖๕

จากตารางที่ ๒๑ ปรากฏว่าเด็กกลุ่มตัวอย่างของทั้ง ๒ หมู่บ้านซึ่งมีอายุ ๓ ปี ส่วนใหญ่สามารถรับประทานอาหารเองได้ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะการรับประทานอาหารเหนียว รับประทานอาหารได้ง่ายไม่หกเลอะเทอะ ดังที่กล่าวมาแล้ว ส่วนเด็กอายุ ๕ ปี ซึ่งอยู่ในกลุ่มตัวอย่างของ ๒ หมู่บ้านทั้งหมดสามารถรับประทานอาหารได้เอง สำหรับการอาบน้ำและการแต่งตัวมีเด็กกลุ่มตัวอย่าง ซึ่งมีอายุ ๓ ปี เป็นส่วนน้อยที่แม่รายงานว่าลูกสามารถช่วยตัวเองใน ๒ เรื่องนี้ได้ ส่วนเด็กอายุ ๕ ปี ในกลุ่มตัวอย่างบ้านพรานเหมือน ทั้งหมดสามารถรับประทานอาหารและอาบน้ำเองได้ และมีเป็นส่วนใหญ่ที่สามารถแต่งตัวเอง สำหรับเด็กอายุ ๕ ปี ของกลุ่มตัวอย่างบ้านอนุเม็งทั้งหมดสามารถรับประทานอาหารเองได้ นอกจากนี้มีเด็กเป็นส่วนใหญ่สามารถอาบน้ำเอง และมีเด็กกลุ่มตัวอย่างบ้านอนุเม็งจำนวนเกินกว่าครั้งที่แต่งตัวได้เอง

เป็นที่น่าสังเกตว่ามีแม่กลุ่มตัวอย่างของทั้ง ๒ หมู่บ้านบางรายให้คำตอบว่าลูกสามารถช่วยตัวเองในเรื่องอาบน้ำและแต่งตัวได้ โดยเฉพาะตั้งแต่เมื่ออายุ ๓ ปี ทั้งนี้สันนิษฐานว่า แม่ของทั้ง ๒ หมู่บ้านอาจตีความหมายของ "การอาบน้ำ และการแต่งตัวได้" ไปคนละแง่ เพราะแม่ที่ให้คำตอบว่าลูกอายุ ๓ ปี อาบน้ำได้ อธิบายว่าลูกยังทำได้ไม่เรียบร้อย ต้องมีผู้ใหญ่ช่วย ซึ่งก็หมายความว่า เด็กเพียงแต่สามารถใช้ขันตักน้ำลูบหน้าหรือรดตัวได้ แม่ก็ตีความว่าลูกอาบน้ำเองได้แล้ว หรือการที่เด็กสามารถสวมกางเกง สวมเสื้อได้เอง แต่ติดกระดุมยังไม่ได้ ต้องมีผู้ใหญ่ช่วยเหลือ เช่นนี้ แม่ก็ตีความว่า ลูกสามารถแต่งตัวได้เองดังนี้เป็นต้น

ส่วนแม่ในกลุ่มตัวอย่าง บางรายที่ให้คำตอบว่าลูกยังช่วยตัวเองในเรื่องอาบน้ำ แต่งตัวไม่ได้เมื่อลูกอายุ ๓ และ ๕ ปี นั้นเข้าใจว่าแม่เหล่านั้นคงตีความว่า การที่เด็กอาบน้ำและแต่งตัวได้เองนั้น เด็กจะต้องอาบน้ำได้โดยไม่ต้องมีผู้ใหญ่ช่วยเหลือ หรือเด็กจะต้องสวมเสื้อ นุ่งกางเกง และสามารถติดกระดุมได้เอง โดยเรียบร้อย ทั่วๆ ไปจึงเห็นได้จากคำตอบในตารางที่ ๒๑ ซึ่งปรากฏว่าอัตราส่วนร้อยละของเด็กกลุ่มตัวอย่างบ้านพรานเหมือน ซึ่งสามารถช่วยตัวเองได้ในเรื่องอาบน้ำ และแต่งตัวเมื่ออายุ ๓ ปี และ ๕ ปี มีจำนวนสูงกว่า อัตราส่วนร้อยละของเด็กกลุ่มตัวอย่างบ้านอนุเม็ง

ครั้นเมื่อเด็กมีอายุเกินวัยขนาด ๕ ปี ขึ้นไปแล้ว แม่ในกลุ่มตัวอย่างของทั้ง ๒ หมู่บ้านจึงมีความมุ่งหวังให้ลูกช่วยตัวเองได้มากกว่าเมื่อเด็กอายุ ๓ ปี และ ๕ ปี นั่นก็คือแม่กลุ่มตัวอย่างของทั้ง ๒ หมู่บ้าน ส่วนมากเห็นว่าลูกในวัยระหว่าง ๗-๘ ปี ควรจะรู้จักหาอาหารรับประทาน แต่งตัวและไปนอนเอง โดยไม่ต้องมีผู้ใหญ่ช่วยเหลือหรือคอยดูแลอีกต่อไป ทั้งนี้เพราะแม่มีงานอื่นและมีลูกเล็ก ๆ ที่จะต้องดูแล ทั้งนี้ภาระใดที่แม่จะมีทางแบ่งเบาได้แม่ก็จะจัดการทันที

จากคำตอบในการสัมภาษณ์แม่ทั้ง ๒ หมู่บ้าน รายงานว่า สำหรับลูกที่ต้องไปโรงเรียนแม่จะจัดอาหารใส่ภาชนะ วางไว้ให้ในครัว เมื่อถึงเวลาจะไปโรงเรียน ลูกก็จะแต่งตัวและหาอาหารรับประทานเอง ส่วนเด็กบางรายที่มีบ้านอยู่ไกลโรงเรียนแม่จะจัดอาหารใส่ภาชนะสำหรับนำไปรับประทานเป็นอาหารมอกกลาง วันที่โรงเรียนอีกด้วย

หนึ่งในกรณีที่แม่กลุ่มตัวอย่างของ ๒ หมู่บ้าน ส่วนใหญ่มุ่งหวังให้ลูกในวัยหาอาหารรับประทานเองนั้นจึงมิได้หมายความว่ารวมถึงการให้เด็กหุงหาอาหารได้เอง แต่แม่มีความประสงค์เพียงให้ลูกรู้จักหาอาหารรับประทานเอง เมื่อลูกหิวโดยไม่ต้องให้ผู้ใหญ่เป็นธุระ เพียงเท่านั้นก็เป็นการแบ่งเบาภาระของแม่แล้ว

ส่วนเรื่องที่ว่าเด็กในวัย ๗-๘ ปี สามารถไปนอนได้เองโดยไม่ต้องมีใครพาไปนอน ก็มีได้หมายความว่า ลูกจะต้องรู้จักจัดที่นอนได้เอง ทั้งนี้แม่ต้องการเพียงให้ลูกรู้จักพับผ้าห่มและตระหลบมุ้งขึ้น เมื่อตื่นนอนเท่านั้น เพราะการจัดที่นอนและเก็บที่นอนเองนั้น เป็นงานหนักเกินกำลังของเด็กวัยนี้จะทำได้ นอกจากนั้นตามบ้านในชนบท มักจะปูที่นอนและกางมุ้งทิ้งไว้ นาน ๆ จึงจะนำออกทำความสะอาดและผึ่งแดดครั้งหนึ่ง ดังนั้นภาระในเรื่องที่แม่ต้องจัดและเก็บที่นอน จึงไม่ค่อยมีความสำคัญนัก

เป็นที่น่าสังเกตว่า เมื่อเด็กกลุ่มตัวอย่างของ ๒ หมู่บ้านถึงวัยเข้าเรียนแล้ว ซึ่งอยู่ในระหว่าง ๗-๘ ปี แม่ส่วนมากมุ่งหวังให้ลูกช่วยตัวเองในเรื่องต่าง ๆ หลากประการด้วยกัน นอกจากจะหวังให้ลูกหาอาหารรับประทาน แต่งตัว และไปนอนเอง

ตั้งกล่าวแล้ว แม่ส่วนใหญ่ยังหวังให้ลูกรู้จักรักษาความสะอาดตัวของเครื่องใช้ของตน ซึ่งนับตั้งแต่เครื่องเรือนเป็นต้นไป ตลอดจนจนถึงเสื้อผ้าที่เด็กสวมไปโรงเรียนทุกวัน จากคำตอบของแม่พบว่า เด็กกลุ่มตัวอย่างทั้ง ๒ หมู่บ้านส่วนใหญ่ได้รับการฝึกให้รู้จักซักเสื้อผ้าที่สวมไปโรงเรียนเอง โดยมีแม่เป็นผู้กำชับลูกให้รักษาความสะอาดเสื้อผ้า และเครื่องเรือน อยู่เสมอ เช่น ห้ามลูกนั่งเล่นบนพื้นดิน เวลารับประทานอาหารขนมก็ให้ระวังอย่าให้หกรดเสื้อผ้า และเมื่อกลับจากโรงเรียนให้นำเสื้อออกผึ่งแดด ส่วนการรักษาเครื่องเรือน แม่ก็คอยพรวดสอนให้ลูกเก็บหนังสือเรียนไว้ให้เป็นที่เป็นทาง และให้ระวังรักษาอย่าให้ฉีกขาด แม่กระนั้นแม่ของทั้ง ๒ หมู่บ้านก็ยังรายงานว่าคุณภาพของลูกของตนในกลุ่มตัวอย่างส่วนมากซึ่งมีจำนวนเกินกว่าครึ่งยังรักษาเสื้อผ้า เครื่องเรือนไม่เรียบร้อยเพราะเด็กยังชอบนั่งเล่นตามพื้นดินอยู่ และเมื่อเด็กกลับจากโรงเรียนก็มักจะถอดเสื้อผ้ากองทิ้งไว้บ้าง กระเป๋าหรือห่อหนังสือก็วางทิ้งไว้ไม่เป็นที่เป็นทาง จนบางครั้งน้องเล็ก ๆ ไปรื้อเอาออกมาเล่นแล้วทำฉีกขาดก็มี ทั้งนี้อาจเป็นเพราะเด็กในวัยขนาด ๗-๘ ปีนี้กำลังหว่านเล่น มีความรับผิดชอบน้อย และอีกประการหนึ่งระดับความหมายของคำว่า "สะอาด" และ "ความเป็นระเบียบเรียบร้อย" ในทัศนะของเด็กอาจเห็นว่าตนปฏิบัติโดยสมบูรณ์แล้ว แต่ในทัศนะของพ่อแม่เห็นว่ายังไม่สมบูรณ์ก็ได้ นอกจากนี้แม่ของทั้ง ๒ หมู่บ้าน บางรายได้รายงานมา บางครั้งเมื่อพบว่าลูกรักษาเสื้อผ้าไม่สะอาด หรือไม่รักษาเครื่องเรือนให้เรียบร้อย ทำหนังสือสมุดฉีกขาด แม่ยังขู่ลูกว่า จะฟ้องให้ครูทำโทษ หรือขู่ว่าเวลาครูตรวจสมุดจะไม่ได้คะแนน แต่บางรายก็ขู่ว่าจะไม่ให้เงินซื้อใหม่ ทั้งจะเขียนซ้ำอีกด้วย นอกจากนี้ยังมีแม่จำนวนไม่น้อยที่สอนลูกให้รักษาเครื่องเรือนให้ดี ถ้าหากชำรุดเสียหายแล้วตนไม่มีเงินจะซื้อให้ใหม่

ก. การฝึกให้รู้จักรับผิดชอบในงานบ้าน

เมื่อเด็กกลุ่มตัวอย่างบ้านพรานหมื่น และบ้านอนุเม็ง ได้รับการฝึกให้ช่วยตัวเองในเรื่องต่าง ๆ ตั้งกล่าวแล้ว และในการฝึกนี้ นอกจากจะเป็นประโยชน์ต่อตัวเด็กในอนาคตแล้วยังเท่ากับเป็นการช่วยแบ่งเบาภาระของแม่ไปด้วย แม่กระนั้นแม่ก็ยังมุ่งหวังที่จะให้ลูกขนาดวัยเข้าเรียนแล้วทั้งชายและหญิง ช่วยแบ่งเบางานในบ้านได้บ้างตามกำลังความสามารถของเด็ก ในการแบ่งงานบ้านให้ลูกรับผิดชอบนั้น แม่คำนึงถึงเพศ

และอายุของลูกควบลูกกันไปกับประเภทของงานซึ่งถือปฏิบัติกันอยู่ภายในครอบครัว ทั้งในหมู่บ้านพรานเหมือนและบ้านอูเม็ง ซึ่งพบว่าส่วนมากหน้าที่ของผู้หญิงได้แก่การหุงหาอาหาร ซักเสื้อผ้า ซ่อมแซมและเย็บเสื้อผ้า เลี้ยงเด็ก กวาดบ้านถูบ้าน ส่วนหน้าที่ของผู้ชายเป็นงานหนักได้แก่การซ่อมแซมบ้าน หาฟืน ไถนา ฯลฯ ฉะนั้นงานใดที่แม่เป็นผู้รับผิดชอบ เมื่อลูกผู้หญิงเติบโตขึ้นก็จะต้องมีส่วนรับผิดชอบด้วย ส่วนลูกผู้ชายก็จะต้องช่วยงานของพ่อในไร่นา

สำหรับ เด็กกลุ่มตัวอย่าง บ้านพรานเหมือน และบ้านอูเม็ง มีส่วนช่วยทำงานบ้านและงานในนาเฉพาะที่เป็นงานเบา ๆ ไม่ต้องใช้ความชำนาญ และแรงกายมากนัก กับทั้งเป็นงานที่เหมาะสมกับอายุและเพศของลูกอีกด้วย

งานบ้านที่แม่ของ ๒ หมู่บ้านฝึกให้ลูกรับผิดชอบ อาจแบ่งได้เป็น ๕ ประเภทด้วยกัน คือ

๑. หีบขอมมาให้ผู้ใหญ่ตามสั่ง ปรากฏว่า แม่ของ ๒ หมู่บ้านใช้เด็กวัย ๓-๕ ปี ให้ช่วยหีบขอมให้ตนมากที่สุด รองลงมาคือเด็กวัย ๕-๖ ปี

๒. กวาดบ้าน ถูบ้าน หรือกวาดบริเวณบ้าน เด็กกลุ่มตัวอย่างของ ๒ หมู่บ้านที่มีอายุขนาด ๗-๘ ปี ถูกใช้ให้ช่วยกวาดบ้านและถูบ้านมากที่สุด ไม่ว่าจะเป็เด็กหญิงหรือเด็กชายก็ตาม

๓. เลี้ยงน้อง สำหรับการมอบหมายให้พี่คนโตเลี้ยงน้องนั้น แม่ของทั้ง ๒ หมู่บ้านรายงานว่าพี่ที่ได้รับมอบหมายให้ช่วยเลี้ยงน้อง ส่วนมากจะมีอายุระหว่าง ๗-๘ ปี และเป็นเด็กหญิงมากกว่าเด็กชาย ทั้งนี้แม้อาจว่างานเลี้ยงน้องเป็นหน้าที่ของลูกผู้หญิงโดยตรงและลูกผู้หญิงก็สามารถทำงานประเภทนี้ได้ดีกว่าลูกผู้ชาย เพราะพี่ที่รับภาระเลี้ยงน้องนั้นจะต้องทำหน้าที่หลายประการด้วยกัน คือบ้วนข้าว อุ้มน้องไปเที่ยว อาบน้ำและแต่งตัวให้น้อง ไกวเปล กล่อมให้น้องนอน นอกจากนั้นที่ยังเล็กมากมีอายุเพียง ๒-๓ เดือนแม่จะยอมให้พี่อุ้มอยู่แต่ในบ้านเท่านั้น ซึ่งก็มีเป็นส่วนน้อย เพราะเด็กเล็กที่แม่ยอมให้พี่คนโตเลี้ยงส่วนใหญ่อายุตั้งแต่ ๗-๘ เดือน ขึ้นไปจนถึง ๑ ปีครึ่ง อย่างไรก็ตาม ในบางครอบครัวเด็กผู้ชายอาจต้องทำหน้าที่เลี้ยงน้องแทนลูกผู้หญิงเช่นกัน ถ้าหากครอบครัวนั้นมีแต่ลูกผู้ชาย

๔. ช่วยจัดสารับหรือตงสารับ การมอบหมายให้เด็กช่วยทำงานชนิดนี้ ส่วนมากเป็นเด็กที่มีอายุระหว่าง ๗-๘ ปี และปรากฏตามรายงานของแม่ว่า ส่วนใหญ่เป็นเด็กผู้หญิงมากกว่าเด็กผู้ชาย แต่ถ้าหากครอบครัวใดไม่มีลูกผู้หญิงแม่ก็ต้องอาศัยลูกผู้ชายช่วยทำหน้าที่แทน ดังที่ผู้วิจัยได้สังเกตเห็นเด็กผู้ชายในหมู่บ้านอุเม็งบางรายช่วยทำอาหารก็มี

๕. เลี้ยงสัตว์ สำหรับงานเลี้ยงสัตว์ที่ใช้ในการทำนาส่วนมากถือเป็นหน้าที่ของเด็กผู้ชาย แต่ถ้าครอบครัวใดไม่มีเด็กผู้ชายเด็กผู้หญิงก็ต้องทำงานนี้ ส่วนมากเด็กที่มีอายุ ๗-๘ ปีจะถูกใช้ให้ช่วยเลี้ยงควาย เพราะหน้าที่นี้เด็กไม่ต้องใช้ความชำนาญแต่อย่างใด เพียงแต่จูงควายไปกินหญ้าในนาเท่านั้น และในโอกาสเดียวกันเด็กก็จะได้เล่นสนุกกับเพื่อน ๆ อีกด้วย

ส่วนงานเลี้ยงสัตว์ไว้ขายเพื่อเพิ่มพูนรายได้ มีไก่ และหมู ซึ่งพบว่าตามครอบครัวในหมู่บ้านมักจะปล่อยให้ไก่หาอาหารกินเองตามลานบ้าน พ่อแม่ก็ได้อาศัยลูกที่มีอายุในวัย ๗-๑๐ ปี ช่วยให้อาหารและคอยคั่นไก่เข้าเล้าในเวลาเย็น นอกจากงานเลี้ยงหมูซึ่งถือเป็นงานหนัก โดยเฉพาะในการเตรียมอาหารเพราะจะต้องหันผักหรือหันต้นกล้วยต้ม เพื่อผสมกับรำ งานนี้จึงเป็นหน้าที่ของผู้ใหญ่โดยตรง เด็กจะถูกเรียกให้มาช่วยคักอาหารที่ผสมไว้แล้วใส่รางให้หมูกินเท่านั้น

นอกจากงานบ้านดังกล่าวแล้ว ยังมีงานอื่น ๆ อีกมากเช่น เก็บล้างถ้วยชาม ซ้อของเล็กน้อย ๆ ทำอาหารแทนแม่ ขนฟืน เคี้ยวน้ำตาล รีดใบตองเป็นต้น สำหรับงานที่ต้องใช้ความระมัดระวัง และได้รับการฝึกดีแล้วเช่นการทำอาหาร เคี้ยวน้ำตาล รีดใบตอง เหล่านี้จะต้องอาศัยเด็กโตขนาดอายุ ๑๒ ปี ขึ้นไป จึงจะทำงานนี้ได้ ส่วนงานประเภทซ้อของเล็ก ๆ น้อย ๆ หรือเก็บล้างถ้วยชาม ปรากฏว่าเด็กอายุขนาด ๕-๖ ปีก็สามารถทำได้ โดยเฉพาะการล้างถ้วยชาม ถือเป็นหน้าที่ของทุกคนในครอบครัวชนบทจะต้องทำ เมื่อใครรับประทานอาหารเสร็จแล้วจะต้องล้างชามของตน นอกจากเด็กที่เล็กมาก ซึ่งมีอายุต่ำกว่า ๕ ปี แม่ก็จะยกเว้นให้ไม่ต้องทำงานนี้ เพราะเกรงลูกจะทำถ้วยชามแตกเสียหาย

ในวัฒนธรรมไทยถือว่าผู้หญิงเป็นผู้รับผิดชอบงานบ้าน ส่วนงานหนักบางอย่าง เช่นงานซ่อมแซมบ้าน ผ่าฟัน ฯลฯ ต้องอาศัยแรงผู้ชายช่วย ด้วยเหตุนี้แม่จึงเป็นผู้ฝึกอบรมลูกผู้หญิงให้รู้จักรับผิดชอบงานบ้าน ทั้งสอดคล้องกับคำตอบของแม่กลุ่มตัวอย่างของทั้ง ๒ หมู่บ้านทั้งหมด ซึ่งยอมรับว่างานบ้านเป็นงานของลูกผู้หญิง ส่วนลูกผู้ชายจะต้องรับผิดชอบงานในทุ่งนา ซึ่งเป็นงานนอกบ้าน แม่กระหนังมีแม่ของ ๒ หมู่บ้านบางรายยังมอบหมายให้ลูกผู้ชายรับผิดชอบงานบ้านบางอย่าง ซึ่งน่าจะเป็นหน้าที่ของลูกผู้หญิง เช่น ช่วยทำอาหารและทำนองเดียวกัน งานเลี้ยงควายซึ่งควรจะเป็นหน้าที่รับผิดชอบของลูกผู้ชาย ก็ปรากฏว่าเด็กกลุ่มตัวอย่างของ ๒ หมู่บ้านบางรายซึ่งเป็นเด็กผู้หญิงต้องทำหน้าที่นี้ เพราะแม่ให้เหตุผลว่าตนไม่มีลูกผู้ชายหรือลูกผู้หญิงที่จะมอบหมายให้รับผิดชอบงานที่เหมาะสมกับเพศของลูกได้ แต่เมื่อมีความจำเป็นต้องอาศัยแรงของลูกจึงไม่มีทางเลือกเลี้ยงได้

จากการสัมภาษณ์แม่กลุ่มตัวอย่างเฉพาะบ้านอุเม็งในเรื่องที่ว่า เด็กผู้หญิงและเด็กผู้ชายวัยเด็กกลุ่มตัวอย่าง ควรทำงานในลักษณะเดียวกันหรือไม่ ก็ปรากฏว่ามีแม่ ๖๔% มีความเห็นว่าธรรมชาติของเด็กผู้หญิงและเด็กผู้ชายต่างกัน เด็กผู้หญิงมีความเรียบร้อยและทำงานได้ละเอียดกว่าเด็กผู้ชาย ฉะนั้นประเภทของงานจึงควรจะให้ทำต่างกัน เด็กผู้หญิงควรฝึกให้รับผิดชอบงานบ้าน ส่วนเด็กผู้ชายควรฝึกให้ทำงานในไร่นา ซึ่งเป็นอาชีพในอนาคต แต่สำหรับเด็กผู้ชายในวัยกลุ่มตัวอย่างซึ่งมีอายุขนาด ๖-๘ ปี ควรฝึกให้ทำงานเบาๆ ที่เหมาะสมกับเด็กผู้ชายในวัยนี้ไปพลางๆ ก่อน ซึ่งได้แก่งานถอนหญ้า กวาดลานบ้าน กวาดคอกควาย ขนฟืน เกี้ยวหญ้า เป็นต้น เมื่อเติบโตถึงวัย ๑๔-๑๕ ปี ขึ้นไปแล้วจึงจะฝึกหัดทำงานหนักในนา เช่น ไถนา เกี้ยวข้าว ฯลฯ ต่อไป ส่วนแม่อีก ๓๖% มีความเห็นว่าเด็กผู้ชายในกลุ่มตัวอย่างวัยนี้ยังเล็กมาก พ่อแม่ไม่อาจจะฝึกงานที่เหมาะสมกับเพศของเด็กได้ หากจะคอยจนกว่าเด็กจะเติบโตขนาด ๑๔-๑๕ ปี เพื่อฝึกให้ทำงานในไร่นาแล้ว เด็กผู้ชายก็จะเล่นชน ไม่เกิดประโยชน์แต่อย่างใด ฉะนั้นถ้าจะฝึกให้เด็กผู้ชายในวัยนี้ช่วยทำงานบ้านเหมือนเด็กผู้หญิงบ้างก็เท่ากับเป็นการปลูกฝังให้เด็กได้รู้จักทำงานตั้งแต่ยังเด็กอยู่ เมื่อเติบโตก็จะได้รู้จักทำงานอาชีพ ซึ่งจะเป็นผลดีต่อตัวเด็กต่อไป

จากคำตอบข้างต้นแสดงว่าแม่สังเกตเห็นคุณค่าของการฝึกให้ลูกรู้จักมีส่วนร่วมรับผิดชอบในงานบ้านโดยปริยาย ซึ่งนักจิตวิทยา^๕ ก็ได้กล่าวถึงคุณค่าในเรื่องนี้ไว้หลายประการด้วยกันคือ

๑. ทำให้เด็กเกิดความภูมิใจในผลงานของตน
๒. เด็กจะได้รู้สึกสนุกในการทำงาน
๓. เด็กได้รู้จักทำงานร่วมกับผู้อื่น
๔. การให้เด็กทำงานจะช่วยแก้ความเบื่อหน่ายอันเนื่องมาจากการมีเวลาว่างเล่นมากเกินไป
๕. ทำให้เด็กรู้สึกว่าเป็นสมาชิกของครอบครัวโดยสมบูรณ์
๖. ทำให้เด็กรู้สึกว่าเป็นผู้ใหญ่พอที่จะช่วยสมาชิกในครอบครัวทำงานได้แล้ว
๗. เป็นการวางรากฐานให้เด็กรู้จักเล่นร่วมหมู่คณะ

ข. วิธีการฝึกเด็กให้รู้จักการรับผิดชอบงานบ้าน

สำหรับวิธีการฝึกให้ลูกรู้จักรับผิดชอบช่วยเหลืองานบ้านนั้น แม่กลุ่มตัวอย่างทั้ง ๒ หมู่บ้านทั้งหมดใช้วิธีฝึกโดยการทำให้ดูเป็นตัวอย่าง เช่นการกวาดบ้าน การทำอาหารเป็นต้น และเป็นนการฝึกชนิดค่อยเป็นค่อยไป กล่าวคือในระยะแรกเด็กมักจะลืมทำงานที่แม่มอบหมายให้ทำ เพราะเด็กในวัยนี้ยังห่วยเล่น แม้กระนั้น แม่ก็คอยหมั่นเตือนให้ลูกทำงานทุกครั้งทีลูกลืมทำ มีแม่บางรายเท่านั้นที่มีความอดุล้มอล่วยมากช่วยทำงานนั้นๆ แทนลูกเสียเอง เพราะเห็นว่าลูกยังเล็กอยู่ ทั้งนี้อาจกล่าวได้ว่าแม่กลุ่มตัวอย่างของทั้ง ๒ หมู่บ้านส่วนมากมีความอดุล้มอล่วยต่อการฝึกให้ลูกรับผิดชอบช่วยเหลืองานบ้าน นอกจากแม่บางรายที่มีความเข้มงวดต่อลูกโดยใช้การลงโทษทั้งทางกายและทางจิตใจ เมื่อลูกไม่ทำงานบ้านตามที่แม่มอบหมาย ซึ่งปรากฏว่าแม่บ้านอุเม็งใช้การลงโทษลูกทางจิตใจมากกว่าแม่บ้านพรานเหมือน กล่าวคือ แม่บ้านอุเม็ง ๒๙% ใช้วิธีชู้จะลงโทษลูกด้วยการเพียนตี, ชู้จะไม่ซื้อสิ่งของที่ลูกต้องการให้ มีแม่บ้านพราน

^๕ Hurlock, Child Growth and Development, 1968 P.238

เหมือน ๒ ราย และแม่บ้านอุเม็ง ๑ ราย ที่ลงโทษลูกด้วยการเมียนตี เมื่อลูกไม่ทำงานบ้าน ซึ่งตนมอบหมายให้ทำ

ในการฝึกให้เด็กช่วยตัวเองก็ดี หรือฝึกให้เด็กรู้จักรับผิดชอบงานบ้านก็ดี แม่ของทั้ง ๒ หมู่บ้านส่วนมากนิยมใช้การชมเชย มากกว่าการให้รางวัลเป็นสิ่งของทั้ง ๆ ที่แม่ส่วนมากก็ยอมรับว่าการให้รางวัลหรือการชมเชย ย่อมช่วยให้เด็กเกิดกำลังใจที่จะทำดี และเกิดความภูมิใจในผลงานของตน แม้กระนั้นแม่ของ ๒ หมู่บ้านก็เกรงว่าถ้าตนชมเชยหรือให้รางวัลเป็นสิ่งของแก่ลูกพร่ำเพรื่อเกินไปแล้ว จะทำให้เด็กเคยตัว และเห็นการให้รางวัลกลายเป็นสินจ้างไป ด้วยเหตุนี้แม่จึงมีข้อแม้ว่า หากเด็กทำดีจริง ๆ แล้ว เช่นขยันทำงานที่ตนมอบหมายโดยไม่ต้องเตือน จึงควรให้รางวัลหรือชมเชยบ้างเป็นครั้งคราว ข้อมูลที่ได้แสดงให้เห็นว่าแม่ของทั้ง ๒ หมู่บ้านใช้วิธีฝึกอบรมลูกโดยการเดินสายกลาง ซึ่งแม่เชื่อว่าวิธีนี้จะช่วยให้การฝึกลูกให้ช่วยตัวเองได้ผลดี และจากการค้นคว้าของ เฟลส์ ปรากฏว่าวิธีฝึกอบรมให้เด็กช่วยตนเอง พร้อมทั้งให้การชมเชยไปพร้อม ๆ กัน จะช่วยให้การฝึกเกิดประสิทธิผลมากกว่าวิธีใด ๆ

ปฏิกิริยาของแม่เมื่อลูกขอให้ช่วยทำสิ่งที่ลูกทำได้เองแล้ว

ในเรื่องที่แม่ฝึกให้ลูกรู้จักช่วยตัวเองในด้านต่าง ๆ และฝึกให้ลูกรู้จักรับผิดชอบงานบ้านบางอย่างนั้น นักจิตวิทยา^๖ เชื่อว่าหากผู้ใหญ่ให้กำลังใจแก่เด็ก และยอมรับว่าเด็กมีความสามารถตามวัยของเด็กแล้วย่อมจะช่วยให้เด็กเกิดความเชื่อมั่นและมีความภูมิใจในตนเอง ฉะนั้นในกรณีที่เด็กมาขอความช่วยเหลือจากผู้ใหญ่ให้ช่วยทำสิ่งที่เด็กทำได้เองแล้ว เช่นนี้ อาจเป็นเพราะเด็กต้องการความสนใจจากผู้ใหญ่ หรือเด็กอาจถูกผู้ใหญ่วิพากษ์วิจารณ์ผลงานของตนจนทำให้ขาดความเชื่อมั่นในตนเองขึ้นมาก็ได้ จากการสอบถามแม่กลุ่มตัวอย่างใน ๒ หมู่บ้านเกี่ยวกับเรื่องที่ว่า เมื่อเด็กกลุ่มตัวอย่างทำอะไรได้เองแล้ว มาขอให้แม่ช่วยทำให้แม่มีปฏิกิริยาต่อลูกอย่างไร

จากผลของการค้นคว้าเกี่ยวกับเรื่องนี้จากกล่าวได้ว่า แม่บ้านอุเม็งมีความอะลุ่ม-

^๖ Feles in Watson, Psychology, of the Child, 1965, p. 381

^๗ Baker and Fane, Understanding and Guiding Young Children 1967 p. 147

๑.๗๖

อล่วยต่อลูกมากกว่าแม่บ้านพรานเหมือน ทั้งจะเห็นว่าเมื่อลูกขอให้แม่ช่วยใส่เสื้อให้บ้าง หรือให้ช่วยหาอาหารให้รับประทานบ้าง ทั้ง ๆ ที่เด็กสามารถทำได้เองแล้ว ปรากฏว่าแม่บ้านพรานเหมือนส่วนมาก รู้สึกไม่พอใจและไม่ยอมทำให้เพราะเกรงเด็กจะเคยตัว และกลายเป็นเด็กเกียจคร้าน ดังแม่รายหนึ่งตอบว่า “ไม่พอใจให้ทำเอง เพราะโตแล้ว เดี๋ยวจะได้ใจให้ทำเรื่อย” มีแม่บางรายที่มีความอะลุ่มอล่วยต่อลูก ยอมรับว่าตนเต็มใจช่วยทำให้เพราะความเอ็นดู และสงสารลูก แต่บางรายก็ช่วยทำให้เพราะทนความรบเร้าของลูกไม่ได้ ส่วนแม่บ้านอุเม็งซึ่งมีจำนวนเกินกว่าครึ่งสารภาพว่าเมื่อลูกมาขอให้ช่วยทำอะไรให้ ตนก็มักจะช่วยเพื่อให้เสร็จเร็ว ๆ บ้าง หรือเพราะทนลูกรบเร้าไม่ได้บ้าง แต่บางรายช่วยทำให้เพื่อเอาใจลูกก็มี นอกจากนี้ยังมีแม่จำนวนไม่น้อยที่ไม่ยอมช่วยทำให้ โดยให้เหตุผลทำนองเดียวกับแม่บ้านพรานเหมือนว่า เกรงลูกจะได้ใจจะให้ช่วยทำให้อีกก็จะกลายเป็นภาระของพ่อแม่ ดังตารางแสดงต่อไปนี้

ตารางที่ ๒๒ ปฏิกริยาของแม่เมื่อลูกมาขอให้ช่วยทำสิ่งที่เด็กทำได้แล้ว

ปฏิกริยาของแม่	บ้านพรานเหมือน	บ้านอุเม็ง
๑. ช่วยทำให้:- เพื่อให้เสร็จเร็ว ๆ, ทนรบเร้าไม่ได้, สงสารลูก, เอาใจลูก	๑๓%	๕๕%
๒. ไม่ช่วยทำให้ - กลัวเด็กเกียจคร้าน, เด็กจะเคยตัว, เป็นภาระของพ่อแม่	๗๙%	๔๒%
๓. ไม่เคยขอให้ช่วย	๘%	๓%
รวม	๑๐๐%	๑๐๐%

เมื่อใช้วิธีวิเคราะห์ความแปรปรวน (Analysis of Variance) จัดกระทำกับข้อมูลที่ได้มาจากคำตอบของแม่ ปรากฏว่าแม่ของทั้ง ๒ หมู่บ้านแต่ละกลุ่มอายุมีปฏิกริยาต่อลูกในเรื่องรุนแรงต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ กล่าวคือ แม่กลุ่มอายุ ๒๓-

๘ ตารางแสดงผลการวิเคราะห์ในภาคผนวก ก.

๓๒ ปี ซึ่งเป็นแม่กลุ่มอายุน้อย ใช้การลงโทษลูกทางกาย (การเขี่ยนตี) รุนแรงกว่าแม่อีก ๒ กลุ่ม ซึ่งเป็นแม่กลุ่มอายุปานกลาง (๓๓-๔๒ ปี) และแม่กลุ่มอายุมาก (๔๓-๕๒ ปี) ^๕ สันนิษฐานได้ว่า แม่กลุ่มอายุน้อยยังขาดประสบการณ์ในการอบรมเลี้ยงดูลูกมาก่อนกับทั้งยังอยู่ในวัยที่ควบคุมอารมณ์ของตนไม่ได้ดีเท่าที่ควร นอกจากนี้แม่กลุ่มอายุน้อยเหล่านี้ส่วนมากยังต้องรับภาระงานบ้าน ทุกอย่างแต่เพียงผู้เดียวอีกด้วย ฉะนั้นเมื่อลูก ๆ ขอให้แม่ช่วยทำในสิ่งที่เด็กทำได้เองแล้วเช่นนี้จึงทำให้เกิดความไม่พอใจ

ส่วนแม่กลุ่มอายุปานกลาง (๓๓-๔๒ ปี) ใช้วิธีลงโทษลูกทางจิตใจ (การขู่) มากกว่าแม่กลุ่มอายุน้อย และกลุ่มอายุมาก อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ทั้งนี้ ผู้วิจัยสันนิษฐานว่าแม่กลุ่มอายุปานกลางมีประสบการณ์ในการอบรมเลี้ยงดูลูกมาบ้างแล้ว แม่ในกลุ่มอายุนี้จึงมีความอดทนมากขึ้นเป็นเงาตามตัว จึงมีเวลาที่จะเอาใจใส่และเข้มงวดต่อลูกน้อยลง แม่จึงใช้วิธีขู่หรือปรามลูกด้วยวาจาแทนที่จะต้องเสียเวลาจัดการลงโทษลูกทางกายเช่นแม่กลุ่มอายุน้อย

ส่วนแม่กลุ่มอายุมาก ใช้การลงโทษทั้งทางกายและจิตใจน้อยที่สุด ^๕ สันนิษฐานได้ว่าแม่แม่กลุ่มนี้มีลูกมากขึ้นและมีภาระเพิ่มขึ้นก็จริง แต่ก็มีประสบการณ์ต่าง ๆ เพิ่มขึ้นด้วย ประสบการณ์ต่าง ๆ ที่เพิ่มพูนมากขึ้น อาจช่วยให้แม่ในกลุ่มอายุนี้มีความอดทนที่จะจัดการกับลูกด้วยลักษณะที่ไม่รุนแรงทั้งกายและใจ กล่าวคือมีความอดทนและความอะลุ่มอล่วยมากกว่าแม่อายุน้อยทั้ง ๒ กลุ่มนั่นเอง

จากการคำนวณทางสถิติโดยวิธี วิเคราะห์ความแปรปรวน (Analysis of Variance) เพื่อเปรียบเทียบดูว่าแม่กลุ่มตัวอย่างของทั้ง ๒ หมู่บ้าน จะมีปฏิกริยาต่อลูกผู้ชายและลูกผู้หญิงต่างกันอย่างไร เมื่อลูกมาขอให้แม่ช่วยทำสิ่งที่เด็กทำได้เองแล้วปรากฏผลว่าเฉพาะแม่กลุ่มตัวอย่างบ้านพรานเหมือนเท่านั้นที่มีปฏิกริยาต่อลูกผู้ชายใน

^๕ ดูตารางแสดงผลการวิเคราะห์ในภาคผนวก ก.

เรื่องหนึ่งรุนแรงกว่าลูกผู้หญิงอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ทั้งนี้สันนิษฐานว่า แม่กลุ่มตัวอย่างบ้านพรานเหมือนมีความมุ่งหวังให้ลูกผู้ชายช่วยตัวเองได้มากกว่าลูกผู้หญิง ซึ่งผลการค้นคว้าในเรื่องนี้สอดคล้องกับทัศนะของแม่ในข้อที่ว่า ลูกผู้ชายควรจะรู้จักชวนชววยช่วยตัวเองเพื่อให้ได้สิ่งที่ต้องการมากกว่าลูกผู้หญิง เพราะต่อไปในอนาคตจะต้องเป็นผู้นำของครอบครัว

ตามข้อมูลที่ได้ปรากฏว่าแม่บ้านพรานเหมือนส่วนมากซึ่งมีจำนวน ๔๐% มีความเห็นว่าควรฝึกให้ลูกผู้ชายรู้จักชวนชววยช่วยตนเอง เพื่อให้ได้สิ่งที่ต้องการมากกว่าลูกผู้หญิง ทั้งนี้แม่ได้ให้เหตุผลว่าโดยธรรมชาติแล้วเด็กผู้ชายก็เป็นเพศที่แข็งแรง สามารถทำงานหนักได้มากกว่าเด็กผู้หญิง และจะต้องเป็นผู้นำของครอบครัว ในวันข้างหน้า ส่วนแม่อีก ๓๐% มีความเห็นว่าควรฝึกให้ลูกผู้ชายและลูกผู้หญิงรู้จักชวนชววยช่วยตัวเองเหมือนๆ กัน ดังคำตอบของแม่บางรายได้กล่าวว่า “พ่อแม่ไม่ต้องยุ่ง เด็กมีหวัคิต รู้จักคิด รู้จักทำ โตขึ้นก็พึ่งตัวเองได้ เอาตัวรอด” “โตขึ้นจะได้หากินคุ้มปาก มีหวัคิต ช่วยตัวเองได้ ต่อสู้ทุกขัยากในวันหน้าได้” ฯลฯ ส่วนแม่ที่เหลืออีก ๓๐% ไม่มีความเห็นอย่างใดทั้งสิ้น

สำหรับแม่กลุ่มตัวอย่างบ้านอนุเม็งส่วนมากซึ่งมีจำนวน ๔๐% มีความเห็นว่าควรฝึกให้ลูกผู้หญิงรู้จักช่วยตัวเองมากกว่าลูกผู้ชาย โดยให้เหตุผลว่า เด็กผู้หญิงเป็นเพศที่อ่อนแอจะทำอะไรก็ต้งมีคนนำและเป็นประเพณีของไทยที่ว่าเด็กผู้หญิงทำอะไรผิดพลาดไม่ได้ จะไปไหนมาไหนไกลๆ เช่นชววยก็ไม่ได้ เมื่อเติบโตไปก็ต้งทำมาหากินไม่ห่างบ้าน ด้วยเหตุนี้จึงควรสอนลูกผู้หญิงให้รู้จักช่วยตัวเองให้มากกว่าลูกผู้ชายจะได้เลี้ยงตัวเองได้ในวันหน้า และเมื่อแต่งงานแล้วก็จะได้ช่วยสามีทำมาหากิน

ส่วนแม่กลุ่มที่ ๒ ซึ่งมีจำนวน ๓๖% ให้ข้อคิดเห็นว่าในเมื่อเด็กผู้ชายหรือเด็กผู้หญิงก็เป็นลูกเหมือนกัน ถ้าหากจะฝึกให้เด็กรู้จักช่วยตัวเองให้มากเช่นเดียวกัน ก็น่าจะเป็นประโยชน์แก่เด็ก เมื่อเติบโตไปในวันข้างหน้า ก็จะได้รู้จักทำมาหากินช่วยตัวเองได้ โดยไม่ต้องหวังพึ่งผู้อื่น

สำหรับแม่กลุ่มสุดท้ายซึ่งมีจำนวน ๒๔ % มีความเห็นว่าควรฝึกให้เด็กผู้ชายช่วยตัวเองมากกว่าเด็กผู้หญิง โดยให้เหตุผลว่า โดยธรรมชาติแล้วเด็กผู้ชายเป็นเพศแข็งแรงมีความสามารถมากกว่าเด็กผู้หญิง ต่อไปในวันข้างหน้าก็ต้องทำมาหากินเลี้ยงพ่อแม่และเลี้ยงครอบครัว จะหวังพึ่งผู้อื่นเช่นหญิงที่พึ่งสามีนั่นไม่ได้ กอปรทั้งเด็กผู้ชายยังมีความซุกซนและความกล้าเป็นนิสัยอยู่แล้ว อันตรายที่จะเกิดกับเด็กผู้ชายก็ย่อมมีมากกว่า ฉะนั้นพ่อแม่จึงต้องสอนให้เด็กผู้ชายรู้จักช่วยตัวเองให้มากเป็นพิเศษ เพื่อจะได้หาทางช่วยตัวเองให้รอดพ้นจากภยันตรายที่จะเกิดได้

จากคำตอบของแม่กลุ่มตัวอย่างบ้านอุเม็ง ส่วนมากซึ่งมีความเห็นว่า ควรฝึกอบรมให้ลูกผู้หญิงรู้จักช่วยตัวเองมากกว่าลูกผู้ชายนั้น ผู้วิจัยสันนิษฐานว่าแม่มีความห่วงใยในลูกผู้หญิง ซึ่งมีลักษณะการชวนชวายน้อยกว่าเด็กชาย ดังที่แม่รายงานว่าลูกของตนซึ่งส่วนมากเป็นชาย เมื่อต้องการอะไรก็พยายามหาเองทำเอง เช่นเมื่ออยากได้เงินใช้ก็ไปเก็บ หอม กระเทียม และถั่วเหลืองซึ่งตกอยู่ตามไร่ไปขาย บางรายก็ทำของตนเอง อาจเป็นค้ำยเหตุนี้แม่จึงมีความเห็นว่าควรฝึกให้ลูกผู้หญิงช่วยตัวเองมากกว่าลูกผู้ชาย ดังคำตอบของแม่บางรายว่า "หญิงไปนอกบ้านอย่างชายไม่ได้ต้องสอนให้ช่วยตัวเองมากหน่อย โตะไปจะหาเงินก็ต้องหาอยู่ในบ้าน", "เด็กหญิงอ่อนแอไม่คู้ ไม่กล้าเหมือนผู้ชาย ต้องสอนมาก ๆ โตะไปจะได้คุ้มตัวเองได้" ฯลฯ

อย่างไรก็ตามถึงแม้จำนวนแม่ของหมู่บ้านอุเม็งซึ่งไม่ยอมช่วยเหลือ เมื่อลูกขอร้องให้ช่วยทำสิ่งที่เด็กทำได้เองแล้ว จะมีน้อยกว่าครึ่งก็ตาม แต่ก็พอจะเห็นว่าแม่เหล่านั้นมีแนวโน้มที่มองเห็นคุณค่าของการฝึกให้เด็กช่วยตัวเอง นอกจากนี้แม่ของทั้ง ๒ หมู่บ้านยังเชื่อค้ำยว่าหากเด็กอยากได้อะไรแล้วพยายามชวนชวหาเอาเองโดยไม่ต้องพึ่งผู้อื่นแล้ว ย่อมจะเป็นผลดีต่อตัวเด็กในอนาคต แต่ก็มีข้อแม้ว่าประการที่หนึ่งสิ่งที่ลูกชวนชวหาเอาเองนั้นจะต้องไม่เกินกำลังความสามารถของเด็ก ประการที่สองสิ่งนั้นจะไม่ก่อให้เกิดอันตรายแก่ตัวเด็ก และประการที่สาม ถ้าการชวนชวหาในสิ่งที่เด็กปรารถนานั้นจะไม่ใช่เรื่องเพาะนิสัยให้เด็กกลายเป็นคนลัทธิโมยไป

สรุป

แม่กลุ่มตัวอย่างบ้านพรานเหมือน และบ้านอุ้มิ่งส่วนใหญ่มีความ อะลุ่ม อล่วย ต่อการพึ่งพาของเด็กนับตั้งแต่วัยทารกไปจนถึงวัยเริ่มเข้าเรียน โดยเฉพาะในวัยทารก จะยอมให้ลูกพึ่งพาแม่ได้มากกว่าวัยอื่น ๆ แต่เมื่อลูกมีอายุย่างเข้าปีที่ ๓ แล้ว แม่จึงจะเริ่มฝึกให้ลูกรู้จักช่วยเหลือตัวเอง เพื่อให้ลดการพึ่งพาผู้ใหญ่ในครอบครัวน้อยลง

แม่ของทั้ง ๒ หมู่บ้านสังเกตเห็นคุณค่าของการฝึกเด็ก ให้รู้จักช่วยเหลือตัวเอง ซึ่งจะเป็น ประโยชน์แก่ตัวเด็กหลายด้าน คือ ฝึกให้รู้จักรักษาสุขภาพ อนามัยของเด็ก ปลูกฝัง ความเป็นระเบียบเรียบร้อยในการเก็บรักษาข้าวของเครื่องใช้ และช่วยส่งเสริมเด็กให้ รู้จักขวนขวายช่วยเหลือตัวเองในวันข้างหน้า นอกจากนี้แม่ยังเห็นความจำเป็นในการฝึกเรื่อง นี้ในแง่ที่ช่วยแบ่งเบาภาระของแม่ และเพื่อเป็นการเตรียมตัวเด็กให้รู้จักช่วยเหลือตัวเอง เมื่อ ถึงวัยเข้าเรียน

เรื่องสำคัญที่แม่ของ ๒ หมู่บ้าน เห็นสมควรจะฝึกให้ลูกช่วยเหลือตัวเองได้คือ กิจ วัตรประจำวัน ซึ่งได้แก่การรับประทานอาหาร การอาบน้ำและแต่งตัว สำหรับแม่บ้าน พรานเหมือนเห็นความจำเป็นในการรักษาสุขภาพอนามัยเป็นสำคัญ จึงเริ่มฝึกให้ลูกอาบ หนัก่อนเรื่องอื่น และฝึกการแต่งตัวเป็นเรื่องสุดท้าย ส่วนแม่บ้านอุ้มิ่งเริ่มฝึกให้ลูกช่วย ตัวเองในเรื่องรับประทานอาหารก่อนเรื่องอื่น โดยให้เหตุผลว่าฝึกได้ง่ายและเด็กต้อง รับประทานบ่อย ๆ ส่วนการฝึกเรื่องแต่งตัวนั้น แม่มีความคิดเห็นว่าฝึกได้ยาก จึงเลือก ฝึกเรื่องนี้หลังสุด

ครั้นเมื่อถึงวัยที่เด็กเข้าโรงเรียนแล้ว ซึ่งมีอายุระหว่าง ๗-๘ ปี แม่ของทั้ง ๒ หมู่บ้านมีความมุ่งหวังที่จะให้ลูกช่วยเหลือตัวเองได้มากขึ้น นั่นก็คือเด็กวัยนี้จะต้องหาอาหาร รับประทาน แต่งตัวและไปนอนได้เอง ยิ่งกว่านั้นแม่ส่วนใหญ่ของทั้ง ๒ หมู่บ้านยัง หวังที่จะให้ลูกรู้จักรักษาความสะอาดข้าวของเครื่องใช้ เครื่องเรียน และ เสื้อผ้าของเด็ก เองได้ด้วยวิธีการฝึกให้ลูกซักเสื้อผ้าเอง ส่วนวิธีการฝึกให้ลูกรู้จักช่วยเหลือตัวเอง แม่ส่วนใหญ่ ของ ๒ หมู่บ้านใช้การฝึกให้เด็กเลียนแบบ จากการปฏิบัติของผู้ใหญ่เป็นตัวอย่างให้ดู การฝึกด้วยวิธีดังกล่าวนี้ดำเนินอย่างค่อยเป็นค่อยไป จนกว่าเด็กจะช่วยตัวเองได้อย่างดี

เมื่อเด็กได้รับการฝึกให้ช่วยตัวเองได้เรียบร้อยแล้ว แม่ของ ๒ หมู่บ้านเห็นความจำเป็นที่จะต้องฝึกให้เด็กมีส่วนร่วมรับผิดชอบทางงานบ้านบ้าง ทั้งนี้เพื่อช่วยแบ่งเบาภาระของแม่และสมาชิกอื่นในครอบครัว กับทั้งเป็นการเพาะนิสัยให้เด็กรู้จักทำงานตั้งแต่เล็กอีกด้วย ดังนั้นงานบ้านที่แม่มอบหมายให้เด็กรับผิดชอบจึงมักเป็นงานที่แม่พิจารณาแล้วว่าเหมาะสมกับวัยและเพศของเด็ก นอกจากบางครอบครัวที่ไม่มีลูกผู้หญิง แต่จำเป็นจะต้องมอบหมายให้ทำงานในหน้าที่ของลูกผู้ชาย หรือให้ลูกผู้ชายทำงานแทนลูกผู้หญิง ก็เนื่องด้วยความจำเป็นอันหลีกเลี่ยงไม่ได้

ในการฝึกให้เด็กรู้จักรับผิดชอบงานบ้าน แม่ทั้ง ๒ หมู่บ้านใช้วิธีการเช่นเดียวกับการฝึกให้เด็กรู้จักช่วยตัวเอง กล่าวคือทำให้ดูเป็นตัวอย่างและหมั่นสอนอยู่เสมอ จนกว่าเด็กจะรับผิดชอบงานนั้นได้ตามลำพัง ซึ่งในบางครั้งแม่ใช้การชมเชยหรือให้รางวัลเป็นสิ่งของบ้าง เพื่อส่งเสริมกำลังใจแก่เด็ก อย่างไรก็ตามวิธีนี้แม่สงวนไว้ใช้ในกรณีที่เด็กทำงานที่ได้รับมอบหมายได้ดีเป็นพิเศษ เท่านั้น ไม่ใช่โดยพร่ำเพรื่อเกินไป มิฉะนั้นแม่เชื่อว่าจะทำให้เด็กเคยตัว ในทางตรงข้ามหากเด็กไม่ยอมปฏิบัติงานที่ได้รับมอบหมาย แม่ของทั้ง ๒ หมู่บ้านก็จะใช้การลงโทษ ทั้งทางร่างกายและทางจิตใจ เพื่อแก้ไขและควบคุมความประพฤติของเด็ก.

ปัญหาเกี่ยวกับการอบรมเลี้ยงดูเด็ก

โดยปกติอาจกล่าวได้ว่าแม่ทุกคนมีปัญหาในการอบรมเลี้ยงดูเด็ก จะมากหรือน้อยนั้นขึ้นอยู่กับองค์ประกอบมากมายหลายอย่าง เช่น สุขภาพของเด็กและแม่ สัมพันธภาพระหว่างพ่อและแม่ของเด็ก ทักษะคติของแม่ที่มีต่อการอบรมเลี้ยงดูเด็ก ตลอดจนปัญหาในการอบรมเลี้ยงดู มักเปลี่ยนแปลงไปตามกาลสมัยอีกด้วย

ผู้วิจัยได้สอบถามแม่กลุ่มตัวอย่างของบ้านพรานหมื่นและบ้านอุเม็งเกี่ยวกับปัญหาเรื่องนี้จะแตกต่างไปจากของแม่ในหมู่บ้านภาคกลาง ซึ่งทางสถาบัน ฯ เคยทำการค้นคว้าและพิมพ์ออกเป็นรายงานการวิจัยเมื่อ พ.ศ. ๒๕๑๐^๑ ผลปรากฏว่าปัญหาที่ทำให้แม่บ้านพรานหมื่นต้องยุ่งยากใจมากเป็นอันดับแรกคือเรื่องความเจ็บไข้ของลูก เพราะเป็นปัญหาที่ไปเกี่ยวพันกับฐานะทางเศรษฐกิจของครอบครัว ทั้งนี้แม่ได้เล่าว่าเมื่อลูกเจ็บก็ทำให้ตนเดือดร้อนมากเนื่องจากไม่มีเงินจะซื้อยารักษา ส่วนปัญหารองลงมาเกี่ยวข้องกับ ภาวะของแม่ กล่าวคือระยะที่แม่ต้องดูแลเด็ก ซึ่งยังเล็กมาก ไม่สามารถจะพึ่งพาตนเองได้ ทำให้แม่ต้องยุ่งยากใจเพราะตนมีภาระในการเลี้ยงดูลูกเพิ่มจากงานด้านอาชีพ ไม่มีผู้ใดช่วยสามีทำนา ส่วนปัญหาประการสุดท้ายของแม่บ้านพรานหมื่นได้แก่ ปัญหาเกี่ยวกับการส่งสอนอบรมเด็ก ซึ่งกลับเป็นปัญหอันดับแรกที่แม่บ้านอุเม็งรายงานว่าตนมีความยุ่งยากใจมากที่สุด แม่ของทั้ง ๒ หมู่บ้าน กล่าวว่า การเลี้ยงดูผู้ชายในวัยเด็กเป็นระยะที่ทำให้แม่ลำบากใจอย่างยิ่ง เพราะเด็กผู้ชายในวัยนี้โดยธรรมชาติเป็นผู้ซุกซน ฉะนั้นจึงมักแสดงกิริยาตอตั้งไม่เชื่อฟัง พ่อแม่และผู้ใหญ่

^๑ สถาบันระหว่างชาติสำหรับการค้นคว้าเรื่องเด็ก, รายงานการวิจัยฉบับที่ ๕ พ.ศ. ๒๕๑๐
หน้า ๑๔๕-๑๕๐

จึงยากต่อการควบคุมความประพฤติ ต้องหมั่นสั่งสอนอบรมอยู่เสมอ จนบางครั้งแม่ต้องใช้วิธีรุนแรงถึงขนาดลงโทษทางกายบ้างก็มี แต่อย่างไรก็ตามผลการค้นคว้าในเรื่องนี้แสดงว่าในการสั่งสอนอบรมลูก แม่กลุ่มตัวอย่างทั้ง ๒ หมู่บ้านมีความอะลุ่มอล่วยต่อลูกมิใช่น้อยโดยใช้การลงโทษทางกายบ้าง แต่ใช้การชมเชยมากกว่าสมัยที่แม่รำลึกว่าผู้ใหญ่เคยปฏิบัติอย่างไรแก่ตนเมื่อยังเป็นเด็ก ทั้งนี้แม่เชื่อว่าการลงโทษทางกายพร่ำเพรื่อจะทำให้เด็กเคยชินกับการลงโทษในที่สุดจะใช้ไม่ได้ผล ดังที่แม่บ้านอนุเม็งราย-หนึ่งรายงานว่ “การเขียนตี ทำให้เด็กเซ็ดหลาบ แต่ควรใช้เมื่อจำเป็นเช่นเห็นเด็กค้อมากจริงๆ ถ้าใช้บ่อยเด็กก็ต้านไม้” ส่วนแม่บ้านพรานเหมือนตอบว่า “ตีกันบ่อยๆ เด็กมันจะลิ่ง (ชิน) ไม้”

ส่วนปัญหาอื่นๆ ที่แม่บ้านอนุเม็งให้คำตอบเป็นปัญหาทำนองเดียวกับแม่บ้านพรานเหมือน แต่มีอันดับความสำคัญรองลงมา ซึ่งได้แก่ความเจ็บไข้ของลูก และภาวะในการดูแลลูกทำให้ตนเองไม่อาจทำงานอื่นได้สะดวก

หนึ่งสำหรับปัญหาของแม่บ้านอนุเม็งที่เกี่ยวกับการอบรมเลี้ยงดูเด็กดังกล่าวแล้วข้างต้นนั้น อาจกล่าวให้ละเอียดต่อไปได้ว่า เน้นหนักไปในเรื่อง การควบคุมความประพฤติของลูกมากกว่าปัญหาอื่น แม่หมู่บ้านอนุเม็งได้กล่าวว่า ปัญหาการเลี้ยงลูกมีมากใน ๒ ระยะเวลาคือระยะแรก เมื่อลูกอยู่ในวัยเด็กโดยเฉพาะลูกผู้ชายจะก่อปัญหาในเรื่องการไม่ยอมอยู่ในโอวาทของพ่อแม่ ส่วนระยะที่ ๒ คือระยะที่ลูกย่างเข้าสู่วัยรุ่น การเลี้ยงลูกผู้หญิงเป็นปัญหาหนักใจที่สุดสำหรับพ่อแม่ในหมู่บ้านนี้เพราะต้องคอยอบรมกิริยามารยาทให้สมเป็นลูกผู้หญิงต้องฝึกหัดการบ้านการเรือน ไม่ปล่อยให้เที่ยวตามอำเภอใจเยี่ยงเด็กผู้ชาย สำหรับลูกผู้หญิงในวัยนี้แม่รายงานว่ ตนเป็นห่วงความประพฤติที่เกี่ยวข้องกับเรื่องเพศของลูกมากที่สุด แม่เกรงว่าลูกผู้หญิงจะคบเพื่อนต่างเพศ จนเกินขอบเขตทำให้ประพฤติดิตทำนองคลองธรรม ซึ่งจะทำให้พ่อแม่และวงศ์ตระกูลเสียชื่อเสียงและได้รับความอับอาย ดังที่แม่บางรายได้ให้คำตอบไว้ดังนี้ “รักษาลูกผู้หญิงลำบาก ถ้ารักษาไม่ดีจะเป็นหนอง” “เป็นห่วงเรื่องความประพฤติโตเป็นสาว จะทำไม่ดีเรื่องผู้ชาย จะเสียคนทำให้เสียหน้าพ่อแม่”

เมื่อถามแม่ในสองหมู่บ้านเกี่ยวกับการเลี้ยงดูเด็กสมัยปัจจุบันกับสมัยที่แม่กลุ่มตัวอย่างเหล่านี้เคยได้รับการเลี้ยงดูมา ปรากฏว่าแม่ทั้ง ๒ หมู่บ้านมีความเห็นว่า การเลี้ยงลูกทางด้านความเจริญทางร่างกายในปัจจุบันง่ายกว่าสมัยก่อน เพราะการแพทย์เจริญขึ้น เวลาเด็กเจ็บป่วยก็มียาทันสมัยใช้รักษาโรคได้ทุกชนิด นอกจากนั้นยังมียาฉีดป้องกันโรคร้ายต่างๆ ของเด็กอย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น เหล่านี้ช่วยให้อัตราการตายของเด็กลดน้อยลง ผิดกับสมัยก่อน ซึ่งใช้แต่ยารากไม้ บางครั้งก็รักษาโรคได้ผล บางครั้งก็ไม่ได้ผล เป็นเหตุให้เด็กเสียชีวิตไปก็มี

แต่ในด้านการศึกษาอบรมให้เด็กเข้ากับสังคมได้นั้น แม่รายงานว่า การอบรมต่างๆ เปลี่ยนแปลงไปจากที่แม่เคยได้รับ เนื่องจากเด็กสมัยปัจจุบันเฉลียวฉลาดกว่าเด็กในสมัยตน เพราะได้เรียนหนังสือมากขึ้น ในโรงเรียนก็มีครูที่มีความรู้ช่วยอบรมสั่งสอนทำให้เด็กมีความรู้มาก ฉลาดรู้จักคิด มีไหวพริบดีกว่าเด็กสมัยก่อน ฉะนั้นวิธีการอบรมซึ่งเคยพบกันมาให้ผลดีในสมัยก่อน เช่น “รักวัวให้ผูก รักลูกให้ตี” จึงต้องเปลี่ยนแปลงไปเป็นการที่แม่ต้องรู้จักใช้หลักจิตวิทยามากขึ้น เช่น ใต้แก่การรู้จักชมเชยและให้กำลังใจแก่เด็กในการกระทำอย่างใดอย่างหนึ่ง

นอกจากนี้แม่ของทั้ง ๒ หมู่บ้านยังมีความเห็นว่าการที่ลูกมีความเฉลียวฉลาดขึ้น และเป็นคนมีเหตุผลยอมช่วยให้การสั่งสอนอบรมง่ายขึ้นก็จริง แต่ในขณะที่เดียวกันแม่ก็ประสบปัญหาความคืดองของลูกอันเนื่องมาจากการที่เด็กรู้จักใช้ความคิดเห็นของตนมากขึ้น

หนึ่งเนื่องจากแม่ของทั้ง ๒ หมู่บ้านตระหนักในความเปลี่ยนแปลงทางด้านเศรษฐกิจและสังคมและเห็นความเกี่ยวข้องระหว่างความเปลี่ยนแปลงทางด้านนี้กับการอบรมเลี้ยงดูเด็ก แม่จึงมักอ้างถึงวิธีการฝึกอบรมให้ลูกรู้จักช่วยตัวเองได้ในเรื่องต่างๆ โดยตั้งความมุ่งหวังให้เด็กกระทำสิ่งต่าง ๆ ได้ ตั้งแต่อายุยังน้อยกว่าแม่ในสมัยก่อน ย้ำในการฝึกอบรมให้ลูกรู้จักรับผิดชอบช่วยเหลืองานบ้าน และส่งเสริมให้ลูกชวนช่วยตัวเองเพื่อให้ได้สิ่งที่ต้องการมากขึ้น ทั้งหมดนี้เพื่อเป็นการเตรียมตัวให้เด็กสามารถเลี้ยงตัวเอง และดำเนินชีวิตไปได้โดยตลอดรอดฝั่ง ผลการค้นคว้านี้สอดคล้องกับแนว

ความคิดของไวต์^๒ ที่ว่าการอบรมเลี้ยงดูเด็กย่อมดำเนิน ไป สอดคล้องกับลักษณะ
ความเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและโครงสร้างของสังคมอยู่ตลอดเวลา

ส่วนในเรื่องการเปลี่ยนแปลงต่างๆ ทางสังคมซึ่งมีส่วนสำคัญทำให้วิธีการอบรม
ต้องเปลี่ยนแปลงไปด้วยนี้ แม่ของทั้ง ๒ หมู่บ้านเห็นว่าเป็นการเปลี่ยนแปลงในทางดี
โดยเฉพาะการเปลี่ยนแปลงทางด้านการศึกษา ทำให้พ่อแม่มีความมุ่งหวังให้เด็กของ
ตนได้เล่าเรียนให้มากที่สุด ซึ่งก็เป็นผลแก่ตัวเด็กที่จรรู้จักคุณค่าของการศึกษามากขึ้น
กว่าสมัยก่อน

สรุป

ปัญหาสำคัญของการอบรมเลี้ยงดูเด็ก ซึ่งแม่บ้านพรานหมื่นและบ้านอุเม็งให้
ความคิดเห็นไว้ก็คือความเจ็บไข้ของลูกซึ่งมีส่วนกระทบกระเทือนเศรษฐกิจของครอบครัว
เป็นอย่างมาก ส่วนปัญหาอื่นๆ ได้แก่ภาวะที่ต้องดูแลลูกอย่างใกล้ชิดตั้งแต่ลูกเกิด
เป็นเหตุให้แม่ทำงานไม่สะดวก และปัญหาเกี่ยวกับการอบรมสั่งสอนเด็ก แม่ของทั้ง ๒
หมู่บ้านพบว่า ลูกผู้ชายในวัยเด็กมักแสดงกิริยาคือดืงต่อพ่อแม่มากกว่าลูกผู้หญิงทำให้
ยากแก่การอบรมสั่งสอน ส่วนในวัยรุ่นแม่ประสบปัญหาในการควบคุมความประพฤติ
ทางเพศของเด็กหญิงมากกว่าเด็กชาย ในด้านการฝึกรบเด็ก ขณะปัจจุบันแม่ของ
ทั้ง ๒ หมู่บ้านมีความอะลุ่มอล่วยต่อลูกมากขึ้นโดยใช้การลงโทษทางกายน้อยลง และใช้
หลักทางจิตวิทยามากขึ้น เช่นได้แก่ การชมเชย หรือการให้รางวัลเป็นสิ่งของ

สำหรับการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ทางสังคมซึ่งมีส่วนสำคัญทำให้การอบรมเลี้ยงดู
เด็กต้องเปลี่ยนแปลงไปด้วยนี้ แม่ของทั้ง ๒ หมู่บ้านเห็นว่าเป็นการเปลี่ยนแปลงใน
ทางดีโดยเฉพาะการเปลี่ยนแปลงทางด้านการศึกษา

^๒ Whiting, Six Cultures (Studies of Child Rearing), 1963, p. 5

การปรับตัว - ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน

และ

ทัศนคติของพ่อแม่ต่อการศึกษาและอาชีพของเด็ก

การปรับตัวของเด็กกลุ่มตัวอย่างในปีแรกที่เข้าโรงเรียน

ปีแรกของการเข้าโรงเรียนเป็นระยะที่เด็กเริ่มแสดงความสามารถทางการปรับตัวอันเป็นผลจากการเลี้ยงดูและอบรมของทางบ้านอย่างแท้จริง ตามธรรมชาติเด็กที่เริ่มจากบ้านมาสู่สังคมนอกบ้านเช่นโรงเรียนเป็นครั้งแรก จะมีที่ท่าแสดงว่าไม่ใคร่สนใจในสถานการณ์ใหม่ซึ่งตนกำลังเผชิญอยู่ เพราะบุคคลและสภาพแวดล้อมทางโรงเรียนแตกต่างจากบุคคลและสภาพแวดล้อมในครอบครัวด้วยประการทั้งปวง แต่เด็กที่ได้รับการเตรียมพร้อมมาเป็นอย่างดีเพื่อให้เข้าโรงเรียนด้วยความรู้สึกอบอุ่นปลอดภัยและเชื่อมั่นในตนเองนั้นย่อมสามารถปรับตัวให้เข้ากับบุคคลและสถานการณ์ต่าง ๆ ทางโรงเรียนได้รวดเร็วกว่าเด็กที่ไม่ได้รับการเตรียมในเรื่องนี้ไว้เลย

ทางจิตวิทยาเชื่อว่า ความสามารถในการปรับตัวของบุคคลโดยย่อมีความสัมพันธ์กับสัมฤทธิ์ผลของบุคคลนั้น กล่าวคือ ผู้ที่สามารถปรับตัวได้ดีจะมีสัมฤทธิ์ผลสูงกว่าผู้ที่ปรับตัวไม่ได้ดี เมื่อเป็นเช่นนั้น เด็กที่สามารถปรับตัวเข้าสถานการณ์ต่าง ๆ ทางโรงเรียนได้อย่างรวดเร็วนั้นก็จะมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงกว่าเด็กที่ปรับตัวได้ช้าด้วย

จากการหาค่าความสัมพันธ์ระหว่างความสามารถในการปรับตัวและความสามารถในการเรียนของเด็กกลุ่มตัวอย่างบ้านพรานหมื่นและบ้านอูเม็งตามที่ได้กล่าวไว้แล้ว ในบทแรกนั้นก็ปรากฏผลพอที่จะสนับสนุนความเชื่อข้างต้นนี้ได้ คือเด็กที่ปรับตัวได้

ที่ส่วนมากมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูง และเด็กที่ปรับตัวไม่ได้มีส่วนใหญ่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนต่ำ แสดงว่าความสามารถในการปรับตัวของเด็กเป็นผลต่อความสามารถทางการเรียนของเด็กจริง

เพื่อทราบสภาพการปรับตัวโดยทั่วไปของเด็กกลุ่มตัวอย่างทั้งสอง หมู่บ้าน ในปีแรกที่เด็กเข้าโรงเรียน คณะผู้วิจัยจึงได้สัมภาษณ์แม่เด็กกลุ่มตัวอย่างถึงพฤติกรรมต่างๆ ของเด็กเกี่ยวกับการเข้าโรงเรียน ตลอดจนความสัมพันธ์ระหว่างเด็กกับเพื่อนนักเรียน และครู ตามที่แม่ได้เห็นหรือได้รับทราบจากการบอกเล่าของเด็กเองทั้งได้สอบถามครูประจำชั้นเกี่ยวกับการปรับตัวของเด็กในสถานการณ์ทางการเรียนด้วย ซึ่งพอสรุปได้ดังต่อไปนี้

ก. ความรู้สึกและท่าทีของเด็กในวันแรกเข้าโรงเรียน เด็กบ้านพรานเหมือน ๘๖ เปอร์เซนต์และเด็กบ้านอุเม็ง ๘๘ เปอร์เซนต์มีท่าทีว่าเต็มใจเข้าโรงเรียนอย่างยิ่ง โดยแสดงท่าทางดีใจและไปโรงเรียนอย่างแจ่มใส ส่วนเด็กที่ไม่เต็มใจไปโรงเรียนในวันแรกนั้นเป็นเด็กบ้านพรานเหมือน ๙ เปอร์เซนต์และบ้านอุเม็ง ๙ เปอร์เซนต์ เช่นเดียวกัน ทั้งนี้นบางคนเป็นเพราะกลัวครูซึ่งแม่ก็พยายามปลอบให้หายกลัว บางคนเป็นเพราะติดเล่นกับเพื่อนที่บ้าน ซึ่งแม่บางรายให้สตางค์ (๑ สลึง) เป็นค่าจ้างลูกไปโรงเรียนในวันนั้น สำหรับเด็กบ้านพรานเหมือนอีก ๕ เปอร์เซนต์และเด็กบ้านอุเม็ง ๒ เปอร์เซนต์ แม่ไม่ได้ยืนยันว่าเด็กเต็มใจไปโรงเรียนหรือไม่ แต่เด็กก็ยอมไปโดยไม่ต้องบังคับ

อย่างไรก็ตาม จะเห็นได้ว่า เด็กกลุ่มตัวอย่างทั้งสองหมู่บ้านส่วนใหญ่เข้าโรงเรียนด้วยความเต็มใจ และในวันแรกที่ไปโรงเรียนนั้นเด็กบ้านพรานเหมือน ๑๖ เปอร์เซนต์และเด็กบ้านอุเม็ง ๕๒ เปอร์เซนต์ไปโรงเรียนเองโดยพ่อแม่ไม่ต้องไปส่ง แต่เด็กติดกลุ่มไปกับพี่หรือเพื่อน ๆ ทั้งนี้อาจสันนิษฐานได้ว่าเป็นเพราะเด็กเหล่านี้คุ้นกับโรงเรียนในหมู่บ้านของตนมาก่อน เด็กจึงกล้าไปโรงเรียนเองในวันแรก โดยไม่ต้องให้ผู้ใหญ่ไปส่ง หนึ่งผู้รายงานก็ได้สังเกตเห็นว่าเด็กวัยก่อนเรียนในหมู่บ้าน

(โดยเฉพาะบ้านอุเม็ง) มักจะไปดูนักเรียนเล่นกันที่โรงเรียนในเวลาหยุดพักกลางวัน และบางทีก็เล่นกันเองที่บริเวณลานเล่นหน้าโรงเรียนในระยะเวลาก่อนเลิกพักกลางวัน หรือก่อนเลิกเรียนตอนเย็น นอกจากนี้ในวันพระหรือวันเทศกาลซึ่งหมู่บ้านจัดงานขึ้นที่วัด เด็กมักจะติดตามผู้ใหญ่ไปวัดด้วย และย่อมจะได้เห็นโรงเรียนซึ่งอยู่คู่กับวัด บางครั้งเด็กก็ถือโอกาสเข้าไปเล่นในบริเวณโรงเรียนบ้าง เล่นชิงช้าหรือกระดานหกที่ลานเล่นหน้าโรงเรียนบ้าง ซึ่งช่วยให้เด็กคุ้นกับโรงเรียนตั้งแต่วัยยังไม่ได้เข้าโรงเรียนโดยปริยาย

ข. การเข้ากับเพื่อนๆ ที่โรงเรียน แม่เด็กกลุ่มตัวอย่างบ้านพรานเหมือนและบ้านอุเม็งส่วนใหญ่กล่าวว่าลูกของตนเข้ากับเพื่อนได้ดี แม่บ้านพรานเหมือนเพียง ๗ เปอร์เซ็นต์และแม่บ้านอุเม็ง ๑๗ เปอร์เซ็นต์ที่รู้สึกว่าจะเข้ากับเพื่อน ๆ ได้ไม่ดีนัก เพราะลูกเคยเล่าให้ฟังว่าได้ทะเลาะกับเพื่อน ๆ เป็นบางครั้งซึ่งมักเนื่องมาจากแย่งที่นั่งกัน แย่งสิ่งของกัน แกล้งกันหรือเล่นซัดกันบ้างเล็ก ๆ น้อย ๆ

ต่อคำถามที่ว่ามีเพื่อน ๆ ที่โรงเรียนมาเยี่ยมเด็กถึงที่บ้านบ้างหรือไม่ แม่ส่วนมากตอบว่าในวันหยุดบางวันจะมีเพื่อน ๆ ของเด็กมาหาที่บ้านหลายคนและเล่นด้วยกันดี ยิ่งบ้านอยู่ใกล้กันด้วยแล้ว เด็กจะพบปะเล่นกันเสมอ บางโอกาสเด็กจะตามพี่ไปเล่นที่บ้านเพื่อนซึ่งอยู่ไกลออกไปบ้าง

จากคำตอบของแม่เด็กกลุ่มตัวอย่างทั้งสองหมู่บ้านในเรื่องนี้ แสดงให้เห็นว่าแม่จะเป็นภาคต้นของปีแรกเข้าโรงเรียน เด็กส่วนมากก็มีเพื่อนนักเรียนหลายคนและสามารถเข้ากับเพื่อนเหล่านั้นได้เป็นอย่างดี เนื่องจากเด็กเคยรู้จักเคยเล่นกันมาตั้งแต่ก่อนเข้าโรงเรียนอยู่แล้ว อันเป็นสภาพปกติของสังคมในหมู่บ้านชนบทไทยโดยทั่วไปที่ผู้ใหญ่และเด็กในหมู่บ้านเดียวกันจะรู้จักกันอย่างทั่วถึง

ค. การเข้ากับครู แม่เด็กกลุ่มตัวอย่างบ้านพรานเหมือน ๑๐ เปอร์เซ็นต์กล่าวว่าลูกของตนคงจะเข้ากับครูไม่ได้ดี เพราะเด็กบอกว่ากลัวครู และเด็กชาย ๑ รายในจำนวนนั้นบอกแม่ว่าถูกครูลงโทษบ่อย ๆ และรายเดียวกันนั้นอยู่ในจำนวนเด็กซึ่งแม่รายงานว่าจะเข้ากับเพื่อน ๆ ที่โรงเรียนไม่ได้ดี

แม่เด็กกลุ่มตัวอย่างบ้านอุเม็งทุกคนกล่าวว่าลูกของตนเข้ากับครูได้ดีมาก เพราะเด็กมักพูดถึงครูอย่างนิยมชมชอบทั้งครูประจำโรงเรียนและครูฝึกสอนจากวิทยาลัยครู โดยเฉพาะครูฝึกสอนซึ่งต้องพักอยู่ที่บ้านพักในบริเวณโรงเรียนนั้น (ตามโครงการฝึกหัดครูในชนบท) เด็กจะขออนุญาตไปเยี่ยมครูแม่แต่ในวันหยุดเรียนและจะคุยอวดแม่อยู่เสมอว่าตนได้ช่วยครูทำงานบางอย่าง เช่น การทำความสะอาดบริเวณบ้าน ปลูกและรดน้ำต้นไม้ เป็นต้น

ง. การปรับตัวเข้ากับสถานการณ์ทางการเรียน ครูประจำชั้นได้ให้ข้อเท็จจริงเกี่ยวกับพฤติกรรมของเด็กกลุ่มตัวอย่างในสถานการณ์ทางการเรียน กล่าวโดยย่อคือ ปัญหาเรื่องความประพฤติในชั้นเรียนว่าเด็กมีความประพฤติหรือการกระทำที่ทำให้ครูหนักใจบ่อยหรือไม่ ปรากฏว่า เด็กบ้านพรานเหมือน ๘๗ เปอร์เซ็นต์ไม่เคยมี ปัญหาเรื่องความประพฤติหรือทำให้ครูหนักใจเลย อีก ๑๓ เปอร์เซ็นต์มีปัญหาเรื่องความประพฤติบ้าง แต่ก็กล่าวได้ว่ามีน้อยมากจนเรียกว่าเกือบจะไม่มี

ครูของเด็กกลุ่มตัวอย่างบ้านอุเม็งกล่าวว่า เด็กกลุ่มนี้ ๒๐ เปอร์เซ็นต์ไม่เคยมี ปัญหาเรื่องความประพฤติในห้องเรียนเลย ๓๕ เปอร์เซ็นต์มีปัญหาเรื่องความประพฤติบ้างหรือเกือบไม่มี ส่วนที่เหลือออกนั้นเมื่ออยู่ในชั้นเรียนมีความประพฤติหรือการกระทำที่ทำให้ครูหนักใจบ่อย ๆ แต่ก็มิใช่พฤติกรรมที่ก่อความเสียหายร้ายแรงแต่อย่างใด นอกจากการกระทำผิดระเบียบของห้องเรียนบ้างเป็นบางครั้งบางคราวซึ่งมีเป็นประจำอยู่ทุกวันในชั้นเรียนของเด็กประถมตอนต้น

การเอาใจใส่บทเรียนในเวลาเรียน ปรากฏว่าเมื่อครูเริ่มสอนเด็กบ้านพรานเหมือน และบ้านอุเม็งกลุ่มละ ๑๑ เปอร์เซ็นต์จะเอาใจใส่บทเรียนทันทีและสม่ำเสมอตลอดมา เด็กบ้านพรานเหมือน ๖๖ เปอร์เซ็นต์และเด็กบ้านอุเม็ง ๕๐ เปอร์เซ็นต์ ครูต้องเตือนบ้างเพื่อให้เอาใจใส่บทเรียน ส่วนที่เหลือออกนั้นครูต้องจ้ำจี้จ้ำไชอย่างมาก เด็กจึงจะเอาใจใส่บทเรียน แสดงว่าเด็กกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ยังไม่เห็นความสำคัญ

ในบทเรียนและมีความสนใจในระยะสั้น ฉะนั้นครูจึงต้องคอยเตือนและจัดช่วงเวลาของการเรียนให้เหมาะกับช่วงความสนใจของเด็ก

ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน

จากความเห็นของครูประจำชั้นว่าเด็กจะสอบไล่ได้ชั้นประถมปีที่ ๑ หรือไม่นั้น ครูได้พิจารณาจากผลการเรียนเท่าที่ผ่านมาในภาคแรก และประมาณจำนวนเด็กที่จะสอบได้คือได้เลื่อนชั้นแน่นอน กับเด็กที่อาจจะได้เลื่อนชั้นไว้ดังนี้

เด็กกลุ่มตัวอย่างบ้านพรานเหมือนที่จะได้เลื่อนชั้นแน่นอนมี ๓๔ เปอร์เซนต์ เด็กที่อาจจะได้เลื่อนชั้นมี ๔๘ เปอร์เซนต์

เด็กกลุ่มตัวอย่างบ้านอุเม็งที่จะได้เลื่อนชั้นแน่นอนมี ๓๘ เปอร์เซนต์ และเด็กที่อาจจะได้เลื่อนชั้นมี ๒๘ เปอร์เซนต์

ผลการสอบไล่ปลายปีปรากฏว่าเด็กกลุ่มตัวอย่างบ้านพรานเหมือนที่ได้เลื่อนชั้นแน่นอนมี ๘๓ เปอร์เซนต์ และเด็กบ้านอุเม็งที่ได้เลื่อนชั้นแน่นอนมี ๕๘ เปอร์เซนต์

เมื่อเปรียบเทียบจำนวนเด็กที่ได้เลื่อนชั้นแน่นอนจากการประมาณของครูและจากผลการสอบไล่ปลายปีจะเห็นว่า เมื่อผ่านการสอบไล่ปลายปีแล้ว เด็กที่เลื่อนชั้นได้แน่นอนมีจำนวนมากกว่าที่ครูประมาณไว้ ทั้งนี้เพราะในระยะภาคแรก ความสามารถทางการเรียนของเด็กยังไม่ปรากฏชัด จึงยากที่ครูจะประมาณได้ใกล้เคียงความเป็นจริง แต่ถ้าวรวมจำนวนเด็กที่ครูแน่ใจว่าได้เลื่อนชั้นแน่นอนกับเด็กที่ครูคาดคะเนว่า “อาจจะได้เลื่อนชั้น” เข้าด้วยกันแล้ว ก็จะเห็นว่า มีจำนวนใกล้เคียงกับจำนวนเด็กที่สอบไล่ได้ในปลายปี ทั้งนี้แสดงว่าถึงแม้เด็กจะเริ่มเข้าเรียนได้ยังไม่ถึง ๔ เดือน และความสามารถทางการเรียนจะยังไม่ปรากฏชัดก็ตาม แต่ก็มีผลลบลากันพอที่ครูจะมองเห็นความแตกต่างของระดับความสามารถทางการเรียนของเด็กได้ตั้งแต่ภาคต้น

จากการติดตามผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของเด็กกลุ่มตัวอย่างทั้งสองหมู่บ้าน เพื่อดูว่าเด็กใช้เวลาศึกษาในชั้นประถมศึกษาตอนต้น คือชั้นประถมปีที่ ๑-๔ มากน้อยกว่ากันเพียงไร ปรากฏผลดังต่อไปนี้คือ

พวกแรก เป็นพวกที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนในชั้นประถมศึกษาตอนต้นตามกำหนดปีที่ทางกระทรวงศึกษาธิการได้วางไว้ คือ ใช้เวลาเรียนตั้งแต่ชั้นประถมศึกษาปีที่ ๑-๔ รวม ๔ ปี เด็กกลุ่มตัวอย่างซึ่งเรียนจบชั้นประถมศึกษาปีที่ ๔ ตามกำหนดเวลาดังกล่าว เป็นเด็กบ้านพรานเหมือน ๘๑ เปอร์เซนต์ และบ้านอนุเม็ง ๕๕ เปอร์เซนต์

พวกที่สอง เป็นพวกที่ใช้เวลาเรียนในชั้นประถมศึกษาตอนต้นคือชั้นประถมศึกษาปีที่ ๑-๔ รวม ๕ ปี เนื่องจากต้องเรียนซ้ำในชั้นใดชั้นหนึ่งถึง ๒ ปี เป็นเด็กบ้านพรานเหมือน ๑๕ เปอร์เซนต์และเด็กบ้านอนุเม็ง ๓๓ เปอร์เซนต์

พวกที่สามเป็นพวกที่ใช้เวลาเป็นปีที่ ๖ ซึ่งอาจจะเรียนจบชั้นประถมศึกษาปีที่ ๔ ในปีที่ ๖ นี้หรืออาจจะต่อไปเป็นปีที่ ๗ ก็ได้ เนื่องจากเป็นปีสุดท้ายที่ผู้วิจัยติดตามผลในพวกนี้เฉพาะเด็กกลุ่มตัวอย่างบ้านอนุเม็ง ๖ เปอร์เซนต์

ส่วนเด็กกลุ่มตัวอย่างนอกนั้นเป็นเด็กที่ลาออกกลางคันเพราะอายุพ้นเกณฑ์หรืออพยพติดตามผู้ปกครองหรือถึงแก่กรรมก่อนเรียนจบชั้นประถมศึกษาปีที่ ๔ เป็นเด็กบ้านพรานเหมือน ๔ เปอร์เซนต์ และเป็นเด็กบ้านอนุเม็ง ๖ เปอร์เซนต์

ตามที่กล่าวมานี้จะเห็นได้ว่าเด็กกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ประสบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนในชั้นประถมศึกษาตอนต้นตามจำนวนปีซึ่งควรจะเรียนจบในชั้นนี้ ส่วนเด็กที่มีความสามารถทางการเรียนต่ำกว่าเด็กพวกแรกก็ได้เรียนต่อไปจนจบชั้นประถมศึกษาปีที่ ๔ ตามการศึกษาภาคบังคับ และเรียนซ้ำชั้นอยู่ในโรงเรียนเดิม ยกเว้นเด็กที่อพยพติดตามผู้ปกครองเท่านั้น ที่ต้องไปเรียนต่อที่อื่นซึ่งมีจำนวนน้อยมาก เด็กบ้านอนุเม็งเพียง ๒ ราย ที่ลาออกเพราะอายุพ้นเกณฑ์และไม่สมัครใจเรียน ๑ ราย และถึงแก่กรรมก่อนเรียนจบ ฉะนั้นเด็กกลุ่มตัวอย่างทั้งหมดที่เรียนไม่จบชั้นประถมศึกษาปีที่ ๔ แน่แน่นอนจึงคงมีเพียง ๓ รายเท่านั้น

ทัศนคติของพ่อแม่ต่อการศึกษาและอาชีพของบุตร

ทัศนคติเกี่ยวกับความสำคัญของการศึกษา

พ่อแม่เด็กกลุ่มตัวอย่างบ้านพรานเหมือนและบ้านอนุเม็งเกือบทั้งหมดตระหนักถึงความสำคัญของการศึกษาว่าจะช่วยให้คนมีอนาคตที่ดีได้ และต่างกล่าวเช่นเดียวกันว่า

ถึงแม้จะไม่มีการศึกษาภาคบังคับตนก็จะส่งบุตรเข้าโรงเรียน เพื่อให้เด็กเป็นคนฉลาด มีปัญญาคุ้มตัวเองได้ในวันหน้าและสามารถประกอบอาชีพเป็นหลักเป็นฐานเมื่อเติบโตขึ้น มีพ่อแม่เด็กบ้านพรานเหมือนเพียง ๒ ราย ที่ต้องการให้ลูกช่วยทำงานมากกว่าให้เรียนหนังสือ เพราะไม่มีใครช่วยทำงาน แต่ที่ให้เรียนก็เพราะมีการศึกษาภาคบังคับซึ่งตนหลีกเลี่ยงไม่ได้

วิชาที่ต้องการให้สอนในโรงเรียน

พ่อแม่เด็กบ้านพรานเหมือนเกือบทุกคนพอใจวิชาสามัญที่ทางโรงเรียน ได้จัดสอนคือ อ่าน เขียน เลข ศีลธรรมจรรยาและสุขศึกษาเป็นต้น โดยเชื่อว่าวิชาเหล่านี้จะเป็นพื้นฐานให้ผู้เรียนคือบุตรของตนเติบโตเป็นคนดีคนฉลาดและมีความเจริญก้าวหน้า มีพ่อแม่กลุ่มตัวอย่างหมู่บ้านนี้เพียงรายเดียวที่ไม่พอใจวิชาซึ่งสอนในโรงเรียน โดยกล่าวว่าตนมองไม่เห็นวิชาที่ครูสอนจะเป็นประโยชน์แก่เด็กซึ่งต่อไปจะมีอาชีพทางทำนาแต่อย่างใด

สำหรับพ่อแม่เด็กที่บ้านอุเม็งนั้นปรากฏว่า นอกจากวิชาสามัญซึ่งสอนในโรงเรียน ประถมศึกษาของหมู่บ้านนี้แล้ว ยังต้องการให้โรงเรียนสอนวิชาที่เด็กสามารถจะนำไปใช้เป็นประโยชน์แก่ตนเองและครอบครัวหรือใช้ประกอบเป็นอาชีพได้อีกด้วย เช่น วิชาการช่างต่าง ๆ สำหรับเด็กหญิง วิชาช่างกล ช่างซ่อมจักรยาน ฯลฯ สำหรับเด็กชาย วิชาภาษาอังกฤษเพื่อให้เด็กมีความรู้ด้านภาษากว้างขวางขึ้น และวิชาชีพอื่น ๆ ซึ่งจะมีประโยชน์ต่อการดำรงชีวิตของเด็กทั้งหญิงและชายต่อไปเมื่อเติบโตเป็นผู้ใหญ่

ในทัศนะที่ว่าโรงเรียนให้การศึกษาแก่เด็กเพียงพอที่จะให้เด็กเป็นคนดีในท้องถิ่นได้หรือไม่ พ่อแม่เด็กกลุ่มตัวอย่างทั้งสองหมู่บ้านส่วนใหญ่กล่าวว่า การส่งสอนอบรมของทางโรงเรียนพอที่จะทำให้บุตรของตนเป็นคนดีในหมู่บ้านได้ กล่าวคือ เด็กตั้งใจเรียน รู้จักช่วยพ่อแม่ทำงาน เข้ากับคนในท้องถิ่นได้ เมื่อเติบโตขึ้นคงจะเป็นคนดีได้ พ่อแม่ส่วนน้อยให้ทัศนะว่า โรงเรียนในหมู่บ้านมีชั้นสูงสุดเพียงชั้นประถมปีที่ ๔ เท่านั้น เด็กที่เรียนจบชั้นประถมปีที่ ๔ ความรู้น้อยมาก เด็กยังคงเอาแต่เล่น ไม่รู้จักนำความรู้

ที่ได้รับมาใช้แต่อย่างไร ฉะนั้นจึงคิดว่าการศึกษาจากโรงเรียนในระดับชั้นประถมศึกษาตอนต้นเช่นโรงเรียนในหมู่บ้าน ยังไม่เพียงพอที่จะทำให้เด็กเป็นคนดีของท้องถิ่นได้

การที่พ่อแม่เด็กกลุ่มตัวอย่างมีความเห็นแย้งกันเป็น ๒ ฝ่ายดังกล่าวข้างต้น อาจเป็นเพราะแต่ละฝ่ายให้ความหมายของคำว่า "คนดี" ในทัศนะที่ต่างกัน กล่าวคือ พ่อแม่ฝ่ายหนึ่งมองความเป็น "คนดี" ของเด็กในแง่ของการมีพฤติกรรมตามที่สังคมในหมู่บ้านนิยมกัน เป็นต้นว่า ความเอาใจใส่ต่อการเรียน การช่วยผู้ใหญ่ทำงานบ้าน การมีไมตรีจิตต่อบุคคลอื่นและมีความประพฤติเรียบร้อย แต่พ่อแม่อีกฝ่ายหนึ่งเห็นว่าเด็กจะเป็น "คนดี" ได้จะต้องมีความรู้สูงและสามารถนำความรู้นั้นมาใช้ให้เป็นประโยชน์ต่อตนเองต่อครอบครัวและต่อสังคมได้เป็นอย่างดี จึงเห็นว่าการเรียนจบจากโรงเรียนเพียงชั้นประถมปีที่ ๔ ไม่เพียงพอที่จะเป็น "คนดี" ของท้องถิ่นได้

ความหวังเกี่ยวกับอนาคตของบุตรทางการศึกษาและอาชีพ

ทางด้านการศึกษา พ่อแม่เด็กกลุ่มตัวอย่างบ้านพรานเหมือนและบ้านอนุเม็งรวม ๕๕% ตั้งความหวังไว้ว่า เมื่อบุตรเรียนจบชั้นประถมปีที่ ๔ และถ้าคนมีทุนพอก็จะส่งบุตรให้เรียนชั้นสูงขึ้นไปเท่าที่จะสามารถส่งได้ พ่อแม่เด็กอีก ๒ เปอร์เซ็นต์ จะไม่ส่งให้เรียนต่อไป พ่อแม่ของเด็กบ้านพรานเหมือนจำนวนนี้กล่าวว่าต้องการให้เด็กออกมาช่วยทำงานคือทำนา ทำไร่ และพ่อแม่ของเด็กบ้านอนุเม็งให้เหตุผลว่า การที่จะไม่ส่งบุตรเรียนต่อก็เพราะเห็นว่า สำหรับความเป็นอยู่ในหมู่บ้านอนุเม็งนั้น เด็กเรียนจบแค่ชั้นประถมปีที่ ๔ ก็เป็นการเพียงพอแล้ว และหน้าที่ต่อไปของเด็กก็คือการฝึกหัดทำนาทำไร่ เช่นเดียวกัน

ส่วนพ่อแม่ซึ่งตั้งใจจะส่งบุตรให้เรียนสูงขึ้นไปจากชั้นประถมปีที่ ๔ ถ้าคนมีทุนพอที่จะส่งได้นั้น ได้กล่าวถึงความมุ่งหวังของตนในเรื่องนี้ไว้คนละหลายอย่างด้วยกัน ซึ่งอาจแบ่งออกอย่างกว้างได้ ๒ ประการ ประการหนึ่งเป็นความมุ่งหวังเกี่ยวกับความเจริญก้าวหน้าของตัวเด็กเอง ที่สำคัญก็คือหวังจะให้เด็กมีความรู้ความสามารถพอที่จะเลี้ยงตัวเองได้ อีกประการหนึ่ง เป็นความมุ่งหวังได้รับความยกย่องนับถือจาก

สังคม คือหวังจะให้เด็กได้เรียนสูงจนสามารถทำงานที่มีเกียรติเป็นที่ภาคภูมิใจของพ่อแม่ ดังที่พ่อแม่หลายรายกล่าวถึงความมุ่งหวังของตนต่อการศึกษาของบุตรไว้ว่า “อยากให้มีความรู้ เป็นเจ้านาย”

ทัศนะเกี่ยวกับการศึกษาระดับการศึกษาของเด็กชายและเด็กหญิง พ่อแม่เด็กบ้านพรานเหมือน ๔๗ เปอร์เซ็นต์ และที่บ้านอนุเม็ง ๓๕ เปอร์เซ็นต์ เห็นว่าควรให้เรียนสูงเท่ากัน จะได้มีความรู้ความฉลาด มีวิชาและมีอนาคตที่ดีเหมือนกัน จะได้พึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกันได้ พ่อแม่เด็กกลุ่มตัวอย่างนอกนั้นเห็นว่าการให้เด็กผู้ชายได้เรียนสูงกว่าเด็กผู้หญิง เหตุผลที่สำคัญก็คือ

๑. เด็กผู้ชายต้องเป็นหัวหน้าครอบครัวในวันข้างหน้า ต้องสืบตระกูล ต้องเป็นกำลังของชาติ ฉะนั้นจึงควรให้เรียนสูงเท่าที่จะเรียนได้ จะได้ทำมาหากินได้ทันเพื่อน มีอาชีพดีและมีโอกาสก้าวหน้ายิ่งขึ้น

๒. เด็กผู้ชายต้องบวชเรียน การได้เรียนสูงจะช่วยให้การศึกษาในเพศฆราวาสได้ผลดีกว่าบวชเรียนเมื่อยังมีความรู้น้อย

สำหรับเด็กผู้หญิง พ่อแม่จำนวนนี้เห็นว่าไม่จำเป็นต้องเรียนเท่า เด็กผู้ชาย เพียงแต่ให้สามารถเลี้ยงตัวได้ก็ดีแล้ว เพราะส่วนมากเมื่อเติบโตขึ้นก็ต้องทำหน้าที่แม่บ้านไม่ต้องเป็นผู้นำครอบครัว สืบสกุล หรือบวชเรียน แม่บางคนกล่าวว่าเด็กผู้หญิงเรียนจบแค่ ป. ๔ ก็พอแล้ว และควรฝึกทำงานบ้านแทนแม่ต่อไป

ทัศนะเกี่ยวกับการศึกษาสมัยปัจจุบัน พ่อแม่เด็กกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เห็นว่าการศึกษาของเด็กในทุกวันนี้แตกต่างจากในสมัยของตน กล่าวคือสมัยนี้เด็กได้เรียนตั้งแต่อายุน้อย วิชาที่เรียนมีเพิ่มขึ้นอีกหลายอย่าง มีครูความรู้สูงมากขึ้น การจัดโรงเรียนดีขึ้น มีชั้นเรียนสูงขึ้น การสอนการเรียนและอุปกรณ์ต่างๆ ดีกว่าในสมัยก่อน และเด็กสมัยนี้เฉลียวฉลาดเพราะมีความรู้มากกว่าสมัยก่อน

ทว่าพ่อแม่เด็กบ้านพรานเหมือน ๕ ราย และบ้านอนุเม็ง ๕ ราย เห็นว่าการศึกษาของเด็กสมัยนี้ดีกว่าสมัยนี้ โดยให้เหตุผลทำนองเดียวกันว่า เด็กจบชั้นประถม

ปีที่ ๔ ในสมัยนี้ยังไม่ค่อยรู้อะไร และยังอ่านหนังสือไม่ออก แต่เด็กสมัยก่อนเมื่อจบเพียงชั้นประถมปีที่ ๒ หรือ ๓ ก็สามารถอ่านหนังสือได้แตกฉานแล้ว แม่เต็กบ้านพรานเหมือน ๑ ระบุว่าในสมัยของตนได้เรียนวิชาเกษตรกรรมเบื้องต้น ซึ่งเป็นวิชาสำคัญสำหรับครอบครัวเกษตรกร และตนสามารถช่วยพ่อแม่ในด้านนี้ได้เป็นอย่างดี แต่เด็กในปัจจุบันไม่มีความรู้ทางเกษตรกรรมเลย นอกจากพ่อแม่จะสอนให้และพยายามใช้ให้เด็กทำเอง

อย่างไรก็ตาม พ่อแม่เต็กกลุ่มตัวอย่างทั้งบ้านพรานเหมือนและบ้านอุเม็งต่างมุ่งหวังให้ลูกได้ศึกษาสูงที่สุดเท่าที่ความสามารถของเด็ก ทุนทรัพย์ของพ่อแม่และโอกาสจะอำนวยให้ เนื่องจากได้ตระหนักว่า การศึกษาเป็นหนทางสำคัญสายเดียวเท่านั้นที่ลูกของตนจะก้าวไปสู่อนาคตที่ดีได้

ทางด้านอาชีพ แม้ว่าลูกจะเพิ่งเริ่มเรียนในชั้นประถมปีที่ ๑ ก็ตาม พ่อแม่เต็กกลุ่มตัวอย่างหลายรายก็ได้เคยคิดกำหนดอาชีพไว้ให้ลูกของตนล่วงหน้า ส่วนผู้ที่ไม่เคยคิดถึงเรื่องอาชีพของลูกไว้ เป็นพ่อแม่เต็กบ้านพรานเหมือน ๗๗ เปอร์เซ็นต์ และของเต็กบ้านอุเม็ง ๒๑ เปอร์เซ็นต์ มีเหตุผลต่าง ๆ กันดังต่อไปนี้

- เด็กยังเล็ก อยากรู้อีกก่อนว่าโตขึ้นเด็กจะต้องการเรียนอะไร
- อยากรให้เด็กเลือกอาชีพเอาเอง แล้วแต่ใจสมัครของเด็ก
- ยังไม่มีเงิน เด็กเรียนถึง ป. ๔ เสียก่อนจึงค่อยคิด
- เด็กสติปัญญาทึบ พ่อแม่จึงไม่คิดเรื่องจะให้ลูกเรียนต่อ

พ่อแม่เต็กกลุ่มตัวอย่างบ้านพรานเหมือน ๒๓ เปอร์เซ็นต์นี้กำหนดอาชีพไว้ให้ลูกล่วงหน้า ในจำนวนนี้ครึ่งหนึ่งอยากให้ลูกเป็นครู อีกครึ่งหนึ่งอยากให้ลูกมีอาชีพอื่น โดยเฉพาะต้องการให้ลูกทำไร่ทำนา ครั้งแรกกำหนดอาชีพครูสำหรับลูกเพราะเห็นว่า เป็นอาชีพมีเกียรติ มีเงินเดือนประจำและชาวบ้านให้ความยกย่องสูง ยกเว้น ๑ รายเลือกอาชีพครูไว้ให้เพราะลูกไม่แข็งแรง จึงอยากให้ลูกเป็นครูซึ่งทำงานที่ไม่ต้องใช้

กำลังมาก ครึ่งหลังมีเพียงรายเดียวที่ต้องการให้ลูกเป็นช่างหรือเป็นพยาบาลเพื่อเป็นที่พึ่งของน้อง ๆ เมื่อพ่อแม่ล่วงลับไปแล้ว นอกนั้นได้กำหนดไว้แน่นอนว่าจะให้ลูกทำอะไรทำนาต่อไป ทั้งบางรายเชื่อว่าถึงอย่างไรตนก็ไม่สามารถจะหาเงินไว้ส่งให้ลูกเรียนต่อได้ ฉะนั้นจึงคิดให้ลูกมีอาชีพทำไร่นาเช่นเดียวกันกับตน

พ่อแม่เด็กกลุ่มตัวอย่าง บ้านอุเม็ง ๗๙ เปอร์เซนต์ ประมาณครึ่งหนึ่งของจำนวนนี้คิดกำหนดไว้ว่าจะให้ลูกเป็นข้าราชการ เช่น ครู ทหาร ตำรวจ เจ้าหน้าที่ฝ่ายปกครอง เสมียนอำเภอ และพยาบาลเป็นต้น เพราะมีเงินเดือนประจำ และเห็นว่า เป็นงานมีเกียรติ อีกครึ่งหนึ่งส่วนใหญ่ประสงค์จะให้ลูกดำเนินอาชีพเกษตรกรรม และกิจการมต่อจากตน เพราะเป็นอาชีพที่ได้กระทำต่อเนื่องกันมาตั้งแต่สมัยก่อนบุรุษ ตายายของตน จนกระทั่งมีไร่นาเป็นหลักฐานมั่นคงและมีรายได้เลี้ยงครอบครัวอย่างเพียงพอตลอดมา จึงไม่อยากจะให้ลูกเปลี่ยนไปทำอาชีพอื่น บางรายถึงกับกำหนดไว้ว่าจะให้ลูกทุกคนทำไร่นาและเลี้ยงสัตว์เท่านั้น แต่ก็มีบางรายที่จะให้ลูกทำนาทำไร่เพราะไม่มีเงินส่งให้เรียนต่อเพื่อก้าวไปสู่อาชีพอื่นได้ ส่วนน้อยของพวกเขาหลังที่คิดกำหนดอาชีพอื่น ๆ ไว้ให้ลูก ได้แก่ อาชีพค้าขาย ช่าง (ช่างกลหรือช่างไฟฟ้าสำหรับเด็กผู้ชาย และช่างตัดเสื้อหรือช่างตัดผมสำหรับเด็กผู้หญิง) และรับจ้างสำหรับอาชีพรับจ้างในถิ่น พ่อแม่กลุ่มตัวอย่างบ้านอุเม็งหมายถึงการรับจ้างในถิ่นเกษตรกรรม เช่น ถางหญ้าพรวนดิน ปลูกพืช ดำนา เก็บเกี่ยว ฯลฯ ตามฤดูกาลของการเพาะปลูก เป็นอาชีพของครอบครัวที่ยากจน ไม่มีไร่นาเป็นของตนเอง และไม่มีเงินเช่าไร่นาของคนอื่นทำ

เมื่อพิจารณาดูปริมาณ ของ พ่อแม่ กลุ่มตัวอย่าง ซึ่งคำนึงถึงอนาคตของลูกแล้ว ปรากฏว่าพ่อแม่บ้านพรานเหมือนส่วนใหญ่ไม่ได้คิดถึงเรื่องอาชีพในวันหน้าของเด็ก และข้อมูลที่ได้จากสัมภาษณ์พ่อแม่เด็ก กลุ่มตัวอย่าง บ้านพรานเหมือนเอง ก็เห็นได้ชัดว่าพ่อแม่เด็กบ้านพรานเหมือนไม่อุดมสมบูรณ์เท่าพ่อแม่เด็กบ้านอุเม็ง เป็นเหตุให้

๑. สถาบันระหว่างชาติสำหรับการค้นคว้าเรื่องเด็ก อิทธิพลของสังคมต่อการพัฒนาการของเด็ก เล่มที่ ๓ รายงานการวิจัยฉบับที่ ๑๒ พ.ศ. ๒๕๑๒ หน้า ๑๑๙

พ่อแม่ที่บ้านพรานเหมือนต้องกังวลต่อฐานะเศรษฐกิจของครอบครัวอันเป็นปัญหาสำคัญเฉพาะหน้าซึ่งจะต้องแก้ไขให้ตกเสียก่อนที่จะไปคำนึงถึงปัญหาในอนาคต

สำหรับความมุ่งหวังและทัศนคติของพ่อแม่เด็กกลุ่มตัวอย่างที่บ้านพรานเหมือนและบ้านอุเม็งเกี่ยวกับอาชีพของบุตรนั้น จะเห็นว่ามีความนิยมโน้มเอียงไปทางเป็นข้าราชการ ซึ่งชาวบ้านมักเรียกว่าเป็น “เจ้านาย” มากกว่างานด้านเกษตรกรรมอันเป็นอาชีพหลักของตนเอง และถึงแม้ว่าจะมีผู้ที่มุ่งหวังให้เด็กทำนาทำไร่อยู่จำนวนไม่น้อยก็ตาม แต่ก็ยังเห็นชัดว่า บางรายมิใช่เป็นเพราะมีทัศนคติที่ดีต่ออาชีพนี้ หากเป็นเพราะคิดว่าตนเองไม่สามารถจะส่งเด็กให้พ้นไปจากอาชีพซึ่งตนเห็นว่าเป็นงาน “หนักและเหนื่อย” นี้ได้ อย่างไรก็ตามพ่อแม่เด็กกลุ่มตัวอย่างบ้านอุเม็งหลายรายได้เล็งเห็นความสำคัญยิ่งของอาชีพเกษตรกรรมและหวังจะให้ลูกดำเนินอาชีพนี้ต่อจากตนในวันหน้า

สรุป

การปรับตัวและผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน

เด็กกลุ่มตัวอย่างบ้านพรานเหมือนและบ้านอุเม็งส่วนใหญ่สามารถปรับตัวให้เข้ากับบุคคลและสถานการณ์ต่างๆ ทางโรงเรียนได้เร็ว เพราะเด็กเคยเห็นกัน รู้จักกัน และคุ้นกับโรงเรียนมาก่อน ฉะนั้นในวันแรกเข้าโรงเรียนและตลอดปีแรกนั้น เด็กส่วนมากจึงไม่ใคร่มีปัญหาเกี่ยวกับการปรับตัว

จำนวนเด็กกลุ่มตัวอย่างบ้านพรานเหมือนที่สอบไล่ได้ชั้นประถมศึกษา ๑ มีอัตราสูงกว่าของบ้านอุเม็ง ทั้งนี้อาจเป็นเพราะปริมาณของเด็กมากน้อยกว่ากัน อายุหรือสติปัญญาของเด็กสองกลุ่มนี้ยิ่งหย่อนกว่ากัน ครูใช้มาตรฐานในการตัดสินผลสัมฤทธิ์ของเด็กแตกต่างกัน หรือมีนโยบายในการพิจารณาความสามารถของเด็กไม่เหมือนกัน อย่างไรก็ตาม ปรากฏว่าเด็กกลุ่มตัวอย่างบ้านพรานเหมือน ๙๖ เปอร์เซ็นต์ และเด็กกลุ่มตัวอย่างบ้านอุเม็ง ๙๒ เปอร์เซ็นต์ได้เรียนจบชั้นประถมศึกษา ๑ ไปในที่สุด จำนวนที่ขาดหายไปนั้นเนื่องจากเด็กลาออกกลางคัน เพราะอพยพติดตามผู้ปกครอง เพราะอายุพ้นเกณฑ์แล้วไม่สมัครใจเรียน และเพราะเด็กถึงแก่กรรม

ปรากฏว่าเด็กที่ปรับตัวได้ดีส่วนมากมีสัมฤทธิ์ผลทางการเรียนสูงด้วย และเด็กที่มีสัมฤทธิ์ผลทางการเรียนสูงในชั้นประถมปีที่ ๑ ก็มักจะยังคงมีสัมฤทธิ์ผลสูงจนจบชั้นประถมปีที่ ๔ เพียงแต่ลำดับที่ของการสอบไล่ในแต่ละปีอาจเลื่อนสูงขึ้น หรือลดต่ำลงบ้างตามสภาพทางพัฒนาการของเด็กแต่ละคนในปีนั้น ๆ

ทัศนคติของพ่อแม่ต่อการศึกษและอาชีพของบุตร

พ่อแม่เด็กกลุ่มตัวอย่างทั้งสองหมู่บ้านต่างตระหนักถึงความสำคัญของการศึกษาว่ามีผลต่ออนาคตของเด็ก โดยเฉพาะในการประกอบอาชีพเมื่อเติบโตขึ้น พ่อแม่ส่วนน้อยที่มองเห็นผลการศึกษานี้ในแง่เสริมสร้างพัฒนาการ และบุคลิกภาพที่ดีแก่ตัวเด็กเองอีกโสดหนึ่งด้วย

พ่อแม่เด็กกลุ่มตัวอย่างบ้านพรานเหมือนส่วนมากยังไม่ได้คำนึงถึงอาชีพของบุตร เพราะหมกมุ่นอยู่กับการครองชีพ ในปัจจุบัน จนเห็นว่าเรื่อง การศึกษาต่อ และอาชีพของบุตรนั้นเป็นปัญหาที่ยังไม่ถึงเวลานำมาชบคิด ส่วนพ่อแม่ซึ่งคำนึงถึงอนาคตของบุตร ส่วนมากคิดจะส่งเด็กให้เรียนต่อในอาชีพครู เพราะเป็นงานมีเกียรติและสังคมให้ความยกย่องนับถืออย่างสูง ส่วนน้อยกำหนดแน่นอนว่าจะให้เด็กทำนาทำไร่ เพราะไม่มีเงินส่งให้เรียน

พ่อแม่เด็กกลุ่มตัวอย่างบ้านอุ้มงส่วนใหญ่ก็ถึงการศึกษาคือต่อและอาชีพของบุตร และหวังให้เด็กเป็นข้าราชการมากกว่าอาชีพอิสระอื่น ๆ ในจำนวนนี้ส่วนน้อยต้องการให้บุตรมีอาชีพทางเกษตรกรรม เพราะเห็นว่าเป็นอาชีพที่ดี และตนมีหลักฐานมั่นคงพอพร้อมที่จะให้บุตรได้มีอาชีพนี้อยู่แล้ว

จากความมุ่งหวังในอาชีพของบุตร จะเห็นได้ว่า พ่อแม่เด็กกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีทัศนคติต่ออาชีพการทำไร่ ทำนาอันเป็น อาชีพหลักของตนเอง ในทางไม่ดี แต่นิยมงานข้าราชการทุกระดับว่าเป็น อาชีพดีกว่าเกษตรกรรมทั้งในด้านเศรษฐกิจและด้านสังคมด้วยประการทั้งปวง

ทบทวนรูป

สถาบันทางสังคมที่มีอิทธิพลต่อการพัฒนาการของเด็ก

ในหมู่บ้านชนบทไทย เช่นที่บ้านพรานเหมือน จังหวัดอุดร และบ้านอุเม็ง จังหวัดเชียงใหม่ ซึ่งเป็นหมู่บ้านกลุ่มตัวอย่างในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ ปรากฏชัดตามรายงานของกลุ่มสำรวจหมู่บ้านว่าสถาบันทางสังคมที่มีอิทธิพลต่อการพัฒนาการของเด็กได้แก่ ครอบครัว วัด โรงเรียน และสภาพแวดล้อมของชุมชนซึ่งเด็กสังกัดอยู่

ครอบครัว ในสถาบันทางสังคมทั้งหมดนี้ ครอบครัวมีบทบาทสำคัญที่สุดต่อการพัฒนาการทุกด้านของเด็ก กล่าวคือเป็นทั้งแหล่งปลูกฝังลักษณะนิสัยและก่อพื้นฐานบุคลิกภาพให้แก่เด็กนับแต่เกิด รวมทั้งเป็นแหล่งสำคัญยิ่งในการถ่ายทอดพลังจูงใจ คุณธรรมและค่านิยมต่าง ๆ ของสังคมแก่เด็กตราบกระทั่งวันเข้าเรียน ฉะนั้นการเรียนรู้และประสบการณ์ที่เด็กกลุ่มตัวอย่างได้รับตลอดวัยต้น โดยเฉพาะจากการเลี้ยงดูและอบรมของทางบ้าน จึงมีอิทธิพลต่อพฤติกรรมและบุคลิกภาพของเด็กไปจนถึงวัยผู้ใหญ่

วัด และโรงเรียน เป็นสถาบันที่สำคัญรองลงมาจากครอบครัว โรงเรียนประจำหมู่บ้านพรานเหมือนและหมู่บ้านอุเม็งต่างก็ตั้งอยู่คู่กับวัด สำหรับโรงเรียนบ้านพรานเหมือนซึ่งตั้งอยู่ในบริเวณวัด เด็กอาศัยศาลาวัดเป็นที่เรียน โรงเรียนที่บ้านอุเม็งตั้งอยู่ตรงข้ามกับวัด แต่ถึงกระนั้นก็ยังต้องอาศัยส่วนหนึ่งของศาลารายของวัดเป็นที่เรียนสำหรับเด็กเล็ก ๆ วัดและโรงเรียนในสองหมู่บ้านนี้จึงมีความสัมพันธ์เป็นอันหนึ่งอันเดียวกันอย่างแยกไม่ออก วัดเป็นฝ่ายให้ความอุปการะช่วยเหลือในด้านสถานที่เครื่องใช้เครื่องมือบางอย่างในคราวจำเป็น และจัดภิกษุมาช่วยสอนศีลธรรมจรรยาแก่นักเรียนตามโอกาสอันควร ฝ่ายโรงเรียนก็ได้ช่วยทำความสะอาดสถานที่และบริเวณวัดเป็นครั้งคราว

อนึ่งทั้งวัดและโรงเรียนเป็นศูนย์กลางของชีวิตในหมู่บ้าน โดยเฉพาะวัดเป็นศูนย์กลางของการพบปะของชาวบ้านทุกเพศทุกวัยอยู่เป็นประจำ โดยเฉพาะในวันพระ

วันสำคัญทางศาสนาและวันเทศกาลต่าง ๆ ในรอบปี นอกจากนี้ชาวบ้านยังใช้วัดหรือโรงเรียนเป็นสถานที่ประชุมปรึกษางานอันเป็นกิจกรรมร่วมของชาวบ้านอีกด้วย เช่น เกี่ยวกับการประกอบพิธีกรรมที่สำคัญ ๆ ทางศาสนา งานก่อสร้างเป็นต้น เด็กกลุ่มตัวอย่างบ้านพรานเหมือนและบ้านอนุเม็งได้มีโอกาสติดตามผู้ใหญ่ไปวัดในวันพระ วันสำคัญทางศาสนาหรือในเทศกาลเสมอมาตั้งแต่วัยก่อนเข้าโรงเรียน ยิ่งเมื่อเข้าโรงเรียนแล้วเด็กก็มีโอกาสได้สัมพันธ์กับทางวัดมากขึ้น ด้วยการได้รับการสอนศีลธรรมจรรยาจากพระ และได้ร่วมกับเพื่อน ๆ ช่วยกันทำความสะอาดสถานที่และบริเวณวัด จากการที่เด็กได้ติดตามผู้ใหญ่ไปวัด และการที่วัดและโรงเรียนเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันนี้ มีผลพลอยได้บังเกิดขึ้นแก่ตัวเด็ก นั่นก็คือช่วยให้เด็กได้เรียนรู้ถึงการปฏิบัติตนเกี่ยวกับศาสนาบ้างตามสมควรแก่วัย เช่น การนมัสการพระพุทธรูปปฏิมากรในโบสถ์ การกราบไหว้พระสงฆ์ การรักษาความสงบและการสำรวมกิริยาวาจาเมื่ออยู่ในโบสถ์เป็นต้น ทั้งนี้เป็นการปลูกฝังศรัทธาในศาสนาและการรู้จักบาปบุญคุณโทษแก่เด็กที่ละน้อยโดยผู้ใหญ่มิได้เจตนา นอกจากนี้เมื่อเด็กไปวัด เด็กก็ได้รู้จักโรงเรียนด้วย ทำให้เด็กรู้สึกคุ้นกับโรงเรียนตั้งแต่ยังไม่เข้าเรียน

สภาพแวดล้อมของชุมชน ได้แก่สภาพทางภูมิศาสตร์ ทางเศรษฐกิจ ตลอดจนความเป็นอยู่ วัฒนธรรมและความเชื่อต่าง ๆ เหล่านี้ มีความสำคัญต่อการดำเนินชีวิตของแต่ละครอบครัว และมีอิทธิพลต่อพัฒนาการของเด็กในครอบครัวนั้น ๆ เพราะฐานะทางเศรษฐกิจและสังคมของครอบครัวก็ดี คุณธรรมและความเชื่อต่าง ๆ ที่บิดามารดาหรือผู้นำครอบครัวยึดถือก็ดี ย่อมมีผลถึงทัศนคติต่อการมีบุตรและวิธีการที่บิดามารดาเลี้ยงดูและอบรมบุตร

เนื่องจากสภาพทางภูมิศาสตร์และเศรษฐกิจ ของหมู่บ้าน พรานเหมือน ไม่อุดมสมบูรณ์เท่าของหมู่บ้านอนุเม็ง จึงทำให้ครอบครัวบ้านพรานเหมือนมีผลผลิตทางเกษตรกรรมอันเป็นอาชีพหลักน้อยกว่าที่ควร และเป็นเหตุให้เกิดการขาดแคลนทั้งในสิ่งบริโภคและอุปโภคขึ้นแก่ครอบครัวบ้านพรานเหมือนส่วนใหญ่ เด็กได้รับการเลี้ยงดู

เท่าที่ฐานะของพ่อแม่จะอำนวยให้ได้ ฉะนั้นจึงปรากฏว่าเด็กกลุ่มตัวอย่างบ้านพรานเหมือน จำนวนถึง ๑ ใน ๓ เป็นโรคขาดธาตุอาหาร และเด็กส่วนมากมีพยาธิลำไส้ ซึ่งเกิดจากการบริโภคไม่ถูกสุขอนามัย นอกจากนี้สภาพบ้านเรือนที่อยู่อาศัยของชาวบ้านพรานเหมือนส่วนใหญ่ไม่ถูกสุขลักษณะ โดยเฉพาะการเลี้ยงสัตว์ได้ถูกบ้านย้อมเพิ่มพูนเชื้อโรคต่าง ๆ มากขึ้น สำหรับหมู่บ้านอุเม็งนั้นเป็นแหล่งอุดมสมบูรณ์อยู่แล้ว ทั้งชาวบ้านรักษาความสะอาดบ้านเรือนและบริเวณบ้านได้เป็นอย่างดี เด็กกลุ่มตัวอย่างบ้านอุเม็งเกือบทุกคนจึงมีร่างกายสมบูรณ์

ความเป็นอยู่ภายในหมู่บ้านพรานเหมือนและบ้านอุเม็งเป็นแบบพึ่งพาอาศัยกัน ฉันทัน้องและเพื่อนบ้าน ใช้คำแนะนำและขอพบปะเพื่เป็นเครื่องช่วยยั้งและส่งเสริมความประพฤติมากกว่าที่จะใช้อำนาจหน้าที่โดยสิทธิ์ขาด ทุกคนในหมู่บ้านรู้จักกันถ้วนหน้า การทะเลาะวิวาทไม่ใคร่ปรากฏ ชีวิตในหมู่บ้านค่อนข้างสงบสุข เด็กกลุ่มตัวอย่างส่วนมากของหมู่บ้านพรานเหมือนกตัญญูหรือของหมู่บ้านอุเม็งกตัญญู ได้รู้จักคุ้นเคยกันมาตั้งแต่ยังไม่เข้าโรงเรียน ฉะนั้นเมื่อเด็กเข้าโรงเรียนเป็นปีแรกจึงสามารถปรับตัวให้เข้ากับเพื่อน ๆ และสถานการณ์ทางโรงเรียนได้เร็ว แสดงว่าระบบความเป็นอยู่ภายในหมู่บ้านมีอิทธิพลต่อพัฒนาการทางสังคมของเด็กกลุ่มตัวอย่างเป็นอย่างมาก

วัฒนธรรมและความเชื่อต่าง ๆ ของชาวบ้านพรานเหมือนและบ้านอุเม็งคล้ายคลึงกันหลายอย่างตามที่รายงานไว้แล้วในบทต้น ๆ โดยเฉพาะในด้านการเลี้ยงดูและการฝึกนิสัยต่าง ๆ แก่บุตร ปรากฏว่าเด็กกลุ่มตัวอย่างในครอบครัวหนึ่ง ๆ ของแต่ละหมู่บ้านต่างก็ได้รับการเลี้ยงดูและการฝึกอบรมมาด้วยวิธีการแบบเดียวกัน จนยากที่จะนำมาพิจารณาและตัดสินให้เด็ดขาดลงไปได้ว่า ระหว่างเด็กกลุ่มตัวอย่างพวกที่ปรับตัวได้เร็วกับพวกที่ปรับตัวได้ช้าหรือปรับตัวไม่ได้คตินั้น ได้รับการเลี้ยงดูและอบรมมาต่างกันแน่ไต่อย่างไร นอกจากสังเกตได้แต่เพียงความแตกต่างบางประการอันเนื่องมาจากเพศของเด็ก ประสบการณ์และความยึดหยุ่นของแม่ในการเลี้ยงดูและอบรมบุตรเท่านั้น

ความสัมพันธ์ระหว่างเด็กกลุ่มตัวอย่างกับพ่อแม่และสมาชิกอื่นๆในครอบครัว

เด็กกลุ่มตัวอย่างบ้านพรานเหมือนและบ้านอนุเม็งทุกคนเป็นที่ปรารถนาของพ่อแม่ และมีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับพ่อแม่ เด็กได้รับความรักความเอาใจใส่จากพ่อแม่มา โดยตลอด รวมทั้งได้รับความเอาใจใส่ดูแลจากบุคคลอื่นในครอบครัวด้วย ถึงแม้ว่าเด็กกลุ่มตัวอย่างบางรายจะมีใช้เพศที่พ่อแม่ต้องการ หรือเกิดในวาระที่พ่อแม่ยังไม่ต้องการมีบุตรเพิ่มก็ตาม แต่พ่อแม่ของเด็กก็ยังเลี้ยงดูให้ความรักความเอาใจใส่เช่นเดียวกับลูกคนอื่นๆ มิได้ถือเอาความผิดหวังมาเป็นสิ่งกีดกันความรักความเอาใจใส่ต่อลูกที่ไม่เป็นไปตามความต้องการของตนแต่อย่างใด แสดงว่าเด็กกลุ่มตัวอย่างทุกคนได้รับความอบอุ่นปลอดภัยตลอดวัยก่อนเรียน ซึ่งช่วยให้เด็กมีความเชื่อมั่นในตนเอง และสามารถปรับตัวให้เข้ากับบุคคลอื่น ๆ ได้ดีต่อไป

วิธีการเลี้ยงดูและอบรม

การให้อาหาร แม่กลุ่มตัวอย่างทุกคนเลี้ยงลูกด้วยนมตนเอง การให้นมอนุโลมตามความหิวของเด็ก แม่ให้เด็กหย่านมเมื่อนานนมเสื่อมคุณภาพ หรือเมื่อเด็กรับประทานอาหารหลักคือ “ข้าว” ได้แล้ว การให้เด็กหย่านมเป็นแบบ “ทันทีทันใด” ถ้าลูกมีปฏิกิริยาต่อการหย่านม แม่จะปลอบและหลอกล่อให้เด็กเพลิดเพลินกับการเล่นหรือสิ่งแวดล้อมอื่น ๆ พร้อมกันนั้นก็บ่อนอาหารให้เด็กไปด้วย เด็กกลุ่มตัวอย่างหย่านมได้เรียบร้อยในเร็ววัน

หลังจากเด็กหย่านมแล้วเป็นต้นไป การให้เด็กรับประทานอาหารแต่ละมื้อ แม่คำนึงถึงความเพียงพอในด้าน “ปริมาณ” อาหารมากกว่าด้าน “คุณค่า” ทางอาหารที่เด็กควรจะได้รับ สำหรับการรับประทานเพื่อสุขภาพนั้นเป็นในลักษณะป้องกันโรคบางอย่าง เช่น แม่กลุ่มตัวอย่างบ้านพรานเหมือนสอนให้ลูก “กินข้าวมาก ๆ กินกับน้อย ๆ” มิฉะนั้นจะเป็นโรคทราง โดยเฉพาะครอบครัวที่มีฐานะเศรษฐกิจต่ำด้วยแล้ว กับข้าวแทบจะเป็นสิ่งที่ไม่มีความสำคัญเลย ส่วนมากเด็กกลุ่มตัวอย่างบ้านพรานเหมือนจึงได้อาหารจำพวกแป้งหรือข้าวมากกว่าจำพวกโปรตีน

สำหรับที่บ้านอุเม็ง แม่กลุ่มตัวอย่างห้ามเด็กรับประทานอาหารประเภทเนื้อสัตว์ดิบ เพราะเกรงว่าจะทำให้เด็กมีพยาธิลำไส้ เด็กกลุ่มตัวอย่างบ้านอุเม็งได้อาหารที่มีคุณค่าแก่ร่างกายเพียงพอ ทั้งนี้เชื่อว่าแม่ที่บ้านอุเม็งจะมีความรู้ทางโภชนาการ หากเป็นเพราะบ้านอุเม็งอุดมด้วยอาหารประเภทโปรตีนทั้งที่เป็นเนื้อสัตว์ เช่น ไก่ ไข่ หมู เนื้อ และทั้งที่เป็นพวกพืช คือ ถั่วลิสง ถั่วเขียว และถั่วเหลืองซึ่งเป็นผลิตภัณฑ์ทางเกษตรกรรมของหมู่บ้านอุเม็งเองทั้งสิ้น เด็กกลุ่มตัวอย่างบ้านอุเม็งจึงได้รับอาหารอย่างเพียงพอทั้งด้านปริมาณและคุณค่าทางอาหารโดยปริยาย

การรักษาสุขภาพและอนามัยของบุตร แม่กลุ่มตัวอย่างดูแลเอาใจใส่ให้ลูกได้ขยับถ่าย อาบน้ำชำระร่างกาย สวมเสื้อผ้า และได้พักผ่อนหลับนอน โดยมีได้มีความเข้าใจเรื่องสุขภาพอนามัยเท่าไรนัก แม่เข้าใจเพียงว่าถ้าลูกไม่สบายตัวก็จะร้องจนกว่าจะได้รับสนองความต้องการเป็นที่เรียบร้อย ฉะนั้นจึงเอาใจใส่ในเรื่องดังกล่าวเพื่อป้องกัน “ความไม่สบายตัว” ของเด็กไว้ก่อน เพื่อเด็กจะได้ไม่ร้องและแม่เองก็รู้สึกสบายใจทั้งสะดวกต่อการปลีกรตัวไปทำงานบ้านอีกด้วย

แม่กลุ่มตัวอย่างเอาใจใส่ต่อความสะอาดของร่างกายและเสื้อผ้าของลูกอย่างมาก เด็กได้รับการอาบน้ำชำระร่างกายอย่างน้อยวันละ ๑ ครั้ง เสื้อผ้าของเด็กแม่จะนำไปซักไว้ให้ลูกได้ผลัดเปลี่ยนทุกวันเป็นกิจวัตร

เมื่อเด็กโตพอที่จะช่วยตนเองได้ แม่กลุ่มตัวอย่างจะฝึกสุขนิสัยบางอย่างแก่เด็กตามควรแก่วัย เช่นการล้างเท้าก่อนขึ้นเรือน การล้างมือและเช็ดมือให้สะอาดก่อนและหลังอาหารทุกมื้อ การบ้วนปากเมื่อตื่นนอนตอนเช้า การรู้จักใช้ภาชนะสำหรับดื่มดื่มน้ำ โดยเฉพาะไม่นำไปใช้หรือเก็บปะปนกับภาชนะเครื่องใช้อื่น ๆ เป็นต้น อันเป็นสิ่งที่ผู้ใหญ่ในหมู่บ้านพรานหมื่นและหมู่บ้านอุเม็งได้ฝึกอบรมบุตรหลานของตนให้ถือปฏิบัติต่อ ๆ กันมาหลายชั่วคน ทั้งนี้เป็นผลดีต่อสุขภาพอนามัยของเด็กและเป็นการช่วยให้เด็กมีสุขนิสัยที่ดีตั้งแต่เยาว์วัย.

การฝึกให้เด็กช่วยตนเองและการฝึกนิสัยต่าง ๆ

แม่มกลุ่มตัวอย่างเริ่มฝึกให้เด็กรู้จักช่วยตนเองตั้งแต่เด็กอายุเริ่มเข้า ๓ ขวบ โดยให้เด็กช่วยตัวเองในกิจวัตรประจำวันก่อน เช่น การรับประทานอาหารเอง การอาบน้ำเอง การแต่งกายเอง และการไปนอนเองเป็นต้น และเมื่อโตขึ้นก็ฝึกให้รู้จักเก็บรักษาสิ่งของเครื่องใช้ ตลอดจนรักษาความสะอาดเรียบร้อย ของเสื้อผ้าของตนเอง ในการฝึก แม่มกลุ่มตัวอย่างใช้วิธีปฏิบัติให้เด็กคุ้นเคยเป็นตัวอย่างพร้อมทั้งบอกให้เด็กทำตามบ้าง ช่วยเด็กให้ปฏิบัติได้ถูกต้องบ้าง เมื่อเด็กสามารถทำได้ก็ชมเชยเป็นการให้กำลังใจบ้าง แม่มกลุ่มตัวอย่างมิได้เคี่ยวเข็ญเร่งรัดเด็ก หากทำเนิ่นอย่างค่อยเป็นค่อยไป จนกว่าเด็กจะช่วยตัวเองได้ดีในแต่ละเรื่อง

ส่วนการฝึกอบรมนิสัยต่าง ๆ ที่แม่เด็กนั้นอาจกล่าวได้ว่า ถ้าเป็นการปลูกฝังนิสัยเกี่ยวกับการรับผิดชอบต่อตนเองและต่อหน้าที่แล้ว แม่มกลุ่มตัวอย่างใช้วิธีสั่งสอนแนะนำและตักเตือนให้เด็กปฏิบัติในแนวทางที่ถูกต้องเหมาะสมและอะลุ่มอล่วยต่อการปฏิบัติของเด็กบ้างเป็นบางกรณี แต่ถ้าเป็นนิสัยเกี่ยวกับด้านศีลธรรมจรรยา แม่จะใช้วิธียับยั้งพฤติกรรมซึ่งขัดต่อสังคมนิยมของเด็กด้วยการ ตักเตือนว่ากล่าวห้ามปรามหรืออาจลงโทษทางกาย ถ้าแม่เห็นว่า เป็นความ ประพฤติที่ไม่ สมควรอย่างยิ่ง โดยเฉพาะการแสดงกิริยาก้าวร้าวรุนแรงต่อผู้อื่นและการล่วงเกินลบหลู่ผู้ใหญ่ เด็กมักจะถูกลงโทษอย่างหนักเมื่อประจักษ์ว่าเด็กเป็นฝ่ายก่อเรื่อง

เกี่ยวกับการปรับตัวทางสังคมในวัยก่อนเรียน เด็กได้รับการฝึกให้ปรับตัวเข้ากับสมาชิกและระเบียบภายในครอบครัวเป็นเบื้องต้น เมื่อเด็กโตพอที่จะเล่นกับเด็กรุ่นเดียวกันและพอที่จะช่วยตนเองได้บ้างแล้ว แม่จะปล่อยให้พบปะร่วมเล่นกับเด็กเพื่อนบ้านใกล้เคียงตามโอกาสอันควร เด็กบางคนอาจติดตามผู้ใหญ่ไปวัด ได้มีโอกาสฝึกตนให้อยู่ใน ระเบียบ ทาง ศาสนา และตาม สังคม นิยม เป็น ครั้ง คราว เป็นการฝึกปรับตัวทำให้เข้ากับ สังคมนอกบ้านไปโดยปริยาย ซึ่งนำไปสู่การปรับตัวอย่างมีประสิทธิภาพในสังคมที่กว้างขวางยิ่งขึ้นต่อไป

ทั้งหมดที่กล่าวมานี้ จะเห็นได้ชัดว่าองค์ประกอบที่มีอิทธิพลต่อพัฒนาการทางร่างกายและจิตใจของเด็กมีอยู่หลายประการด้วยกัน และทุกประการเนื่องมาจากสิ่งแวดล้อม แต่รากฐานของพัฒนาการซึ่งทำให้เด็กเติบโตขึ้นในบุคลิกภาพหนึ่งนั้นเกิดจากส่วนสำคัญที่สุดของสังคม คือครอบครัว หรืออีกนัยหนึ่งก็คือพ่อแม่ของเด็กนั่นเอง

การปรับตัวในปีแรกเข้าโรงเรียน

จากการประเมินของครูประจำชั้นว่าเด็กกลุ่มตัวอย่างมีความสามารถในการปรับตัวที่ยังหย่อนกันเพียงใด ด้วยการให้ครูเปรียบเทียบเด็กเป็นคู่ (Paired comparison) นั้น ผลที่ได้แสดงให้เห็นว่าเด็กแต่ละคนมีความสามารถปรับตัวในระดับต่าง ๆ กัน ทว่าจากการพิจารณาข้อมูลอันเกี่ยวกับการปรับตัวของเด็กกลุ่มตัวอย่างปรากฏว่าเด็กส่วนมากสามารถปรับตัวเข้ากับบุคคลและสถานการณ์ทางโรงเรียนได้รวดเร็ว นับแต่การเข้ากับเพื่อน ๆ กับครู ตลอดจนระเบียบต่าง ๆ ของโรงเรียน และไม่มีใครมีปัญหาเกี่ยวกับการปรับตัว เฉพาะในวันแรกเข้าโรงเรียน เด็กกลุ่มตัวอย่างบ้านพรานเหมือนราว ๑ ใน ๕ และเด็กบ้านอนุเม็งจำนวนเกินกว่าครึ่งไปโรงเรียนเองโดยไม่ต้องมีผู้ใหญ่ไปส่ง แสดงว่าเด็กเหล่านี้มีเวลาได้เตรียมตัวเตรียมใจสำหรับการเข้าเรียนอย่างเต็มที่ โดยได้รับการเรียนรู้และประสบการณ์ทางอ้อมเกี่ยวกับโรงเรียนในคำนิยามมากเพียงพอ และยังได้คุ้นกับโรงเรียน ได้รู้จักกับเพื่อน ๆ รุ่นเดียวกัน และได้เห็นครูของตนอยู่เสมอตั้งแต่ก่อนเข้าโรงเรียนอยู่แล้ว ฉะนั้นเด็กจึงพร้อมที่จะเผชิญกับสถานการณ์ใหม่ทางโรงเรียนอย่างมีความเชื่อมั่นในตนเอง

ความสัมพันธ์ระหว่างความสามารถในการปรับตัวและความสามารถในการเรียน

ผลการวิจัยปรากฏว่าความสามารถในการปรับตัว และความสามารถในการเรียนของเด็กกลุ่มตัวอย่างมีความสัมพันธ์กันสูงพอที่จะกล่าวได้ว่าเด็กที่ปรับตัวเข้ากับสถานการณ์ต่าง ๆ ทางโรงเรียนได้ดีมักเรียนได้ดี และเด็กที่ปรับตัวไม่ได้ดีก็มักจะเรียนไม่ได้ดีด้วย

จากผลการสอบไล่ปลายปีชั้นประถมปีที่ ๑ เด็กกลุ่มตัวอย่างที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูง ส่วนมากเป็นเด็กที่ปรับตัวเข้ากับสถานการณ์ทางโรงเรียนได้ดี และจากการติดตามผลการเรียนของเด็กกลุ่มตัวอย่างจนถึงชั้นประถมปีที่ ๔ ปรากฏในผลการสอบไล่ปลายปีว่า เด็กซึ่งได้ประเมินไว้ว่าสามารถปรับตัวได้ดีและมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงเมื่ออยู่ชั้นประถมปีที่ ๑ นั้น ยังคงมีผลสัมฤทธิ์สูงในชั้นประถมปีที่ ๔ เพียงแต่บางคนอาจมีอันดับที่สูงขึ้นหรือต่ำลงบ้างเท่านั้น นอกจากนี้เด็กส่วนน้อยที่เคยมีผลสัมฤทธิ์ในทางการเรียนต่ำในชั้นประถมปีที่ ๑ กลับมีผลสัมฤทธิ์สูงหรือดีขึ้นเมื่ออยู่ชั้นประถมปีที่ ๔ แสดงว่าในระยะเวลาอีก ๓ ปีอาจมีการเปลี่ยนแปลงในด้านที่เกิดขึ้นกับเด็กซึ่งเป็นส่วนช่วยยกระดับสัมฤทธิ์ผลของเด็กให้สูงขึ้น การเปลี่ยนแปลงทางด้านนี้อาจได้แก่ความสามารถของเด็กที่จะปรับตัวให้เข้ากับสถานการณ์ทาง ร.ร. ได้ดีกว่าเดิม และมีความรู้สึกประทับใจในตนเองดีขึ้น

ทัศนคติของพ่อแม่ต่อการศึกษาและอาชีพของเด็ก

พ่อแม่ของเด็กกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ ตระหนักถึงความสำคัญของการศึกษาที่จะมีต่ออนาคตของบุตร และตั้งใจจะส่งบุตรเรียนสูงขึ้นไปเท่าที่กำลังทุนทรัพย์ของตนจะอำนวยให้

ในทัศนะเกี่ยวกับวิชาต่าง ๆ ที่จัดสอนในโรงเรียนประจำหมู่บ้าน ซึ่งเป็นโรงเรียนประถมศึกษาดอนตั้นนั้น พ่อแม่ส่วนมากเห็นว่าเท่าที่มีอยู่เป็นพื้นฐานให้เด็กมีสติปัญญาสูงขึ้นและเติบโตเป็นคนดีของสังคมได้ แต่พ่อแม่ส่วนน้อยเห็นว่าโรงเรียนควรจะจัดสอนวิชาที่เด็กสามารถนำไปใช้เป็นประโยชน์แก่ตนเอง หรือประกอบเป็นอาชีพได้บ้าง เพราะเท่าที่เด็กเรียนจบชั้นประถมปีที่ ๔ ไปแล้วนั้น เด็กก็ยังไม่มีความรู้จากโรงเรียนพอที่จะประกอบอาชีพอะไรได้แม้แต่การทำนาทำไร่ ซึ่งเด็กอาจต้องยึดเป็นอาชีพสืบไป

ในความคิดเห็นเกี่ยวกับระดับการศึกษาที่ควรให้แก่เด็กชายหญิง พ่อแม่กลุ่มตัวอย่างจำนวนเกินกว่าครึ่งเห็นว่าเด็กผู้ชายควรได้เรียนสูงกว่าเด็กผู้หญิง เพราะเด็กผู้ชายจะต้องเติบโตเป็นกำลังสำคัญของครอบครัวและของสังคมต่อไป และเด็กผู้หญิง

นั้นเมื่อจบการศึกษาภาคบังคับแล้วควรจะไปทำงานบ้านแทนแม่ ส่วนพ่อแม่จำนวน
ต่ำกว่าครึ่งเห็นว่าทั้งเด็กผู้หญิงและเด็กผู้ชายควรไปเรียนสูงๆ กัน เพราะจะได้มี
ความรู้ความคิดเป็นที่พึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกันได้ในวันข้างหน้า

สำหรับอาชีพของบุตร พ่อแม่กลุ่มตัวอย่างบ้านพรานหมื่น ๑ ใน ๕ ที่ได้
กำหนดอาชีพไว้ให้บุตรล่วงหน้าและส่วนมากของจำนวนนี้อยากให้ลูกเป็นครู เพราะ
เห็นว่า เป็นงานที่มีเกียรติและมีเงินเดือนประจำ พ่อแม่เด็กกลุ่มตัวอย่างบ้านอุเม็ง
จำนวนประมาณ ๔ ใน ๕ คิดกำหนดอาชีพของบุตรไว้ล่วงหน้าส่วนใหญ่หวังให้บุตร
เป็นข้าราชการหรืองานซึ่งมีเงินเดือนประจำ ส่วนน้อยกำหนดจะให้บุตรดำเนินอาชีพ
เกษตรกรรมต่อจากตน เพราะได้ทำมาจนมีหลักฐานและรายได้มั่นคงเพียงพอแล้ว

จากผลที่กล่าวมาแล้วทั้งหมดสรุปได้ว่า เด็กกลุ่มตัวอย่างบ้านพรานหมื่นและ
บ้านอุเม็งต่างได้รับความเอาใจใส่เลี้ยงดูมาจากทางบ้านอย่างอบอุ่นยิ่งตลอดวัยก่อน
เรียน และแม้ว่าเด็กบางรายจะอยู่ในครอบครัวที่มีฐานะเศรษฐกิจต่ำก็ตาม ทว่าความ
สัมพันธ์อันใกล้ชิดระหว่างเด็กกับพ่อแม่และสมาชิกในครอบครัวก็มีได้พลอยกระทบ-
กระทบเนื่องไปด้วยประการใด

ส่วนใหญ่แล้วแม่กลุ่มตัวอย่างทั้งสองหมู่บ้านฝึกลบรบบุตรด้วยวิธีที่อาจกล่าว
ได้ว่าอยู่ในลักษณะที่ไม่เข้มงวดกวดขัน ขณะเดียวกันก็ไม่ประคับประคองจนเกินไป
เด็กได้รับการฝึกลบรรมให้รู้จักช่วยตนเองเกี่ยวกับกิจวัตรง่าย ๆ ส่วนตัว รู้จักเล่นร่วม
กับเด็กวัยเดียวกัน และรู้จักสังคมนอกบ้านตั้งแต่ยังเล็ก ๆ ตลอดจนได้เรียนรู้คุณธรรม
ต่าง ๆ และที่สำคัญที่สุดได้แก่การเคารพนับถือเชื้อพืงพ่อแม่และผู้ใหญ่อื่น ๆ ทั้งโดย
การสอนของพ่อแม่และการได้ปฏิบัติตามขนบประเพณีและความเชื่อของบรรพบุรุษ

ในปีแรกเข้าโรงเรียน เด็กกลุ่มตัวอย่างที่หมู่บ้านพรานหมื่นและหมู่บ้าน
อุเม็งสามารถปรับตัวเข้ากับเพื่อน ๆ และสถานการณ์ทางโรงเรียนได้อย่างรวดเร็ว และ
เมื่อเข้าโรงเรียนแล้วเด็กก็สามารถเรียนจบ การศึกษาภาคบังคับได้ภายในเวลาอันควร
ทั้งสองประการนี้แสดงว่า ทางครอบครัวได้วางรากฐานพัฒนาการแก่เด็กไว้ดีพอที่
จะช่วยให้เด็กบรรลุวุฒิภาวะในด้านต่าง ๆ สมตามระดับวัยของตนแล้ว และถ้าหาก

สถาบันอื่น ๆ ทางสังคม โดยเฉพาะโรงเรียนช่วยส่งเสริมสร้างลักษณะนิสัยที่ดีงาม
ของเด็กให้เจริญถาวรต่อไปด้วยแล้ว ก็ย่อมหวังได้ว่าเด็กจะเติบโตในบุคลิกภาพอัน
สมบูรณ์ยิ่งขึ้น

ข้อเสนอแนะ

ในการศึกษาความเกี่ยวข้องระหว่างวิธีการเลี้ยงดูและอบรมที่เด็กได้รับในวัยเยาว์
กับพัฒนาการด้านหนึ่งด้านใดของเด็ก ผู้วิจัยขอเสนอแนะความคิดเห็นสั้น ๆ ๓ ประการ
ดังนี้คือ

ประการแรก ผู้ศึกษาควรพยายามเข้าถึงวิธีการเลี้ยงดูอบรมที่แท้จริงของพ่อแม่
ของเด็ก โดยสังเกตวิธีการที่พ่อแม่แต่ละรายปฏิบัติต่อเด็กในสถานการณ์ที่แท้จริงให้
มากที่สุดเท่าที่จะทำได้ เพราะข้อมูลที่ได้รับในการวิจัยปรากฏว่า แม้ว่าเด็กไทยจะ
ได้รับการเลี้ยงดูและอบรมในแบบฉบับเดียวกันก็ตาม ภายในแบบฉบับเดียวกันนี้
ยังพบว่ามีการยืดหยุ่นในวิธีการที่พ่อแม่ใช้อบรมเป็นอย่างมาก การยืดหยุ่นดังกล่าวนี้
ย่อมเป็นผลให้เด็กมีความแตกต่างกันทางพัฒนาการได้แน่นอน

ประการที่สอง ข้อเสนอแนะในข้อนี้ อันที่จริงก็สืบเนื่องมาจากข้อเสนอแนะใน
ประการแรกนั่นเอง กล่าวคือ ผู้ศึกษาควรได้สังเกตและศึกษาปฏิกิริยาของเด็กที่มี
ต่อวิธีการ ปฏิบัติของ พ่อแม่ และต่อสมาชิกอื่น ๆ ของ ครอบครัวอย่างละเอียดถี่ถ้วน
เพราะเหตุที่ว่าเด็กจะตอบสนองวิธีการเลี้ยงดูอบรมด้วยพฤติกรรมที่ไม่เหมือนกันอย่าง
แน่นอน ซึ่งผลนี้เองจะทำให้พัฒนาการของเด็กแต่ละรายแตกต่างกันอย่างเห็นได้ชัด
ยิ่งขึ้น

ประการที่สาม เพื่อให้ได้ข้อยุติที่ว่าวิธีการเลี้ยงดูอบรมแบบใดจะเป็นผลต่อ
พัฒนาการของเด็กในด้านใดอย่างไรบ้าง จำเป็นที่ผู้ศึกษาจะต้องติดตามพัฒนาการ
ของเด็กกลุ่มตัวอย่างตั้งแต่วัยทารกเป็นต้นมาจนถึงวัยเข้าโรงเรียน พร้อมกับต้อง
ศึกษาวิธีการเลี้ยงดูและอบรมที่เด็กได้รับตลอดเวลาอันนี้ ทั้งยังต้องมีโอกาสได้สังเกต
ความเป็นไปในแง่จิตวิทยาของวิธีการเลี้ยงดูอบรมทุกด้าน ตลอดจนบรรยากาศทาง
ด้านจิตวิทยาภายในบ้านได้อย่างลึกซึ้ง เพื่อประกอบข้อยุตินั้นด้วย.

บรรณานุกรม

การฝึกหัดครู, กรม, กระทรวงศึกษาธิการ การศึกษาความต้องการของเด็กและ
เยาวชนในประเทศไทย ในด้านประชากร สาธารณสุข โภชนาการ อาหาร
และการเกษตร การศึกษา สังคมสงเคราะห์และกำลังคน และรายงานการ
สำรวจและวิจัยโครงการสนับสนุนความต้องการของเด็กและเยาวชนประเทศไทย
๒๕๐๗ กรมการฝึกหัดครู กระทรวงศึกษาธิการ พ.ศ. ๒๕๐๗

ช. ณ โคตรบูรณ์ "ประเพณีเนื่องในการเกิดของชาวอีสาน" วารสารวัฒนธรรมไทย
๒ (๔) : มิถุนายน พ.ศ. ๒๕๐๕

มะลิ ไทยเหนือ, น.พ. "แนวโน้มประชากรและปัญหาสาธารณสุข" การสัมมนาทาง
วิชาการเรื่องประชากรของประเทศไทย ของสำนักงานสภาวิจัยแห่งชาติ
โรงพิมพ์การพิมพ์เกอกุล พระนคร พ.ศ. ๒๕๐๖

สถาบันระหว่างชาติสำหรับการค้นคว้าเรื่องเด็ก อิทธิพลของสังคมต่อการพัฒนาการ
ของเด็ก เล่มที่ ๑ รายงานการวิจัยฉบับที่ ๗ โรงพิมพ์คุรุสภา พระนคร พ.ศ.
๒๕๐๙

สถาบันระหว่างชาติสำหรับการค้นคว้าเรื่องเด็ก อิทธิพลของสังคมต่อการพัฒนาการ
ของเด็ก เล่มที่ ๒ รายงานการวิจัยฉบับที่ ๘ โรงพิมพ์คุรุสภา พระนคร พ.ศ.
๒๕๑๐

สถาบันระหว่างชาติสำหรับการค้นคว้าของเด็ก อิทธิพลของสังคมต่อการพัฒนาการ
ของเด็ก เล่มที่ ๓ รายงานการวิจัยฉบับที่ ๑๒ โรงพิมพ์คุรุสภา พระนคร
พ.ศ. ๒๕๑๒

เสฐียรโกเศศ ประเพณีเก่าของไทย โรงพิมพ์ศิลปอักษร พระนคร พ.ศ. ๒๕๐๐

- Baker, K.R., Fane X.F., Understanding and Guiding Young Children, Prentice Hall, Inc., Englewood Cliffs, New Jersey, 1967
- Caplan, Gerald, An Approach to Community Mental Health, Grune & Stratton, Inc., New York, 1961
- De Young, John E., Village Life In Modern Thailand, University of California Press Berkeley and Los Angeles, U.S.A., 1958
- Dinkmeyer, Don C., Child Development-The Emerging Self, Prentice-Hall, Inc., Englewood Cliffs, New Jersey, 1965
- Faegre, M.L., Anderson J.E., Child Care and Training, University of Minnesota Press, Minneapolis, 1955
- Geertz, Hildred, The Javanese Family, a study of kinship and Socialization, The Free Press of Glencoe, Inc., New York, 1961
- Hall, S.C., Lindzey, G., Theories of Personality, John Wiley and Sons, Inc., New York, 1960
- Havighurst, R.J., Neugarten, B.L., Society and Education, Allyn and Bacon, Inc., Boston, 1957
- Hutt, M.L., Gibby, R.G., The Child Development and Adjustment, Allyn and Bacon, Inc., Boston, 1957
- Hurlock, Elizabeth B., Child Development, McGraw-Hill Book Company, Inc., New York, 1956
- Hurlock, Elizabeth B., Child Growth and Development, McGraw-Hill Company, Inc., New York, 1954
- Hurlock, Elizabeth B., Developmental Psychology, McGraw-Hill Book Company, Inc., New York, 1959

- Jersild, Arthur T., "Emotional Development" in Manual of Child Psychology, John Wiley & Sons, Inc., New York, 1954
- Josselyn, Irene M., Psychosocial Development of Children, Family Service Association of America, 1964
- Langford, Louise M., Guidance of the Young Child, John Wiley and Sons, Inc., New York, 1960
- Le Vine, R.A., Le Vine, B.B., "Nyansongo: A Gusii Company in Kemya" in Six Cultures, John Wiley and Sons, Inc., New York 1963
- Levis, Oscar, Life in a Mexican Village, University of Illinois, Urbana, 1963
- Miller, Daniel R., and et al., Inner conflict and Defense, Henry Holt and Company, New York, 1960
- Nelson, Waldo F., Textbook of Pediatrics, W.B. Saunders Company, Philadelphia, London, 1959
- Nydegger, W.F., Nydegger, C., "Tarong: an Ilocos Barrio in the Philippines" in Six Cultures, John Wiley and Sons, Inc., New York, 1963
- Phillips, E.L., Gibson, J.F., Psychology and Personality, Prentice-Hall, Inc., Englewood Cliffs, N.J., 1957
- Phillips, Herbert P., Thai Peasant Personality, University of California Press Berkeley and Los Angeles, U.S.A., 1965
-

ภาคผนวก ก.

ตารางแสดงผลการวิจัยโดยการวิเคราะห์ ความแปรปรวน (Analysis of Variance)

แสดงเฉพาะผลที่มีนัยสำคัญเชิงสถิติ

ตารางที่ 23. ปฏิกริยาของเด็กกลุ่มตัวอย่างต่อการหย่านม (แบ่งเด็กออกตามกลุ่มอายุของแม่ : G 1=23-32 ปี, 2=33-42 ปี, 3=43-52 ปี)

GROUPS FOR ANALYSIS OF VARIANCE

G	SUM OF X	SUM OF X ²	MEAN	ST. DEV.	VARIANCE	N
1	101	331	3.0606	4.7500	22.5625	33
2	120	338	2.4000	7.1429	51.0204	50
3	78	244	2.8889	4.4028	19.3846	27

ANALYSIS OF VARIANCE

	SS	DF	MS	F
BETWEEN GRP.	9.7180	2	4.8590	5.7420
WITHIN GRP.	90.5457	107	0.8462	
TOTAL	100.2637	109	0.9199	

significant at .01 level

ตารางที่ 24. ปฏิกริยาของแม่เมื่อลูกเล่นอวัยวะเพศ (แบ่งกลุ่มตามเพศของเด็ก : G 1 = เด็กหญิง, 2=เด็กชาย)

GROUPS FOR ANALYSIS OF VARIANCE

G	SUM OF X	SUM OF X ²	MEAN	ST. DEV.	VARIANCE	N
1	144	454	2.4407	10.2132	104.3103	59
2	159	563	2.9444	9.8297	96.6226	54

ANALYSIS OF VARIANCE

	SS	DF	MS	N
BETWEEN GRP.	7.1550	1	7.1550	4.0288
WITHIN GRP.	197.8760	111	1.7782	
TOTAL	204.5810	112	1.8262	

significant at .05 level

ตารางที่ 25. ปฏิกริยาของแม่เมื่อลูกเล่นอวัยวะเพศ (แบ่งตามกลุ่มอายุของแม่)

GROUPS FOR ANALYSIS OF VARIANCE

G	SUM OF X	SUM OF X ²	MEAN	ST. DEV.	VARIANCE	N
1	104	400	3.1515	8.6313	74.5000	33
2	115	321	2.3000	7.5930	57.6591	50
3	73	253	2.7037	7.6006	57.7692	27

ANALYSIS OF VARIANCE

	SS	DF	MS	F
BETWEEN GRP.	14.5007	2	7.2504	4.2077
WITHIN GRP.	184.8721	107	1.7281	
TOTAL	198.8728	109	1.8245	

significant at .01 level

ตารางที่ 26. ปฏิกริยาของแม่เมื่อลูก ทะเลาะวิวาทกัน (แบ่งตามกลุ่มอายุของแม่)

GROUPS FOR ANALYSIS OF VARIANCE

C	SUM OF X	SUM OF X ²	MEAN	ST. DEV.	VARIANCE	N
1	183	559	4.0308	4.8670	23.6875	33
2	170	644	3.4000	8.2065	67.8469	50
3	91	339	3.3704	5.7912	33.5385	27

ANALYSIS OF VARIANCE

	SS	DF	MS	F
BETWEEN GRP.	9.4976	2	4.7488	4.1901
WITHIN GRP.	121.2661	107	1.1333	
TOTAL	130.7637	109	1.1997	

significant at .01 level

ตารางที่ 27. ความเห็นของแม่ในเรื่องอุ้มเด็กทันทีเมื่อเด็กร้องดหรือไม (แบ่งตามกลุ่มอายุของแม่)

GROUPS FOR ANALYSIS OF VARIANCE

G	SUM OF X	SUM OF X ²	MEAN	ST. DEV.	VARIANCE	N
1	101	361	3.0606	7.8144	53.5000	33
2	135	465	2.7000	10.1267	102.5510	50
3	55	157	2.0870	6.8332	46.6928	27

ANALYSIS OF VARIANCE

	SS	DF	MS	F
BETWEEN GRP.	15.8308	2	7.9154	4.2918
WITHIN GRP.	197.8420	107	1.8443	
TOTAL	213.6729	109	1.9557	

significant at .01 level

ตารางที่ 28. ปฏิกริยาของแม่กลุ่มตัวอย่างทั้งหมดเมื่อเด็กขอให้ช่วยทำสิ่งที่เด็กทำเองได้แล้ว (แบ่งตามกลุ่มอายุของแม่ และวิเคราะห์โดยถือการลงโทษทางร่างกายเป็นสำคัญ)

GROUPS FOR ANALYSIS OF VARIANCE

G	SUM OF X	SUM OF X ²	MEAN	ST. DEV	VARIANCE	N
1	77	221	2.3333	6.5288	42.6250	33
2	115	313	2.3000	7.0849	49.4898	50
3	47	101	1.7407	4.4635	19.9231	27

ANALYSIS OF VARIANCE

	SS	DF	MS	F
BETWEEN GRP.	6.6995	2	3.3497	3.2877
WITHIN GRP.	109.0188	107	1.0189	
TOTAL	115.7183	109	1.0616	

significant at .05 level

ตารางที่ 29. ปฏิกริยาของแม่กลุ่มตัวอย่างทั้งหมดเมื่อเด็กขอให้ช่วยทำสิ่งที่เด็กทำเองได้แล้ว (แบ่งตามกลุ่มอายุของแม่ และวิเคราะห์โดยถือการลงโทษทางจิตใจเป็นสำคัญ)

GROUPS FOR ANALYSIS OF VARIANCE

G	SUM OF X	SUM OF X ²	MEAN	ST. DEV.	VARIANCE	N
1	75	207	2.2727	6.1890	37.6875	33
2	115	315	2.8000	7.1785	51.5306	50
3	47	101	1.7407	4.4635	19.9231	27

ANALYSIS OF VARIANCE

	SS	DF	MS	F
BETWEEN GPP.	6.1418	2	3.0709	3.0932
WITHIN GRP.	106.2810	107	0.9928	
TOTAL	112.8728	109	1.0809	

significant at .05 level

ตารางที่ 30. ปฏิกริยาของแม่กลุ่มตัวอย่างบ้านพรานหมอนเมื่อเด็กขอให้ช่วยทำสิ่งที่ทำเองได้แล้ว (แบ่งเด็กตามเพศ และวิเคราะห์โดยถือเอาการลงโทษทางร่างกายเป็นสำคัญ)

GROUPS FOR ANALYSIS OF VARIANCE

G	SUM OF X	SUM OF X ²	MEAN	ST. DEV.	VARIANCE	N
1	48	120	2.0000	5.0043	25.0435	24
2	64	200	2.7826	4.7863	22.9091	23

ANALYSIS OF VARIANCE

	SS	DF	MS	F
BETWEEN GRP.	7.1984	1	7.1984	7.0508
WITHIN GRP.	45.9181	45	1.0208	
TOTAL	53.1064	46	1.1545	

significant at .01 level

ตารางที่ 31. ปฏิกริยาของแม่กลุ่มตัวอย่างบ้านพรานเหมือนเมื่อเด็กขอให้ช่วยทำสิ่งที่ทำเองได้แล้ว (แบ่งเด็กตามเพศ และวิเคราะห์โดยถือเอาการลงโทษทางจิตใจเป็นสำคัญ)

GROUPS FOR ANALYSIS OF VARIANCE

G	SUM OF X	SUM OF X ²	MEAN	ST. DEV.	VARIANCE	N
1.	47	118	1.9588	4.6765	21.8696	24
2	61	177	2.6522	3.9886	15.9091	28

ANALYSIS OF VARIANCE

	SS	DF	MS	F
BETWEEN GRP.	5.6541	1	5.6541	7.0892
WITHIN GRP.	36.1757	45	0.8089	
TOTAL	41.8298	46	0.9098	

significant at .05 level

ภาคผนวก ข.

แบบสัมภาษณ์แม่ (แก้ไข เมื่อ พ.ศ. ๑๖)

สัมภาษณ์เมื่อวันที่... ..เดือน..... พ.ศ.....เริ่มเวลา.....น. ถึง.....น.

บ้านเลขที่.....หมู่ที่.....ตำบล.....อำเภอ.....จังหวัด.....

แบบสัมภาษณ์แม่ I

Personal Data and Family Composition

๑. Personal Data

ชื่อ.....อายุ.....ปี เป็นแม่ของ.....

ชื่อสามี.....อายุ.....ปี แต่งงานมานานเท่าไร ?.....

อาชีพของสามี.....อาชีพของท่าน.....

ถ้าอาชีพทางเกษตรกรรม

ก. ปลูกพืชอะไรบ้าง ?

พืชผลแต่ละชนิดได้ประมาณปีละเท่าไร ?

พืชผลที่ได้นั้น เอาไว้กินไว้ใช้ทั้งหมดหรือขายบ้าง?

๑. ถ้าเอาไว้กินไว้ใช้ทั้งหมด พอกินพอใช้ในครอบครัวไหม ?

๒. ถ้าขาย ขายได้ประมาณปีละเท่าไร ?

ข. เลี้ยงสัตว์ไว้ขายบ้างหรือเปล่า ?

ถ้าเลี้ยงสัตว์ไว้ขาย ขายได้ประมาณปีละเท่าไร ?

ถ้าอาชีพอื่น เช่น รับจ้าง ฯลฯ

รับจ้างทำอะไร ?

รายได้โดยประมาณปีละเท่าไร ?

ถ้าอาชีพหลายชนิด (ทั้งเพาะปลูก เลี้ยงสัตว์ และรับจ้าง ฯลฯ ให้ตามรายได้ของแม่และสามีโดยประมาณ)

ท่านคิดว่าฐานะครอบครัวของท่านเป็นอย่างไร ? (ครอบครัวในที่นี้ หมายถึง ผู้ให้

สัมภาระณ สามีและลูก ๆ)

ท่านเจ็บไข้ได้ป่วยบ่อยไหม ? เป็นอะไรบ้าง ?

สามีของท่านเจ็บไข้ได้ป่วยบ่อยไหม ? เป็นอะไรบ้าง ?

Subject เจ็บไข้ได้ป่วยบ่อยไหม ? เป็นอะไรบ้าง ?

ลูกคนอื่น ๆ เจ็บไข้ได้ป่วยบ่อยไหม ? เป็นอะไรบ้าง ?

ท่านเรียนจบชั้นไหน ?

สามีของท่านเรียนจบชั้นไหน ?

ลูก ๆ เรียนจบชั้นไหนบ้าง ?

ลูกคนที่

เรียนจบชั้น

๑

๒

๓

ท่านมีพี่น้องท้องเดียวกันกี่คน ? ท่านเป็นลูกคนที่เท่าไร ?

ท่านเคยมีเรื่องที่ทำให้กลุ้มใจ หรือยุ่งยากใจเกี่ยวกับพี่ ๆ น้อง ๆ บ้างไหม ?

ถ้ามี เรื่องอะไรบ้าง ?

บ่อยไหม ?

ในขณะนั้นยังมีบ้างไหม ?

พ่อแม่ของท่านยังมีชีวิตอยู่หรือเปล่า ?

ถ้ายังมีชีวิตอยู่ อยู่ที่ไหน ?

กับใคร ?

พ่อแม่ของสามีของท่านยังมีชีวิตอยู่หรือเปล่า ?

ถ้ายังมีชีวิตอยู่ อยู่ที่ไหน ?

กับใคร ?

ท่านเคยมีเรื่องที่ทำให้กลุ้มใจ หรือยุ่งยากใจเกี่ยวกับพ่อและแม่ของท่านเองบ้างไหม ?

ถ้าเคยมี เรื่องอะไร ?

บ่อยไหม ?

ขณะนี้เป็นอย่างไร ?

ท่านเคยมีเรื่องที่ทำให้กลุ้มใจ หรือยุ่งยากใจเกี่ยวกับญาติของสามี หรือพ่อแม่ของสามี บ้างไหม?

ถ้าเคยมี เรื่องอะไร?

บ่อยไหม ?

ขณะนี้เป็นอย่างไร ?

ท่านเคยมีเรื่องที่ทำให้ท่านกลุ้มใจ หรือยุ่งยากใจเกี่ยวกับสามีของท่านบ้างไหม ?

ถ้าเคยมี เรื่องอะไร ?

บ่อยไหม ?

ขณะนี้เป็นอย่างไร ?

ขอให้ท่านนึกถึงชีวิตเมื่อสมัยท่านเป็นเด็ก จนถึงระยะก่อนแต่งงาน ท่านคิดว่าชีวิต ในระยะนี้ราบรื่น มีความสุขดีไหม ?

ตั้งแต่แต่งงานมาจนถึงทุกวันนี้ ท่านคิดว่าชีวิตของท่านราบรื่น มีความสุขดีไหม ?

๒. Family Composition

ถามจำนวนลูกทั้งหมด อายุของลูกแต่ละคนที่ยังมีชีวิตอยู่และที่ตายไปแล้ว จดข้อมูล โดยทำดังนี้

ก. ชีตเส้นฐาน ๑ เส้น

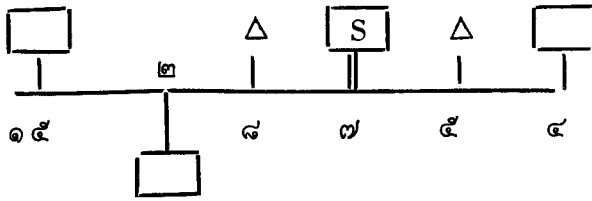
ข. ใช้สัญลักษณ์ต่อไปนี้แทนเพศ □ ชาย △ หญิง

ค. ทำเครื่องหมายแสดงจำนวนลูกที่ยังมีชีวิตอยู่เหนือเส้นฐาน ส่วนลูกที่ตาย แล้วทำเครื่องหมายแสดงไว้ใต้เส้นฐาน

ง. เขียนอายุของลูกบนเส้นฐาน โดยให้ตรงกับเครื่องหมายที่แสดงลูกแต่ละคน ส่วนคนที่ตายก็เขียนอายุตามปกติเสมือนยังมีชีวิตอยู่

จ. สำหรับลูกที่เป็น Subject เขียน S ลงใน □ หรือ △ แล้วแต่กรณี พร้อมทั้งชีตเส้นทั้ง ๒ เส้น ดังในตัวอย่าง

ตัวอย่าง

ถ้ามีลูกตายไปบ้าง ถามด้วยว่า เป็นอะไรตาย ?

ตายเมื่ออายุเท่าไร ?

นอกจากพ่อ แม่ และลูกๆ แล้ว มีใครคนอื่นบ้างที่จัดเป็นสมาชิกในครอบครัวขณะนี้?

ใครเป็นหัวหน้าครอบครัว ? ทำไมจึงยกย่องคนนั้นเป็นหัวหน้าครอบครัว?

ใครรับภาระหนักที่สุดในการหาเลี้ยงครอบครัว ?

ลูกๆ ช่วยหาเลี้ยงครอบครัวบ้างหรือเปล่า ?

ถ้าช่วย คนไหนช่วยทำอะไร ?

ใครเป็นคนตัดสินใจชี้ขาดในเรื่องต่อไปนี้

ควรลงโทษลูกหรือไม่ ?

ควรให้ลูกทำสิ่งนั้นสิ่งนี้หรือไม่ ?

ควรพาลูกไปหาหมอในยามลูกเจ็บป่วยหรือไม่ ?

ควรให้ลูกไปโรงเรียนหรือหยุดโรงเรียน ?

ควรหาเสื้อผ้าใหม่ให้ลูกหรือไม่ ?

ควรให้ลูกไปเที่ยวได้ไกลแค่ไหน ?

ควรให้ลูกไปเที่ยวกับใคร ?

ใครรับผิดชอบหน้าที่ต่อไปนี้

หุงหาอาหาร

กวาดบ้านถูบ้าน

ซ่อมแซมบ้าน

ซ่อมเสื้อผ้า

ล้างถ้วยชาม

ซักรีด

ดูแลและเก็บเงินทอง

ซ่อมและทำเครื่องแต่งบ้าน

การทำบุญ พาเด็ก ๆ ไปเที่ยว
 เลี้ยงเด็ก จ่ายของ จ่ายกับข้าว
 ทำสวนครัว (ถ้ามี)
 เลี้ยงเป็ดไก่ (ถ้ามี)
 นอกจากนี้มีอะไรอีก
 และใครทำอะไร?

PRENATAL PERIOD

Attitude toward childbirth

๑. เมื่อก่อนแต่งงานท่านเห็นลูกของคนอื่น ๆ แล้วเคยนึกอยากจะมีลูกของตัวเองบ้างไหม?
 เพราะเหตุไร?
๒. หลังจากแต่งงานแล้ว
 - ก. สมมติว่า ท่านเป็นหมัน ท่านจะรู้สึกอย่างไร?
 และจะทำอย่างไร?
 - ข. สมมติว่า สามีของท่านเป็นหมัน ท่านจะรู้สึกอย่างไร?
 และจะทำอย่างไร?
๓. เมื่อท่านตั้งท้องลูกคนแรก ท่านรู้สึกอย่างไรที่จะได้ลูก?
 ทำไมจึงรู้สึกเช่นนั้น?
 สามีของท่านรู้สึกอย่างไร?
 เขาทำอย่างไรท่านจึงคิดว่า เขารู้สึกอย่างนั้น?
๔. เมื่อท่านตั้งท้อง Subject ท่านนึกอยากชื่นชมลูกคนนั้นบ้างไหม?
 หรือท่านมีความวิตกกังวลบ้างไหม?
 ถ้าวิตกกังวล เรื่องอะไร?
 สามีของท่านรู้สึกอย่างไรเมื่อรู้ว่าท่านตั้งท้อง
 เขาทำอย่างไรท่านจึงคิดว่าเขารู้สึกอย่างนั้น?
๕. เมื่อท่านตั้งท้อง Subject ฐานะการเงินของครอบครัวเป็นอย่างไร?
 การที่ตั้งท้อง Subject ในขณะที่ฐานะการเงินเป็นเช่นนั้น ท่านคิดว่า
 จะทำให้เดือดร้อนทางการเงินอย่างไรบ้างหรือไม่?

๖. เมื่อท่านตั้งท้อง Subject นั้น พี่คนถัดจาก Subject ไปอายุเท่าไร ?
การตั้งท้องเมื่อพี่คนถัดจาก Subject อายุได้เพียงเท่านั้นขอม ท่านคิดว่า
ถึงเกินไปหรือห่างเกินไป ?

๗. ตอนที่ตั้งท้อง Subject ท่านอยากได้ลูกหญิงหรือลูกชาย ?

เพราะเหตุไร ?

ท่านพยายามทำอย่างไรบ้างหรือเปล่าเพื่อจะให้ได้ลูกชาย (หรือลูกหญิง) สมกับ
ที่ต้องการ ?

๘. เมื่อท่านคลอด Subject แล้ว ท่าน รู้สึกอย่างไร เมื่อเห็น Subject เป็น
ครั้งแรก ?

เพราะเหตุไร จึงรู้สึกเช่นนั้น ?

Sickness during pregnancy

๙. ในขณะที่ท่านกำลังท้อง Subject ท่านเจ็บป่วยเป็นอะไรบ้างไหม ?

อาการเจ็บป่วยนั้นเป็นเพราะแพ้ท้องหรือเป็นเพราะเหตุอื่น ?

ถ้าป่วยเพราะแพ้ท้อง เป็นอยู่นานเท่าใด ?

และท่านทำอย่างไรบ้าง ?

ถ้าป่วยเพราะเหตุอื่น เป็นอะไร

ป่วยเมื่อท้องได้กี่เดือน ?

และท่านทำอย่างไรบ้าง ?

๑๐. ในขณะที่ท่านกำลังท้อง Subject นั้น ท่านทำงานได้ตามปกติหรือต้องเว้น
งานบางอย่าง ?

ถ้าเว้นงานบางอย่าง เว้นงานชนิดไหนบ้าง ?

เว้นเมื่อท้องได้กี่เดือน ?

เว้นอยู่นานเท่าใด ?

เพราะเหตุไรจึงต้องเว้นงานดังกล่าว ?

๑๑. ในขณะที่ท่านกำลังท้อง Subject นั้น ท่านต้องงดอาหารอะไรบ้างหรือเปล่า ?

ถ้างดบ้าง งดอาหารชนิดไหน ?

งดเมื่อท้องได้กี่เดือน ?

งคอยู่นานเท่าใด ?

ทำไมจึงต้องงคอาหารตั้งกล่ว ?

๑๒. ในขณะที่ท่านทออง Subject นั้น ท่านกินอาหารได้มากหรือน้อยกว่าปกติ ?
หิวบ่อยกว่าปกติไหม ?

อยากกินอาหารพิเศษอะไรบ้าง ?

Preparation for Child Birth

๑๓. มีการเตรียมตัวเพื่อการคลอดอย่างไรบ้าง ?

สถานที่ (ห้องสำหรับคลอด การดัดแปลงห้องหรือการต่อเติมอะไร ฯลฯ)

เครื่องใช้ (เครื่องสำหรับการคลอด เครื่องใช้สำหรับตัวท่านเอง เครื่องใช้
สำหรับเด็กอ่อน ฯลฯ)

คนทำคลอด (หมอทำแะ ญาติ ฯลฯ)

พิธีต่าง ๆ และผู้ประกอบพิธี

อื่น ๆ อะไรบ้าง ?

Laboring and After Giving Birth

๑๔. ลูกคนไหนคลอดที่ไหนยากง่ายอย่างไร ?

ลูกคนที่

คลอดที่

ยาก

ง่าย

๑

๒

๓

๔

๕

๑๕. ใครเป็นคนทำคลอด Subject ?

ขณะ Subject คลอดมีใครอยู่เป็นเพื่อนบ้าง ?

๑๖. เวลาตัดสายสะดือเด็กทำอย่างไรบ้าง ? (อธิบายโดยละเอียด เป็นต้นว่า ใครตัด

ใช้อะไรตัด มีเคล็ดในการตัดอย่างไรหรือไม่ ฯลฯ)

และเมื่อตัดแล้วระวังรักษาอย่างไร ?

ใช้ยาอะไรทาหรือเปลา ? หรือใช้อะไรโรยสะคือ ?

เมื่อสายสะคือหลุดแล้ว ท่านทำอย่างไร ? (เก็บไว้ หรือทิ้งไป)

ถ้าเก็บไว้ เก็บไว้เพื่ออะไร ?

ถ้าทิ้งไป ทิ้งที่ไหน ? มีเคล็ดในการทิ้งสะคืออย่างไรบ้าง ?

๑๗. ท่านทำอย่างไรกับรก ? (เป็นต้นว่า ใครเก็บ เก็บใส่อะไร เอาไปไว้ที่ไหน เก็บไว้นานเท่าไร รักษาไม่ให้อร่อยมีกลิ่นอย่างไร และเพราะเหตุใดจึงมีวิธีการทำกับรกดังกล่าว ?)

๑๘. ท่านอยู่ไฟหรือเปลา ?

ถ้าอยู่ อยู่ไฟชนิดไหน ? (ไฟพื้น ไฟถ่าน ไฟชุก กระเป๋าน้ำร้อน ฯลฯ)

โปรดอธิบายวิธีการอยู่ไฟที่ท่านใช้

ระหว่างอยู่ไฟจำเป็นต้องระวังเรื่องต่อไปนี้หรือไม่อย่างไร ?

การแต่งกาย

การรับประทานอาหาร

การอาบน้ำ

การคั้นนม

การรักษาความร้อน และการดับพิษร้อน

การกินยา

อื่นๆ

เมื่อคลอด Subject ท่านอยู่ไฟกี่วัน ?

ตอนคลอดลูกคนอื่น ๆ ท่านอยู่ไฟนานเท่ากับตอนคลอด Subject หรือไม่ ?

ถ้าไม่เท่ากัน เพราะเหตุไร ?

ขณะอยู่ไฟ ต้องกินยาอะไร ?

กินเพื่ออะไร ?

ใครแนะนำให้กินยานั้น ?

ขณะอยู่ไฟ ท่านกินอาหารพิเศษอะไรบ้าง ?

กินอาหารนั้นเพื่ออะไร ?

ใครแนะนำให้กินอาหารนั้น ?

๑๘. เคยแท้งลูกบ้างไหม ?

ถ้าเคย ก็ครั้ง ?

ทำไมจึงแท้ง ?

* ๒๐. ก่อนถามข้อนี้ ผู้ถามโปรดดู ข้อ ๑๔ ก่อน ถ้าในข้อ ๑๔ ปรากฏว่าเคยไปคลอดที่โรงพยาบาล ตามคำถามต่อไปนี้

ท่านชอบคลอดที่โรงพยาบาล หรือที่บ้าน ?

เพราะเหตุใด ?

ถ้าในข้อ ๑๔ ปรากฏว่าไม่เคยไปคลอดที่โรงพยาบาลเลย ตามคำถามต่อไปนี้
คนในหมู่บ้านนี้เคยไปคลอดที่โรงพยาบาลบ้างไหม ?

ถ้าเคย เขาเล่าให้ฟังบ้างไหมว่าไปคลอดที่โรงพยาบาลดีหรือไม่ดีอย่างไร ?

ถ้าเล่า เล่าอย่างไรบ้าง ?

ท่านล่ะ ใ้ไม่ก็อยากไปคลอดที่โรงพยาบาลบ้างหรือ ?

เพราะเหตุใด ?

Health

๒๑. โดยทั่วๆ ไป Subject เป็นเด็กแข็งแรง หรืออ่อนแอ ?

๒๒. Subject เคยเจ็บป่วยด้วยโรคอะไรบ้าง ?

หัด

โรคคอตีบ

สุกใส

โรคไอกรน

กางทุม

ไข้ทรพิษ

เป็นหวัด

ไข้รากสาดน้อย

เจ็บคอบ่อย ๆ

หลอดลมอักเสบ

ไข้ปวดข้อ

หิด

ไข้จับสั่น

วัณโรค

โรคโปลิโอ (อาจต้องอธิบายอาการ)

บิด

โรคหัวใจ

ลมบ้าหมู

อื่น ๆ

๒๓๒

Note: ผู้ถามอาจถามว่า เด็กเคยเจ็บป่วยหรือไม่ อาการเจ็บป่วยเป็นอย่างไร แล้วเทียบอาการกับชนิดของโรคในรายการข้างต้น ทั้งนี้เพราะแม้บางคนอาจไม่รู้จักชื่อโรคชนิดต่าง ๆ

๒๓. เมื่อ Subject เกิดเจ็บป่วย ท่านรักษาอย่างไร ?

พาไปโรงพยาบาลที่ไหน ?

พาไปหาแพทย์แผนปัจจุบันที่ไหน ?

พาไปหาหมอมกลางบ้านที่ไหน ?

รักษากันเอง

ใครแนะนำ

๒๔. ในครอบครัวของท่านมีใครเคยเป็นวัณโรคบ้าง ?

ถ้ามี ขณะนี้ยังเบนอนอยู่หรือเปล่า ?

รักษากันอย่างไร ?

ได้ผลอย่างไร ?

๒๕. เท่าที่ท่านทราบปู่ย่าตายายเคยเป็นวัณโรคบ้างไหม ?

ถ้าเคย รักษากันอย่างไร ?

ได้ผลอย่างไร ?

๒๖. Subject เคยปลูกฝีไหม ?

ถ้าเคย ปลูกฝีเพื่ออะไร ?

ปลูกครั้งสุดท้ายเมื่อไร ?

๒๗. Subject เคยฉีดยาไหม ?

ถ้าเคย ฉีดเพื่ออะไร ?

ฉีดครั้งสุดท้ายเมื่อไร ? และเพื่ออะไร ?

๒๘. Subject มีอาการต่าง ๆ เหล่านี้หรือไม่ ?

พูดไม่ชัด

ช้ำ

กักเส็บ

ติดอ่าง

หงุดหงิดกระสับกระส่าย

เข้ากับใครไม่ได้

ผลอสติ ใจลอย

เป็นผู้หญิง แต่มีกริยาทำที่เหมือนผู้ชาย

ลงเท้าบึ้งบึ้ง

รังแกเพื่อน หรือคนเล็กกว่า

วิตกกังวล ตื่นเต้นตกใจง่าย

กล้ำเนื้อกระดูก

เป็นผู้ชาย แต่มีกริยาทำที่

เหมือนหญิง

ชอบเอะอะเอี๊ยดตะโร

แก้งเพื่อนบ่อย ๆ

๒๙. ในหมู่บ้านนี้ชาวบ้านป่วยเป็นโรคอะไรบ่อยที่สุด ?

แบบสัมภาษณ์แม่ (แก้ไขเมื่อ พ.ศ. ๐๖)

สัมภาษณ์เมื่อวันที่.....เดือน.....พ.ศ.....เริ่มเวลา..... น. ถึง.....น.

บ้านเลขที่.....หมู่ที่.....ตำบล.....อำเภอ.....จังหวัด.....

แบบสัมภาษณ์แม่ II

Nursing and Feeding

คำถามต่อไปนี้จะเกี่ยวกับการเลี้ยงดูเด็กทารก (๑-๒ ขวบ)

- เมื่อ Subject ยังเป็นเด็กทารกอยู่ ส่วนมากใครเป็นคนดูแลในเรื่องต่อไปนี้
เปลี่ยนผ้าอ้อม
ให้อาหาร
อาบน้ำ
ให้นอน
สามีของท่านช่วยเหลือดูแล Subject ในเรื่องเหล่านี้บ้างไหม ?
มีใครอีกบ้างช่วยดูแล Subject ในเรื่องดังกล่าว ?
- ทารกร้องไห้กวนบ้างเป็นธรรมดา แม่บางคนคิดว่า การอุ้มลูกขึ้นปลอบทุกครั้ง
ที่ลูกร้องไห้มันไม่ดี เพราะจะทำให้ลูกเคยตัว แต่แม่บางคนก็คิดตรงกันข้ามคือ
ไม่ควรปล่อยให้ลูกร้อง และควรอุ้มปลอบทุกครั้งที่ลูกร้องและกวน
ท่านมีความเห็นอย่างไรในเรื่องนี้
เมื่อ Subject ร้องและกวนตอนกลางวัน ท่านทำอย่างไร ?
ถ้า Subject ร้องและกวนตอนกลางดึกล่ะ ท่านทำอย่างไร ?
- ในขณะที่ Subject ยังเป็นเด็กทารกอยู่นั้น ท่านมีเวลาใกล้ชิดกับ Subject
เป็นส่วนมาก หรืออยู่ใกล้ชิดเฉพาะเวลาจำเป็น เช่น ให้นอน ให้นมกิน ฯลฯ
ถ้าไม่ค่อยได้อยู่ใกล้ชิดเป็นส่วนมาก เพราะเหตุไร ?

ท่านคิดว่า ขณะที่เกิดยังอ่อนอยู่นั้น แม่ทุกคนควรอยู่ใกล้ชิดกับเด็กให้มากที่สุดหรือไม่ ?

ทำไมจึงคิดเช่นนั้น ?

๔. เด็กทารกกับเด็กโต ไหนจะน่ารักกว่ากัน ?

เด็กโตขนาดไหน จึงจะน่ารักที่สุด ?

ท่านชอบเลี้ยงเด็กทารกไหม ?

เพราะเหตุไร ?

๕. ท่านเลี้ยง Subject ด้วยนมของท่านเอง หรือใช้นมขวด ?

ลูกคนอื่น ๆ ละ ท่านเลี้ยงด้วยนมขวด หรือนมท่านเอง ?

ท่านเริ่มให้ลูกกินนมตั้งแต่ลูกอายุเท่าไร ?

ทำไมจึงไม่ให้กินก่อนหน้านั้น ?

ก่อนหน้าที่จะให้ลูกกินนมของท่าน ท่านให้กินอะไร ?

ท่านให้ลูกกินนมเท่าไหน (Feed down or feed up)

ท่านให้ลูกกินนมที่ไหนบ้าง (เลือกสถานที่หรือไม่ มีตชิต หรือเปิดผงดื่อกันหรือไม่ระหว่างลูกคนแรก และหลัง ๆ)

๖. นอกจากจะต้องเลี้ยงลูก แม่ทุกคนย่อมมีงานอื่น หรือมีธุรกิจจำเป็นบ้างเป็นครั้งเป็นคราว สำหรับตัวท่านนั้น เคยบ้างไหม ที่จะต้องละทิ้งลูกไปนาน ๆ และกลับมาไม่ทันให้ลูกกินนม ?

ถ้าเคย ท่านเคยทิ้งลูกไปนานที่สุดเท่าไร ?

ท่านมีความจำเป็นต้องทิ้ง Subject ไปบ่อยไหม ?

(ถ้าบ่อย ถามด้วยว่า บ่อยเพียงใด เดือนละกี่ครั้ง ฯลฯ)

มีความจำเป็นอย่างไรจึงต้องทิ้ง Subject ไป

ในขณะที่ท่านไม่อยู่ Subject กินนมใคร ?

ถ้าคนนั้นไม่อยู่ละ กินนมใคร ?

(ถ้าไม่ได้ฝากให้กินนมคนอื่น และไม่มีนมขวดให้กิน probe ต่อด้วยว่า ทำอย่างไรกัน ขณะแม่ไม่อยู่ กินอะไร หรือจะทิ้งไว้จนแม่กลับ จึงได้กิน ฯลฯ)

๗. ในการให้นมลูกนั้น แม่บางคนก็กำหนดเวลาไว้ว่า วันหนึ่งควรให้กินกี่ครั้ง ในเวลาใดบ้างแล้วก็ให้ลูกกินนมตามเวลาที่กำหนดไว้ ถึงแม้ลูกร้องจะกิน เวลาอื่นก็ไม่ยอมให้กิน เพราะไม่ใช่เวลาที่กำหนด ส่วนแม่บางคนคิดว่าไม่ควรทำเช่นนั้น ควรให้กินทุกครั้งทีลูกหิว หรือร้องจะกิน
- ท่านมีความเห็นอย่างไรในเรื่องนี้
- ในตอนเลี้ยง Subject ท่านให้นม Subject เป็นเวลาหรือเปล่า ?
- ถ้าให้เป็นเวลา ท่านกำหนดเวลาอย่างไร ?
- ท่านคิดว่า การให้นมลูกทุกครั้งทีลูกหิว หรือร้องจะกินนั้นดีหรือไม่ ?
- เพราะเหตุไร ?
๘. ตอนลูกกินนมนี้ ท่านมีน้ำนมพอเลี้ยงลูกไหม ?
- ถ้าไม่พอ ท่านคิดว่า เป็นเพราะเหตุไร ?
๙. ลูกเคยไม่ยอมดูดนมบ้างไหม ?
- ถ้าเคย เป็นเพราะเหตุใด ?
๑๐. นอกจากเวลากินนมแล้ว เด็กดูดนิ้ว ดูดมือ หรือดูดอะไรอื่นบ้างหรือเปล่า ?
- ท่านคิดว่าดีไหมที่เด็กดูดสิ่งนั้น ? ทำไมจึงคิดเช่นนั้น
- ท่านเคยหาอะไรให้เด็กดูดบ้าง ? ทำไมจึงหาของให้ดูด
- เวลาเอาของที่เด็กกำลังดูดออก เด็กทำอะไร ?
- (ถ้าคำตอบข้อที่แล้วแสดงให้เห็นว่า เด็กติดนิสัยชอบดูด ตามข้อต่อไป)
- เด็กติดนิสัยชอบดูดแต่เมื่อไร ?
- ติดอยู่นานเท่าไร ?
- ท่านเคยพยายามแก้นิสัยนี้บ้างหรือเปล่า ?
- ถ้าแก้ แก้อย่างไร ?
- แก้ได้สำเร็จไหม ?

Weaning

๑๑. ตามความคิดของท่าน การหย่านมคืออะไร ?
อย่างไรจึงจะเรียกว่า หย่านมแล้ว ?
๑๒. ท่านเริ่มให้ Subject หย่านม เมื่อ Subject อายุเท่าไร ?
ทำไมจึงเริ่มตอนนั้น
ท่านมีวิธีการหย่านมอย่างไร (Probe: ใช้อะไรช่วย)
Subject หย่านมได้เรียบร้อยเมื่ออายุเท่าไร ?
๑๓. การหย่านมลูก ๆ ยากหรือง่ายอย่างไร ?
ลูกคนที่	ยาก	ง่าย	เหตุผล
๑			
๒			
๓			
๔			
๕			
๑๔. เมื่อท่านเริ่มให้ Subject หย่านมนี้ Subject แสดงอาการอย่างไรบ้าง ?
แล้วท่านทำอย่างไร ?
๑๕. เมื่อ Subject หย่านมได้เรียบร้อยแล้ว เคยกลับมาขอกินนมอีกบ้างไหม ?
ถ้าเคย ในเวลา หรือเหตุการณ์ใด ?
ท่านทำอย่างไร ?
และเด็กแสดงตอบการกระทำของท่านอย่างไร ?

Supplementary Diet

๑๖. ท่านให้ Subject กินนมทันทีที่คลอดหรือไม่ ?
ถ้าไม่ เพราะเหตุไร จึงไม่ให้
และให้กินอะไร ?
ท่านให้ Subject กินนมท่านเมื่อไร ?

๑๗. ตอนที่ Subject ยังกินนมอยู่นั้น ท่านให้อาหารเพิ่มเติมบ้างหรือเปล่า ?

ถ้าให้ ให้เมื่อ Subject อายุเท่าไร?

เมื่อ เริ่ม ให้นั้นเป็นอาหารอะไร ?

ในเวลาต่อมา ท่านเปลี่ยนให้อาหารอื่นหรือเปล่า ?

ถ้าเปลี่ยน เพราะเหตุไรจึงเปลี่ยน

ในตอนเริ่มให้อาหารเพิ่ม เด็กยอมกินดีไหม ?

ถ้าไม่ ท่านคิดว่าเป็นเพราะเหตุไร ?

ในเวลาต่อมา เด็กยอมกินอาหารที่เพิ่มดีไหม ?

ถ้าไม่ ท่านคิดว่าเป็นเพราะเหตุไร ?

๑๘. แม้บางคนก็เลี้ยงลูกด้วยนมของตัวเองตลอด บางคนก็เลี้ยงด้วยนมขวด
บางคนก็ใช้ทั้งสองอย่าง

ท่านละ เลี้ยงลูกของท่านอย่างไร ?

ถ้าเคยเลี้ยงด้วยนมขวด

ท่านเริ่มให้ลูกกินนมขวดเมื่อลูกอายุเท่าไร ?

เพราะเหตุไรจึงใช้นมขวด ?

เด็กเลิกกินนมขวดเมื่ออายุเท่าไร ?

การเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ และเลี้ยงด้วยนมขวด อย่างไหนดีกว่ากัน ?

เพราะเหตุไร ?

๑๙. เด็กเล็ก ๆ นั้นเวลากินนม หรือกินน้ำก็มักดูดเอา แม่เวลาเอาน้ำหยอดใส่ปาก
ให้ก็ดูดไม่ได้กลืน หรือดื่มอย่างที่เราดื่มน้ำ พอโตขึ้นจึงเลิกดูดและรู้จักดื่ม

Subject รู้จักดื่มเมื่ออายุเท่าไร ?

ลูกคนอื่นล่ะรู้จักดื่มเมื่ออายุเท่าไร ?

ลูกคนที่

อายุเมื่อรู้จักดื่ม

๑

๒

๓

Comforting the Baby

๒๐. เด็กทารกขี้มร้อ้ง และกวนบ้างเป็นธรรมดา

Subject กวนบ่อยไหม ?

อะไรเป็นเหตุให้ Subject กวนบ้าง ?

เวลาเด็กกวน ท่านทำอย่างไร ?

มีใครอีกบ้างนอกจากท่านที่คอยช่วยดูแลเวลาเด็กกวน ?

เขาทำอย่างไร เมื่อเด็กกวน

เวลาที่เด็กร้อ้งกวนกลางดึก ใครเป็นคนดูแล ?

เขาทำอย่างไร

Bathing and Keeping Baby Clean

๒๑. ท่านอาบน้ำให้เด็กบ่อยเพียงไร (วันละกี่หน หรือ สัปดาห์ละกี่หน) และอาบน้ำอย่างไร ?

ในระยะเวลา ๗ วันแรก หลังคลอด

ในระยะเวลาเดือนแรก

หลังจากนั้น

ใครช่วยอาบน้ำเด็กบ้าง ?

ตามปกติ อาบน้ำเด็กเวลาไหนบ้าง ?

เมื่อถึงเวลาที่ควรอาบน้ำให้เด็กดังก้าวในข้อที่แล้ว ท่าน เคยต้องเว้น ไม่

อาบน้ำบ้างไหม ?

ถ้าเคย ทำไมจึงต้องเว้น ?

เวลาอาบน้ำเด็ก ท่านชำระล้างส่วนไหนของร่างกายมากที่สุด ?

เพราะเหตุไร ?

๒๒. เด็กทำท่าทางจะอาบน้ำเองเมื่ออายุเท่าไร ?

๒๓. เด็กอาบน้ำได้เอง โดยท่านไม่ต้องควบคุมเมื่ออายุเท่าไร ?

Dressing

๒๔. ท่านแต่งตัวให้เด็กวัยต่าง ๆ อย่างไร ? และเพราะเหตุไรจึงแต่งให้เช่นนั้น

กลอดใหม่ ๆ

ระยะสอนคว่ำ จนคว่ำได้

ระยะสอนคลาน จนคลานได้

ระยะสอนเดิน จนเดินได้

หลังจากเดินได้แล้วจนราว ๆ ๓ ขวบ

๒๕. เด็กสนใจอยากจะทำตัวเองเมื่ออายุเท่าไร?

๒๖. เด็กแต่งตัวได้เอง โดยท่านไม่ต้องทำให้ เมื่ออายุเท่าไร?

Carrying the Baby

๒๗. ในระยะที่เด็กยังเล็กมาก ท่านอุ้มบ่อยไหม?

เวลาไหนจึงอุ้ม?

เคยอุ้มพาไปนอกบ้านบ้างไหม?

ถ้าเคย ไปไกลแค่ไหน

อุ้มเด็กท่าไหน?

มีใครอุ้มอีกบ้าง นอกจากท่าน

๒๘. ในระยะที่เด็กสอนคว่ำ สอนคลาน จนคลานได้ ท่านอุ้มบ่อยไหม?

เวลาไหนจึงอุ้ม

เคยอุ้มพาไปไหนบ้าง?

ไกลจากบ้านแค่ไหน?

อุ้มท่าไหน?

มีใครอุ้มอีกบ้าง นอกจากท่าน?

๒๙. ในระยะสอนเดิน จนเดินได้ ท่านอุ้มบ่อยไหม?

เวลาไหนบ้างที่อุ้ม?

อุ้มไปไหนบ้าง?

ไกลจากบ้านแค่ไหน?

อ้อมท่าไหน?

มีใครอ้อมอีกบ้าง นอกจากท่าน?

๓๐. ตั้งแต่เดินได้แข็งแรงแล้ว จนถึง ๓ ขวบ ท่านอ้อมบ่อยไหม?

เวลาไหนบ้างที่อ้อม?

อ้อมไปไหนบ้าง?

ไกลจากบ้านแค่ไหน?

อ้อมท่าไหน?

มีใครอ้อมอีกบ้าง นอกจากท่าน?

๓๑. ท่านเลิกอ้อมเมื่อเด็กอายุเท่าไร?

Toileting and Cleaning after Toilet

๓๒. เวลาลูกยังแคง ๆ อยู่ ใช้ผ้าอ้อมหรือเปล้า?

ใช้อะไรทำผ้าอ้อม?

ท่านเปลี่ยนผ้าอ้อมทุกครั้งที่เกิดถ่ายปัสสาวะหรือเปล้า?

ท่านเปลี่ยนผ้าอ้อมทุกครั้งที่เกิดถ่ายอุจจาระหรือเปล้า?

ท่านเลิกใช้ผ้าอ้อมเมื่อเด็กอายุเท่าไร?

ท่านรู้สึกว่าคุณใจบ้างไหมที่ต้องเปลี่ยนผ้าอ้อมบ่อย ๆ?

๓๓. เมื่อเลิกใช้ผ้าอ้อมแล้ว เด็กทำเบอนบนพื้นเรือนบ้างไหม?

บ่อยไหม?

ท่านรู้สึกว่าคุณใจบ้างไหมที่ต้องคอยล้างคอยเช็ดเมื่อเด็กถ่าย?

ถ้ารู้สึกว่าคุณใจ เพราะเหตุไร?

ถ้าไม่รู้สึกว่าคุณใจ เพราะเหตุไร?

ท่านเก็บอุจจาระเด็กไปทิ้งที่ไหน?

ท่านทำอะไรบ้างหรือเปล่า เพื่อช่วยป้องกันไม่ให้เด็กถ่ายเประเบือนบน
พื้นบ้าน?

ท่านเห็นว่า การเก็บอุจจาระ เช็ดบัสสาวะ และชำระล้างพื้นบ้าน หรือสิ่งของ
ที่เด็กทำเประเบือนไว้เป็นเรื่องยากหรือง่าย?

ทำไมท่านคิดว่ายาก

ทำไมท่านคิดว่าง่าย

การเก็บอุจจาระ เช็ดบัสสาวะเด็ก เป็นเรื่องน่ารังเกียจหรือไม่?

๓๔. เด็กเคยเล่นอุจจาระไหม?

ถ้าเด็กเล่นอุจจาระ ท่านเห็นเป็นของผิดธรรมดาสำหรับเด็กไหม?

ถ้าผิดธรรมดา ทำไมจึงคิดเช่นนั้น?

เวลาเด็กเล่นอุจจาระท่านทำอย่างไร?

Post Weaning Diet and Feeding

๓๕. เมื่อหย่านมแล้ว ท่านให้อาหารอะไรแก่เด็ก?

ให้อาหารอ่อนอะไรบ้าง?

ให้อาหารแข็งอะไรบ้าง?

เด็กหย่านมใหม่ๆ ควรกินอาหารวันละกี่ครั้ง?

ท่านกะหรือเปล่าว่า เด็กควรกินอาหารมื้อหนึ่งๆ มากน้อยเพียงไร?

ถ้ากะไว้ เด็กเคยกินอาหารไม่หมดตามที่กะไว้ไหม?

ถ้ากินไม่หมด ท่านทำอย่างไร? (พยายามหลอกล่อให้กินจนหมด
หรือเลิกป้อนเลย)

๓๖. อะไรบ้างที่เด็กหย่านมใหม่ๆ ไม่ควรกิน?

เพราะเหตุไร?

๓๗. เด็กหย่านมใหม่ๆ กินอาหารพร้อมกับผู้ใหญ่หรือเปล่า?

ถ้าไม่ กินก่อนหรือหลัง

มีเหตุผลอย่างไร จึงไม่ให้เด็กกินพร้อมผู้ใหญ่?

๓๘. ใครช่วยบ่อนอาหารเด็กบ้าง?
๓๙. เด็กเริ่มกินอาหารพร้อมคนอื่น ๆ เมื่ออายุเท่าไร?
๔๐. ท่านสอนให้เด็กทำอะไรบ้างในเรื่องกินอาหารร่วมกับคนอื่น ๆ
๔๑. ถ้าเด็กทำผิด (ดูข้อ ๔๐.) ท่านทำอะไร?

แบบสัมภาษณ์แม่ (แก้ไข เมื่อ พ.ศ. ๐๖)

สัมภาษณ์เมื่อวันที่.....เดือน.....พ.ศ.....เริ่มเวลา.....น.ถึง.....น.
บ้านเลขที่..... หมู่ที่..... ตำบล.....อำเภอ.....จังหวัด.....

แบบสัมภาษณ์แม่ III

Child Training

Toilet Training

๑. ท่านเริ่มฝึกหัดลูกให้รู้จักถ่ายอุจจาระเป็นที่เป็นที่ เป็นทาง และไม่ถ่ายรดเสื้อผ้าของตนเอง
ตั้งแต่อายุได้เท่าไร ?
ทำไมจึงเลือกฝึกตอนนั้น ?
ท่านฝึกอย่างไร ?
ใช้เวลาฝึกหัดนานเท่าไร เด็กจึงรู้จักถ่ายเป็นที่เป็นที่ เป็นทาง และไม่ถ่ายรดเสื้อผ้า
ในตอนกลางวัน
ใช้เวลาฝึกหัดนานเท่าไร เด็กจึงรู้จักถ่ายเป็นที่เป็นที่ เป็นทาง และไม่ถ่ายรดเสื้อผ้า
ในตอนเวลากลางคืน
เมื่อฝึกได้แล้ว เด็กเคยกลับไปทำเลอะเทอะอีกบ้างไหม ?
ถ้าเด็กกลับไปทำเลอะเทอะอีก ท่านทำอย่างไร ?
๒. เพราะเหตุไร ท่านจึงต้องฝึกหัดลูก ๆ ในเรื่องการถ่ายอุจจาระตั้งที่ว่ามาแล้ว ?
การฝึกหัดในเรื่องนี้มีผลต่อตัวลูกของท่านอย่างไรบ้าง ?
๓. ท่านเริ่มฝึกหัดลูกให้รู้จักถ่ายบัสสาวะเป็นที่เป็นที่ เป็นทาง และไม่ถ่ายรดเสื้อผ้า
ตั้งแต่อายุได้เท่าไร ?
ทำไมจึงเลือกฝึกตอนนั้น ?
ฝึกอย่างไร ?
ใช้เวลาฝึกหัดนานเท่าไร เด็กจึงรู้จักถ่ายบัสสาวะเป็นที่เป็นที่ เป็นทาง
และไม่รดเสื้อผ้า ในตอนกลางวัน ?
ใช้เวลาฝึกนานเท่าไร เด็กจึงรู้จักถ่ายบัสสาวะเป็นที่เป็นที่ เป็นทาง

และไม่รดเสื้อผ้า ในตอนกลางคืน ?

สมมติเด็กบัสสาวะรดที่นอน ท่านรู้สึกอย่างไร? เมื่อฝึกได้เรียบร้อยแล้ว Subject กลับบัสสาวะรดที่นอนหรือเสื้อผ้าอีกไหม? (ถ้า Subject ถ้าย) ท่านทำอย่างไร? ท่านทำอย่างไร เมื่อพบว่าเด็กถ่ายบัสสาวะรดที่นอน ?

๔. เพราะเหตุไร ท่านจึงต้องฝึกหัดลูก ๆ ในเรื่องการถ่ายบัสสาวะดังกล่าวมาแล้ว? การฝึกในเรื่องนี้มีผลต่อตัวเด็กอย่างไร ?

Training in Orderliness and Cleanliness

๕. การรักษาความสะอาดให้เด็กเป็นสิ่งจำเป็นอย่างไร ?

ท่านสอนเด็กให้ทำความสะอาดตัวเองเมื่อเด็กอายุได้เท่าไร ?

ท่านสอนให้เด็กทำความสะอาดส่วนไหนของร่างกายมากที่สุด

เพราะเหตุไร ?

เด็กทำความสะอาดตัวเองได้เมื่อไร ?

ท่านมีวิธีการสอนเด็กให้รู้จักรักษาความสะอาดตัวเองอย่างไร ?

ท่านคิดว่า Subject สนใจความสะอาดเป็นพิเศษไหม ?

มีเหตุผลอย่างไรที่ทำให้ท่านคิดเช่นนั้น ?

๖. เด็กควรรู้จักรักษาความสะอาดเสื้อผ้าของเขาเอง เมื่ออายุประมาณสักเท่าไร ?

ท่านสอนให้เด็กรักษาความสะอาดเสื้อผ้าของเขาอย่างไร ?

ท่านใช้เวลาฝึกหัดนานเท่าไร Subject จึงรู้จักรักษาเสื้อผ้าของเขาให้สะอาด

Subject รักษาเสื้อผ้าสะอาดอยู่เสมอหรือไม่ ?

๗. Subject รู้จักระวังรักษาข้าวของเครื่องเรือน หนังสือ และเครื่องใช้อื่น ๆ ของเขา

ไม่ให้ฉีกขาด เสียหาย หรือเปราะเปื้อนหรือไม่ ?

ท่านสอนให้ลูกของท่านรู้จักระวังรักษาข้าวของเหล่านี้ เมื่อลูกอายุได้สักเท่าไร?

มีวิธีการสอนอย่างไร ?

๘. Subject รู้จักเก็บรักษาข้าวของของเขาเองให้เป็นที่เป็นที่ทางดีไหม ?

ถ้าของของเขาหายไป เขาทำอย่างไร ?

เขายอมแบ่งของให้คนอื่นบ้างไหม ?

ของอะไรบ้างที่เขายอมแบ่งให้ ?

และของอะไรบ้างที่เขาไม่ยอมแบ่งให้ ?

แบ่งให้ใครบ้าง ? (น้อง, พี่, เพื่อน, คนแปลกหน้า ฯลฯ)

๙. เมื่อ Subject ตื่นนอนแล้ว เขาเก็บที่นอนเองหรือเปล่า ?

ท่านสอนให้ Subject รู้จักเก็บที่นอนเองเมื่อ Subject อายุได้เท่าใด ?

เก็บได้เรียบร้อยไหม ?

Dependence system of Behavior

Infancy (๑ - ๒ขวบ)

๑๐. เมื่อ Subject ยังเป็นเด็กทารกอยู่ Subject ร้องให้ กวนบ่อยไหม ?

อะไรที่ทำให้ Subject ร้อง กวน ?

ท่านทำอะไรเมื่อ Subject ร้อง กวน ?

ท่านคิดว่า ควรอุ้มเด็กทุกครั้งที่ยังร้องหรือไม่ ?

เพราะเหตุไร ?

๑๑. เด็กบางคนร้องไห้จ้าเมื่อแม่ออกห่างไป และหยุดร้อง เียบเป็นปกติทั้ง เมื่อแม่กลับเข้ามาใกล้

Subject เป็นเช่นนี้บ้างไหม

บ่อยไหม ?

๑๒. เด็กบางคนเวลาให้นอนก็นอนง่าย บางคนก็นอนยาก

Subject นอนยากหรือง่าย ?

เวลาไม่ยอมนอน ท่านทำอะไรจึงหลับ ?

๑๓. เวลาให้เด็กทารกนอน ท่านคิดว่านอนตักกับนอนเปล อย่างไหนจะดีกว่ากัน?

เพราะเหตุไร ?

Subject ชอบนอนตัก หรือชอบนอนเปล ?

๑๔. พอ Subject ตื่น และไม่เห็นแม่อยู่ใกล้ Subject ทำอย่างไรบ้าง?

- ๑๕. ถ้า Subject ขึ้น และเห็นแม่อยู่ใกล้ Subject ทำอย่างไรบ้าง?
- ๑๖. ท่านปล่อยให้ลูกของท่านคลานเล่นในบ้านได้ตามใจชอบหรือเปล่า?
เหตุใดจึงปล่อย (หรือไม่ปล่อย)

Dependency Weaning (Infancy)

- ๑๗. ถ้าเด็กทารกร้องไห้ เรามักจะเข้าอุ้ม และปลอบหรือล่อให้หยุดร้อง ถ้าเด็กโตร้องไห้ล่ะ ท่านคิดว่าควรทำอย่างไร?

เพราะเหตุใดจึงควรทำเช่นนั้น?
ท่านคิดว่าเด็กอายุเท่าไร จึงไม่ควรอุ้มปลอบเหมือนเด็กทารก?
เด็กผู้ชายอายุเท่าไร จึงไม่จำเป็นต้องอุ้มปลอบเวลาร้องไห้?
เด็กผู้หญิงอายุเท่าไร จึงไม่จำเป็นต้องอุ้มปลอบเวลาร้องไห้?
(ถ้าคำตอบใน ๒ ข้อ ที่แล้วต่างกัน ตามคำถามต่อไป)

เหตุใดจึงต่างกัน

- ๑๘. เมื่อเด็กร้องไห้ และต้องการการปลอบโยน แต่ท่านเห็นว่า เด็กโตพอสมควร ไม่จำเป็นต้องอุ้มหรือปลอบเช่นเดียวกับเด็กเล็กแล้ว ท่านจึงไม่ตามใจ เช่นนี้ เด็กทำอย่างไร?
เด็กหันไปหาใครเพื่อให้ปลอบโยน?
คนนั้นทำอย่างไร?
ท่านเห็นว่าเขาทำถูกหรือไม่?

- ๑๙. ท่านมีวิธีการฝึกหัดให้เด็กรู้ว่า เขาโตแล้วไม่ควรร้องแฉงเหมือนเด็กเล็ก ๆ อย่งไรบ้าง?
เริ่มฝึกเมื่อเด็กอายุเท่าไร?

Childhood Dependence system of Behavior

- ๒๐. เมื่อ Subject อายุได้ราว ๓-๕ ขวบ
Subject ยังอดอดอ้อนให้แม่ปลอบโยนอีกหรือเปล่า?
Subject คอยติดตามแม่ตลอดเวลาไหม?
ท่านรู้สึกอย่างไร ถ้า Subject คอยติดแม่แฉ ไม่ยอมห่าง?
และท่านทำอย่างไร ถ้า Subject เป็นเช่นนั้น?

ท่านทำอะไร เมื่อ Subject เข้ามาเคล้าเคลียขณะที่ท่านกำลังวุ่นอยู่กับการทำงาน ?

ท่านทำอะไร ถ้าหาก Subject เรียกร้องให้ท่านช่วยในสิ่งที่เขาทำได้เองแล้ว ?

(ถ้าในตอนที่ Subject อายุได้ราว ๓-๕ ขวบ แล้วมีน้องเล็ก ๆ โปรดถามคำถามต่อไปนี้)

Subject ทำอย่างไรบ้าง เมื่อเห็นท่านทำสิ่งต่อไปนี้ให้ลูกคนถัดไป
อาบน้ำให้ ?

ให้กินนม ?

ป้อนข้าว ?

อุ้มปลอบเวลาร้องไห้ ?

เล่น ล้อหลอกกับลูก (น้องของ Subject)

และท่านทำอะไร เมื่อ Subject ทำเช่นนั้น ?

๒๑. Subject ทำอย่างไร เมื่อเห็นท่านกำลังจะออกนอกบ้าน ?

และเมื่อเห็นท่านกลับบ้าน Subject ทำอย่างไรบ้าง ?

Childhood Dependency Weaning

๒๒. ปัจจุบันนี้ Subject ยังออกอ้อนให้แม่ปลอบโยนอีกหรือเปล่า ?

Subject ยังคอยติดตามเคล้าเคลียแม่ไม่ยอมห่างเหมือนก่อนหรือเปล่า ?

มีอะไรบ้างที่ Subject ทำเองได้แล้ว แต่ยังคงต้องการจะให้ท่านช่วยทำให้อยู่

๒๓. ทุกวันนี้ Subject ยังคอยติดตามเกาะแม่แจอยู่หรือเปล่า ?

ถ้ายังคอยติดตามเกาะแม่อยู่ เพราะเหตุไร ?

ถ้าไม่ติดตามเกาะแม่เหมือนเมื่อก่อนยังเล็กอยู่ เพราะเหตุไร ?

ท่านเคยฝึกหัดให้ Subject เลิกติดตามเกาะแม่หรือเปล่า ?

ถ้าฝึก ฝึกอย่างไร ?

๒๔. แม่บางคนก็ปล่อยให้ลูกเที่ยวเล่นชนตามภาษาเด็ก ส่วนแม่บางคนก็ไม่ยอมให้

ลูกคลาคลายตา ไม่ว่าลูกจะเล่นอะไร อยู่ที่ไหน

ท่านละ คอยดูแล Subject อย่างใกล้ชิดตลอดเวลา หรือปล่อยให้ไปตาม
เรื่องของเขาบ้าง ?

เพราะเหตุไรจึงทำเช่นนั้น ?

เด็กโตขนาด Subject นี้ ควรปล่อยให้ไปเล่นกับเพื่อน ๆ บ้านข้างเคียงตาม
ลำพังหรือไม่ ?

เหตุใดจึงควร (หรือไม่ควร)

เริ่มปล่อยให้ไปเล่นตามบ้านข้างเคียง เมื่อ Subject อายุเท่าไร ?

เพราะเหตุไร จึงให้ไปได้ตอนนั้น ?

Discipline Training

๒๕. ตามธรรมเนียมการเลี้ยงดูคุณนั้น แม่บางคนวางกฎเกณฑ์ไว้สำหรับลูกของตน เช่น
การห้ามไม่ให้เด็กทำบางสิ่งบางอย่าง บางคนก็ไม่มีกฎเกณฑ์อะไรลูกจะทำอะไร
ก็ทำได้ตามใจ

ท่านละ ทำอย่างไร ? วางกฎเกณฑ์ไว้ให้ลูกปฏิบัติ หรือปล่อยให้ลูกทำ
อะไรได้ตามใจชอบ ?

ถ้ามีกฎเกณฑ์ มีอะไรบ้าง ?

ท่านกำหนดเวลากินของลูกหรือเปล่า ?

กำหนดอย่างไร ?

ท่านกำหนดเวลานอนของลูกหรือเปล่า ?

กำหนดอย่างไร ?

ท่านกำหนดการไปเที่ยวใกล้ไกลของลูกไว้อย่างไร ?

ท่านตั้งกฎเกณฑ์ในการเล่นของเด็กอย่างไร ?

ท่านมีกำหนดกฎเกณฑ์ในเรื่องการเล่าเรียนของลูกอย่างไร ?

มีกฎเกณฑ์อื่น ๆ ใช้อีก ?

ถ้าเด็กไม่ทำตามข้อกำหนด หรือกฎเกณฑ์ที่ท่านตั้งไว้ ท่านทำอย่างไร ?

๒๖. ท่านคิดว่าเด็กโตขนาด Subject นี้ ควรทำงานบ้านได้บ้างหรือยัง ?

ท่านให้ Subject ทำอะไรบ้าง ?

๓๐. ในการฝึกหัดให้เด็กชายทำเองในเรื่องการกิน การอาบน้ำ การแต่งตัวนั้น

ท่านเริ่มฝึกเมื่อเด็กอายุเท่าไร ?

เหตุใดจึงเลือกฝึกตอนนั้น ?

ท่านฝึกอะไรก่อน ?

เหตุใดจึงเลือกฝึกสิ่งนั้นก่อน ?

ท่านฝึกอะไรหลังสุด ?

เหตุใดจึงเลือกฝึกสิ่งนั้นหลังสุด ?

เด็กทำได้เองทั้ง ๓ เรื่อง เมื่ออายุเท่าไร ?

๓๑. ในการฝึกหัดให้เด็กหญิงทำเองในเรื่องการกิน การอาบน้ำ การแต่งตัวนั้น

ท่านเริ่มฝึกเมื่อเด็กอายุเท่าไร ?

เหตุใดจึงเลือกฝึกตอนนั้น ?

ท่านฝึกอะไรก่อน ?

เหตุใดจึงฝึกสิ่งนั้นก่อน ?

ท่านฝึกอะไรหลังสุด ?

เหตุใดจึงฝึกสิ่งนั้นหลังสุด ?

เด็กทำได้เองทั้ง ๓ เรื่อง เมื่ออายุเท่าไร ?

๓๒. ท่านมีวิธีการอย่างไร ในการฝึกหัดให้เด็กกินได้เอง อาบน้ำได้เอง และแต่งตัวได้เอง ?

วิธีการที่ท่านใช้ต่างกันหรือไม่ระหว่างการฝึกเด็กชายและเด็กหญิง

ถ้าต่างกัน ต่างกันอย่างไร ?

๓๓. ท่านคิดว่าเด็กหญิงหรือเด็กชายควรทำได้เองก่อนในเรื่องการกิน การอาบน้ำ การแต่งตัว ?

เพราะเหตุไรจึงคิดเช่นนั้น ?

๓๔. เด็กควรทำเรื่องเหล่านี้ได้เองเมื่ออายุเท่าไร ?

เด็กหญิง

เด็กชาย

รู้จักหาอาหารกินตัวเอง

รู้จักแต่งตัวตัวเอง

รู้จักไปนอนตัวเอง

หมายเหตุ ข้อ ๓๔ ผิดกับข้อ ๒๘-๓๓ เช่น

การหาอาหารกินเองในข้อ ๓๔ หมายถึง เด็กอาจเข้าครัวหาอาหารที่มีอยู่ หรือจัดการหุงหาเองได้บ้าง ส่วนกินตัวเองในข้อ ๒๘-๓๓ นั้น หมายถึง เด็กยังไม่รู้จักหา หากแต่สามารถกินอาหารที่ผู้ใหญ่จัดหาให้ได้เรียบร้อยพอสมควร.

๓๕. เด็กผู้ชายอายุเท่าไร จึงจะยอมให้เลี้ยงน้อง?

เด็กหญิงละ อายุเท่าไร จึงยอมให้เลี้ยงน้อง?

ถ้าอายุต่างกัน เหตุใดจึงต่างกัน?

๓๖. เด็กเล็กอายุเท่าไร จึงปล่อยให้พี่คนโตเลี้ยง?

ต่างกันไหมระหว่างเด็กเล็กหญิง และชาย?

ถ้าต่างกัน เพราะเหตุใด?

๓๗. ท่านมักจะให้ลูกสาวดูแลน้องเรื่องอะไรบ้าง? (กิน อาบน้ำ แต่งตัว อุ้มไปเที่ยว ฯลฯ)

ลูกชายละ ท่านมักจะให้ดูแลน้องเรื่องอะไรบ้าง?

๓๘. ท่านคิดว่าเด็ก ๆ ควรช่วยเหลือผู้ใหญ่ทำงานบ้านเล็กๆ น้อยเหล่านี้ได้บ้างเมื่ออายุเท่าไร? ต่างกันไหมระหว่างเด็กหญิงและเด็กชาย? ถ้าต่างกัน เพราะเหตุไร?

เด็กชาย

เด็กหญิง

ต่างกันเพราะ

อายุ

อายุ

หยิบของมาให้ผู้ใหญ่

ดูบ้าน กวาดบ้าน

ช่วยจัดหรือตงสารรับ

เด็กชาย

เด็กหญิง

ต่างกันเพราะ

อายุ

อายุ

ช่วยดูแลน้อง

ช่วยอุ้มพาน้องไปเที่ยว

ช่วยแม่ทำอาหาร (ซุกมะพร้าว
ตำน้ำพริก ฯลฯ)

ช่วยเก็บและล้างถ้วยชามหลังอาหาร

ทำอาหารแทนแม่

ช่วยดูแลสัตว์เลี้ยง

ใช้ไปซื้อของเล็กๆ น้อยๆ

งานบ้านอื่น ๆ อะไรอีกบ้าง

ท่านมีวิธีการฝึกหัดให้เด็กรู้จักรับผิดชอบช่วยเหลืองานบ้านดังกล่าวแล้วอย่างไร?

วิธีการที่ใช้ฝึกเด็กหญิงและเด็กชายต่างกันหรือไม่?

ถ้าต่างกัน ต่างกันอย่างไร?

Differences Between Bringing up Boys and Girls

๓๙. จากที่ท่านเคยเลี้ยงลูกมาแล้ว

ลูกสาวและลูกชาย ใครเลี้ยงยากกว่ากัน?

ในเรื่องไหนบ้าง?

เพราะเหตุใด?

การช่วยเหลืองานบ้านเล็กๆ น้อยๆ นั้น ท่านคิดว่าลูกชายและลูกสาวควรมีหน้าที่มากน้อยต่างกันหรือไม่?

ใครควรมีหน้าที่รับผิดชอบมากกว่ากัน?

เพราะเหตุไร?

ถ้าท่านบอกหรือสอนอะไรแก่ลูกหญิง และลูกแสดงอาการไม่เชื่อฟังท่าน

ท่านรู้สึกอย่างไร

และจะทำอย่างไร?

ถ้าท่านบอกหรือสอนอะไรแก่ลูกชาย และลูกแสดงอาการไม่เชื่อฟัง
ท่านรู้สึกอย่างไร?

และจะทำอย่างไร?

เด็กหญิง และเด็กชายวัย Subject นี้ ควรประพฤติต่างกันหรือไม่ (เช่น
การเล่น การงาน กิริยามารยาท ฯลฯ)

เพราะเหตุใดจึงควรต่าง (หรือไม่ต่าง) กัน?

ท่านคิดว่าควรสอนให้เด็กหญิงหรือเด็กชายรู้จักช่วยตัวเองได้มากกว่ากัน?

เหตุใดจึงคิดเช่นนั้น?

ในระหว่างเด็กหญิงและชายใครควรเรียนมากกว่ากัน?

เหตุใดจึงควรเป็นเช่นนั้น?

ท่านรักลูกผู้หญิงหรือลูกชายมากกว่ากัน?

เพราะเหตุไร?

ในการวางกฎเกณฑ์ให้เด็กหญิงและเด็กชายในวัย Subject ปฏิบัติ ท่านวาง
กฎเกณฑ์ไว้เหมือนกันหรือต่างกัน?

มีกฎเกณฑ์อะไรบ้างสำหรับลูกหญิง?

มีกฎเกณฑ์อะไรบ้างสำหรับลูกชาย?

ถ้าเด็กชายวัย Subject ชอบทำกับข้าว เล่นตุ๊กตา ชอบทำงานแม่บ้าน

ท่านรู้สึกอย่างไรบ้าง?

ถ้าเด็กหญิงวัย Subject ชอบเล่นตีจับ เล่นว้าว ชอบการชกต่อย

ท่านรู้สึกอย่างไร?

ถ้าเด็กหญิงวัย Subject เล่นร่วมกับเด็กชาย ท่านรู้สึกอย่างไร?

บางคนมีความคิดว่า เด็กหญิงนั้นควรฝึกหัดเฉพาะเรื่องการบ้าน การเรียน
เท่านั้น ส่วนงานอื่น ๆ เช่น การทำสวน ทำนา อันเป็นอาชีพ ไม่จำเป็นนัก
ทั้งนี้เพราะเด็กหญิงเมื่อโตขึ้นก็แต่งงาน ฟังพาทอาศัยสามีต่อไป

ท่านละ คิดอย่างไรในเรื่องนี้ ?

ข้อ ๔๐-๕๓ ถามพฤติกรรมของ Subject ในปัจจุบัน

Aggression

๔๐. Subject เข้ากับพี่น้องได้ดีไหม ?

เคยทะเลาะเบาะแว้งกับพี่ ๆ น้อง ๆ บ่อยไหม ?

เมื่อเกิดทะเลาะเบาะแว้งกันในระหว่างพี่ ๆ น้อง ๆ ใครมักจะเป็นคนผิด ?

ในการทะเลาะเบาะแว้งกันนั้น เคยถึงขั้นรุนแรงขนาดตบตีทำร้ายร่างกายกันไหม?

Subject โมโหร้ายไหม ?

ท่านทำอะไร เมื่อ Subject ทะเลาะกับพี่ ๆ น้อง ๆ ?

๔๑. ท่านเคยสนับสนุนให้ Subject ไปเล่นกับเพื่อนฝูงใหม่ ?

หรือท่านพอใจให้เขาเล่นคนเดียวโดยลำพัง ?

เพราะเหตุไร ?

ถ้าหากเพื่อน ๆ ของ Subject มาเล่นกับ Subject ที่บ้าน ท่านชอบไหม ?

เหตุใดจึงชอบ (หรือไม่ชอบ)

๔๒. ถ้า Subject ถูกเพื่อนฝูงรังแกเอา ท่านสนับสนุนให้สู้ไหม ?

เหตุใดจึงสนับสนุน (หรือไม่สนับสนุน)

๔๓. Subject เข้ากับเพื่อน ๆ ได้ดีไหม ?

เคยทะเลาะเบาะแว้งกับเพื่อนถึงขั้นชกต่อยกันไหม ?

ถ้าเคย บ่อยไหม ?

และใครเป็นคนก่อเรื่อง ?

ท่านทำอะไร เมื่อ Subject ทะเลาะกับเพื่อน ๆ ?

๔๔. Subject ชอบเล่นกับเพื่อนผู้หญิงหรือผู้ชาย ?

ท่านรู้สึกอย่างไรที่ Subject ชอบเช่นนั้น ?

๔๕. Subject เคยเล่นรถบังคับวิทยุกับเพื่อน ๆ ไหม ?

ถ้าเคย Subject มักจะแสดงเป็นตัวละครอะไร ?

Subject เคยเล่นหุ่นขี้ผึ้งกับเพื่อน ๆ ไหม ?

ถ้าเคย Subject มักจะมีหน้าที่ทำอะไร ?

๔๖. Subject เคยทำอย่างนี้บ้างไหม ?

ร้องไห้ กรีดร้อง

ใช้คำหยาบ เช่น แข่ง คำ

ล้อเลียนผู้ใหญ่

ดูถูกผู้ใหญ่

ล้อเลียนเพื่อน ๆ

ทุบตี ชกต่อยเพื่อน ๆ

ดูถูกเพื่อน ๆ

เกรง รังแกเด็กเล็กกว่า

อะไรอีกบ้างที่ Subject เคยทำ

อาการต่าง ๆ ที่ Subject เคยทำดั่งว่ามานั้น ท่านไม่ชอบอะไรมากที่สุด

เพราะเหตุใดจึงไม่ชอบก็ริยาเช่นนั้นมากที่สุด ?

ท่านแก้ไขอย่างไรบ้าง ?

ท่านคิดว่า เด็กได้ตัวอย่างการแสดงอย่างนั้นมาจากไหน ?

๔๗. Subject เคยแสดงกิริยาล้วงเกินบุคคลเหล่านั้นบ้างไหม ? ถ้าเคยแสดงอย่างไร?

เคย

อาการแสดงออก

พ่อแม่

ญาติผู้ใหญ่

พี่ ๆ

เพื่อนเล่น

คนแปลกหน้า

ท่านคิดว่า การแสดงลวงเกินต่อใคร เลวที่สุด

เหตุใดจึงคิดเช่นนั้น ?

๔๘. Subject เคยขวางป่า ทำลายข้าวของเครื่องใช้บ้างไหม ?

เคยทำอะไรเสียหายบ้าง (ที่สำคัญ) ?

ท่านทำอย่างไร เมื่อ Subject ทำของเสียหาย ?

ถ้า Subject ทำข้าวของเสียหายโดยไม่ได้เจตนา ท่านทำอย่างไร ?

๔๙. Subject เคยทารุณ รังแกสัตว์บ้างไหม ?

ถ้าเคย ลองยกตัวอย่าง ทำอย่างไรบ้าง ?

ท่านรู้สึกอย่างไร ?

และแก้ไขอย่างไรหรือเปล่า ?

๕๐. Subject เคยว่าคนอื่นลับหลังบ้างไหม ?

บ่อยไหม ?

ท่านทำอย่างไร ?

๕๑. ทุกวันนี้เมื่อ Subject โกรธมาก ๆ Subject ทำอย่างไร ?

เข้าทำร้ายทุบตี เตะ ต่อย

ลงมือ ลงเท้า

ร้องไห้คั่ง ๆ กรีดร้อง

ขวางป่าข้าวของ ทำลายของ

พาลกบั่น้อง ๆ หรือคนเล็กกว่า

พาลกับสัตว์เลี้ยง

แข่งท่า

นั่งเงียบเฉย แต่ไม่ยอมฟังคำท่าน

อื่น ๆ อะไร

๕๒. เมื่อ Subject ทำผิด Subject ทำอย่างไร ?

เข้ามาสารภาพผิดเองโดยไม่ต้องถาม

ท่านทำอย่างไรในกรณีนี้ ?

ยอมรับผิดต่อเมื่อท่านถาม

ท่านทำอย่างไรในกรณีนี้ ?

ไม่ยอมรับผิดแม้ท่านจะถาม ?

ท่านทำอย่างไรในกรณีนี้ ?

๕๓. เด็กบางคนเมื่ออยากได้อะไรก็พยายามชวนชวายหาเอง ทำเอง

เด็กบางคนก็เรียกร้อง หรือคอยให้คนอื่นทำให้ ทำให้

Subject ละ เป็นแบบไหน ? พยายามทำเอง หรือคอยให้คนอื่นทำให้ ?

ท่านชอบเด็กแบบไหนมากกว่ากัน ?

เหตุใดจึงชอบเช่นนั้น ?

๕๔. นิสัยใจคอของสามีท่านเป็นอย่างไรบ้าง ? (ดู โมโหร้าย ใจดี ฯลฯ)

ท่านละ คิดว่านิสัยใจคอของท่านเองเป็นอย่างไร ?

๕๕. ขอให้ท่านระลึกย้อนหลังไปถึงตอนที่ Subject ยังเป็นเด็กเล็ก ๆ อยู่
(๑-๓ ขวบ)

Subject เคยทำอย่างนี้บ้างไหม ?

ลงมือ ลงเท้า

ร้องไห้ กรีดร้อง

กั๊กกั๊กนมแม่

ไม่ยอมกินนม กินข้าว เมื่อโกรธ

มีสิ่งของใกล้มือก็หยิบทิ้ง ขว้างปา เสียหายหมด

เตะตีแม่ หรือคนอื่น ๆ

ทาร้ายตัวเอง เช่น หยิก ทังผม เป็นต้น

นอกจากนี้ทำอะไรอื่นอีกบ้าง ?

การกระทำของ Subject ดังว่ามานั้น ท่านไม่ชอบอะไรมากที่สุด?

เพราะเหตุใดจึงไม่ชอบการกระทำนั้นมากที่สุด?

ท่านแก้ไขอย่างไร?

๕๖. ระยะ ๑๕ วันที่แล้ว Subject ทำอะไรให้ท่านรำคาญใจ หรือไม่ชอบมากที่สุด?

ท่านทำอย่างไร?

๕๗. ระยะ ๑๕ วันที่แล้ว Subject ทำอะไรให้ท่านพอใจมากที่สุด?

ท่านทำอย่างไร?

General Techniques of Training

ในการอบรมสั่งสอนลูกนั้น แม้แต่ละคนก็มีวิธีการต่าง ๆ กัน
อยากทราบวิธีการที่ท่านใช้อบรมลูกของท่านโดยทั่ว ๆ ไป

๕๘. เมื่อลูกของท่านทำอะไรที่เป็นพิเศษ ท่านทำอย่างไร?

ให้รางวัล?

ถ้าให้ ให้อะไร?

ชมเชย?

ถ้าชมเชย ชมเชยอย่างไรบ้าง?

ทั้งให้รางวัลและชมเชยในเวลาเดียวกัน?

บางทีก็ให้รางวัล บางทีก็ชมเชย?

ไม่ทำอะไรทั้งนั้น?

๕๙. เมื่อลูกของท่านแสดงกิริยาไม่เหมาะสม หรือไม่เชื่อฟังคำ หรือทำอะไรผิด

ท่านทำอย่างไร?

ไม่ทำอะไรเลยเฉย ๆ?

ว่ากล่าวตักเตือนสั่งสอน?

ลงโทษ?

ลงโทษอย่างไร ?

ลงโทษอย่างไร จึงจะเป็นการลงโทษที่รุนแรงที่สุด ?

ท่านเคยลงโทษลูก ๆ อย่างนั้นหรือไม่ ?

ท่านลงโทษลูก ๆ บ่อยไหม ?

ท่านเคยขอให้สามีของท่านลงโทษลูก ๆ บ้างไหม ?

ถ้าเคย เกี่ยวกับเรื่องอะไร ?

และสามีของท่านทำอย่างไร ?

๖๐. ในการอบรมสั่งสอนลูกนั้น ท่านคิดว่า วิธีการเหล่านี้อย่างไรให้ผลดีที่สุด
อย่างไรหนึ่งรองลงมา และอย่างไรให้ผลน้อยที่สุด (เขียนเลขกำกับ ๑ ดีที่สุด
๒ รองลงมา ๓ รองจาก ๒.....๑๑ ให้ผลน้อยที่สุด)

การใช้รางวัลเป็นสิ่งของ

การชมเชย

การหลอกล่อ

การสั่งสอนตักเตือนโดยดี

การลงโทษด้วยการเขี่ยนตี

การตุด่า

การพร่ำบ่น

การว่ากล่าวกระทบกระเทียบ

การชู้ด้วยวิธีต่าง ๆ

การทำเป็นไม่สนใจ

การส่งลูกไปอยู่กับญาติชั่วขณะ

ถ้าท่านไม่ใช้วิธีดังกล่าวนี้เลย ท่านใช้วิธีใด และได้ผลอย่างไรบ้าง ?

๖๑. ท่านเคยยกตัวเองเป็นตัวอย่าง เพื่ออบรมสั่งสอนลูกให้ทำตามบ้างไหม ?

มีใครอื่นอีกบ้างที่ท่านยกเป็นตัวอย่าง เพื่อไม่ให้เด็กทำตาม ?

๖๒. ทุกวันนี้ท่านยังเขียนดี Subject บ่อยไหม ?

โดยมากมักเป็นเรื่องอะไร ?

สามีของท่านเขียน Subject บ้างไหม ?

บ่อยไหม ?

เรื่องอะไร ?

ท่านและ/หรือ สามีของท่านใช้อะไรเขียนดีลูก ?

๖๓. เมื่อ Subject ยังเล็กอยู่ (๑-๓ ขวบ) ท่านดีบ่อยไหม ?

ดีเรื่องอะไร ?

ใช้อะไรดี ?

๖๔. ทุกวันนี้ เมื่อ Subject ถูกดี Subject ทำอย่างไรบ้าง ?

๖๕. ท่านคิดว่า การเขียนดี มีความจำเป็นในการอบรมเด็กหรือไม่ ?

เพราะเหตุไร ?

๖๖. ท่านเคยขู่ว่าจะลงโทษลูก แล้วไม่ทำจริง เช่นนี้มีบ้างไหม ?

บ่อยไหม ?

เพราะเหตุใดจึงไม่ทำโทษจริงดังขู่ไว้ ?

๖๗. เมื่อ Subject ยังเล็กอยู่ ท่านเคยขู่อย่างไรบ้าง ?

เด็กกลัวอะไรที่สุด ?

ทุกวันนี้ยังขู่อย่างนั้นหรือเปล่า ?

๖๘. ท่านเคยทำอย่างนี้บ้างไหม เช่น ท่านรู้ว่า Subject ชอบอะไรมากที่สุด อยากรู้ได้

อะไรมากที่สุด ท่านบอกว่าจะงดไม่ให้สิ่งนั้น ถ้า Subject คือ ไม่ทำตามที

ท่านบอก ?

ถ้าเคย ได้ผลอย่างไร ?

๖๙. บางคนคิดว่า เมื่อเด็กทำดี ประพฤติดี เชื่อฟังดี ฯลฯ ไม่ควรให้รางวัลชมเชย

เพราะเด็กจะเคยตัว ต่อไปก็จะทำเพื่อหวังรางวัล หรือคำชมเชย

ท่านเห็นค้วยไหม ?

เหตุใดจึงเห็นค้วย (หรือไม่เห็นค้วย)

Sex Behavior and Sex Education

๗๐. ถ้าหาก Subject ไม่ใส่เสื้อไม่นุ่งผ้าออกไปวิ่งเล่นนอกบ้าน ท่านรู้สึกอย่างไร?
 สมมติ Subject เป็นเด็กหญิง (หรือชายแล้วแต่กรณี) ออกไปวิ่งเล่น
 นอกบ้านโดยไม่สวมเสื้อไม่นุ่งผ้า ท่านรู้สึกอย่างไร ?
 ท่านสอน Subject ตั้งแต่ Subject อายุเท่าไรว่าจะต้องสวมเสื้อนุ่งผ้า
 เป็นประจำ? เหตุใดจึงเลือกสอนตอนนั้น ?
๗๑. Subject เคยเล่นกับเพื่อน (ต่างเพศ หญิง หรือชาย แล้วแต่กรณี) โดย
 สมมติเป็นสามมีภรรยากันไหม ?
 ถ้าเคย ท่านมีความรู้สึกอย่างไรเกี่ยวกับการเล่นสมมติเช่นนั้น ?
 และท่านทำอย่างไร ?
๗๒. Subject เคยพูดจาซุบซิบ หัวเราะก๊ากกับเพื่อนๆ และพอผู้ใหญ่มองมาก็กทำ
 เป็นไม่รู้ไม่ชี้ เช่นนี้ มีบ้างไหม ?
 ถ้าเคยมี ท่านคิดว่าเขาคุยกันเรื่องอะไร ?
 มีคุยกันเรื่องเพศบ้างไหม ?
 ท่านทำอย่างไร ถ้าเขาคุยกันเรื่องเพศ ?
๗๓. Subject เคยแอบเล่นกับเพื่อนในที่ลับๆบ้างไหม ?
 ถ้าเคย ลองยกตัวอย่างที่ท่านเคยเห็นมา ?
 ท่านทำอย่างไร ?
๗๔. บางคนก็คิดว่าเป็นของธรรมดาที่เด็กชายและเด็กหญิงตัวเล็ก ๆ นอนมุ้งเดียวกัน
 พอโตขึ้นจึงให้แยกกันนอน แต่บางคนก็คิดว่าควรแยกกันนอนเสียแต่ตัวเล็ก ๆ
 ท่านมีความเห็นอย่างไรในเรื่องนี้ ?
 เมื่อเล็ก ๆ Subject นอนกับใคร ?

ทุกวันนี้ Subject นอนกับใคร ?

เด็กอายุเท่าไร จึงควรจะนอนแยกกับคนอื่น ๆ ?

เหตุใดจึงควรแยกตอนนั้น ?

๗๕. เมื่อ Subject ยังเล็กอยู่ เคยเล่นอวัยวะสืบพันธุ์ของตัวเองบ้างไหม ?

ถ้าเคย ท่านทำอย่างไร ?

เหตุใดจึงทำเช่นนั้น ?

๗๖. เด็กๆ ย่อมอยากรู้อยากเห็นเป็นธรรมชาติ

Subject เคยมอง หรือแอบมองเวลาเพื่อน หรือ พี่ ๆ น้อง ๆ อาบน้ำ หรือ
เข้าส้วมบ้างไหม ?

ถ้าเคย ท่านรู้สึกอย่างไร ?

ท่านทำอย่างไร ?

๗๗. Subject เคยถามท่านใหม่ว่า น้องมาจากไหน ?

ถ้าเคย ท่านตอบว่าอย่างไร ?

หมายเหตุ ในข้อนี้ ๑. ถ้า Subject ไม่มีน้อง เปลี่ยนคำถามเป็น

“Subject เคยถามใหม่ว่า ตัวเขาเอง หรือเด็กคนอื่น ๆ มาจากไหน ?”

๒. ถ้าแม่ตอบคำถามลูกไม่ตรงความจริง probe ต่อไป

ด้วยว่า ทำไมไม่ให้ความจริงแก่เด็ก

๗๘. เด็กหญิงและเด็กชายวัย Subject เล่นด้วยกัน ท่านห้ามไหม ?

เหตุใดจึงห้าม (หรือไม่ห้าม)

ถ้าไม่ห้าม จะห้ามเมื่อเด็กอายุเท่าไร ?

ทำไมจึงต้องห้ามตอนนั้น ?

๗๙. ธรรมชาติเด็กย่อมอยากรู้อะไรต่าง ๆ เรื่องเพศ เด็กก็อยากรู้เช่นกัน ถ้าถามแล้ว

ท่านไม่บอก เด็กก็ต้องพยายามหาความรู้ทางอื่น เช่น จากเพื่อน หรือพยายาม
รู้ด้วยตนเอง

ท่านคิดว่า ท่านควรสอนให้เด็กมีความรู้เรื่องเพศพอสมควร หรือ
ควรให้เด็กเรียนรู้เรื่องนี้จากคนอื่น
ถ้าควรให้เรียนรู้จากคนอื่น จากใคร?

เพราะเหตุไร ?

๘๐. เด็กวัย Subject สมควรรู้เรื่องการมีลูก (สืบพันธุ์) บ้างไหม ?

ถ้าควร ควรรู้มากน้อยเพียงไร ?

ถ้าไม่ควร เพราะเหตุใด ?

และควรสอนเมื่อไร ?

ท่านคิดว่า Subject มีความรู้บ้างไหมว่า น่องเกิดได้อย่างไร ?

ถ้ารู้ รู้มาจากไหน ?

หมายเหตุ ดูวิธีการข้อ ๗๕

๘๑. Subject เคยสงสัยบ้างไหมว่า ทำไมเขาจึงมีอะไรไม่เหมือนเด็กหญิง
หญิง (หรือชาย แล้วแต่กรณี) ?

ท่านตอบว่าอย่างไร ?

๘๒. บางคนคิดว่า ควร สอน ให้เด็ก ๆ ได้รู้ความจริงเกี่ยวกับเพศบ้างตามสมควร
อาทิ เช่น อวัยวะที่ผิดกันของเด็กหญิง และ เด็กชาย ความเปลี่ยนแปลง
บางประการทางร่างกาย และธรรมชาติในการมีลูก (สืบพันธุ์) อย่างง่าย ๆ
เป็นต้น ทั้งนี้เพราะถ้าเด็กรู้เรื่องนี้บ้างแล้ว เด็กก็จะไม่พยายามหาความรู้จาก
ผู้อื่น หรือด้วยตนเอง อันอาจนำมาซึ่งความประพฤติที่ไม่ควร

ท่านเห็นด้วยไหม ?

เหตุใดจึงเห็นด้วย (หรือไม่เห็นด้วย) ?

ถ้าท่านคิดว่าควรให้ความจริงในเรื่องเพศดังกล่าวมานั้นบ้าง ท่านจะมี
วิธีสอนอย่างไร ?

๓. ท่านคิดว่าควรให้เด็กหญิงรู้เรื่องการมีประจำเดือน ก่อนที่เด็กจะมีประจำเดือนหรือไม่ ?

เพราะเหตุไรจึงคิดเช่นนั้น ?

ท่านสอนลูกหญิงเรื่องการมีประจำเดือนเมื่อลูกอายุเท่าไร ?

ทำไมจึงเลือกสอนตอนนั้น ?

ท่านสอนว่าอย่างไร ?

ผู้สัมภาษณ์.....วันที่.....เดือน.....พ.ศ.....ตั้งต้นเวลา.....น.
 ถึง.....น. ผู้ให้สัมภาษณ์.....อายุ.....ปี ผู้ปกครองของ.....
 เด็กประเภท ก. หรือ อ. ที่อยู่..... (แก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ. ๒๕๐๖)

แบบสัมภาษณ์พ่อ-แม่ (ทัศนคติ)

ก. พันความรู้ของคนในครอบครัว

	จำนวนปีที่เรียนในโรงเรียน	เรียนจบชั้น
บิดา
มารดา
บุตรคนที่ ๑ อายุ
บุตรคนที่ ๒ อายุ
บุตรคนที่ ๓ อายุ
บุตรคนที่ ๔ อายุ
บุตรคนที่ ๕ อายุ
บุตรคนที่ ๖ อายุ
บุตรคนที่ ๗ อายุ
บุตรคนที่ ๘ อายุ

ข. ทัศนคติต่อการศึกษา

๑. ถ้าไม่มีการบังคับให้เรียน ท่านจะส่งเด็กของท่านไปที่โรงเรียนหรือไม่?
 ทำไม? (ท่านคิดอย่างไร จึงทำอย่างนั้น?)
๒. ท่านอยากให้โรงเรียนสอนอะไรให้แก่เด็กของท่านบ้าง?
 ทำไม?

ท่านคิดว่า ถ้าโรงเรียน สอนเด็กของท่าน ให้รู้หนังสือ กับสอนให้เด็ก ประพฤติดี ไหนจะสำคัญกว่ากัน ?

ท่านทราบไหมว่า โรงเรียนสอนอะไรให้เด็กบ้าง ?

๓. ตั้งแต่เด็กของท่านไปเข้าโรงเรียนแล้ว ท่านคิดว่าเด็กดีขึ้นหรือเลวลงกว่าแต่ก่อนไหม ?

ดีขึ้นหรือเลวลงอย่างไร ?

ถ้าตอบว่าดีขึ้นแต่เพียงในเรื่อง "รู้หนังสือ" ให้ซักถามถึงความประพฤติ ความคิดอ่าน ฯลฯ ของเด็กว่าเป็นอย่างไรบ้าง ?

โรงเรียนให้การศึกษแก่เด็กของท่านเพียงพอ ที่จะให้เขาเป็นคนดีในท้องถิ่นหรือไม่ ?

ทำไม ?

๔. ถ้าลูกของท่านเรียนจบชั้นประถมปีที่ ๔ แล้ว ท่านจะให้เข้าเรียนต่ออีกไหม ?

ถ้าตอบว่าไม่มีเงิน ให้ซักว่าถ้ามีเงินจะให้เรียนไหม ?

ถ้าให้เรียน จะให้ไปเรียนที่ไหนและเรียนอะไร ? ทำไม ?

ถ้าไม่ให้เรียน ทำไม ?

๕. ท่านเคยคิดบ้างไหมว่าอยากให้ลูกคนไหนทำอะไร เวลาโตเป็นผู้ใหญ่ ?

ถ้าคิด คิดไว้ว่าอย่างไร ?

๖. ลูกผู้ชายกับลูกผู้หญิงควรจะเรียนสูงเท่ากันไหม ?

ทำไม ?

ถ้าตอบว่าเท่ากัน ถามว่าแล้วควรจะเรียนวิชาอย่างเดียวกันไหม ?

ทำไม ?

๗. ท่านเคยช่วยเหลือโรงเรียนอย่างไรบ้างหรือเปล่า ?

ช่วยอย่างไร ?

ทำไมจึงช่วย ?

ถ้าตอบว่าเพราะคนอื่นบอกให้ช่วย ถามว่าบ่อยไหม ? รู้สึกอย่างไร ?

๘. ท่านพอใจกับตัวโรงเรียนแล้วหรือยัง?

ถ้ายัง ทำไม? ควรจะเป็นอย่างไร?

ท่านพอใจกับโต๊ะเรียน ม้านั่งและเครื่องมือเครื่องใช้ของโรงเรียนแล้วหรือยัง?

ถ้ายัง ทำไม? ควรจะเป็นอย่างไร?

ท่านพอใจกับครูในโรงเรียนนี้แล้วหรือยัง?

ถ้ายัง ทำไม? ควรจะเป็นอย่างไร?

๙. การเรียนหนังสือในโรงเรียน ในสมัยก่อนกับในทุกวันนี้แตกต่างกันหรือไม่?

ท่านเห็นว่าสมัยไหนดีกว่ากัน?

ก. ทศนคติต่อโรงเรียนในขณะนี้

๑๐. ในวันแรกที่ลูกของท่านไปโรงเรียน เขามีความรู้สึกหรือแสดงอาการอย่างไรบ้าง?

เมื่อเด็กมีความรู้สึกหรือแสดงอาการเหล่านั้น ท่านทำอะไรกับเขาบ้าง?

๑๑. ในวันแรกที่เด็กไปโรงเรียน มีใครไปด้วยบ้าง?

ทำไม?

๑๒. ท่านรู้สึกว่าลูกของท่านเรียนได้ดีไหม?

ท่านคิดว่าที่ลูกของท่านเรียนได้ดี (หรือไม่ดี) นั้น เพราะเหตุใด?

๑๓. ปีนี้ ท่านคิดว่าเด็กของท่านจะได้เลื่อนชั้นหรือไม่?

ทำไม?

ถ้าลูกของท่านได้เลื่อนชั้น (หรือไม่ได้เลื่อนชั้น) ท่านจะทำอย่างไรบ้าง?

๑๔. เวลาเด็กจะไปโรงเรียนตอนเช้า ท่านต้องเตือนต้องบอกกันไหม?

ท่านรู้สึกว่าเด็กชอบไปโรงเรียนไหม?

๑๕. เด็กของท่านมีความรู้สึกที่โรงเรียนเป็นอย่างไร?

เคยมีเรื่องกับเพื่อนที่โรงเรียนบ้างไหม?

เรื่องอะไร?

ทำไมจึงทราบ?

ครูทำอย่างไร?

ท่านรู้สึกหรือทำอย่างไร?

มีเพื่อนนักเรียนมาหาลูกบ้างไหม? บ่อยไหม? ก็คน?

๑๖. เด็กชอบครูไหม?

เด็กเคยมาเล่าให้ฟังเกี่ยวกับครูบ้างไหม?

เล่าว่าอย่างไร?

๑๗. ครูให้การบ้านมาทำบ้างไหม?

บ่อยไหม?

เด็กทำหรือเปล่า?

ต้องเตือนไหม?

มีใครช่วยหรือเปล่า?

ถ้ามี ใครช่วย?

๑๘. เด็กมีหนังสือเรียนกี่เล่ม?

ครบตามที่ครูกำหนดหรือเปล่า?

เอาหนังสือเรียนมาจากไหน?

ถ้าซื้อ ซื้อที่ไหน?

รู้สึกว่าจะแพงไหม?

๑๙. ของอื่นนอกจากหนังสือล่ะ เด็กต้องใช้อะไรบ้าง?

เด็กมีไหม?

เอามาจากไหน? ซื้อมาจากไหน? แพงไหม?

๒๐. เด็กรักษาหนังสือ สมุด และเครื่องเขียนต่างๆ ดีไหม?

เด็กเอาหนังสือ สมุด ฯลฯ ไปโรงเรียนทุกวันหรือเปล่า?

๒๑. เด็กเคยหยุดเรียนบ้างไหม?

ทำไมหยุด?

เคยหยุดเพราะไม่ยอมไปบ้างไหม?

ถ้ามี ท่านทำอย่างไร?

๒๒. เวลาหยุดพักกลางวันเด็กรับประทานอาหารกลางวันหรือเปล่า?
 รับประทานที่ไหน?
 (ถ้ารับประทานที่โรงเรียน) เอาอาหารไปรับประทานหรือซื้อ?
 (ถ้าซื้อ) เด็กได้สตางค์ไปโรงเรียนวันละเท่าไร?
 นอกจากที่ให้ไปโรงเรียนนี้แล้ว ท่านให้สตางค์แก่เด็กอีกบ้างไหม?
 ให้ทำไม? บ่อยแค่ไหน? ให้เท่าไร?
 เมื่อกลับจากโรงเรียนแล้วเด็กซื้อขนมรับประทานบ้างไหม?
๒๓. ท่านเคยไปหาครูที่โรงเรียนบ้างไหม?
 ถ้าเคย ไปหาเรื่องอะไร?
๒๔. ท่านเคยคิดอยากย้ายลูกไปเรียนที่โรงเรียนอื่นบ้างไหม?
 เพราะเหตุใด?
๒๕. เด็กของท่านเคยถูกรุทำโทษบ้างไหม?
 ถ้าเคย ถูกรุทำโทษเรื่องอะไร?
 ท่านรู้สึกอย่างไร?
๒๖. เด็กเคยมาเล่าว่าครูให้รางวัล (หรือชมเชย) เขาบ้างไหม?
 ท่านรู้สึกต่อเรื่องที่เด็กเล่าอย่างไรบ้าง?
๒๗. ถ้าท่านรู้สึกว่าเด็กของท่านเรียนดี (หรือเรียนไม่ดี)
 ท่านทำอย่างไรบ้าง?
-

แบบสอบถามครู

(แก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ. ๒๕๐๖)

ชื่อเด็ก.....ชั้น.....เกิดวันที่.....เดือน.....พ.ศ.....

หมู่ที่.....

อายุในวันแรกที่เข้าเรียน.....ปี.....เดือน

มาก่อนเกณฑ์เป็นเวลา.....เดือน หรือปี

ด้วยเหตุที่คุณครูประจำชั้นอยู่ใกล้ชิดกับเด็ก ทราบเรื่องต่างๆ เกี่ยวกับตัวเด็กมากกว่าบุคคลภายนอก เราจึงต้องขอร้องให้คุณครูช่วยตอบคำถาม และกรอกข้อความต่างๆ เกี่ยวกับตัวเด็กแต่ละคนโดยเปรียบเทียบกับเด็กในชั้นเดียวกัน

ในการตอบคำถามนั้น อาจตอบวันละชุดหรือสองชุด ไม่จำเป็นต้องทำให้เสร็จหมดในวันเดียว

ก่อนจะตอบ ขอให้คุณครูอ่านคำถามแต่ละข้อให้เข้าใจเสียก่อน เสร็จแล้วจึงตอบโดยทำรอยตีนกา (x) ลงหลังคำตอบที่คุณครูเห็นว่าตรงกับความเป็นจริงมากที่สุด และขอให้คุณครูพยายามตอบทุกข้อเว้นแต่ข้อที่สงสัยตอบไม่ได้จริงๆ

นอกจากนี้ขอให้คุณครูช่วยให้ความเห็นเพิ่มเติมประกอบคำตอบบางข้อด้วย

๑. ท่านให้การบ้านนักเรียนทำบ่อยครั้งแค่ไหน ?

ก. ทุกวัน

ข. แทบทุกวัน

ค. มักไม่ค่อยจะให้ทำ

ความเห็นเพิ่มเติม

๒. การบ้านที่เด็กทำมาส่งมีความประณีตอยู่ในระดับไหน ?

- ก. ดี
- ข. ปานกลาง
- ค. เลว

ความเห็นเพิ่มเติม

๓. การบ้านที่เด็กทำมาส่งมีความถูกต้องอยู่ในระดับไหน ?

- ก. ถูกต้องเป็นส่วนมาก
- ข. ถูกต้องในระดับปานกลาง
- ค. ถูกต้องเป็นส่วนน้อย

ความเห็นเพิ่มเติม

๔. พ่อแม่มาพูดเรื่องเด็กกับครูบ่อยครั้งแค่ไหน ?

- ก. บ่อยครั้ง
- ข. นาน ๆ ครั้ง
- ค. ไม่เคยมาเลย

ความเห็นเพิ่มเติม

๕. พ่อแม่สนใจกับการศึกษาของเด็กเพียงใด ?

- ก. มาก
- ข. ปานกลาง
- ค. น้อย
- ง. ไม่ทราบ

ความสนใจของพ่อกับความสนใจของแม่แตกต่างกันหรือไม่?

๖. เด็กมีส่วนไหนของร่างกายพิการหรือผิดปกติบ้างหรือเปล่า ?

- ก. มี
- ข. ไม่มี
- ค. ไม่ทราบ

ถ้ามี ส่วนไหนของร่างกายพิการหรือผิดปกติ?

๗. เด็กขาดเรียนบ่อยครั้งเพียงไร?

- ก. ไม่ค่อยขาดเรียน
- ข. ขาดบ้างบางครั้ง
- ค. ขาดบ่อย

สาเหตุที่เด็กขาดเรียนส่วนมาก คือ

๘. สถิติปัญญาของเด็กอยู่ในระดับใด เมื่อเทียบกับเด็กอื่น ๆ ในชั้นเดียวกัน?

- ก. สูง
- ข. สูงกว่าปานกลาง
- ค. ปานกลาง
- ง. ต่ำกว่าปานกลาง
- จ. ต่ำ

เหตุผลประกอบการตัดสินใจ (ถ้ามี)

๙. เด็กมีความสามารถในการอ่านอยู่ในระดับใด เมื่อเปรียบเทียบกับเด็กในชั้น
ด้วยกันทั้งหมด?

- ก. สูง
- ข. ก่อนข้างสูง
- ค. ปานกลาง
- ง. ก่อนข้างต่ำ
- จ. ต่ำ

ความเห็นเพิ่มเติม

๑๐. เด็กมีความสามารถในการเขียนอยู่ในระดับใด เมื่อเปรียบเทียบกับเด็กในชั้น
เดียวกัน?

- ก. สูง

- ข. ก่อนข้างสูง
- ค. ปานกลาง
- ง. ก่อนข้างต่ำ
- จ. ต่ำ

ความเห็นเพิ่มเติม

๑๑. เมื่อเปรียบเทียบกับเด็กในชั้นเดียวกัน เด็กเรียนเลขคณิตได้ดีเพียงไร?

- ก. สูง
- ข. ก่อนข้างสูง
- ค. ปานกลาง
- ง. ก่อนข้างต่ำ
- จ. ต่ำ

ความเห็นเพิ่มเติม

๑๒. เด็กมีความสามารถพิเศษอะไรบ้างไหม?

- ก. มี
- ข. ไม่มี

ถ้ามี มีความสามารถพิเศษอะไร?

๑๓. ท่านคิดว่าป็นเด็กจะได้เลื่อนชั้นไหม?

- ก. ได้เลื่อนแน่
- ข. อาจจะได้เลื่อน
- ค. อาจไม่ได้เลื่อน
- ง. ไม่ได้เลื่อนแน่
- จ. ไม่ทราบ

ถ้าเด็กจะไม่ได้เลื่อน โปรดให้เหตุผลประกอบ

๑๔. เด็กนำเครื่องเขียนแบบเรียนมาครบหรือเปล่า ?

- ก. ครบเสมอ
- ข. ส่วนมากนำมาครบ
- ค. ไม่ค่อยจะครบ

หากเด็กนำเครื่องเขียนแบบเรียนมาไม่ครบ โปรดบอกสาเหตุประกอบด้วย.....

๑๕. เมื่อครูเริ่มสอน เด็กเอาใจใส่กับบทเรียนโดย

- ก. ทั้งหมด
- ข. ครูต้องเตือนบ้าง
- ค. ครูต้องคอยจ้ำจี้จ้ออย่างมาก

ความเห็นเพิ่มเติม

๑๖. ขณะที่ครูสอน เด็กใส่ใจในคำสอนเพียงไร ?

- ก. มาก
- ข. ก่อนข้างมาก
- ค. ปานกลาง
- ง. ก่อนข้างน้อย
- จ. น้อย

๑๗. เด็กบางคนมีสมาธิสนใจกับบทเรียนได้เป็นเวลานาน แต่บางคนไม่มีใครมีสมาธิ
นัก เด็กคนนี้มีสมาธิมากน้อยเพียงไรในเวลาเรียน ?

- ก. สูง
- ข. ก่อนข้างสูง
- ค. ปานกลาง
- ง. ก่อนข้างต่ำ
- จ. ต่ำ

ความเห็นเพิ่มเติม

๑๘. เด็กมีความขยันหมั่นเพียรในระดับไหน เมื่อเปรียบเทียบกับเด็กในชั้นเดียวกัน ?

- ก. สูง
- ข. ก่อนข้างสูง
- ค. ปานกลาง
- ง. ก่อนข้างต่ำ
- จ. ต่ำ

ความเห็นเพิ่มเติม

๑๙. เด็กมีความรวดเร็วในการทำงานเพียงใด เมื่อเปรียบเทียบกับเด็กในชั้นเดียวกัน ?

- ก. สูง
- ข. ก่อนข้างสูง
- ค. ปานกลาง
- ง. ก่อนข้างต่ำ
- จ. ต่ำ

ความเห็นเพิ่มเติม

๒๐. เด็กมีความแม่นยำในการทำงานเพียงใด เมื่อเปรียบเทียบกับเด็กในชั้นเดียวกัน ?

- ก. สูง
- ข. ก่อนข้างสูง
- ค. ปานกลาง
- ง. ก่อนข้างต่ำ
- จ. ต่ำ

ความเห็นเพิ่มเติม

๒๑. เมื่ออยู่ในชั้นเรียน เด็กมีปัญหาเรื่องความประพฤติ หรือทำให้ครูหนักใจ บ่อยไหม ?

- ก. บ่อย

ข. แทบไม่มีเลย

ค. ไม่เคยมี

ถ้าเคยมี ส่วนมากทำผิดอย่างไร?

๒๒. เพื่อนๆ ชอบเด็กคนนี้หรือเด็กคนนี้เข้ากับเพื่อนนักเรียนได้ดีเพียงไร?

ก. ดีมาก

ข. ค่อนข้างดี

ค. ปานกลาง

ง. เข้ากับใครไม่ค่อยได้

จ. เข้ากับใครไม่ได้เลย

เหตุใดจึงเป็นเช่นนั้น?

๒๓. มีอะไรที่ทำให้เด็กเรียนไม่ได้ดีบ้าง?

ก. มี

ข. ไม่มี

ค. ไม่ทราบ

ถ้ามี เด็กมีปัญหอะไร?

๒๔. พ่อแม่ของเด็กคนนี้สนใจเรื่องโรงเรียนเพียงใด?

ก. มาก

ข. ปานกลาง

ค. น้อย

ง. ไม่ทราบ

ความสนใจของพ่อกับความสนใจของแม่แตกต่างกันหรือ?

ชื่อเด็ก.....นามสกุล.....ชั้น.....อายุ.....

ชื่อผู้สัมภาษณ์.....

เวลาสัมภาษณ์..... น. ถึง..... น. วันที่.....เดือน..... พ.ศ.

(แก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ. ๒๕๐๖)

ข้อเสนอแนะก่อนทำการสัมภาษณ์เด็กเกี่ยวกับ Criterion ที่เด็กใช้ในเรื่อง School achievement และ School adjustment

๑. ระหว่างสัมภาษณ์ให้สังเกต behavior ของเด็กด้วย
๒. ถ้าต้องการ facts จากเด็ก พยายามถามจนได้สิ่งที่เราต้องการ อย่าให้เด็กหลบหนีคำถาม
๓. ถ้าต้องการให้เด็กตอบด้วย feeling และ action อย่าถามนำให้เด็กต้องตอบตามเรา
๔. การสัมภาษณ์ในระยะใดระยะหนึ่งไม่ควรเกิน ๔๕ นาที อาจให้เด็กพัก และขอให้มาใหม่ในระยะต่อไป หรือมาในวันใหม่
๕. เด็กอายุขนาดนี้ในประมปีที่ ๑ ย่อมมี concentration และ attention span ไม่มากนัก จะหนักเหนื่อยได้ง่าย ระหว่างการ สัมภาษณ์ แต่ละคนมีเทคนิค ในการที่จะทำให้เด็กสนใจตอบคำถามของเราไม่เหมือนกัน ขอให้นำสิ่งที่ตนได้ประสบทั้งที่เป็น good and bad points มาปรึกษาหารือกันภายหลังการสัมภาษณ์แต่ละครั้ง

ตอนที่ ๑ School Achievement

๑. หนูเรียนอะไรบ้างในชั้น ?
๒. หนูชอบเรียนอะไรมากที่สุด ?
ทำไมจึงชอบ ?
หรือ อะไรทำให้หนูชอบ ?
วิชาไหนหนูไม่ชอบ ?
ทำไมไม่ชอบ ?
หรือ อะไรทำให้หนูไม่ชอบ ?
๓. ในชั้น ป. ๑ นี้ หนูว่าใครเรียนเก่งที่สุด ?
นอกจากคนนั้นแล้วมีใครเรียนเก่งอีกบ้าง ?
ทำไมหนูจึงว่าเขาเรียนเก่ง ?
หรือ เขาทำอะไรบ้างจึงเรียนเก่ง ?
๔. ในชั้น ป. ๑ นี้ หนูว่าใครเรียนไม่เก่ง ?
ทำไมหนูจึงว่าเขาเรียนไม่เก่ง ?
หรือ เขาทำอะไรบ้างจึงเรียนไม่เก่ง ?
๕. หนูคิดว่าตัวตนเองเรียนเก่งหรือไม่เก่ง ?
ทำไมคิดว่าเรียนเก่งหรือไม่เก่ง ?
๖. เวลาหนูทำเลขถูกหมด หรืออ่านถูกหมด ครูพูดหรือทำอย่างไรกับหนูบ้าง ?
หนูรู้สึกอย่างไร ? (ชอบหรือไม่ชอบ, พอใจหรือไม่พอใจ)
๗. เวลาเพื่อน ๆ เขาทำเลขถูกหมด หรืออ่านถูกหมด หนูเห็นครูพูดหรือทำ
อย่างไรกับเขาบ้าง ?
๘. เวลาหนูทำเลขผิด อ่านผิด ครูพูดหรือทำอย่างไรบ้าง ?
หนูรู้สึกอย่างไร ?
๙. เวลาเพื่อนเขาทำเลขไม่ได้ หรืออ่านไม่ได้ หนูเห็นครูพูดหรือทำอย่างไรกับ
เขาบ้าง ?

๑๐. ในโรงเรียนนี้มีใครบ้างที่หนูรู้จักและรู้ว่าเขาเรียนเก่ง?
ทำไมหนูถึงรู้?
๑๑. ในโรงเรียนนี้มีใครบ้างที่หนูรู้จักและรู้ว่าเขาเรียนไม่เก่ง?
ทำไมหนูถึงรู้?
๑๒. หนูชอบคนเรียนเก่งหรือคนเรียนไม่เก่ง?
ทำไมหนูจึงชอบ?
หรือ อะไรทำให้หนูชอบ?
๑๓. หนูอยากเป็นคนเรียนเก่งหรือไม่เก่ง?
ทำไมจึงอยากเป็นคนเรียนเก่งหรือไม่เก่ง?
๑๔. คนเรียนเก่งกับคนเรียนไม่เก่ง หนูคิดว่าใครดีกว่ากัน?
(ยกตัวอย่าง ก. เรียนเก่ง ข. เรียนไม่เก่ง ใครดีกว่ากัน?)
คนเรียนเก่งเวลาอยู่ในห้องเรียน เขาทำอะไรบ้าง?
เวลาอยู่นอกห้องเรียนเขาทำอะไร?
คนเรียนไม่เก่ง เวลาอยู่ในห้องเรียนเขาทำอะไรบ้าง?
และเวลาอยู่นอกห้องเรียนเขาทำอะไรบ้าง?
๑๕. ให้เด็กเปรียบเทียบคนเรียนเก่งกับคนเรียนไม่เก่ง เพื่อดูว่าคนเรียนเก่งดีกว่า
คนเรียนไม่เก่ง (หรือคนไม่เก่งดีกว่าคนเก่ง) หรือไม่ ในหัวข้อต่าง ๆ ข้าง
ล่างนี้:—

หมายเหตุ ถ้าคนเก่งดีกว่าในเรื่องใด ให้ใส่เครื่องหมาย × ในช่องคนเก่ง
ถ้าคนไม่เก่งดีกว่าในเรื่องใด ให้ใส่เครื่องหมาย × ในช่องคน
ไม่เก่ง

ถ้าดีเท่ากัน ให้ใส่เครื่องหมาย × ทั้งในช่องคนเก่งและในช่อง
คนไม่เก่ง

ถ้าไม่ทราบ ให้บันทึกว่า “ไม่ทราบ” ลงในช่องหมายเหตุ

ข้อที่	กิจกรรม	คนเก่ง	คนไม่เก่ง	หมายเหตุ
๑	การทำเลข			
๒	การอ่านหนังสือ			
๓	การเขียนหนังสือ			
๔	การพูดกับครู			
๕	การพูดจากับเพื่อนนักเรียน			
๖	การเขียนรูปหรือวาดเขียน			
๗	การปั้น			
๘	การพับกระดาษ			
๙	การเล่นกีฬา			
๑๐	การตอบคำถามของครูในเวลาเรียน			
๑๑	การรักษาความสะอาดของเสื้อผ้าและร่างกาย			
๑๒	การทำตามคำสั่งของครู			
๑๓	การมาโรงเรียนสม่ำเสมอ			
๑๔	การมาโรงเรียนตามเวลา			
๑๕	การได้รับรางวัล (หรือคำชมเชย) จากครู			
๑๖	การถูกรุทำโทษ (ตี, ตีเตียน หรือคุ)			
๑๗	การเข้ากับเพื่อน ๆ ได้ดี			
๑๘	การทำงานของโรงเรียน (เช่นการตบแต่งห้องเรียน ทำความสะอาดโรงเรียน ฯลฯ)			
๑๙	ความแข็งแรงของร่างกาย			
๒๐	ความว่องไวในการทำสิ่งต่าง ๆ			
๒๑	ความเรียบร้อยหรือความ ประณีตงดงามของสิ่งที่ทำ			
๒๒	ความจำเกี่ยวกับเรื่องต่าง ๆ			
๒๓	ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ต่อเพื่อน ๆ (การให้ความช่วยเหลือ, การให้บับนึ่งของ ฯลฯ)			
๒๔	การเป็นตัวอย่างของเพื่อน ๆ ฯลฯ			

ตอนที่ ๒ School Adjustment

ก. ก่อนเด็กเข้าโรงเรียน

๑. ตอนที่หนูยังไม่ได้มาโรงเรียน หนูเคยได้ยินใครเล่าเรื่องโรงเรียนให้ฟังบ้างไหม? ใครเล่า?

ใครเคยพาหนูมาเที่ยวที่โรงเรียนบ้าง?

หนูรู้สึกอย่างไร? (อยากมาเรียนไหม?)

๒. ตอนที่พ่อแม่จะให้หนูมาเข้าโรงเรียน พ่อแม่บอกหนูว่าอย่างไรบ้าง?
(ถ้าเด็กตอบว่า ให้มาเข้าโรงเรียนเฉย ๆ ชักค่อไปว่า พ่อแม่บอกหรือเปล่านั้น มาเข้าโรงเรียนแล้วจะเป็นอย่างไร หรือทำไมจึงให้หนูมาเข้าโรงเรียน?)
๓. เมื่อพ่อแม่บอกแล้ว หนูรู้สึกอย่างไร?

ข. เมื่อโรงเรียนเริ่มต้น

๑. มีใครไปส่งหนูที่โรงเรียนวันแรกไหม? ถ้ามี ใคร? เขาอยู่กับหนูตลอดวันไหม? ถ้าไม่ หนูรู้สึกอย่างไรเวลาเขาทิ้งหนูไว้ที่โรงเรียน?
๒. ในวันแรกหนูเอาอะไรจากบ้านมาโรงเรียนบ้าง? (เช่น หนังสือ, สมุดแบบฝึกหัด, ดินสอ, กระดาษชานวน)
๓. หนูลองเล่าอะไรให้ฟังบ้างซิ ว่าหนูทำอะไรบ้างในวันแรกที่หนูไปโรงเรียน?

ค. ปัจจุบัน

๑. หนูมาโรงเรียนทุกวันหรือเปล่า? (ไม่เคยขาดเลย ขาดบ่อย) ขาดเพราะอะไร? อะไรที่ทำให้หนูชอบมาโรงเรียนมากที่สุด? อะไรที่ทำให้หนูไม่อยากมาโรงเรียนมากที่สุด?
๒. หนูชอบมาโรงเรียนหรือเปล่า? ชอบ, ไม่ชอบ, อะไรที่ทำให้หนูชอบไม่ชอบโรงเรียน? มีอะไรบ้างที่โรงเรียนทำให้หนูอยากมาโรงเรียนและไม่อยากมา?
๓. หนูถือหนังสือมาโรงเรียนจากบ้านอย่างไร? (ถือหนังสือมา มีกระเป๋าใส่ หรือมีถุงใส่)

๔. หนูชอบทำอะไรที่โรงเรียนบ้าง? หนูไม่ชอบทำอะไรที่โรงเรียนบ้าง?
๕. หนูมีการบ้านทำบ้างไหม? บ่อยแค่ไหน?
- หนูชอบทำการบ้านไหม?
- ทำการบ้านเสร็จทุกครั้งไหม?
- ถ้าหนูทำการบ้านไม่เสร็จ ครูทำอะไร?
๖. มีใครช่วยหนูทำการบ้านบ้างไหม? ใคร?
๗. หนูมีหนังสือเรียนครบไหม? หนูเอามาจากไหน? พ่อแม่ซื้อให้ใหม่หรือเปล่า?
- ถ้าไม่มีหนังสือ หนูทำอะไร?
๘. หนูมีสมุดทำแบบฝึกหัดและดินสอพอไหม?
๙. พ่อแม่พูดว่าอะไรบ้าง เมื่อหนูไปขอเงินมาซื้อสมุดไว้สำหรับเขียน?
๑๐. หนูเคยร้องไห้ที่โรงเรียนบ้างไหม? อะไรทำให้หนูร้อง?
๑๑. เวลาอยู่โรงเรียนหนูเคยเห็นเพื่อนร้องไห้ไหม?
- ถ้าเคยเพราะอะไร? หรือ อะไรทำให้เขาร้องไห้?
๑๒. หนูหัวเราะบ่อยไหมที่โรงเรียน?
- อะไรทำให้หนูหัวเราะ?
๑๓. หนูชอบคนที่หัวเราะยิ้มแย้มแจ่มใสหรือไม่?
- มีใครในชั้นที่ชอบหัวเราะ?
- อะไรทำให้เขาชอบหัวเราะ?
๑๔. เวลาหยุดพักกลางวันหนูรับประทานข้าวหรือเปล่า?
- ถ้ารับประทาน รับประทานที่ไหน?
- ถ้ารับประทานที่โรงเรียน เอาข้าวมาจากบ้านหรือซื้อรับประทาน?
- ถ้าซื้อ ใ้สัปดาห์กี่วันละเท่าไร?
- ใ้สัปดาห์กี่วันหรือเปล่า? พอไหม?
๑๕. ถ้ารับประทานข้าวที่โรงเรียน ให้ถามว่ารับประทานกับใครบ้าง?
- ทำไมจึงชอบรับประทานกับคนเหล่านั้น?

๑๖. เวลาหยุดพักกลางวัน หนูทำอะไรบ้าง ?

(ถ้าเด็กตอบว่ากินข้าวอย่างเดียว ชักต่อไป หลังจากรับประทานอาหารกลางวันเสร็จแล้วทำอะไร?)

เวลาอยู่ที่โรงเรียนหนูเล่นอะไรบ้าง?

เวลาหนูเล่น ชอบเล่นกับใครบ้าง? (จดชื่อเด็กที่ถูกเอ่ยชื่อ ชั้นและเพศ)

ทำไมหนูชอบเล่นกับเขา?

๑๗. เวลาหนูเล่นมีใครบ้างที่หนูไม่ชอบให้เขามาเล่นด้วย?

ทำไมหนูจึงไม่ชอบให้เขามาเล่นด้วย?

มีใครบ้างที่หนูอยากจะเล่นกับเขา แต่เขาไม่อยากจะเล่นกับหนู?

๑๘. มีคนชอบเกะกะเกรในห้องเรียนบ้างไหม?

ทำไมหนูจึงรู้ว่าเขาเกะกะ? เขาทำอะไรบ้าง?

๑๙. ในชั้นนี้มีคนเงียบๆ ไม่ค่อยพูดกับใครในชั้นบ้างไหม?

หนูชอบหรือไม่ชอบ?

ทำไมจึงชอบ? หรือไม่ชอบ?

๒๐. มีใครบ้างที่เธอเห็นว่าเป็นเด็กดี?

มีใครบ้างที่เธอเห็นว่าเป็นเด็กไม่ดี?

ทำไมเขาเป็นเด็กดี? ทำไมเขาเป็นเด็กไม่ดี?

หนูเป็นเด็กดีไหม? ทำไมจึงคิดเช่นนั้น?

๒๑. หนูเคยเห็นเพื่อนคนไหนรังแกใครบ้าง?

หนูชอบหรือไม่ชอบที่เขาทำอย่างนั้นไหม?

เพราะอะไร?

หนูทำอะไรเมื่อเห็นเพื่อนถูกรังแก?

เวลาหนูถูกรังแก หนูทำอะไร?

๒๒. เวลาอยู่ที่โรงเรียนหนูทำอะไรๆ ได้ตามที่อยากทำไหม?

ถ้าไม่ได้ ทำไมจึงทำไม่ได้?

ใครไม่ให้ทำ?

ทำไมจึงไม่ให้ทำ ?

หนูรู้สึกอย่างไร ?

เพื่อนๆ ของหนูล่ะทำได้ไหม ?

ถ้าได้ ทำไมจึงได้ ?

๒๓. เวลาหนูกลับบ้าน หนูเดินกลับบ้านกับใครบ้าง ?

หนูชอบเดินกลับบ้านกับเขาไหม ?

เพราะอะไร ?

ถ้าเด็กตอบว่ากลับบ้านคนเดียว ให้ถามว่า ทำไมกลับบ้านคนเดียว ?

๒๔. เวลาอยู่บ้าน หนูเคยออกไปหาเพื่อนคนไหนบ้าง ?

มีเพื่อนคนไหนบ้างที่เคยมาหาหนูที่บ้าน ?

เขามาบ่อยไหม ? หนูพบเพื่อนคนที่โรงเรียนบ่อยไหม ?

๒๕. หนูทำอะไรบ้างเวลาอยู่ที่บ้าน ?

อยู่บ้านกับอยู่ที่โรงเรียน อย่างไหนสนุกกว่ากัน ?

ทำไมหนูจึงว่าสนุกกว่า ?

๒๖. หนูคิดว่าหนูจะได้เลื่อนชั้นตอนสิ้นปีไหม ? ทำไม ?

๒๗. เด็กบางคนเมื่อโตขึ้นอยากเป็น หมอ ฯลฯ หนูอยากเป็นอะไร

หนูอยากเหมือนใคร ?

หนูอยากเป็นอะไร ?

หนูไม่อยากเป็นอะไร ?

ความสัมพันธ์ระหว่างเด็กกับครู

๒๘. ใครเป็นคนโปรดของครู ? หรือใครเป็นคนที่ครูชอบ ?

เพราะเหตุใด ?

๒๙. ใครไม่เป็นคนโปรดของครู ? หรือใครเป็นคนที่ครูไม่ชอบ ?

เพราะเหตุใด ?

๓๐. หนูชอบครูไหม ?

ชอบ (หรือไม่ชอบ) เพราะเหตุใด?

ครูชอบหนูหรือไม่?

ชอบ (หรือไม่ชอบ) เพราะเหตุใด?

๓๑. หนูถูกครูลงโทษบ่อยครั้งไหม?

ถูกลงโทษอย่างไร?

เมื่อถูกลงโทษแล้วรู้สึกอย่างไร?

๓๒. หนูได้รับรางวัล (หรือได้รับคำชมเชย) จากครูบ่อยไหม?

ได้รับรางวัลอะไร? หรือครูชมเชยว่าอย่างไร?

หนูรู้สึกอย่างไร?

๓๓. เวลาหนูไม่เข้าใจอะไร หนูทำอย่างไร?

๓๔. เวลาหนูทำอะไรไม่ดี จะเป็นอย่างไร?

แล้วหนูจะทำอย่างไร?

ความสัมพันธ์ระหว่างเด็กกับพ่อแม่

๓๕. พ่อแม่อยากให้หนูมาโรงเรียนหรือเปล่า?

๓๖. เมื่อเรียนจบชั้นนี้แล้ว พ่อแม่ของหนูอยากให้หนูเรียนในชั้นต่อไปอีกไหม?

๓๗. ก่อนออกจากบ้านมาโรงเรียนเมื่อเช้านี้ พ่อแม่พูดกับหนูว่าอย่างไรบ้าง?

๓๘. เวลาหนูทำเลชถูกหมดค ฯลฯ พ่อแม่พูดหรือทำอย่างไรกับหนูบ้าง?

๓๙. เวลาหนูทำเลชผิดหลาย ๆ ข้อ พ่อแม่พูดหรือทำอย่างไรกับหนูบ้าง?

๔๐. เวลาหนูถูกครูทำโทษ พ่อแม่พูดว่าอย่างไรบ้าง?

ถามเด็กที่เรียนซ้ำชั้น

๔๑. ทำไมหนูต้องเรียนชั้น ป. ๑ อีกล่ะ? หรือ ทำไมหนูไม่เรียนชั้น ป. ๒?

หนูรู้สึกอย่างไร? หรือ ชอบเรียนซ้ำ หรือไม่ชอบ? อยากไปเรียน ป. ๒ ไหม?

๔๒. พ่อแม่ว่าอย่างไร เมื่อรู้ว่าหนูต้องเรียนซ้ำชั้น?